ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ

ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

«ΟΙ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ ΤΟΥ ΑΤΕΙ ΚΡΗΤΗΣ: Πως επηρεάζονται από την προσωπικότητά τους, την παρουσία συμπτωματικών συμπεριφορών και την ικανοποίησή τους από τη ζωή»

Σπουδαστές : **Μπακάλη Ασημίνα**

Τζανουδάκη Αναστασία

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: **Δρ Αργυρούλα Ε. Καλαϊτζάκη**

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2008

Κάθε σχέση είναι υπό τον έλεγχο

αυτού που ενδιαφέρεται λιγότερο.

Gordon Livingston,,Αμερικανός

ψυχίατρος & συγγραφέας

Διατηρήστε τα συμφέροντα που σας συνδέουν

με την κοινωνία, αλλά καλλιεργήστε τα αισθήματα

που σας χωρίζουν από αυτήν.

Nicolas Chamfort,1740-1794,Γάλλος συγγραφέας

Κάθε κοινωνική συναναστροφή απαιτεί

αμοιβαία προσαρμογή και διάθεση,

γι' αυτό όσο πιο μεγάλη τόσο και πιο ανούσια.

Εντελώς ο εαυτός του κανείς μπορεί να είναι

μόνο εφόσον μένει μόνος του. Μόνον τότε είναι ελεύθερος.

Άρθουρ Σοπενχάουερ,1788-1860,Γερμανός Φιλόσοφος

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η ολοκλήρωση της πτυχιακής μας εργασίας, αποτελεί την επισφράγιση των Ακαδημαϊκών μας σπουδών, καθώς και έναν κύκλο ζωής πλημμυρισμένο από έντονες στιγμές, βιώματα και συναισθήματα.

Κατά συνέπεια, για όλα όσα ζήσαμε και για όσα καταφέραμε, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όλους τους καθηγητές που πέρασαν από τις Ακαδημαϊκές μας αίθουσες και μας βοήθησαν να ανακαλύψουμε και να προσδιορίσουμε την επαγγελματική μας ταυτότητα.

Εν συνεχεία, δε θα μπορούσαμε να παραλείψουμε την βοήθεια των φίλων μας και την στήριξη των δικών μας ανθρώπων.

Ολοκληρώνοντας, το μεγαλύτερο «ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ» μας το οφείλουμε στην επιβλέπουσα καθηγήτρια μας Δρ Αργυρούλα Ε. Καλαϊτζάκη για την πολύτιμη βοήθεια και συνεργασία της, αλλά κυρίως για την ηθική της υποστήριξη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α' ΜΕΡΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ……11

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ……13

1.1. Ιστορική αναδρομή……13

1.2. Προϋποθέσεις για τη δημιουργία και τη διατήρηση των Διαπροσωπικών Σχέσεων…….....16

1.3. Στάδια εξέλιξης των Διαπροσωπικών Σχέσεων…….....19

1.4. Μορφές Διαπροσωπικών Σχέσεων…….....21

1.5. Οι διαπροσωπικές σχέσεις και η εικόνα που εκπέμπουμε…….....26

1.6. Ανθρώπινες σχέσεις: Πόση σημασία έχουν τα πρώτα λεπτά;……...28

1.7. Διαπροσωπική σύγκρουση…….....30

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΩΝ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ……..37

2.1. Οι Διαπροσωπικές σχέσεις και η επιστημονική τους βάση……39

2.2. Διαδικασίες των σχέσεων.....41

2.3. Θεωρίες των σχέσεων.....44

2.4. Η θεωρία Δεσμού του Bowlby……47

2.4α. Η επιρροή του δεσμού στις μετέπειτα σχέσεις της ζωής του ατόμου……..50

2.4β. Οι τύποι δεσμού……..……...…51

2.5. Η Διαπροσωπική θεωρία της Ψυχιατρικής του Sullivan….....52

2.6. Η Ψυχαναλυτική θεωρία του Freud για την προσωπικότητα……55

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΟΚΤΑΓΩΝΟΥ……62
3.1. Βασικές έννοιες της θεωρίας……...62
3.2. Το Διαπροσωπικό Οκτάγωνο ή Οκτάγωνο των Διαπροσωπικών Σχέσεων……..69
3.3. Θετικοί και Αρνητικοί τύποι του σχετίζεσθαι…….....72
3.4.Πλεονεκτήματα της θεωρίας του Διαπροσωπικού Οκταγώνου…….....81

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ……..82
4.1. Ερωτηματολόγια Διαπροσωπικών Σχέσεων……86

Β' ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Μεθοδολογία έρευνας. ……..93
5.1. Μεθοδολογία έρευνας..... …….93
5.2. Ερευνητικές υποθέσεις ..... ……94
5.3. Δείγμα……..95
5.4. Ερευνητικά εργαλεία ..... ……109
5.5. Διαδικασία χορήγησης του ερωτηματολογίου……...113
5.6. Στατιστική ανάλυση……113

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6:ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ……..114

6.1. Καταγραφή βασικών ψυχομετρικών ιδιοτήτων του ερωτηματολογίου της σχέσης του ατόμου με τους άλλους (PROQ3)……...114

6.2. Οι τύποι του σχετίζεσθαι των σπουδαστών και διαφορές ανά φύλο, σχολή φοίτησης και άλλες δημογραφικές μεταβλητές……..117

6.3. Σχέση του τρόπου διαπροσωπικής αλληλεπίδρασης των σπουδαστών, με τον τύπο προσωπικότητα τους, την πιθανή παρουσία συμπωματικών συμπεριφορών και την ικανοποίηση τους από τη ζωή. ……..122

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΣΥΖΗΤΗΣΗ ……..161

7.1. Περιορισμοί έρευνας.....161

7.2. Συμπεράσματα ..... ……..163

7.3. Συζήτηση ……164

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ……168

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ……172

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΣΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΙΝΑΚΩΝ

Σχήμα 3.1. Οι δύο Άξονες του Σχετίζεσθαι

Σχήμα 3.2. Το Οκτάγωνο των Διαπροσωπικών Σχέσεων.

Σχήμα 3.3. Θετικοί και Αρνητικοί τύποι του σχετίζεσαι.

Πίνακας 3.1 Θετικοί και αρνητικοί τύποι του σχετίζεσθαι στις θέσεις του Διαπροσωπικού Οκταγώνου

Πίνακας 3.2. Παραδείγματα Θετικών και Αρνητικών τύπων του σχετίζεσθαι στους τέσσερις πόλους του Οκταγώνου.

Πίνακας 5.1. Κατανομή του δείγματος ανά φύλο.

Σχήμα 5.1. Κατανομή του δείγματος ανά φύλο

Πίνακας 5.2. Ηλικιακή κατανομή του δείγματος.

Σχήμα 5.2. Ηλικιακή κατανομή του δείγματος

Πίνακας 5.3. Κατανομή του δείγματος ανά σχολή

Σχήμα 5.3. Κατανομή του δείγματος ανά σχολή

Πίνακας 5.4. Κατανομή του δείγματος ανά τμήμα.

Σχήμα 5.4. Κατανομή του δείγματος ανά τμήμα

Πίνακας 5.5. Κατανομή του δείγματος ανά εξάμηνο

Σχήμα 5.5. Κατανομή του δείγματος ανά εξάμηνο

Πίνακας 5.6. Κατανομή του δείγματος ανά οικογενειακή κατάσταση.

Σχήμα 5.6. Κατανομή του δείγματος ανά οικογενειακή κατάσταση.

Πίνακας 5.7. Κατανομή του δείγματος ανά τόπο μόνιμης κατοικίας.

Σχήμα 5.7. Κατανομή του δείγματος ανά τόπο μόνιμης κατοικίας.

Πίνακας 5.8. Κατανομή του δείγματος ανά τόπο προσωρινής κατοικίας.

Σχήμα 5.8. Κατανομή του δείγματος ανά τόπο προσωρινής κατοικίας.

Πίνακας 5.9. Κατάσταση πατρικής οικογένειας.

Σχήμα 5.9. Κατάσταση πατρικής οικογένειας.

Πίνακας 5.10. Επίπεδο εκπαίδευσης πατέρα.

Σχήμα 5.10. Επίπεδο εκπαίδευσης πατέρα.

Πίνακας 5.11. Επίπεδο εκπαίδευσης μητέρας.

Σχήμα 5.11. Επίπεδο εκπαίδευσης μητέρας.

Πίνακας 5.12. Κατανομή του δείγματος ανά επάγγελμα πατέρα.

Σχήμα 5.12. Κατανομή του δείγματος ανά επάγγελμα πατέρα.

Πίνακας 5.13. Κατανομή του δείγματος ανά επάγγελμα μητέρας.
Σχήμα 5.13. Κατανομή του δείγματος ανά επάγγελμα μητέρας.
Πίνακας 6.1. Ομοιογένεια των στοιχείων για τα οκτώ τμήματα του οκταγώνου
Πίνακας 6.2. Συνάφειες μεταξύ των υποκλιμάκων του Οκταγώνου.
Πίνακας 6.3. Οι τύποι του σχετίζεσθαι των σπουδαστών
Πίνακας 6.4. Οι τύποι του σχετίζεσθαι με βάση το φύλο
Πίνακας 6.5. Οι τύποι του σχετίζεσθαι με βάση την σχολή φοίτησης
Πίνακας 6.6. Οι τύποι του σχετίζεσθαι με βάση το εξάμηνο φοίτησης
Πίνακας 6.7. Υποκλίμακες Ερωτηματολογίου Προσωπικότητας Ενηλίκων (EPQ)σε σχέση με φύλο.
Πίνακας 6.8. Ερωτηματολόγιο ικανοποίησης από τη ζωή σε σχέση με φύλο.
Πίνακας 6.9. Υποκλίμακες Ερωτηματολογίου Γενικής Υγείας (GHQ) σε σχέση με φύλο.
Πίνακας 6.10. Υποκλίμακες Ερωτηματολογίου Προσωπικότητας Ενηλίκων (E PQ) σε σχέση με σχολή.
Πίνακας 6.11. Ερωτηματολόγιο ικανοποίησης από τη ζωή σε σχέση με σχολή.
Πίνακας 6.12. Υποκλίμακες Ερωτηματολογίου Γενικής Υγείας (GHQ) σε σχέση με σχολή.
Πίνακας 6.13. Υποκλίμακες Ερωτηματολογίου Προσωπικότητας Ενηλίκων (EPQ) σε σχέση με οικογενειακή κατάσταση.
Πίνακας 6.14. Ερωτηματολόγιο ικανοποίησης από τη ζωή σε σχέση με οικογενειακή κατάσταση.
Πίνακας 6.15. Υποκλίμακες Ερωτηματολογίου Γενικής Υγείας (GHQ) σε σχέση με οικογενειακή κατάσταση.
Πίνακας 6.16. Υποκλίμακες Ερωτηματολογίου Προσωπικότητας Ενηλίκων (EPQ) σε σχέση με επάγγελμα γονέων.
Πίνακας 6.17. Ερωτηματολόγιο ικανοποίησης από τη ζωή σε σχέση με επάγγελμα γονέων.

Πίνακας 6.18. Υποκλίμακες Ερωτηματολογίου Γενικής Υγείας (GHQ) σε σχέση με επάγγελμα γονέων.

Πίνακας 6.19. Η σχέση της ΟΘΙ (PROQ3) με τον Ψυχωτισμό (EPQ).

Πίνακας 6.20. Η σχέση της ΟΘΙ (PROQ3) με τον Νευρωτισμό (EPQ).

Πίνακας 6.21. Η σχέση της ΟΘΙ (PROQ3) με την Εσωστρέφεια (EPQ).

Πίνακας 6.22. Η σχέση της ΕΘΙ (PROQ3) με τον Ψυχωτισμό (EPQ).

Πίνακας 6.23. Η σχέση της ΕΘΙ (PROQ3) με τον Νευρωτισμό (EPQ).

Πίνακας 6.24. Η σχέση της ΕΘΙ (PROQ3) με την Εσωστρέφεια (EPQ).

Πίνακας 6.25. Η σχέση της ΟΕ (PROQ3) με τον Ψυχωτισμό (EPQ).

Πίνακας 6.26. Η σχέση της ΟΕ(PROQ3) με τον Νευρωτισμό (EPQ).

Πίνακας 6.27. Η σχέση της ΟΕ (PROQ3) με την Εσωστρέφεια (EPQ).

Πίνακας 6.28. Η σχέση της ΕΘΑ (PROQ3) με τον Ψυχωτισμό (EPQ).

Πίνακας 6.29. Η σχέση της ΕΘΑ (PROQ3) με τον Νευρωτισμό (EPQ).

Πίνακας 6.30. Η σχέση της ΕΘΑ (PROQ3) με την Εσωστρέφεια (EPQ).

Πίνακας 6.31. Η σχέση της ΟΘΑ (PROQ3) με τον Ψυχωτισμό (EPQ).

Πίνακας 6.32. Η σχέση της ΟΘΑ (PROQ3) με τον Νευρωτισμό(EPQ).

Πίνακας 6.33. Η σχέση της ΟΘΑ (PROQ3) με την Εσωστρέφεια (EPQ).

Πίνακας 6.34. Η σχέση της ΑΘΑ (PROQ3) με τον Ψυχωτισμό (EPQ).

Πίνακας 6.35. Η σχέση της ΑΘΑ (PROQ3) με τον Νευρωτισμό (EPQ).

Πίνακας 6.36. Η σχέση της ΑΘΑ (PROQ3) με την Εσωστρέφεια (EPQ).

Πίνακας 6.37. Η σχέση της ΟΑ (PROQ3) με τον ψυχωτισμό (EPQ).

Πίνακας 6.38. Η σχέση της ΟΑ (PROQ3) με τον Νευρωτισμό (EPQ).

Πίνακας 6.39. Η σχέση της ΟΑ (PROQ3) με την Εσωστρέφεια (EPQ).

Πίνακας 6.40. Η σχέση της ΑΘΙ (PROQ3) με τον Ψυχωτισμό (EPQ).

Πίνακας 6.41. Η σχέση της ΑΘΙ (PROQ3) με τον Νευρωτισμό (EPQ).

Πίνακας 6.42. Η σχέση της ΑΘΙ (PROQ3) με την Εσωστρέφεια (EPQ).

Πίνακας 6.43. Η σχέση της ΟΘΙ (PROQ3) με την ικανοποίηση από τη ζωή (SLQ).

Πίνακας 6.44. Η σχέση της ΕΘΙ (PROQ3) με την ικανοποίηση από τη ζωή (SLQ).

Πίνακας 6.45.Η σχέση της ΟΕ (PROQ3) με την ικανοποίηση από τη ζωή (SLQ).

Πίνακας 6.46. Η σχέση της ΕΘΑ (PROQ3) με την ικανοποίηση από τη ζωή (SLQ).
Πίνακας 6.47. Η σχέση της ΟΘΑ (PROQ3) με την ικανοποίηση από τη ζωή (SLQ).
Πίνακας 6.48. Η σχέση της ΑΘΑ (PROQ3) με την ικανοποίηση από τη ζωή (SLQ).
Πίνακας 6.49. Η σχέση της ΟΑ (PROQ3) με την ικανοποίηση από τη ζωή (SLQ).
Πίνακας 6.50. Η σχέση της ΑΘΙ (PROQ3) με την ικανοποίηση από τη ζωή (SLQ).
Πίνακας 6. 51. Η σχέση της ΟΘΙ (PROQ3) με τις μεταβλητές του GHQ
Πίνακας 6. 52. Η σχέση της ΕΘΙ (PROQ3) με τις μεταβλητές του GHQ
Πίνακας 6. 53. Η σχέση της ΟΕ (PROQ3) με τις μεταβλητές του GHQ
Πίνακας 6. 54. Η σχέση της ΕΘΑ (PROQ3) με τις μεταβλητές του GHQ
Πίνακας 6. 55. Η σχέση της ΟΘΑ (PROQ3) με τις μεταβλητές του GHQ
Πίνακας 6. 56. Η σχέση της ΑΘΑ (PROQ3) με τις μεταβλητές του GHQ
Πίνακας 6. 57. Η σχέση της οα (proq3) με τις μεταβλητές του ghq
Πίνακας 6. 58. Η σχέση της ΑΘΙ (PROQ3) με τις μεταβλητές του GHQ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι Διαπροσωπικές Σχέσεις αποτελούν πεδίο μελέτης των ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών. Διάφορες θεωρητικές προσεγγίσεις προσπαθούν να ερμηνεύσουν και να αναλύσουν τον τρόπο με τον οποίο αλληλεπιδρούμε είτε με τους «σημαντικούς άλλους» (π.χ. γονείς, παιδιά, σύζυγοι), είτε με το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο, ανάλογα με τον προσανατολισμό και την κατεύθυνση που έχει η κάθε μια από αυτές. Η ψυχοδυναμική θεωρία, για παράδειγμα, δίδει έμφαση στην παιδική ηλικία και τα στάδια ανάπτυξης της προσωπικότητας, προκειμένου να αναλύσει και να εξηγήσει το πώς ένας άνθρωπος «χτίζει» τις διαπροσωπικές του σχέσεις (Pervin & John, 2001).

Ωστόσο, η θεωρία με την οποία θα ασχοληθούμε είναι η θεωρία του Birtchnel ή αλλιώς θεωρία του ***Διαπροσωπικού Οκταγώνου***. Η συγκεκριμένη θεωρία αφορά στην διαδικασία του σχετίζεσθαι (μετάφραση του relating: βλέπε Γλωσσάρι, Ψυχολογία, 2002) ή δημιουργίας σχέσεων μεταξύ των ανθρώπων. Η διαδικασία του σχετίζεσθαι αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο ένα άτομο δημιουργεί σχέσεις με άλλα άτομα και αποτελεί ένα βασικό χαρακτηριστικό όλων των ανθρώπινων συναλλαγών και αλληλεπιδράσεων (Birtchnell, 1993/96).

Πέρα από την επιστήμη, ο καθένας από εμάς δίδει έμφαση και ενδιαφέρον στις διαπροσωπικές του σχέσεις, καθώς όταν αυτές είναι υγιείς προσφέρουν ψυχική ανάταση, ηρεμία και ευτυχία.

Εφαλτήριο για την επιλογή του θέματος των διαπροσωπικών σχέσεων, αποτέλεσε η επιθυμία μας να μελετήσουμε και να παρουσιάσουμε τον τρόπο αλληλεπίδρασης που υιοθετούν οι σπουδαστές στις διαπροσωπικές τους σχέσεις.

Α΄ ΜΕΡΟΣ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:
ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ

1.1. Ιστορική αναδρομή.

Ο άνθρωπος από τη φύση του είναι ον κοινωνικό. Από την παιδική ηλικία έως την ενήλικη ζωή και τα γηρατειά, ο άνθρωπος έχει την ανάγκη να συνυπάρχει με άλλους, να ανταλλάσσει απόψεις, γνώμες, εμπειρίες, να μοιράζεται καταστάσεις, να δίνει και να παίρνει. Από τα πιο απλά ερεθίσματα ως και τα πλέον κοινωνικά, ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται το περιβάλλον με διαπροσωπικούς όρους. Κύριοι πρωταγωνιστές στον κόσμο των διαπροσωπικών σχημάτων είναι ο *«εαυτός»* και οι *«άλλοι».* Ο εαυτός ποτέ δεν είναι αποκομμένος από τους άλλους. Ακόμη και αν σκεφτόμαστε «εγωιστικά», στις σκέψεις και στα συναισθήματά μας φιγουράρουν οι άλλοι, συνειδητά ή ασυνείδητα.

Η σημασία των διαπροσωπικών σχέσεων αποδεικνύεται γύρω μας στην καθημερινότητα. Κατά κανόνα η μοναξιά βιώνετε ως ανεπιθύμητη κατάσταση και καθημερινά επιζητάμε την παρουσία των άλλων γύρω μας: φίλων, γνωστών, γονέων, συνεργατών, συντρόφου κ.α. Πληροφορίες για τη σημασία των διαπροσωπικών σχέσεων και την επίδραση της απουσίας σχέσεων βρίσκουμε σε έρευνες της συγκριτικής ψυχολογίας. Η σύνδεση του άγχους με την παρουσία ή απουσία των άλλων έχει μελετηθεί και με πειραματικές μεθόδους από κοινωνικούς ψυχολόγους. Όπως έχει δείξει ένα κλασσικό πείραμα η ανάγκη για παρουσία των άλλων γίνεται ιδιαίτερα εμφανής όταν αντιμετωπίζουμε μια αγχογόνο κατάσταση. Παράλληλα, πολλές έρευνες έχουν φέρει στο φως τις επιπτώσεις της έλλειψης διαπροσωπικών σχέσεων στην ψυχική υγεία. Πρόσφατες μελέτες εστιάζονται στα συναισθήματα ως συνδετικούς κρίκους ανάμεσα στις κοινωνικές σχέσεις και την ψυχική υγεία. (Καφέτσιος, 2005)

Ένα εκτενές πλέον σώμα μελετών (πάνω από 5.000) συμφωνεί ότι οι διαπροσωπικές σχέσεις επιδρούν καταλυτικά στην ψυχική υγεία. Τέτοιου είδους παραδείγματα μπορεί να είναι ο χωρισμός, που μπορεί να επιφέρει πολλαπλές επιδράσεις όπως αυτοκινητικά ατυχήματα, αυτοκτονίες, βία

εγκλήματα ή ο γάμος, που φαίνεται να επηρεάζει θετικά την ψυχική υγεία και την μακροζωία, ιδιαίτερα στους άνδρες.

Η σύνδεση ανάμεσα στα συναισθήματα και τις διαπροσωπικές σχέσεις είναι πολύ στενή, καθώς φαίνεται και από το γεγονός ότι τα πιο έντονα συναισθήματα (θετικά ή αρνητικά) βιώνονται στα πλαίσια διαπροσωπικών σχέσεων και εξαιτίας αυτών. Επί παραδείγματι, η αγάπη, η ζήλια, ο θυμός κ.α εκδηλώνονται στα πλαίσια της οικογένειας ή του ζεύγους Τα αρνητικά συναισθήματα μπορεί να έχουν ιδιαίτερα καταστροφικές επιπτώσεις στις σχέσεις. Έρευνες στη Βρετανία δείχνουν ότι το 75% των φόνων γυναικών οι θύτες είναι σύζυγοι ή τέως σύζυγοι ή ερωτικοί σύντροφοι.

Όπως γίνεται κατανοητό από τα παραπάνω, ή παρουσία των άλλων και οι στενές διαπροσωπικές επαφές είναι πολύ σημαντικές ψυχολογικές συνισταμένες. Αυτά τα φαινόμενα έχουν γίνει αντικείμενο επιστημονικής έρευνας τις τελευταίες 2 δεκαετίες από ερευνητές που ίδρυσαν και προώθησαν την έρευνα στο πεδίο των διαπροσωπικών σχέσεων. (Καφέτσιος, 2005)

Σύμφωνα με τον Harry Reis και την Helen Bersheid (2001) οι διαπροσωπικές σχέσεις είναι ίσως το πιο κεντρικό και ερευνητικά ενεργό κομμάτι της κοινωνικής ψυχολογίας σήμερα. Το ενδιαφέρον για τις διαπροσωπικές σχέσεις που εκδηλώθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1970 αντιπροσωπεύει μια τάση για έξοδο από τον ατομοκεντρισμό και στροφή προς πιο «κοινωνικές» μορφές έρευνας. Στην αρχή, η έρευνα για τις διαπροσωπικές σχέσεις επικεντρώθηκε σε επιλεκτικά θέματα. Στη δεκαετία του 1970 κυρίαρχα «παραδείγματα» στο χώρο προσπαθούν να εξηγήσουν την έλξη (attraction) στις διαπροσωπικές σχέσεις και την ικανοποίηση από το γάμο (marital satisfaction), συνεχίζοντας έτσι κοινωνιολογικές θεματικές, με τη διαφορά ότι εισάγουν τον ατομικό παράγοντα. Στα τέλη της δεκαετίας του 1970, ο Robert Hinde, ένας ζωολόγος από το Πανεπιστήμιο του Cambridge, συνέταξε τον πρώτο τόμο για τις διαπροσωπικές σχέσεις. Στη μονογραφία του προωθούσε το εξής επιχείρημα:ότι η μελέτη των διαπροσωπικών σχέσεων επιζητεί και επιβάλλει ένα νέο επίπεδο ανάλυσης στην ψυχολογία, το διαπροσωπικό επίπεδο, με δικούς του νόμους και κανόνες. Το διαπροσωπικό επίπεδο έχει σχέσεις αλληλεξάρτησης με τα άλλα επίπεδα ανάλυσης της

κοινωνικής ψυχολογίας: το ενδοατομικό, το ομαδικό και το συλλογικό. (Καφέτσιος, 2005)

Στο έργο του ο Hinde είναι επιστημολογικά συγκεκριμένος. Προτάσσει κανόνες για τον ακριβή ορισμό των φαινομένων των σχέσεων, αλλά και την αλληλεξάρτησή τους με ψυχολογικά φαινόμενα που υπάγονται σε άλλα επίπεδα ανάλυσης. Επίκεντρο της αναλυτικής θεωρίας του για τις διαπροσωπικές σχέσεις αποτελεί η διαπροσωπική αλληλεπίδραση. Ο Hinde ορίζει τη σχέση ως ένα δέσιμο ανάμεσα σε δύο άτομα που γνωρίζουν ο ένας τον άλλον και που, σε κάποια φάση της ζωής τους, είχαν αναπτύξει μια σειρά αλληλεπιδράσεων. Συνιστώσες της θεωρίας του αφορούν: Το περιεχόμενο της αλληλεπίδρασης, το αν οι αλληλεπιδράσεις είναι πολύπλευρες ή όχι, την ποιότητα, τη συχνότητα, την ανταπόκριση ανάμεσα στα δύο άτομα, την ισχύ και την αυτονομία, τη διαπροσωπική αντίληψη, την ικανοποίηση από τη σχέση.

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες το ενδιαφέρον για τη μελέτη των Διαπροσωπικών Σχέσεων έχει αυξηθεί σημαντικά και οι έρευνες από κοινωνικούς κυρίως ψυχολόγους έχουν παίξει σημαντικό ρόλο σε αυτό. Για 20 και παραπάνω χρόνια ένας μεγάλος αριθμός ερευνητών στην κοινωνική ψυχολογία ασχολούνται εντατικά με την έρευνα στο χώρο των Διαπροσωπικών Σχέσεων. Η περιοχή αντιπροσωπεύεται πλέον, από δύο επιστημονικά περιοδικά που δημοσιεύουν άρθρα αποκλειστικά πάνω στις ανθρώπινες σχέσεις (Journal of Social and Personal Relationships & Personal Relationships) και καταλαμβάνει ένα μεγάλο μέρος μιας από τις σημαντικότερες επιστημονικές εκδόσεις της κοινωνικής ψυχολογίας (Journal of Personality and Social Psychology).

Τέλος, οι διαπροσωπικές σχέσεις προσφέρονται για πραγματικά διεπιστημονική έρευνα και επαφή ιδεών από διαφορετικούς χώρους όπως ψυχιατρική, κοινωνιολογία, μελέτες της οικογένειας. Αυτός ο συγκερασμός ιδεών, ευρημάτων και μεθόδων έχει οδηγήσει σε σημαντικές ανακαλύψεις, όπως παραδείγματος χάριν την αλληλουχία των διαπροσωπικών σχέσεων με την ευτυχία, την ψυχική υγεία και την κοινωνική συνοχή, τη σημασία της λεκτικής και μη λεκτικής επικοινωνίας και επαφής, τη σημασία των κοινωνικών δικτύων και των κοινωνικών σχέσεων εν γένει στην ψυχική υγεία και πλήθος ακόμα ανακαλύψεων πολύ σημαντικών στις κοινωνικές επαφές.

1.2. Προϋποθέσεις για τη δημιουργία και τη διατήρηση των Διαπροσωπικών Σχέσεων.

Πολύ σημαντική και αναγκαία είναι η δημιουργία σχέσεων και κοινωνικών επαφών στη ζωή των ανθρώπων. Εξίσου σημαντικό είναι η διάρκεια και η πορεία που θα έχουν στο χρόνο. Οι ανθρώπινες σχέσεις μπορεί να είναι 2 ειδών. Το πρώτο είδος είναι οι Διαπροσωπικές Σχέσεις (οι σχέσεις αλληλεπίδρασης). Πρόκειται για σχέσεις, τις οποίες αναπτύσσουμε με την προσωπική επαφή με άλλους ανθρώπους με έναν ορισμένο τρόπο. Αυτό σημαίνει ότι, δρούμε με έναν ορισμένο τρόπο και περιμένουμε ορισμένες αντιδράσεις στις πράξεις μας. Τα κοινωνικά δεδομένα μπορεί να μας οδηγήσουν και σε άλλου είδους σχέσεις, τις «Κοινωνικές». Οι Κοινωνικές σχέσεις σε αντίθεση με τις Διαπροσωπικές, δεν είναι άμεσες σχέσεις μεταξύ των υποκειμένων, δημιουργούν όμως το πλαίσιο για αυτές τις υποκειμενικές και διαπροσωπικές σχέσεις. Συνεπώς, οι κοινωνικές σχέσεις, επηρεάζουν τις διαπροσωπικές και είναι υπεύθυνες σε μεγάλο βαθμό για αυτές.

Για να δημιουργήσουν λοιπόν οι άνθρωποι σχέσεις, σημαντική προϋπόθεση είναι να επιδιώκουν τις αλληλεπιδράσεις. Δηλαδή, θα πρέπει να προσπαθούν να συναντώνται συχνά με άλλους ανθρώπους και να βρίσκονται σε μέρη με πολύ κόσμο. Αυτή η βασική και απλή προϋπόθεση συχνά δεν ακολουθείται και συνήθως άνθρωποι με μειωμένες εξόδους και επαφές έχουν ελάχιστο κόσμο γύρω τους.

Οι άνθρωποι επίσης, για να δημιουργούν σχέσεις θα πρέπει να κατέχουν τουλάχιστον τις βασικές μη λεκτικές δεξιότητες, δηλαδή να έχουν την ικανότητα ***έκφρασης των προσωπικών συναισθημάτων*** και την ικανότητα ***αποκωδικοποίησης των συναισθημάτων των άλλων***. Αυτό σημαίνει ότι είναι ικανοί να στέλνουν σαφή μηνύματα για τις πεποιθήσεις τους και για τη συναισθηματική τους κατάσταση, ενώ ταυτόχρονα προσλαμβάνουν, κατανοούν και ερμηνεύουν σωστά τα συναισθήματα και τις στάσεις των άλλων. Οι εκφραστικοί και ευαίσθητοι άνθρωποι δεν είναι ποτέ ντροπαλοί, μοναχικοί ή κοινωνικά αγχώδεις, γίνονται γρήγορα δημοφιλείς στις παρέες τους και έχουν

μεγαλύτερο κύκλο γνωριμιών και στενών φίλων, σε αντίθεση με τους ανθρώπους που στερούνται εκφραστικότητα και ευαισθησία.

Μια άλλη πολύ σημαντική προϋπόθεση για την επιβίωση των σχέσεων είναι η ***ικανότητα προσαρμογής των προσωπικοτήτων των αλληλεπιδρώντων.*** Σε όλες τι σχέσεις, ακόμα και στις μακροχρόνιες, απαιτείται διαρκής προσαρμογή και συντονισμός, που επιτυγχάνονται με την αναθεώρηση και τη διαμόρφωση της συμπεριφοράς των αλληλεπιδρώντων. Ο συντονισμός της συμπεριφοράς συνήθως δεν εκφράζεται ούτε επιβάλλεται λεκτικά, αλλά μέσω μιας πληθώρας μη λεκτικών διαπραγματευτικών σημάτων. Στις περιπτώσεις που, παρά τις προσπάθειες των αλληλεπιδρώντων η προσαρμογή ή ο συντονισμός της συμπεριφοράς αποτυγχάνει, η σχέση γίνεται δυσάρεστη και πιθανά διαλύεται. Επειδή η γυναικεία συμπεριφορά είναι συνήθως πιο ευμετάβλητη από την ανδρική, οι γυναίκες προσαρμόζονται ευκολότερα στις προσωπικότητες των «άλλων ανθρώπων», όπως και στις διαφορετικές συνθήκες των αλληλεπιδράσεων. Η προσαρμοστικότητα αυτή δίνει τη δυνατότητα στις γυναίκες να δημιουργούν περισσότερες, πιο ευέλικτες και συχνά πιο επιτυχημένες σχέσεις από αυτές των ανδρών (΄Αρτζυλ, 1981).

Η ικανότητα των ανθρώπων να ***προσαρμόζουν το συναισθηματικό τους τόνο*** με αυτό των συντρόφων τους επίσης συμβάλλει θετικά στη δημιουργία σχέσεων. Ο συντονισμός του συναισθηματικού τόνου είναι στοιχείο ουσιαστικό και απαραίτητο στις ψυχοθεραπευτικές συναντήσεις. Οι θεραπευτές πρέπει να δείχνουν με σαφήνεια ότι συμπάσχουν με τους ασθενείς τους, συντονίζοντας διαρκώς το συναισθηματικό τους τόνο με αυτόν των ασθενών.

Ο ***ακριβής καθορισμός***, αλλά και η ***αμοιβαία αποδοχή των ρόλων*** είναι επίσης πολύ σημαντικά στοιχεία για τη διατήρηση των σχέσεων. Το κύρος του κάθε ατόμου στη σχέση και το επιθυμητό επίπεδο οικειότητας πρέπει επίσης να καθορίζονται και να γίνονται σεβαστά. Στις περιπτώσεις που γίνονται λάθος υπολογισμοί στο αποδεκτό επίπεδο οικειότητας, ακολουθούν διορθωτικές κινήσεις κυρίως στις αποστάσεις μεταξύ των αλληλεπιδρώντων και στο επίπεδο ανταλλαγής βλέμματος και απτικής επαφής. Οι άνθρωποι που

συνηθίζουν να περιορίζουν πολύ τις διαστάσεις οικειότητας σε όλες τους τις σχέσεις θεωρούνται ψυχροί και τυπικοί, ενώ αντίθετα αυτοί που ξεπερνούν εύκολα τα επιτρεπτά όρια οικειότητας θεωρούνται αγενείς και φορτικοί.

Και στις δύο περιπτώσεις η παρατεταμένη ασυμφωνία του επιπέδου οικειότητας οδηγεί τις σχέσεις σε περιορισμό η σε διακοπή.

Οι ανθρώπινες σχέσεις καθορίζονται κυρίως από τις ***ανάγκες των αλληλεπιδρώντων*** την κάθε χρονική στιγμή. Ο αριθμός και το είδος των σχέσεων, που οι άνθρωποι επιθυμούν και επιδιώκουν δεν διαφέρουν μόνο από το ένα άτομο στο άλλο, αλλά ακόμα και στο ίδιο το άτομο, το οποίο προωθεί διαφορετικές σχέσεις στις διάφορες φάσεις της ζωής του. Τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και οι ειδικές ικανότητες των ανθρώπων παίζουν επίσης σημαντικό ρόλο στον αριθμό και στο είδος των σχέσεων που δημιουργούνται.

Οι τύποι των σχέσεων που συνάπτουν οι άνθρωποι επηρεάζονται και από το ***βαθμό της ευφυΐας***. Συνήθως οι άνθρωποι που έχουν υψηλό δείκτη νοημοσύνης καταλαμβάνουν ηγετικές θέσεις μέσα στις ομάδες. Σημαντικό ρόλο όμως για την κατάληψη των ηγετικών θέσεων παίζει και ο τύπος της ομάδας.

Το ***φύλο***, η ***ηλικία***, η ***κοινωνική τάξη***, η ***εμφάνιση*** και η ***φυλή*** είναι μερικοί ακόμα παράγοντες οι οποίοι επιδρούν στους τύπους των σχέσεων που διαμορφώνουν οι άνθρωποι.

Ακόμα, η εξωτερική εμφάνιση και η σωματική διάπλαση μπορεί να επιδράσουν στην κοινωνική συμπεριφορά των ανθρώπων (Parnell, 1958). Συνήθως, οι ελκυστικές γυναίκες τυγχάνουν ευνοϊκότερης μεταχείρισης από τους υπόλοιπους ανθρώπους.

Τα ***ατομικά χαρακτηριστικά*** καθώς και τα ***ιδιαίτερα ενδιαφέροντα*** επηρεάζουν επίσης τις σχέσεις που συνάπτονται. Τέλος, σημαντικό ρόλο στη μορφή των σχέσεων παίζουν και οι ***συνθήκες*** κάτω από τις οποίες εξελίσσονται οι αλληλεπιδράσεις.

1.3. Στάδια εξέλιξης των Διαπροσωπικών Σχέσεων.

Οι σχέσεις κατατάσσονται σε τρία διαφορετικά επίπεδα, ανάλογα με το βαθμό έλξης και οικειότητας που επικρατεί μεταξύ των αλληλεπιδρώντων. Το **"Πρώτο επίπεδο"** περιλαμβάνει τις σχέσεις στις οποίες οι άνθρωποι αισθάνονται **μικρή έλξη** και έχουν **χαμηλή οικειότητα** μεταξύ τους.

Στις επιφανειακές αυτές επαφές γίνεται έντονη χρήση των τυπικών κοινωνικών κανόνων, επιστρατεύονται συχνά οι ικανότητες προσποίησης και ηθοποιίας των εμπλεκόμενων ατόμων και αποφεύγονται οι προσωπικές αποκαλύψεις. Σε αυτού του είδους τις σχέσεις κατατάσσονται οι επαγγελματικές επαφές και ορισμένες προσωπικές σχέσεις μικρής συνήθως χρονικής διάρκειας.

Εάν η αρχική τυπική επαφή παρουσιάζει προοπτικές ανταλλαγής αμοιβών, η σχέση βαθμιαία εξελίσσεται και δημιουργείται η μορφή της αλληλεπίδρασης που αποτελεί το **"Δεύτερο επίπεδο"** των σχέσεων. Η **ανταλλαγή προσωπικών πληροφοριών** είναι το κεντρικό στοιχείο των σχέσεων δευτέρου επιπέδου. Οι πληροφορίες αυτές συνήθως αφορούν την οικογενειακή και επαγγελματική κατάσταση, το μορφωτικό και το κοινωνικό επίπεδο, την οικονομική κατάσταση, τα χόμπι και τις ασχολίες των αλληλεπιδρώντων.

Εάν διαπιστωθούν κοινά σημεία ανάμεσα στους αλληλεπιδρώντες, επιδιώκονται περισσότερες επαφές, οι οποίες τελικά οδηγούν τις σχέσεις του **"Τρίτου επιπέδου"** των **στενών διαπροσωπικών επαφών**. Οι διαπροσωπικές σχέσεις χαρακτηρίζονται από τις ανταλλαγές συναισθημάτων, ηθικών αξιών και προσωπικών εμπειριών, όπως και από τους στενούς δεσμούς μεταξύ των αλληλεπιδρώντων και αποτελούν μια από τις βασικότερες προϋποθέσεις της ανθρώπινης ευτυχίας και της ψυχικής υγείας (Παπαδάκη – Μιχαηλίδη, 1998).

Απαραίτητη προϋπόθεση για να εξελιχθούν οι επιφανειακές επαφές σε ποιοτικές διαπροσωπικές σχέσεις είναι να υπάρχει **συναισθηματική σύνδεση** μεταξύ των ατόμων. Η συναισθηματική

σύνδεση επιτυγχάνεται όταν οι αλληλεπιδρώντες αποκαλύπτουν στο σύντροφό τους μέρος του ψυχικού τους κόσμου και αποδεικνύουν ότι πραγματικά κατανοούν ο ένας τα συναισθηματικά μηνύματα του άλλου, τα σέβονται και δεν τα προδίδουν. Η κατανόηση αυτή και το μοίρασμα του συναισθηματικού κόσμου αποτελεί ισχυρή αμοιβή για τους περισσότερους. Επομένως, για να εξελιχθούν οι τυπικές κοινωνικές επαφές σε ζεστές διαπροσωπικές σχέσεις, πρέπει να λάβουν χώρα αμοιβαίες, προσωπικές εξομολογήσεις, στη διάρκεια των οποίων η μη λεκτική οδός επικοινωνίας διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο. Παρότι η εξομολόγηση είναι απαραίτητη για να διαμορφωθούν στενές διαπροσωπικές σχέσεις, θα πρέπει να γίνεται με προσοχή και με αυτοέλεγχο, διότι η αποκάλυψη συναισθημάτων και προσωπικών αξιών πρέπει οπωσδήποτε να είναι αμοιβαία. Αν ο ένας από τους δύο αλληλεπιδρώντες δεν ανταποκρίνεται στις αποκαλύψεις του άλλου, τότε ο ρυθμός εξέλιξης της σχέσης θα πρέπει η να επιβραδυνθεί ή να σταματήσεις τελείως. Εάν, παρά την επιβράδυνση του ρυθμού της αυτοαποκάλυψης, το ένα από τα δύο μέλη δεν ανταποκρίνεται, σημαίνει είτε ότι δεν επιδιώκεται στενότερη σχέση είτε ότι η εξέλιξη της σχέσης θεωρείται ακόμα πρώιμη. Στις περιπτώσεις αυτές το μονομερές συναισθηματικό άνοιγμα δεν θα πρέπει να συνεχιστεί, διότι είναι πιθανό να ερμηνευθεί ως έλλειψη ευαισθησίας και να οδηγήσει σε περιορισμό ή και σε απόρριψη της σχέσης. Ο υπέρμετρος όμως έλεγχος του συναισθηματικού ανοίγματος, εκ μέρους του ενός ή και των δύο ατόμων, παρεμποδίζει την εξέλιξη της σχέσης και συχνά την οδηγεί σε ατονία και εξαφάνιση. Η ισορροπία στο ρυθμό εξομολόγησης και ανταλλαγής συναισθημάτων είναι από τα δυσκολότερα στοιχεία των σχέσεων. Ακόμα και στα ζευγάρια με μακροχρόνιες σχέσεις η ισορροπία αυτή συχνά διαταράσσεται. Τέτοιου είδους διαταραχές συνήθως συμβαίνουν στα ζευγάρια, όταν ο ένας από τους δύο βρίσκεται για μεγάλη περίοδο κάτω από έντονο στρες. (Παπαδάκη – Μιχαηλίδη, 1998).

Αν όλα τα προβλήματα ξεπεραστούν και η σχέση καταφέρει και εξελιχθεί σε άμεση και ζεστή, οι μη λεκτικές κοινωνικές δεξιότητες των αλληλεπιδρώντων συνεχίζουν να βοηθούν στην ανταλλαγή των

αισθημάτων και των αξιών, και με τον τρόπο αυτό ισχυροποιούν και εμβαθύνουν τους δεσμούς. Στις μακροχρόνιες στενές σχέσεις η μη λεκτική επικοινωνία γίνεται πιο γρήγορη, πιο αποτελεσματική και πιο εξειδικευμένη. Επί παραδείγματι, ένα άγγιγμα ή ένα κλείσιμο του ματιού μπορεί να σημαίνει πολλά σε ένα ζευγάρι που είναι χρόνια μαζί και συχνά αντικαθιστά πολλά λεκτικά και μη λεκτικά στοιχεία, τα οποία οι άνθρωποι που βρίσκονται έξω από τη σχέση δεν τα γνωρίζουν και δεν μπορούν να τα μοιραστούν μαζί τους. Αυτός είναι ένας από τους λόγους που τα παλιά ζευγάρια σε σύγκριση με τις νέες εξελισσόμενες σχέσεις δεν φαίνεται να εκδηλώνουν πολλές κινήσεις τρυφερότητας, παρότι τα συναισθήματα που μοιράζονται πολλές φορές είναι ιδιαίτερα ισχυρά.

1.4. Μορφές Διαπροσωπικών Σχέσεων

Ο Zick Rubin (1973), στο περίφημο βιβλίο του *Liking and Loving,* προσδιόρισε δύο είδη συναισθηματικής προσκόλλησης στις διαπροσωπικές σχέσεις των ενηλίκων: τη **συντροφική** και την **ερωτική**. Τα συντροφικά συναισθήματα αγάπης συνοδεύονται από αισθήματα ασφάλειας, εμπιστοσύνης, σεβασμού, πίστης και θαυμασμού, ενώ τα ερωτικά ή τα συναισθήματα πάθους συνοδεύονται κυρίως από πολύ υψηλά επίπεδα διέγερσης και έκστασης και συχνά από αγωνία και ανασφάλεια. (Παπαδάκη - Μιχαηλίδη, 1998).

Τα συντροφικά αισθήματα αναπτύσσονται στις φιλικές, αλλά πολλές φορές και στις ερωτικές σχέσεις, ενώ τα ερωτικά αισθήματα αποκλείονται από τις φιλικές σχέσεις.

Μορφές Διαπροσωπικών Σχέσεων.

- **Φιλικές Σχέσεις**

Οι σχέσεις φιλίας είναι από τις σημαντικότερες διαπροσωπικές σχέσεις των ανθρώπων. Η έλλειψη ή η αποτυχία στις σχέσεις αυτές προκαλούν συναισθήματα απογοήτευσης και συχνά αποτελούν πηγή δυστυχίας ή ακόμα και κατάθλιψης. Οι άνθρωποι εκτιμούν πραγματικά

τη μεγάλη αξία των φιλικών σχέσεων όταν τις στερούνται, όπως, για παράδειγμα, όταν μετακινούνται σε ένα καινούριο μέρος και βρίσκονται μακριά από τους φίλους τους, ή όταν βρίσκονται σε καταστάσεις συναισθηματικής κρίσης και δεν υπάρχει κανείς για να τους παράσχει την υποστήριξη που χρειάζονται. Αν και η συναισθηματική υποστήριξη που παρέχουν οι φιλικές σχέσεις είναι απαραίτητη κυρίως στις δύσκολες στιγμές της ζωής, οι προσπάθειες για την απόκτηση φιλικών σχέσεων θα πρέπει να γίνονται στις καλές και ήρεμες στιγμές της ζωής των ανθρώπων. Όταν οι άνθρωποι βρίσκονται κάτω από συναισθηματικές πιέσεις και στρες, δεν έχουν τη δυνατότητα να ξεκινήσουν σωστές φιλικές σχέσεις.

Για να δημιουργήσουν φιλικές σχέσεις, οι άνθρωποι πρέπει αρχικά να επιδιώκουν **συχνές κοινωνικές επαφές.** Όσο περισσότερες είναι οι επαφές, τόσο αυξάνονται οι πιθανότητες να δημιουργηθούν έλξεις και συμπάθειες μεταξύ των ανθρώπων, οι οποίες πολλές φορές οδηγούν στη σύναψη φιλικών σχέσεων. Οι συχνές αλληλεπιδράσεις οδηγούν σε εξοικείωση και συμπάθεια, και η συμπάθεια με τη σειρά της είναι μια σημαντική αμοιβή που ωθεί στην επιδίωξη περισσότερων αλληλεπιδράσεων. (Παπαδάκη - Μιχαηλίδη, 1998).

Οι φιλικές, όπως και όλες οι μορφές σχέσεων, ξεκινούν με χαμηλά επίπεδα οικειότητας, αλλά με το πέρασμα του χρόνου και με τις συχνές επαφές το επίπεδο της οικειότητα αυξάνεται όλο και περισσότερο. Όσο αυξάνεται η οικειότητα στις σχέσεις φιλίας, τόσο μεγαλώνει η ικανοποίηση που αντλούν οι άνθρωποι από αυτές. Ταυτόχρονα όμως, με την αύξηση της εξοικείωσης, μεγαλώνουν και οι δυσκολίες προσαρμογής των ατόμων στα πλαίσια της σχέσης τους. Αυτό συμβαίνει, διότι, για να επιτευχθεί ψυχική ταύτιση μεταξύ των αλληλεπιδρώντων, απαιτούνται αναθεωρήσεις και συμβιβασμοί στα βαθύτερα επίπεδα της προσωπικότητας τους. Αν οι αρχικές δυσκολίες προσαρμογής ξεπεραστούν και επιτευχθεί ψυχική ταύτιση, οι άνθρωποι απολαμβάνουν την ασφάλεια, την υποστήριξη και την αμοιβαία ικανοποίηση των ψυχικών αναγκών που προσφέρουν οι φιλικές επαφές. Συνήθως επιτυχημένες και μακροχρόνιες φιλικές σχέσεις αναπτύσσουν τα άτομα των οποίων το μορφωτικό, οικονομικό

και κοινωνικό επίπεδο, όπως και τα ενδιαφέροντα είναι παραπλήσια. Η ομοιότητα της γνωστικής δομής είναι βασικό στοιχείο για την ανάπτυξη της φιλίας, ενώ η ομοιότητα στις προσωπικότητες των αλληλεπιδρώντων δεν είναι απαραίτητη για την ποιότητα και τη διάρκεια της φιλικής σχέσης (Argyle, 1981).

Η ανάπτυξη των φιλικών σχέσεων δεν επηρεάζεται μόνο από τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας. Η συναισθηματική κατάσταση των ανθρώπων στη διάρκεια των αλληλεπιδράσεων παίζει επίσης σημαντικό ρόλο. Έχει διαπιστωθεί ότι οι ισχυρότερες φιλίες αναπτύσσονται όταν οι άνθρωποι βρίσκονται κάτω από υψηλό βαθμό διέγερσης. Για παράδειγμα, η έντονη διέγερση που επικρατεί στη διάρκεια της εφηβικής περιόδου οδηγεί τους νέους ανθρώπους στη σύναψη πολλών και ισχυρών φιλικών επαφών. (Παπαδάκη - Μιχαηλίδη, 1998).

Συμπερασματικά, για να επιτυγχάνουν πολλές και ουσιαστικές φιλικές σχέσεις, οι άνθρωποι πρέπει να επιδιώκουν συχνές επαφές με άτομα παρομοίου επιπέδου και ενδιαφερόντων, να καλλιεργούν και να βελτιώνουν τις κοινωνικές τους δεξιότητες, να παρέχουν πλούσιες αμοιβές στους άλλους ανθρώπους και να αποτολμούν με ιδιαίτερη προσοχή τη διαδικασία της αυτοαποκάλυψης.

❖ **<u>Ερωτικές Σχέσεις</u>**

Η συντριπτική πλειοψηφία των ενηλίκων επιδιώκουν τη χαρά και την ευτυχία που προσφέρουν οι ερωτικές σχέσεις συνήθως, αλλά όχι πάντα, με πρόσωπα του αντίθετου φύλου. Οι σχέσεις αυτής της μορφής χαρακτηρίζονται από το ότι αρχικά αναπτύσσονται με πολύ ταχύ ρυθμό, ενώ με την πάροδο του χρόνου ο ρυθμός της αύξησης του ερωτικού συναισθήματος μειώνεται. Στις ερωτικές σχέσεις επικρατούν συναισθήματα συμπάθειας και στοργής, μεγάλη οικειότητα, έντονο ενδιαφέρον, υψηλή αυτοαποκαλυπτικότητα, αλλά κυρίως ισχυρή διέγερση και σεξουαλική έλξη μεταξύ των προσώπων που σχετίζονται και αλληλεπιδρούν.

Οι ερωτικές σχέσεις εντούτοις δεν κατακλύζονται πάντα από θετικά συναισθήματα. Το έντονο επίπεδο διέγερσης συχνά δημιουργεί στους ερωτευμένους άγχος, αγωνία, ανασφάλεια και έμμονες ιδέες. Τα συναισθήματα αυτά ωστόσο είναι δυνατό να ενδυναμώσουν ακόμα περισσότερο την ένταση του ερωτικού συναισθήματος. Το υψηλό επίπεδο διέγερσης των ερωτευμένων μπορεί να είναι το αποτέλεσμα της ερωτικής σχέσης, αλλά μπορεί να αποτελεί και μια από τις βασικές αιτίες δημιουργίας της ερωτικής σχέσης. (Παπαδάκη - Μιχαηλίδη, 1998).

Οι διαρκείς σκέψεις και οι έμμονες ιδέες για το υποκείμενο της ερωτικής έλξης συμβάλλουν επίσης στην αύξηση των συναισθημάτων πάθους. Ο Tesser (1978) διατύπωσε την άποψη ότι όσο περισσότερο σκεπτόμαστε κάποιο θέμα, τόσο πιο ακραίες θέσεις διαμορφώνουμε για το θέμα αυτό. Οι Tesser και Paulus, ερευνώντας τις «αυτοαποκαλούμενες αλλαγές» στα αισθήματα αγάπης, διαπίστωσαν ότι όσο περισσότερο οι ερωτευμένοι σκέπτονται τους συντρόφους τους, τόσο αυξάνεται το πάθος τους. Η αγάπη δυναμώνει τη σκέψη και η σκέψη την αγάπη. Με αυτόν τον τρόπο η αγάπη συχνά μετατρέπεται σε πάθος και η σκέψη σε έμμονη ιδέα. Ο φαύλος αυτός κύκλος γίνεται εντονότερος, όταν οι σύντροφοι γνωρίζουν λίγο ο ένας τον άλλο ή όταν οι περιστάσεις κρατούν τους συντρόφους χωριστά.

Η φυσική έλξη, -ιδιαίτερα στην αρχή της ερωτικής σχέσης-, ενισχύει τις πιθανότητες ανάπτυξης του ερωτικού συναισθήματος. Παράλληλα θετικά δρουν η ταυτότητα των αντιλήψεων και των αξιών και η ομοιότητα στο νοητικό κυρίως επίπεδο. Η σεξουαλική έλξη στην αρχή της επαφής εκφράζεται ασυνείδητα και ανεξέλεγκτα μέσω της μη λεκτικής οδού. Τέτοιου είδους παραδείγματα εκφράζονται με διεύρυνση στις κόρες των ματιών, με ένταση του μυϊκού συστήματος του προσώπου και του σώματος, με προσπάθεια μείωσης της απόστασης και με αύξηση του ρυθμού των απτικών επαφών.

Όπως προαναφέρθηκε, για να διατηρηθούν όλες οι σχέσεις που περιλαμβάνουν υψηλά επίπεδα οικειότητας, χρειάζονται συχνή αλληλεπίδραση και μεγάλη προσπάθεια προσαρμογής. Στις ερωτικές σχέσεις όμως, επειδή υπάρχει γρήγορη και σε μεγάλο βάθος εξέλιξη,

δεν υπάρχει αρκετός χρόνος για την απαραίτητη προσαρμογή στις προσωπικότητες των αλληλεπιδρώντων. Το αποτέλεσμα είναι η δημιουργία συχνών έντονων συγκρούσεων, διαφωνιών και απογοητεύσεων. Αν λάβουμε υπόψη ότι οι ερωτευμένοι πολλές φορές εξαρτώνται σχεδόν απόλυτα και αποκλειστικά ο ένας από τον άλλον για τις αμοιβές τους, τότε γίνεται κατανοητό το πάθος και η ένταση των συγκρούσεων και των απογοητεύσεων τις οποίες βιώνουν. Παρά ταύτα, οι συγκρούσεις στα ερωτευμένα ζευγάρια επιφέρουν επιπλέον αύξηση του επιπέδου διέγερσης, με αποτέλεσμα να προκαλείται επιπρόσθετη τόνωση των ερωτικών αισθημάτων. Κάποιες φορές όμως, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της εφηβικής ηλικίας, η ένταση του πάθους και των συγκρούσεων στις ερωτικές σχέσεις οδηγεί στην απελπισία και σε ακραίες περιπτώσεις μπορεί να οδηγήσει και σε αυτοκτονικές τάσεις. Έντονες συγκρούσεις δημιουργούνται επίσης όταν υπάρχουν ισχυρή αλληλεξάρτηση και υψηλές μη ρεαλιστικές προσδοκίες στο ζευγάρι. (Παπαδάκη - Μιχαηλίδη, 1998).

Όταν τα ζευγάρια αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα, διαπιστώνεται ότι η μη λεκτική τους συμπεριφορά διαταράσσεται σοβαρά. Στα συναισθηματικά ταλαιπωρημένα παντρεμένα ζευγάρια, οι σύντροφοι αδυνατούν εντελώς να κατανοήσουν τα μη λεκτικά σήματα που εκπέμπουν μεταξύ τους. Τα συνήθη λάθη ανδρών και γυναικών στην αποκωδικοποίηση των μη λεκτικών μηνυμάτων διαφέρουν. Οι άνδρες πιο συχνά ερμηνεύουν θετικά ή ουδέτερα μηνύματα των συζύγων τους ως αρνητικά, ενώ αντίθετα οι γυναίκες συχνότερα ερμηνεύουν τα αρνητικά μηνύματα των ανδρών τους ως ουδέτερα ή ως θετικά.

Για την επίλυση των διαταραχών της μη λεκτικής επικοινωνίας στα ζευγάρια που αντιμετωπίζουν τέτοιου είδους προβλήματα, απαιτείται θεραπευτική παρέμβαση. Και αυτό διότι η σωστή αποκωδικοποίηση και κατανόηση των μη λεκτικών σημάτων μεταξύ των συντρόφων είναι θεμελιώδους σημασίας. Επιπροσθέτως, είναι πολύ σημαντικό όταν οι άνθρωποι παρερμηνεύουν τις προθέσεις των συντρόφων τους, να μάθουν να παραδέχονται τα λάθη τους και να αποκτούν υγιείς συμπεριφορές, κατανόηση και ειλικρίνεια.

1.5. Οι διαπροσωπικές σχέσεις και η εικόνα που εκπέμπουμε.

Η επιτυχία στη ζωή δεν είναι μόνο το αποτέλεσμα των τεχνικών δεξιοτήτων και γνώσεων στον επιστημονικό ή επιχειρηματικό τομέα. Εξαρτάται στον ίδιο βαθμό και από το δίκτυο διαπροσωπικών σχέσεων που έχει ο κάθε άνθρωπος. Το δίκτυο των διαπροσωπικών σχέσεων παίζει καθοριστικό ρόλο στην επίτευξη των στόχων μας στην επαγγελματική αλλά και στην προσωπική μας ζωή. Το δίκτυο αυτό βασίζεται σε αλληλεπιδράσεις και σχέσεις που στόχο έχουν την αλληλοβοήθεια και την αμοιβαία παροχή υποστήριξης σε πολλούς τομείς των δραστηριοτήτων μας.

Η ανάπτυξη και διατήρηση των σχέσεων μας με τους άλλους είναι ένας πολύ ευαίσθητος τομέας, απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή και δεξιότητες και δεν πρέπει να αφήνεται στην τύχη. Αρχίζοντας από την πρώτη επαφή που έχουμε με άλλους ανθρώπους, οποιοιδήποτε και εάν είναι, πρέπει να μεριμνούμε για την εικόνα που τους μεταδίδουμε.

Είναι αναγκαίο να έχουμε **αυτοέλεγχο** και να διερωτόμαστε για το πως μας βλέπουν οι άλλοι. Πρέπει να αναπτύσσουμε τις ικανότητες που θα μας επιτρέπουν να αντιλαμβανόμαστε την ποιότητα της προφορικής και μη προφορικής μας επικοινωνίας με τους άλλους.

Παράλληλα είναι απαραίτητο να επιδιώκουμε συνεχώς να αναβαθμίζουμε τη δεξιότητα μας να καταλαβαίνουμε ορθά τα προφορικά, αλλά και τα μη προφορικά μηνύματα που μας στέλλουν οι άλλοι. **Όπως ξέρουμε, η ανθρώπινη επικοινωνία δεν αποτελείται μόνο από τον προφορικό λόγο.** Ένα πολύ μεγάλο μέρος της επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων γίνεται δια μέσου της γλώσσας του σώματος.

Η εικόνα που δίνουμε αρχικά σε μια πρώτη επαφή που έχουμε με άλλους ανθρώπους είναι καθοριστική. Η πρώτη εντύπωση που δημιουργούμε στους άλλους είναι πολύ συχνά αυτή που μένει μόνιμα. *Έρευνες έχουν δείξει ότι σε συναντήσεις ανθρώπων με νέες επαφές, οι εντυπώσεις και κρίσεις σχετικά με κάποια νέα γνωριμία, λαμβάνονται*

μέσα σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα, από τριάντα δευτερόλεπτα μέχρι τα δύο πρώτα λεπτά.

Σίγουρα αυτός είναι πολύ λίγος χρόνος για να δημιουργήσουμε μια καλή πρώτη εντύπωση που έχει τόση καθοριστική σημασία στην εξέλιξη μιας σχέσης. Και πρόκειται μάλιστα για τη μοναδική ευκαιρία για να δημιουργήσουμε μια καλή πρώτη εντύπωση.

Επιπρόσθετα επιστημονικές μελέτες έχουν δείξει ότι όταν επικοινωνούμε με τους άλλους το μεγαλύτερο μέρος αυτών που θέλουμε να μεταφέρουμε, μεταδίδεται από μη προφορικά μηνύματα και από την έκφραση του προσώπου. Μόνο γύρω στο 7% του μηνύματος μεταδίδεται προφορικά με λέξεις. **Το 37% της πρώτης εντύπωσης που σχηματίζουμε για κάποιον εξαρτάται από τον τόνο της φωνής του**. Στο τηλέφωνο, η πρώτη εντύπωση που δημιουργούμε για κάποιον που έχουμε μαζί του επαφή για πρώτη φορά, εξαρτάται τουλάχιστον κατά 80% από τον τόνο της φωνής του.

Βλέπουμε λοιπόν ότι η συνολική εικόνα που παρουσιάζουμε εμείς οι ίδιοι προς τους άλλους είναι το κλειδί για τη δημιουργία και ανάπτυξη πολύτιμων ευεργετικών διαχρονικών σχέσεων. Ο τρόπος που παρουσιαζόμαστε, το ντύσιμο, το τι λέμε και το τι δεν λέμε αλλά μεταδίδουμε δια μέσου της γλώσσας του σώματος, γίνονται αισθητά από τους άλλους οι οποίοι πολύ γρήγορα δημιουργούν εντυπώσεις για μας.

Πρέπει να είμαστε πολύ προσεκτικοί για την εικόνα που μεταδίδει προς τους άλλους το σώμα μας και οι κινήσεις μας. Οι άλλοι μας παρατηρούν και η συνολική μας εικόνα τους δίνει πληροφορίες για το πως εμείς αισθανόμαστε, για το τι νιώθουμε για τον εαυτό μας και για τον υπόλοιπο κόσμο. Από το ντύσιμο μας μέχρι τον τρόπο που περπατούμε, κινούμαστε ή καθόμαστε ή μιλούμε, προσφέρουμε συνεχώς μια τρισδιάστατη εικόνα προς τους άλλους οι οποίοι ενσυνείδητα διαβάζουν τη γλώσσα του σώματος που εκπέμπουμε. Ταυτόχρονα οι άλλοι άνθρωποι, ενώ διαβάζουν συνειδητά τη δική μας εικόνα, δια μέσου του υποσυνείδητου τους, αντιδρούν και συμπεριφέρνονται ανάλογα προς εμάς.

Το πως νιώθουμε εμείς μπορεί να αντικατοπτρίζεται και να επηρεάζει και τους άλλους που βρίσκονται απέναντι μας. Αυτό με τη σειρά του είναι δυνατόν να επηρεάζει τη δική τους συμπεριφορά προς εμάς. Εάν εμείς φαινόμαστε νευρικοί και υπό ένταση, μπορεί αφού ενσυνείδητα οι άλλοι διαβάσουν τα προφορικά και μη προφορικά μηνύματα που στέλνουμε, να αντιδράσουν με τον ίδιο τρόπο, γεγονός που πιθανόν να είναι αρνητικό για αυτό που επιδιώκουμε.

Συνοπτικά θέλουμε να τονίσουμε τη σημασία που έχει η εμφάνισή μας, το τι λέμε, ο τόνος της φωνής μας και η γλώσσα του σώματος μας για την πρώτη επαφή που έχουμε με ανθρώπους.

Η ποιότητα της εικόνας που εκπέμπουμε, είναι συνιστώσα των πιο πάνω παραγόντων και έχει καθοριστική σημασία τόσο για τη σύναψη καλών σχέσεων αρχικά αλλά και για τη διατήρηση μακροχρόνιων δικτύων διαπροσωπικών επαφών που μπορούν να προσφέρουν σε όλα τα μέρη πολύ ευεργετικές και πολύτιμες υπηρεσίες. (American psychological Association, 2007).

1.6. Ανθρώπινες σχέσεις: Πόση σημασία έχουν τα πρώτα λεπτά;

Τα πρώτα λεπτά μιας νέας συνάντησης είναι καθοριστικά για την εξέλιξη της σχέσης. Οι εντυπώσεις που σχηματίζονται κατά τα πρώτα λεπτά μιας συνάντησης με ένα νέο πρόσωπο, έχουν καθοριστική και μακροχρόνια επίδραση στην ποιότητα των ανθρωπίνων σχέσεων. Οι αποφάσεις που λαμβάνονται κατά τα πρώτα λεπτά μιας νέας γνωριμίας, μπορούν να είναι αρνητικές και να οδηγήσουν σε σοβαρή μείωση νέων επαφών μεταξύ των δύο. Σε τέτοιες συνθήκες δεν δίνεται η ευκαιρία για απόκτηση νέων πληροφοριών για το άλλο πρόσωπο που θα μπορούσαν ίσως να αλλάξουν τις αποφάσεις σχετικά με τη συγκεκριμένη σχέση.

Όταν είναι θετικές οι εντυπώσεις και οι αποφάσεις που παίρνουμε για ένα πρόσωπο που συναντούμε για πρώτη φορά μετά από τα πρώτα μερικά λεπτά της συνάντησης, τότε επικοινωνούμε περισσότερο και κοινοποιούμε πιο πολλά στοιχεία σχετικά με το άτομό

μας. Η εποικοδομητική αυτή συμπεριφορά, συμβάλει στην ανάπτυξη της σχέσης, της φιλίας και σε ορισμένες περιπτώσεις της αγάπης.

Τα σημαντικά αυτά συμπεράσματα προέρχονται από έρευνα που έκαναν επιστήμονες από το πανεπιστήμιο της Μινεσότα στο Οχάιο. Μελέτησαν τις αρχικές εντυπώσεις που κατέγραψαν 164 φοιτητές που συναντήθηκαν ανά 2 για πρώτη φορά. Η διάρκεια της πρώτης συνάντησης των φοιτητών ήταν από 3 έως 10 λεπτά. Εκτός από τις εντυπώσεις τους, οι φοιτητές δήλωναν το τι κοινό έβρισκαν με το άλλο άτομο που συναντούσαν, πόσο τους άρεσε το εν λόγω πρόσωπο, πως έβλεπαν τη σχέση αυτή να εξελίσσεται και ποιες αποφάσεις έπαιρναν. Στη συνέχεια, μετά από 9 εβδομάδες, οι φοιτητές έδιναν πληροφορίες στους ερευνητές για το πως εξελίχθηκε η σχέση με το άτομο που είχαν γνωρίσει στην αρχή της έρευνας.

Οι επιστήμονες διαπίστωσαν ότι εκείνοι οι οποίοι έβλεπαν από την αρχή με θετικό τρόπο την εξέλιξη της σχέσης τους, είχαν πολύ περισσότερες πιθανότητες να αναπτύξουν στενές σχέσεις. Αυτό λάμβανε χώρα ανεξάρτητα από το εάν η αρχική συνάντηση είχε διαρκέσει 3, 6 ή 10 λεπτά.

Η θεωρία ότι η ποιότητα μιας σχέσης καθορίζεται στα πρώτα λεπτά μιας συνάντησης, υποστηρίζεται από τα αποτελέσματα της εν λόγω έρευνας. **Πολλοί πιστεύουν ότι η πρώτη συνάντηση είναι απλά η αρχική επαφή, το ανιχνευτικό στάδιο για μια μελλοντική σχέση**. Στη συνέχεια με την ανάπτυξη της σχέσης, ο ένας μαθαίνει περισσότερα για τον άλλο, έχουν κοινές εμπειρίες και αντιλαμβάνονται το ρόλο και το σεβασμό που θα έχουν στη σχέση τους.

Γνωρίζουμε όμως ότι οι άνθρωποι συχνά δεν αντιδρούν λογικά αλλά με συναισθηματικές ή ακόμη και παράλογες συμπεριφορές. Αυτό παρατηρείται ακόμη περισσότερο όταν οι σχέσεις είναι πολύ στενές ή ερωτικού τύπου. Όμως, παρά το γεγονός ότι οι αρχικές εντυπώσεις έχουν καθοριστική σημασία, εντούτοις η ανθρώπινη συμπεριφορά είναι πολύπλοκη, απρόβλεπτη, μεταβαλλόμενη.

Η θεωρία της σταδιακής ανάπτυξης της σχέσης και η θεωρία των πρώτων εντυπώσεων, δεν αποκλείουν η μια την άλλη. Οι πραγματικές καταστάσεις είναι σύνθετες και ο τομέας αυτός

προσφέρεται για περισσότερες έρευνες που θα επιτρέψουν μια καλύτερη κατανόηση της δημιουργίας, λειτουργίας και εξέλιξης των διαπροσωπικών σχέσεων. (Journal of Social and Personal Relationships 2004).

1.7. Διαπροσωπική σύγκρουση.

Το φαινόμενο της διαπροσωπικής σύγκρουσης είναι πολύ συνηθισμένο στις κοινωνικές σχέσεις και επαφές των ανθρώπων. Είναι ένα αναπόφευκτο φαινόμενο της ζωής των οργανισμών. Η διαπροσωπική σύγκρουση είναι μια αντιπαράθεση – διαμάχη συμφερόντων, στόχων η προσωπικοτήτων μεταξύ ατόμων, ομάδων, ή μεταξύ ομάδας και ατόμου.

Οι διαπροσωπικές συγκρούσεις οφείλονται σε ποικίλες αιτίες, οι συνηθέστερες από τις οποίες είναι:

- μη σαφή όρια ευθύνης και εξουσίας,
- διαφορετικές προσωπικότητες,
- διαφορετικές αντιλήψεις, αξίες και στόχοι,
- αδυναμία συνεργασίας,
- μη συμμόρφωση στους κανονισμούς,
- αντίθετες συναισθηματικές καταστάσεις κ.λ.π.

Οι διαπροσωπικές συγκρούσεις έχουν αρνητικές και θετικές επιπτώσεις.

Αρνητικές επιπτώσεις είναι: η σπατάλη ενέργειας και χρόνου, η μείωση του ηθικού και της συνεργασίας η δημιουργία αρνητικού κλίματος, μείωση της εμπιστοσύνης και γενικότερα αρνητική ατμόσφαιρα και η διακοπή των σχέσεων. **Θετικές επιπτώσεις** που προκύπτουν μέσα από τις συγκρούσεις είναι: οι καινοτομίες, η εκτόνωση των συναισθημάτων, η αναθεώρηση απόψεων και αποφάσεων, η αύξηση της συμμετοχικότητας, η συνειδητοποίηση των προβλημάτων και άλλα.

Ο Kenneth W. Thomas, έχει διατυπώσει πέντε στρατηγικές χειρισμού μιας σύγκρουσης, ανάλογα με τις συμπεριφορές που επιλέγει το άτομο. Πρόκειται για στρατηγικές και αντίστοιχες συμπεριφορές που προκύπτουν από την πρόθεση του ατόμου να

ικανοποιήσει τα δικά του συμφέροντα-ενδιαφέροντα σε σχέση με την πρόθεση του να ικανοποιήσει τα ενδιαφέροντα – συμφέροντα του άλλου ατόμου.

<u>Οι πέντε στρατηγικές χειρισμού της σύγκρουσης είναι:</u>

- Συνεργασία
- Συμβιβασμός
- Αποφυγή
- Διευθέτηση
- Ανταγωνισμός

Η επιλογή της στρατηγικής που θα ακολουθήσει το άτομο επηρεάζεται και από τις συνθήκες – περιστάσεις που επικρατούν στο περιβάλλον κατά το διάστημα το οποίο εκδηλώνεται η σύγκρουση.

Η **<u>συνεργασία</u>** είναι η ιδανική στρατηγική για την επίλυση μιας σύγκρουσης και βασίζεται στην αντίληψη **<u>«κερδίζω-κερδίζεις».</u>** Η συνεργασία είναι κατάλληλη κυρίως όταν τα συμφέροντα αμφότερων των πλευρών είναι σημαντικά ή όταν ο στόχος είναι η επίτευξη δέσμευσης. Τα εμπλεκόμενα μέρη συμπεριφέρονται έτσι ώστε να ικανοποιούνται και τα δικά τους και τα ενδιαφέροντα – συμφέροντα των άλλων σε υψηλό βαθμό. Η συνεργασία είναι η πιο κατάλληλη στρατηγική όταν τα συμφέροντα και των δύο πλευρών είναι σημαντικά, όταν ο στόχος είναι η μάθηση, για την επίτευξη δέσμευσης, για τη σύγκλιση απόψεων, για την εκτόνωση συναισθημάτων.

<u>Τα στάδια επίλυσης της σύγκρουσης με συνεργασία:</u>

1) Αναγνώριση ότι υφίσταται σύγκρουση.
2) Κατανόηση των ενδιαφερόντων – συμφερόντων της κάθε πλευράς.
3) Καθορισμός του προβλήματος, δηλαδή της διάστασης των ενδιαφερόντων – συμφερόντων των εμπλεκόμενων μερών.
4) Ανάπτυξη εναλλακτικών λύσεων που θα ικανοποιούν αμφότερες πλευρές.
5) Επιλογή της λύσης που ικανοποιεί όσο το δυνατόν περισσότερο και τις δύο πλευρές.

Ο **συμβιβασμός** απαιτεί συμπεριφορές που οδηγούν στη μερική ικανοποίηση των δύο πλευρών και όχι στη μεγαλύτερη δυνατή. Εδώ επικρατεί η αντίληψη του **«μοιράσματος της διαφοράς»** με αμοιβαίες υποχωρήσεις. Το χαρακτηριστικό της συμβιβαστικής συμπεριφοράς είναι οι παραχωρήσεις έναντι κάποιων ανταλλαγμάτων. Είναι επιθυμητή στρατηγική κυρίως όταν υπάρχει πίεση χρόνου ή όταν απαιτείται προσωρινός διακανονισμός.

Η **αποφυγή** συνδυάζει χαμηλό βαθμό ικανοποίησης τόσο των ατομικών όσο και των συμφερόντων του άλλου προσώπου. Η αποφυγή συνίσταται στη μη αντιμετώπιση της σύγκρουσης. Σε αυτή τη στρατηγική το άτομο είτε αγνοεί είτε αναβάλλει τη σύγκρουση. Είναι κατάλληλη όταν υπάρχουν πιο σημαντικά θέματα από το αντικείμενο της σύγκρουσης, όταν δεν υπάρχει περίπτωση ικανοποίησης των ατομικών συμφερόντων, για να ηρεμήσουν τα πνεύματα, όταν άλλοι μπορούν να επιλύσουν τη σύγκρουση πιο αποτελεσματικά.

Η **διευθέτηση** είναι στρατηγική κατά την οποία το άτομο επιλέγει να παραμερίσει τα συμφέροντα του προκειμένου να ικανοποιηθούν τα συμφέροντα της άλλης πλευράς. Συνίσταται δηλαδή στην ικανοποίηση των συμφερόντων της άλλης πλευράς ακόμα και σε βάρος των ατομικών. Συμπεριφορές διευθέτησης δείχνει το άτομο όταν κάνει παραχωρήσεις, τονίζει τα σημεία συμφωνίας και προσπαθεί να μην πληγωθούν τα συναισθήματα της άλλης πλευράς. Στόχος του ατόμου είναι η διατήρηση καλών διαπροσωπικών σχέσεων με το άλλο μέλος έναντι κάθε θυσίας. Τέλος, η διευθέτηση είναι αποτελεσματική μέθοδος χειρισμού συγκρούσεων όταν το άτομο διαπιστώνει ότι έχει λάθος, όταν τα συμφέροντα του άλλου είναι πολύ πιο σημαντικά από τα δικά του, για ελαχιστοποίηση των απωλειών, όταν η ισορροπία και η σταθερότητα είναι ιδιαίτερα σημαντικές.

Ο **ανταγωνισμός** αποβλέπει στην πλήρη ικανοποίηση των συμφερόντων του ατόμου σε βάρος της άλλης πλευράς. Το άτομο που επιλέγει τον ανταγωνισμό, για να χειριστεί – αντιμετωπίσει μια σύγκρουση, συχνά εκτοξεύει απειλές ή και κάνει χρήση της εξουσίας του (λόγω θέσης), ή μπορεί και να καταφύγει σε χρήση βίας. Στηρίζεται στην αντίληψη **«κερδίζω – χάνεις»**. Είναι κατάλληλη στρατηγική

κυρίως όταν απαιτούνται γρήγορες αποφάσεις ή όταν πρέπει να εφαρμοστούν μη δημοφιλή μέσα (Γιαννουλέας, 1998).

Συνήθως, το σημαντικότερο πρόβλημα στις συγκρούσεις, δεν είναι η διαφωνία που υπάρχει ανάμεσα στα εμπλεκόμενα μέλη, αλλά ο τρόπος που την επεξεργάζονται οι άνθρωποι και η προσπάθεια να βρουν τη λύση εκείνη που θα είναι αποδεκτή και δίκαιη και για τις δύο πλευρές. Σύμφωνα με την κ Μίνου, οι συγκρούσεις σε μια ουσιαστική σχέση έχουν ως στόχο και ως αποτέλεσμα την βαθύτερη κατανόηση, την «κοντινότητα» και το σεβασμό των δύο πλευρών.

Στην κοινωνική τους ζωή, οι άνθρωποι υπεραμύνονται του δικαιώματος στη διαφορετικότητα. Κατακρίνουν τις απόλυτες, άκαμπτες συμπεριφορές και θεωρητικά υποστηρίζουν το δικαίωμα στην προσωπική επιλογή. Αυτός άλλωστε είναι ο μηχανισμός για κάθε δημοκρατική κοινωνία, η αρχή κάθε δημοκρατικού ανθρώπου. Πόσο «δημοκράτες» όμως είμαστε μέσα στις διαπροσωπικές μας σχέσεις; Πόσο δεχόμαστε στην πράξη αυτό που υποστηρίζουμε στη θεωρία, ότι δηλαδή οι άνθρωποι διαφέρουν μεταξύ τους στον τρόπο που αντιλαμβάνονται, σκέφτονται και αντιδρούν στα γεγονότα; Αρκεί λοιπόν να δεχτούμε ότι οι προστριβές, οι καβγάδες και οι διενέξεις αποτελούν συστατικά στοιχεία της σχέσης ανάμεσα σε δύο διαφορετικούς ανθρώπους, πόσο μάλλον στη σχέση ενός ζευγαριού που από τη φύση της παρουσιάζει ιδιαιτερότητες.

Παρακάτω παρουσιάζονται κάποιοι από τους ***λόγους που μπορεί να συμβάλουν στη δυσκολία επικοινωνίας των ανθρώπων*** και κατ΄ επέκταση στη ***δημιουργία σύγκρουσης:***

• Τα βιώματα που φέρει το άτομο από την πατρική του οικογένεια (έλλειψη διαλόγου ανάμεσα στα μέλη της, μη ενίσχυση του αυθορμητισμού κ.λπ.).

• Η έλλειψη ψυχολογικής ωριμότητας. Το άτομο στερείται αυτογνωσίας, δεν έχει διάθεση να συνεργαστεί, αδυνατεί να έρθει στη θέση του / της συντρόφου, υπερβάλλει και δεν βάζει όρια στον εγωκεντρισμό και τον εγωισμό του.

• Ο φόβος και η ανασφάλεια για το πώς θα τον αξιολογήσει ο/η σύντροφος του.

• Η χαμηλή αυτοεικόνα, με άλλα λόγια η αδυναμία κάποιων ανθρώπων να εστιάσουν στον εαυτό τους και να αφουγκραστούν τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους. Αυτή εξάλλου είναι και η αιτία να μην ξέρουν τι ακριβώς θέλουν.

Τα συνηθέστερα λάθη που λαμβάνουν χώρα κατά τη διάρκεια μιας σύγκρουσης:

• Η διαφωνία ξεκινάει για ένα συγκεκριμένο λόγο και στη συνέχεια ξεφεύγει από το θέμα με αποτέλεσμα να αναφέρονται προηγούμενα προβλήματα ή παρελθοντικά παράπονα.

• Θεωρείται ότι μόνο ένας από τους δύο έχει το δίκιο με το μέρος του και ο άλλος όλο το άδικο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην ακούγεται η δική του οπτική και κατά προέκταση, να παραβλέπεται η αμοιβαία υπευθυνότητα.

• Δεν εκφράζονται τα πραγματικά συναισθήματα (πόνος, θυμός, λύπη) κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης ή μετά από αυτή, με αποτέλεσμα να μένουν ως ζημιογόνα απωθημένα.

• Τα εμπλεκόμενα μέρη προχωρούν σε έναν επιφανειακό συμβιβασμό, χωρίς στην πραγματικότητα να έχουν συμφωνήσει ο ένας με τον άλλο.

• Παρόλο που οι άνθρωποι αναγνωρίζουν μετά από κάποιο σημείο το λάθος τους, δεν το παραδέχονται όμως για λόγους γοήτρου.

• Εστιάζουν περισσότερο στον άλλο και τα λάθη του και όχι στον εαυτό τους και στο πώς αισθάνονται. Από τα χειρότερα πράγματα που

μπορούν να γίνουν είναι να θίγονται τα ευαίσθητα σημεία του ενός για να ενδυναμωθεί η θέση του άλλου.

• Υψώνουν τον τόνο της φωνής με αποτέλεσμα να μετατρέπουν την έντονη συζήτηση σε επίθεση και κατηγορίες. Το μόνο που πετυχαίνεται με αυτόν τον τρόπο είναι να νιώσει η αντίθετη πλευρά ότι επικρίνεται ή δικάζεται, με αποτέλεσμα να υιοθετήσει κι εκείνη αμυντική – επιθετική στάση.

• Η κάθε πλευρά από τη μεριά της έχει στο μυαλό της κάποια «λύση» που θα τους ανακηρύξει «νικητές» και δεν αποδέχονται με αυτό τον τρόπο την οπτική του άλλου.

Προτάσεις για εποικοδομητική διαφωνία:

• Μια αραβική παροιμία λέει «Στο θυμό σου ποτέ μην ενεργείς». Οι θυμωμένοι άνθρωποι δεν ακούν, είναι προτιμότερο λοιπόν να τους δοθεί χρόνος έτσι ώστε να ηρεμήσουν τα πνεύματα και να επανέλθουν στο θέμα όταν είναι νηφάλιοι.

• Είναι καλό να αποφεύγεται ο σαρκασμός, η επίρρηψη ευθυνών και κατηγοριών, οι γενικεύσεις, οι χαρακτηρισμοί και η κριτική.

• θα πρέπει να δίνεται έμφαση στην ουσία της διαφωνίας και εστίαση σε ένα μόνο γεγονός κάθε φορά.

• Πολύ θετικό είναι να ακούν και οι δύο πλευρές τα επιχειρήματα της αντίπερα όχθης και να προσπαθούν πραγματικά να αντιληφθούν τι εννοούν με βάση όσων γνωρίζουν για τον άνθρωπο που έχουν απέναντί τους.

• Στόχος σε μία σύγκρουση θα πρέπει να είναι η λύση του προβλήματος και όχι η επικράτηση ενός εκ των δύο. Ενδεχομένως η συναισθηματική φόρτιση

να σταθεί εμπόδιο σε αυτή την προσπάθεια, ωστόσο οδηγός πρέπει να είναι η λογική και όχι η παρόρμηση.

• Θα πρέπει να αποφεύγεται μια διαφωνία ενώπιον τρίτων. Είναι μαθηματικά αποδεδειγμένο ότι οι εντάσεις ενισχύονται όταν βρίσκονται και άλλοι παρόντες.

• Αν, παρ' όλα αυτά, το χάσμα των απόψεων δεν γεφυρώνεται, μπορούν να καταλήξουν τα εμπλεκόμενα μέρη στην επίγνωση ότι δεν συμφωνούν λόγω διαφορετικών απόψεων. Αυτό μπορεί να μη λύνει το πρόβλημα, είναι όμως μια καλή προσωρινή λύση για να αποφευχθούν περαιτέρω εντάσεις.

• Τέλος, επειδή ο λόγος της σύγκρουσης – διαφωνίας αφορά και τα δύο μέλη καλό είναι η λύση που θα δοθεί να είναι δίκαιη και για τους δύο αλλά και κοινά αποδεκτή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:
ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΩΝ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ.

Η τάση των ανθρώπων να συνάπτουν σχέσεις και δεσμούς αναμεταξύ τους αποτελούσε πάντοτε γεγονός αναμφισβήτητο. Ακόμη και κατά τις πρώτες περιόδους των αρχαϊκών χρόνων όπου η επικοινωνία είχε μια άλλη μορφή και μια άλλη διάσταση, οι άνθρωποι επεδίωκαν την συναναστροφή.

Ο Αριστοτέλης σε ένα από τα πλέον σημαντικά έργα του τα «Ηθικά Νικομάχεια» αναφέρει πως ο άνθρωπος είναι από την φύση του ένα κοινωνικό ον. Η ανθρώπινη συμπεριφορά λοιπόν αποτελούσε ανέκαθεν ένα θέμα που απασχολούσε τόσο σε καθημερινό όσο και σε ερευνητικό επίπεδο τα άτομα, βλέποντας έτσι την ανάγκη των ατόμων όχι μόνο να αναπτύσουν διαπροσωπικές σχέσεις αλλά και να τις ερμηνεύουν ή να τις αναλύουν.

Ως όρος σημαίνει οτιδήποτε «διαδραματίζεται» μεταξύ ενός και άλλου προσώπου και αναφέρεται στην αντίληψη, αξιολόγηση, την κατανόηση και τον τρόπο αντίδρασης.

Για διαπροσωπικές σχέσεις μιλούμε, όταν οι ενέργειες και γενικότερα η συμπεριφορά ενός ατόμου επηρεάζει την συμπεριφορά ενός ή περισσότερων ατόμων, έτσι ώστε να υπάρχει αλληλεπίδραση και αμοιβαία ρύθμιση της συμπεριφοράς. Η αμοιβαιότητα αυτή αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο των διαπροσωπικών σχέσεων και χωρίς αυτήν δεν μπορούμε να μιλούμε για διαπροσωπικές σχέσεις.

Γίνεται φανερό ότι για να υπάρξουν διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων προϋπάρχει η επικοινωνία. Ο Μαξ Βέμπερ θεώρησε την επικοινωνία ως μια μορφή κοινωνικής διαντίδρασης, η οποία συνδέεται με υποκειμενικά νοήματα που προσανατολίζονται στη σκέψη, τα συναισθήματα και τη συμπεριφορά των δρώντων προσώπων. Η επικοινωνία μπορεί να είναι λεκτική και μη λεκτική.

Η ανάγκη ανάπτυξης διαπροσωπικών σχέσεων έχει πολλαπλές και διαφορετικές διαστάσεις. Θα μπορούσε να είναι ανάγκη συναισθηματική, όπου το άτομο μέσω των σχέσεων που αναπτύσσει επιζητά αλλά και προσφέρει συναισθηματική αποδοχή. Επίσης θα μπορούσε να είναι ανάγκη

λειτουργική, κατά την οποία το άτομο δημιουργεί σχέσεις ώστε να είναι πιο λειτουργική και πιο εύκολη η ζωή του και η καθημερινότητα του. Ακόμη, ενδεχομένως να είναι ανάγκη επαγγελματική, όπου το άτομο λόγω της επαγγελματικής θέσης στην οποία βρίσκεται, είναι αναγκασμένο να συναναστρέφεται κόσμο ώστε να υπάρχει το ανάλογο επιθυμητό αποτέλεσμα.

Σίγουρα όμως η ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων είναι μια ανάγκη βιολογική, όπως η στέγη, η τροφή και η ένδυση, αφού αποτελεί σημαντικό κομμάτι της καθημερινότητας του ανθρώπου. Ως επι το πλείστον η μοναξιά αποτελεί μια ανεπιθύμητη και δυσάρεστη κατάσταση, οπότε καθημερινά επιζητάμε την παρουσία των άλλων γύρω μας: συγγενών, φίλων, συναδέλφων, συντρόφων.

Οι έρευνες της συγκριτικής ψυχολογίας μας προσφέρουν πληροφορίες τόσο για την σημασία των διαπροσωπικών σχέσεων όσο και για την επίδραση της απουσίας σχέσεων. Κατά την περίοδο του 1950 και του 1960 πραγματοποιήθηκαν πειραματικές μελέτες σε θηλαστικά για τις επιπτώσεις της απομόνωσης στην ψυχική υγεία και την κοινωνική συμπεριφορά (ιδιαίτερα στα αρχικά στάδια ανάπτυξης) με ιδιαίτερα χρήσιμα αποτελέσματα. Κατά το 1965, πειράματα απέδειξαν ότι σε ανώτερα θηλαστικά όπως οι πίθηκοι, το ένστικτο για την απόκτηση ασφάλειας και συντροφικότητας είναι πιο βασικό από το ένστικτο για τροφή. Νεογέννητοι πίθηκοι που μεγάλωσαν σε συνθήκες απομόνωσης προτίμησαν να προσκολληθούν σε μια κούκλα που εξωτερικά είχε την αίσθηση του τριχώματος και όχι σε κούκλα που ήταν κατασκευασμένη από σύρμα αλλά είχε απολήξεις που παρείχαν τροφή (γάλα). Από την μελέτη της περαιτέρω ανάπτυξης αυτών των πιθήκων παρατηρήθηκε ότι οι συνθήκες απομόνωσης είχαν αρνητικές επιπτώσεις στην κοινωνική και σεξουαλική ανάπτυξη, ιδιαίτερα στα αρσενικά.

Η παρουσία ή η απουσία των άλλων από την ζωή των ατόμων είναι ιδιαίτερα σημαντική και εμφανής, ενώ επηρεάζει άμεσα σε ψυχολογικό επίπεδο τα άτομα αυτά. Περαιτέρω έρευνες έχουν καταλήξει στους λόγους εκείνους για τους οποίους οι άνθρωποι επιθυμούν την παρουσία των άλλων (Buunk, 1996) και αυτοί είναι οι εξής:

- Γνωστικοί λόγοι (μείωση της γνωστικής αβεβαιότητας)
- Συναισθηματικοί παράγοντες (μείωση του άγχους)

Τα συναισθήματα, οι διαπροσωπικές σχέσεις και η ψυχική υγεία αποτελούν συγκοινωνούντα δοχεία, ενώ ένα εκτενές πλέον σώμα μελετών (πάνω από 5.000) συμφωνεί ότι «οι διαπροσωπικές σχέσεις επιδρουν καταλυτικά στην ψυχική υγεία»[1].

Η στενή σύνδεση ανάμεσα στα συναισθήματα και τις διαπροσωπικές σχέσεις πηγάζει και από το γεγονός ότι τα πιο έντονα συναισθήματα (θετικά ή αρνητικά) βιώνονται στα πλαίσια των διαπροσωπικών σχέσεων και εξαιτίας αυτών.

Συνεπώς «η παρουσία των άλλων και οι στενές διαπροσωπικές επαφές είναι πολύ σημαντικές ψυχολογικές συνισταμένες»[2].

2.1. Οι διαπροσωπικές σχέσεις και η επιστημονική τους βάση.

Οι διαπροσωπικές σχέσεις είναι ίσως το πιο κεντρικό και ερευνητικά ενεργό κομμάτι της κοινωνικής ψυχολογίας σήμερα. Το ενδιαφέρον για τις διαπροσωπικές σχέσεις εκδηλώθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1970 και αντιπροσωπεύει μια τάση για έξοδο από τον ατομοκεντρισμό και την στροφή προς πιο κοινωνικές μορφές έρευνας.

Αρχικά η έρευνα από τον Kuhn είχε επικεντρωθεί σε επιλεκτικά και πολύ συγκεκριμένα θέματα. Τα πρώτα έτη της δεκαετίας του 1970, έγιναν στον χώρο προσπάθειες να εξηγηθεί η έλξη (attraction) στις διαπροσωπικές σχέσεις και η ικανοποίηση από τον γάμο (marital satisfaction), συνεχίζοντας έτσι κοινωνιολογικές θεματικές, με την διαφορά ότι εισάγουν τον ατομικό παράγοντα .

Ο Hinde στο έργο του είναι ιδιαίτερα συγκεκριμένος, καθώς προτάσσει κανόνες για τον ακριβή ορισμό των φαινομένων των σχέσεων, αλλά και την αλληλεξάρτηση τους με ψυχολογικά φαινόμενα που υπάγονται σε άλλα επίπεδα ανάλυσης. Επίκεντρο της αναλυτικής θεωρίας του για τις διαπροσωπικές σχέσεις αποτελεί η διαπροσωπική αλληλεπίδραση. Ο ίδιος

---

[1] Καφέτσιος Κ. (2005). *Δεσμός, συναίσθημα και διαπροσωπικές σχέσεις.* Αθήνα: τυπωθήτω, σελ. 25

[2] Καφέτσιος Κ. (2005). *Δεσμός, συναίσθημα και διαπροσωπικές σχέσεις.* Αθήνα: τυπωθήτω, σελ. 26

ορίζει την σχέση ως ένα δέσιμο ανάμεσα σε δύο άτομα που γνωρίζουν ο ένας τον άλλον και που, σε κάποια φάση της ζωής τους, είχαν αναπτύξει μια σειρά αλληλεπιδράσεων.

Τις τελευταίες δεκαετίες το ενδιαφέρον για την μελέτη των διαπροσωπικών σχέσεων έχει αυξηθεί σημαντικά και οι έρευνες από κοινωνικούς κυρίως ψυχολόγους έχουν παίξει σημαντικό ρόλο σε αυτό. Για περισσότερα από 20 χρόνια ένας μεγάλος αριθμός ερευνητών στην κοινωνική ψυχολογία, ασχολούνται εντατικά με την έρευνα στον χώρο των διαπροσωπικών σχέσεων.

Στην πλειονότητα τους κοινωνικοί ψυχολογοι, νέοι σε ηλικία, έδωσαν ώθηση στην έρευνα και την θεωρία στα μέσα της δεκαετίας του 1980 και τις αρχές του 1990.

Ο Duck (1999) ερμηνεύει αυτή την έξαρση της έρευνας για τις σχέσεις και την νοοτροπία των διαπροσωπικών σχέσεων ως αποτέλεσμα των σχέσεων μεταξύ των ίδιων των επιστημόνων που ασχολούνται με το θέμα των διαπροσωπικών σχέσεων.

Η επιστημονική ενασχόληση με τις διαπροσωπικές σχέσεις σηματοδοτεί λοιπόν μια στροφή στην διεπιστημονική εξέταση ψυχολογικών θεμάτων που έχουν ως αντίκτυπο και εφαρμογές στην καθημερινή ζωή. Ο Gottman αφιέρωσε ένα μεγάλο μέρος της καριέρας του στην μελέτη των σχέσεων των συζύγων και το έργο του ξεχωρίζει διότι: όχι μόνο γιατί κατάφερε να μελετήσει και να ποσοτικοποιήσει φαινόμενα που ήταν πολύ δύσκολό να φανταστεί κανείς ότι θα μπορούσαν να γίνουν αντικείμενο επισταμένης μελέτης αλλά και γιατί συνέδεσε μεταξύ τους διαφορετικές περιοχές της ψυχολογίας (συναίσθημα, διαπροσωπικές σχέσεις, κλινική ψυχολογία).

Με την εφαρμογή συμπεριφορικών – ποσοτικών μεθόδων κατάφερε να εφαρμόσει τα ευρήματα στην κλινική πράξη (π.χ. επιστημονικά βασισμένη θεραπεία ζευγαριών).

Η διεπιστημονική προσέγγιση και η στενή σχέση θεωρίας και πράξης χαρακτηρίζουν τόσο την περίπτωση των διαπροσωπικών σχέσεων όσο και την κοινωνικο – ψυχολογική προσέγγιση γενικότερα. Άλλωστε η έρευνα για τις διαπροσωπικές σχέσεις ξεκίνησε και αναπτύχθηκε στο κοινωνικό πλαίσιο αποτυχημένων σχέσεων στην Αμερική.

2.2. Διαδικασίες των σχέσεων.

Οι διαπροσωπικές σχέσεις αναπτύσσονται και δημιουργούνται σε επιμέρους στάδια. Όπως συμβαίνει και με όλες τις άλλες σχέσεις, ξεκινούν από την αρχική επαφή, περνούν στην οικειότητα και ίσως φθάνουν μέχρι κια την διάλυση. Γενικά μπορούν να καθοριστούν «έξι κύρια στάδια:

1) Επαφή
2) Ενδιαφέρον
3) Οικειότητα
4) Παρακμή
5) Αποκατάσταση
6) Διάλυση»[3]

Τα στάδια αυτά δεν είναι στατικά, αντίθετα μέσα στο καθένα από αυτά αναπτύσσονται δυναμικές εντάσεις ανάμεσα σε διάφορα αντίθετα στοιχεία όπως π.χ. η ένταση ανάμεσα στην αυτονομία του ατόμου και την σύνδεση με κάποιο άλλο άτομο, η ένταση ανάμεσα στην κλειστή - αποκλειστική και την ανοικτή – ελεύθερη σχέση, η ένταση ανάμεσα στην καινοτομία και την προβλεψιμότητα.

Κάθε στάδιο μπορεί να διαιρεθεί σε πρώιμη και μεταγενέστερη φάση, ενώ για κάθε συγκεκριμένη σχέση, μπορεί να επιθυμεί το άτομο να τροποποιήσει και να αναθεωρήσει το βασικό μοντέλο με ποικίλους τρόπους. Ωστόσο ως γενική περιγραφή της ανάπτυξης των σχέσεων, τα στάδια μοιάζουν αρκετά δεδομένα.

Ανάπτυξη της σχέσης.

Δεν υπάρχει ίσως τίποτα σημαντικότερο για τους ανθρώπους όσο η επαφή με τους άλλους. Αυτή είναι τόσο σημαντική, που όταν απουσιάζει για παρατεταμένες περιόδους, δημιουργείται καταθλιπτική διάθεση, αναδύονται στην επιφάνεια αμφισβητήσεις για τον εαυτό και οι άνθρωποι δυσκολεύονται να ανταπεξέλθουν ακόμα και στις βασικές υποχρεώσεις της καθημερινότητας.

[3] Devito, J. (2004). *Ανθρώπινη Επικοινωνία*. Αθήνα: Έλλην

Κάθε άτομο επιδιώκει μία σχέση για μοναδικούς λόγους. Ωστόσο υπάρχουν και μερικοί γενικοί λόγοι για τους οποίους οι άνθρωποι αναπτύσσουν σχέσεις. Αναφέρονται ενδεικτικά οι εξής:

1) Για περιορισμό της μοναξιάς
2) Για την ανάπτυξη ερεθισμάτων
3) Για την απόκτηση αυτογνωσίας
4) Για την μεγιστοποίηση της ευχαρίστησης και την ελαχιστοποίηση του πόνου

Η δυσκολότερη αλλά και η σημαντικότερη πλευρά της ανάπτυξης των σχέσεων ίσως είναι η αρχή τους. Η συνάντηση με το άλλο άτομο, η παρουσίαση του εαυτού και η μετάβαση με κάποιο τρόπο σε άλλο στάδιο αποτελούν μια δύσκολη διαδικασία.

Μπορούμε να καθορίσουμε τρεις κύριες φάσεις κατά την πρώτη επαφή:

1) Εξέταση των προσόντων και των ιδιοτήτων του ατόμου που στέκεται απέναντι
2) Καθορισμός της απόστασης και εξακρίβωση της διαθεσιμότητάς του
3) Έκφραση της επιθυμίας για επαφή

<u>Διατήρηση της σχέσης.</u>

Η διατήρηση της σχέσης αφορά σε εκείνο το μέρος της διαδικασίας των σχέσεων στο οποίο το άτομο ενεργεί έτσι ώστε να συνεχίσει – διατηρήσει την σχέση. Οι συμπεριφορές διατήρησης της σχέσης μπορεί να εξυπηρετούν ποικίλες λειτουργίες, όπως:

- Να παραμείνει η σχέση αλώβητη, να διατηρηθεί το πρόσχημα μιας σχέσης, να αποτραπεί η οριστική διάλυση της σχέσης
- Να παραμείνει η σχέση στο παρόν στάδιο, να μην εξελιχθεί περισσότερο, είτε προς μεγαλύτερη είτε προς μικρότερη οικειότητα
- Να παραμείνει η σχέση ικανοποιητική, να διατηρηθεί μια εϋνοική ισορροπία ανάμεσα στις ανταμοιβές και τις τιμωρίες

Μερικοί άνθρωποι αφού εμπλακούν σε μία σχέση, υποθέτουν ότι θα κρατήσει, εκτός κι αν συμβεί κάτι καταστροφικό. Έτσι ενώ μπορεί να προσπαθούν να αποτρέψουν τα σοβαρά προβλήματα, δεν ασχολούνται με την διατήρηση της σχέσης. Άλλοι βρίσκονται πάντα σε εγρήγορση και

προσπαθούν να διορθώσουν κάποιο πιθανό πρόβλημα όσο το δυνατόν γρηγορότερα και αποτελεσματικότερα. Ωστόσο οι περισσότεροι άνθρωποι βρίσκονται κάπου στην μέση και προσπαθούν να διατηρήσουν την σχέση, όταν τα πράγματα δεν πάνε καλά και όταν υπάρχει πιθανότητα βελτίωσης της σχέσης.

Παρακμή της σχέσης.

Η παρακμή και πιθανή διάλυση της σχέσης, η εξασθένιση των δεσμών που κρατούν μαζί τους ανθρώπους, μπορεί να είναι σταδιακή ή απότομη, μικρή ή μεγάλη. Ο Murray Davis χρησιμοποιεί τους όρους «αργός θάνατος» για την σταδιακή παρακμή και «ξαφνικός θάνατος» για την απότομη ή ξαφνική παρακμή.

Παρόλο που η διαλύση των σχέσεων χαρακτηρίζεται ως κάτι αρνητικό, μερικές φορές οι σχέσεις μπορεί να μην είναι παραγωγικές για το ένα ή και για τα δύο άτομα και η διάλυση της να αποτελεί την καλύτερη επιλογή. Ο τερματισμός μιας σχέσης μπορεί να εξασφαλίσει στα άτομα μια περίοδο ανάκτησης της της ανεξαρτησίας και της αυτάρκειάς τους.

Οι αιτίες για την παρακμή της σχέσης είναι τόσες όσοι είναι και οι άνθρωποι. Όλες αυτές οι αιτίες μπορούν να θεωρηθούν και ως επιπτώσεις της παρακμής της σχέσης. Ενδεικτικά καταγράφονται παρακάτω ορισμένες αιτίες παρακμής της σχέσης:

1) Όταν οι λόγοι για τους οποίους αναπτύχθηκε η σχέση αλλάξουν σημαντικά
2) Όταν επέλθουν ουσιαστικές αλλάγες (ψυχολογικές, υλικές, οικονομικές, πνευματικές κ.τ.λ.) στο ένα ή και στα δύο άτομα
3) Όταν το ένα ή και τα δύο άτομα έχουν μη ρεαλιστικές προσδοκίες
4) Όταν παρουσιάζονται σεξουαλικές δυσκολίες
5) Η δυσαρέσκεια από την δουλειά που μεταφέρεται συνεχώς στο άλλο άτομο.

Προσωπική αποκατάσταση.

Όταν δεν υπάρχουν αρκετά πράγματα για να κρατήσουν το ζευγάρι μαζί ή υπάρχουν προβλήματα που δεν μπορούν να λυθούν, το κόστος είναι πολύ μεγάλο και οι ανταμοιβές πολύ μικρές ή η σχέση αναγνωρίζεται ως καταστροφική και η φυγή αποτελεί την μόνη λύση, τότε οι σχέσεις τελειώνουν.

Το άτομο καλείται να αντιμετωπίσει την κατάσταση, να δώσει χρόνο στον εαυτό του, να σπάσει τον κύκλο της μοναξιάς ή της κατάθλιψης που ενδεχομένως να το περιβάλει και να ενισχύσει την αυτοεκτίμηση του προκειμένου να προχωρήσει στην ζωή του και στην ανάπτυξη μιας άλλης σχέσης.

2.3. Θεωρίες των σχέσεων.

Αρκετές θεωρίες παρέχουν μια εικόνα που απαντούν στο γιατί και πώς το άτομο αναπτύσσει και διαλύει τις σχέσεις του. Εδώ παρατείθενται πέντε τέτοιες θεωρίες:

1) Θεωρία της έλξης.

Το άτομο έλκεται από κάποιους ανθρώπους και δεν έλκεται από κάποιους άλλους. Οι συνηθέστεροι παράγοντες αυτής της έλξης είναι:

1. Η γοητεία: εξωτερική εμφάνιση και προσωπικότητα. Θεωρούν ελκυστικούς τους ανθρώπους που έχουν ωραία εξωτερική εμφάνιση, σωματική διάπλαση και ευχάριστη προσωπικότητα. Γενικά τα άτομα αποδίδουν θετικά χαρακτηριστικά στους ανθρώπους που θεωρούν ελκυστικούς και αρνητικά χαρακτηριστικά στους ανθρώπους που θεωρούν μη ελκυστικούς. Εκείνοι που θεωρούνται ελκυστικοί θεωρούνται αυτόματα και ικανότεροι.
2. Η ομοιότητα. Τα άτομα συνηθίζουν να επιλέγουν συντρόφους που συμπεριφέρονται και σκέπτονται με τον ίδιο ακριβώς τρόπο με εκείνους. Με το να ελκύονται από άτομα που είναι σαν τους ίδιους, εισπράτουν επιβεβαίωση και γοητεία προς τους εαυτούς τους. Για τον λόγο αυτό – παρά τις εξαιρέσεις που παρατηρούνται – τα περισσότερα άτομα έλκονται από ανθρώπους με ανάλογη εθνικότητα, φυλή, στάση ζωής, ευφυΐα, σωματικά χαρακτηριστικά κ.τ.λ.
3. Η εγγύτητα. Τα άτομα θεωρούν γοητευτικούς εκείνους που ζουν ή δουλεύουν κοντά τους. Οι άνθρωποι που γίνονται φίλοι είναι οι άνθρωποι που έχουν τις περισσότερες ευκαιρίες να αλληλεπιδράσουν μεταξύ τους.

4. Η ενίσχυση. Δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι τα άτομα έλκονται από ανθρώπους που τους προσφέρουν ανταμοιβές και ενίσχυση. Αυτές μπορεί να είναι **κοινωνικές**, όπως φιλοφρονήσεις ή έπαινοι, ή **υλικές**, όπως δώρα ή αντικείμενα.

2) Η προσέγγιση των κανόνων των σχέσεων.

Τα άτομα μπορούν να αποκτήσουν μία ενδιαφέρουσα εικόνα για τις διαπροσωπικές σχέσεις, εξετάζοντάς τες από την άποψη των κανόνων που τις διέπουν.

Η γενική υπόθεση αυτής της άποψης είναι ότι οι σχέσεις – ιδιαίτερα η φιλία και η ερωτική σχέση – διατηρούνται εφόσον ακολουθούνται ορισμένοι κανόνες. Όταν οι κανόνες αυτοί παραβιάζονται, η σχέση μπορεί να παρακμάσει ή ακόμη και να διαλυθεί.

3) Θεωρία της κοινωνικής διείσδυσης.

Η θεωρία της κοινωνικής διείσδυσης δεν αναφέρεται στους λόγους που ωθούν στην ανάπτυξη των σχέσεων, αλλά στο τι συμβαίνει, αφού αναπτυχθούν. Περιγράφει τις σχέσεις από την άποψη του αριθμού των θεμάτων για τα οποία μιλούν οι άνθρωποι και του βαθμού του «προσωπικού χαρακτήρα» τους. Το **εύρος** μιας σχέσης αναφέρεται στον αριθμό των θεμάτων τα οποία θίγουν τα άτομα μεταξύ τους. Το **βάθος** μιας σχέσης αναφέρεται στον βαθμό που το άτομο διεισδύει στον εσωτερικό κόσμο του άλλου ατόμου – στον πυρήνα δηλαδή της προσωπικότητας του.

- ✓ **Απο - διείσδυση**

Όταν μία σχέση αρχίζει να παρακμάζει, το εύρος κια το βάθος της αντιστρέφονται με διάφορους τρόπους. Η διαδικασία αυτή ονομάζεται από – διείσδυση. Για παράδειγμα, όταν τα άτομα τερματίζουν μία σχέση, ίσως αποκλείουν ορισμένα θέματα από την διαπροσωπική τους επικοινωνία. Ταυτόχρονα, μπορεί να συζητούν τα υπόλοιπα θέματα σε μικρότερο βάθος.

Ωστόσο σε μερικές περιπτώσεις παρακμής σχέσεων, τόσο το εύρος όσο και το βάθος της αλληλεπίδρασης αυξάνονται. Για παράδειγμα, όταν ένα ζευγάρι χωρίζει και τα άτομα απαλλάσσονται τελικά από τη καταπιεστική σχέση, μπορεί έπειτα από ένα εύλογο χρονικό διάστημα, να αρχίσουν να

συζητούν προβλήματα και συναισθήματα που δεν είχαν συζητήσει ποτέ, όσο ήταν μαζί.

4) Θεωρία της κοινωνικής ανταλλαγής.

Η θεωρία της κοινωνικής ανταλλαγής υποστηρίζει ότι τα άτομα αναπτύσσουν σχέσεις που θα τους δώσουν την δυνατότητα να μεγιστοποιήσουν τα οφέλη τους. Είναι μία θεωρία βασισμένη στο οικονομικό μοντέλο των κερδών και των απωλειών και ξεκινά με την παρακάτω εξίσωση:

Κέρδη = Ανταμοιβές – Κόστος

Η ανταμοιβή είναι οτιδήποτε απαιτεί κόστος για να αποκτηθεί. Οι έρευνες έχουν προσδιορίσει έξι είδη ανταμοιβών σε μία ερωτική σχέση:

1. Χρήματα
2. Κοινωνική θέση
3. Αγάπη
4. Πληροφορίες
5. Αγαθά
6. Υπηρεσίες

Το κόστος είναι εκείνο που κανονικά τα άτομα προσπαθούν να αποφύγουν. Είναι ό,τι θεωρούν δυσάρεστο ή δύσκολο.

Χρησιμοποιώντας αυτό το βασικό οικονομικό μοντέλο, η θεωρία της κοινωνικής ανταλλαγής υποστηρίζει ότι τα άτομα προσπαθούν να αναπτύξουν φιλικές και ερωτικές σχέσεις που θα τους αποφέρουν τα μεγαλύτερα κέρδη, δηλαδή σχέσεις στις οποίες οι ανταμοιβές είναι μεγαλύτερες από το κόστος. Οι σχέσεις που προτιμώνται περισσότερο, σύμφωνα με αυτή την θεωρία, είναι εκείνες που προσφέρουν την μεγαλύτερη ανταμοιβή με το μικρότερο κόστος.

2.4. Η θεωρία δεσμού του Bowlby.

Η θεωρία δεσμού (attachment theory) του John Bowlby από την χρονική στιγμή που αναπτύχθηκε (περίπου το 1969) μέχρι και την σήμερον ημέραν, δεν έπαψε να δοκιμάζεται πειραματικά και πλέον αποτελεί σημαντικό κομμάτι πολλών περιοχών της ψυχολογίας, μεταξύ άλλων της αναπτυξιακής, κοινωνικής και κλινικής. Ως συνέχεια της έντονης ερευνητικής προσπάθειας στην αναπτυξιακή ψυχολογία της δεκαετίας του 1970, η θεωρία δεσμού τα τελευταία χρόνια εξελίχθηκε σε ένα κεντρικό εννοιολογικό πλαίσιο κατανόησης των διαπροσωπικών σχέσεων των ενηλίκων.

Η θεωρία δεσμού βασίζεται σε μια από τις πιο διαδεδομένες ιδέες που έχουν ταυτιστεί σχεδόν με την κοινωνική αναπαράσταση της ψυχολογίας του 20ου αιώνα: Ότι οι σχέσεις που έχει το παιδί στην παιδική ηλικία επηρεάζουν σημαντικά την εξέλιξη της προσωπικότητας σε όλο το φάσμα της ζωής του, κάτι που είναι γνωστό και αποδεκτό από την μεγαλύτερη μερίδα ψυχολόγων και σχετικών ειδικών εδώ και πολύ καιρό.

Όταν ξεκινούσε την διάσημη πλέον τριλογία του ο Bowlby έθετε ένα βασικό ερώτημα: Γιατί η έλλειψη της μητρικής επαφής οδηγεί σε μείωση της ικανότητας δημιουργίας κοινωνικών σχέσεων; Ο Bowlby εξέτασε αυτό το βασικό ερώτημα για την συνέχεια ανάμεσα στην παιδική ηλικία και την ζωή του ενηλίκου μέσα από την ψυχαναλυτική προσέγγιση, συνδέοντας συγκεκριμένα στάδια της ψυχοσεξουαλικής εξέλιξης του παιδιού με διαταραχές προσωπικότητας του ενηλίκου.

Απογοητευμένος από την ψυχαναλυτική προσέγγιση σε μεγάλο βαθμό, η θεωρία δεσμού έρχεται να ανανεώσει σημαντικά την ψυχοδυναμική οπτική και να την εμβολιάσει με τα άλλα κύρια ρεύματα της ψυχολογίας στα μέσα εως τέλη του αιώνα: γνωστική και πειραματική ψυχολογία και βιολογία.

Η αρχική διαπίστωση που οδήγησε τον Bowlby στην αναγνώριση της σημασίας του δεσμού είναι απλή όσο και σημαντική και σχετίζεται με την χωρική εγγύτητα. Παρατήρησε ότι το βρέφος διαμαρτύρεται όταν οι γονείς απομακρύνονται ή όταν ξένα πρόσωπα βρίσκονται στον γύρω χώρο και αυτές οι συμπεριφορές παρατηρούνται εξαιτίας της απομάκρυνσης των γονέων. Οι παρατηρήσεις του Bowlby συνδυάστηκαν με αποτελέσματα σημαντικών

ερευνών για τα επιβλαβή αποτελέσματα της έλλειψης ή του αποχωρισμού από γονικές μορφές.

Αυτές οι συμπεριφορές δεσμοή ή προσκόλλησης προς συγκεκριμένα άτομα του περιβάλλοντος του βρέφους θεωρήθηκαν ενδεικτικές ενός εξειδικευμένου συστήματος. Για να εξηγήσει τις συμπεριφορές δεσμού του βρέφους και σε πολλές περιπτώσεις της μητέρας ο Bowlby προϋπέθεσε την ύπαρξη ενός συστήματος συμπεριφορών του συστήματος δεσμού (attachment behaviourial system). Υποστήριξε δηλαδή ότι το βρέφος γεννιέται με την έμφυτη ανάγκη για δεσμό με ένα ή περισσότερα άτομα που θα του παρέχουν ασφάλεια.

Αυτή η τάση, που λειτουργεί ως ενα είδος ενστίκτου, παρατηρείται σε όλα τα είδη των θηλαστικών και οδηγεί στην προσκόλληση στο άτομο ή στα άτομα εκείνα που θα του εξασφαλίσουν ασφάλεια και προστασία. Απώτερος στόχος της τάσης προσκόλλησης ή δεσμού, όπως φυσικά και όλων των ένφυτων τάσεων, είναι η εξελικτική ικανότητα προσαρμογής στο περιβάλλον (evolutionary adaptness).

Επιπλέον από έρευνες που πραγματοποιήθηκαν το 1967 στην Ουγκάντα, τα κύρια χαρακτηριστικά των σχέσεων δεσμού δεν διαφέρουν πολύ από τον ένα πολιτισμό στον άλλο καθώς και στην ιστορική εξέλιξη του είδους. Οι συμπεριφορές δεσμού, όπως επι παραδείγματι το κλάμα, η οπτική επαφή με τον γονέα κτλ. παρατηρούνται σε όλα τα μωρά, ακόμη και σε εκείνα που δεν είχαν γονείς ή είχαν γονείς που τα κακοποιούσαν και τα κακομεταχειρίζονταν.

Αυτές οι διαπιστώσεις οδήγησαν στην αναγνώριση της σημασίας που έχει η ποιότητα της σχέσης του βρέφους με τους γονείς για το ίδιο το άτομο, αλλά και για την εξέλιξη του είδους.

Σύμφωνα με την εξελικτική προσέγγιση, το σύστημα δεσμού αποτελεί ένα από τα κεντρικά συστήματα συμπεριφοράς που έχουν σκοπό τον πολλαπλασιασμό των πιθανοτήτων επιβίωσης στον άνθρωπο. Απόδειξη ότι το σύστημα δεσμού λειτουργεί ώς έμφυτη δομή είναι το γεγονός ότι όλα τα νεογέννητα έχουν την τάση να «δεθούν» ανεξάρτητα από το αν ο γονέας ανταποκρίνεται σε αυτή την ανάγκη του βρέφους. Για πολλούς θεωρητικούς επιστήμονες, στον δεσμό αποδίδεται και η προέλευση της αγάπης και του έρωτα σε άλλα στάδια της ανάπτυξης του ατόμου.

Ωστόσο ο Bowlby δεν εξισώνει την έμφυτη τάση για δεσμό με την έννοια του ενστίκτου, καθώς όπως υποστηρίζει: οι ενστικτώδεις συμπεριφορές αφορούν συγκεκριμένα σχήματα συμπεριφορών που χαρακτηρίζουν ένα είδος ή είδη. Σε αντίθεση με ενστικτώδεις συμπεριφορές, οι συμπεριφορές δεσμού δεν είναι απλές αντιδράσεις σε ένα συγκεκριμένο ερέθισμα, έχουν εξελικτική σημασία για την διαιώνιση του είδους και δεν προέρχονται από μάθηση.

Συνεπώς το σύστημα συμπεριφορών δεσμού είναι κάτι παραπάνω από ένστικτο, έχει πολύπλοκο χαρακτήρα και εφαρμογή σε διάφορες πτυχές της συμπεριφοράς του νεογέννητου. Επιπλέον λειτουργεί επανατροφοδοτικά, υπό την έννοια ότι ενεργοποιείται και απενεργοποιείται ανάλογα με τις συνθήκες, όπως επί παραδείγματι η παρουσία ή η απουσία του γονέα. Συνδέεται με ένα σύνολο μηχανισμών (γνωστικών, συμπεριφορικών, συγκινησιακών κτλ.) που ρυθμίζουν την σχέση του ατόμου με το περιβάλλον.

Όπως γίνεται κατανοήτο, η προσκόλληση ως έκφανση συμπεριφορών δεσμού αποτελεί ένα βασικό κίνητρο τουλάχιστον κατά την περίοδο όπου το βρέφος δεν έχει επαρκείς γνωστικές λειτουργίες επικοινωνίας. Σύμφωνα με πιο πρόσφατους θεωρητικούς επιστήμονες, το σύστημα δεσμού είναι ίσως προτιμότερο να εννοηθεί ως ένα έμφυτο σύστημα κινήτρων για την επίτευξη συναισθήματος ασφαλείας (felt security). Αυτός ο πιο ευρύς ορισμός του συστήματος επιτρέπει τη εξήγηση της λειτουργίας του δεσμού και σε μεγαλύτερες ηλικίες.

Σημαντικό για τη κατανόηση του συστήματος συμπεριφορών δεσμού είναι ότι το κύριο χαρακτηριστικό του δεσμού δεν είναι τόσο η επίτευξη της εγγύτητας στον γονέα , αλλά η οργάνωση συμπεριφορών για την επίτευξη του στόχου του συστήματος που είναι η προστασία και η ασφάλεια.

Οι αρχικές εργασίες του Bowlby για την συμπεριφορά των ηνπίων περιέχουν μια σειρά παρατηρήσεων για την κανονιστική λειτουργία του δεσμού. Τόσο ο Bowlby όσο και οι συνεργάτες του, μελέτησαν νήπια που αποχωρίζονται τους γονείς τους ώστε να τοποθετηθούν σε ιδρύμα για κάποιο βραχύ ή μακρύ χρονικό διάστημα.

Κατά την απομάκρυνση από τους γονείς παρατηρήθηκε χαρακτηριστική διαδοχή συμπεριφορών δεσμού σε τρία επιμέρους στάδια:

έντονη διαμαρτυρία (protest), **απόγνωση** (despair) και τελικά άρνηση και **συναισθηματική αποδέσμευση** (detachment).

Η θεωρία ωστόσο, προχωρά παραπέρα για να εξηγήσει το εάν και το κατά πόσο ο αποχωρισμός από τους γονείς οδηγεί σε τέτοιες συμπεριφορές εξαρτάται από το στάδιο στο οποίο βρίσκεται το παιδί.

Το αρχικό στάδιο δεσμού τοποθετείται στους πρώτους 3 μήνες και αφορά αυτό το είδος αλληλεπίδρασης της μητέρας με το βρ'εφος όπου συγχρονίζονται οι κινήσεις, η οπτική επαφή και ο συντονισμός του συναισθήματος.

Το επόμενο στάδιο δεσμού τοποθετείται στο τέλος του ένατου μήνα, οπότε παρατηρείται αποφυγή ξένων ατόμων και συμπεριφορές που υποδηλώνουν άγχοςστην παρουσία ξένων.

Και το τελευταίο στάδιο στην εξέλιξη του δεσμού βρίσκεται στο τέλος του πρώτου έτους, όταν το βρέφος συνειδητά πια επιδιώκει την παρουσία της μητέρας.

2.4α. Η επιρροή του δεσμού στις μετέπειτα σχέσεις της ζωής του ατόμου.

Η σημασία των πρωταρχικών σχέσεων στην βρεφική και παιδική ηλικία και οι επιδράσεις τους στις σχέσεις που διαμορφώνει σε μετέπειτα στάδια της εξέλιξης του ατόμου αναγνωρίστηκε από πού νωρίς, τόσο από θεωρητικούς επιστήμονες της ψυχαναλυτική προσέγγισης όσο και από θεωρητικούς επιστήμονες των αντικειμενότροπων σχέσεων.

Ο Bowlby προτείνει την «αξιολόγηση των τύπων δεσμού και των παράγωγων ψυχολογικών διαδικασιών σε κάθε φάση του κύκλου ανάπτυξης του ατόμου» (1988).Είχε την πεποίθηση ότι ο δεσμός διαμορφώνει την εξέλιξη της προσωπικότητας και την κοινωνική ταυτότητα του ατόμου (1973).

Από έρευνες που πραγματοποιήθηκαν τα αποτελέσματα υποστήριξαν τις υποθέσεις για το γεγονός ότι ο δεσμός στην βρεφική ηλικία μπορεί να επηρεάσει τις σχέσεις του νέου ατόμου δέκα χρόνια μετά. Οι έρευνες αυτές που ήλεγξαν τις προβλέψεις του Bowlby για για την εξέλιξη της προσωπικότητας και τις σχέσεις διαχρονικά, ήταν σπάνιες λόγω του βαθμού δυσκολίας του έργου.

2.4β. Οι τύποι δεσμού.

Οι πρώτες προσπάθειες του Bowlby για την μελέτη των διαδικασιών δεσμού/προσκόλλησης στους ενηλίκους, πραγματοποιήθηκαν κατά το 1973. Ο δεσμός προσδιορίστηκε σε σχέση με την απώλεια και οι προσπάθειες εστιάστηκαν στην μέτρηση του βαθμού «δεσίματος» ή απώλειας.

Η έρευνα δεν κράτησε πολύ και το 1987 δημοσιεύτηκε ένα άρθρο που έθεσε τις βάσεις για την εξέταση των ατομικών διαφορών στους τύπους δεσμού. Η μέθοδος και η συλλογή στοιχείων έγινε μέσω ενός ερωτηματολογίου που δημοσιεύτηκε σε τοπικές εφημερίδες σχετικά με την ικανοποίηση από τις σχέσεις, τον αριθμό και την ποιότητα των σχέσεων, όπως επίσης και τι είδους προσδοκίες είχαν τα άτομα σχετικά με την ερωτική έλξη και τις σχέσεις γενικότερα.

Στο τέλος του ερωτηματολογίου οι ερευνητές προσέθεσαν τρεις παραγράφους που αναφέρονταν συνοπτικά στους τρεις τύπους δεσμού:

- **Τύπος αποφυγής.** Νιώθει κάπως άβολα όταν βρίσκεται συναισθηματικά κοντά στους άλλους. Δυσκολεύεται να τους εμπιστευτεί ολοκληρωτικά και να αφήσει τον εαυτό του να εξαρτάται από αυτούς. Είναι νευρικός/ή όταν οι άλλοι τον/την πλησιάζουν συναισθηματικά και συχνά οι ερωτικού σύντροφοι επιθυμούν μεγαλύτερη οικειότητα από ότι νιώθει πως μπορεί να τους δώσει με άνεση.
- **Τύπος εμμονής.** Νιώθει ότι οι άλλοι είναι απρόθυμοι να έλθουν συναισθηματικά κοντά του, όσο εκείνος θα επιθυμούσε. Συχνά τον/την απασχολεί το γεγονός ότι ο/η σύντροφος του/της δεν τον/την αγαπά πραγματικά ή ότι δεν θέλει να μείνει μαζί του/της. Επιθυμεί να έλθει κοντά συναισθηματικά με τον/την ερωτικό/ή του/της σύντροφο, αλλά αυτό μερικές φορές τον/την φοβίζει.
- **Ασφαλής τύπος.** Του είναι σχετικά εύκολο να έλθει κοντά συναισθηματικά με τους άλλους και νιώθει άνετα να εξαρτάται από αυτούς. Δεν ανησυχεί συχνά ότι θα τον/την εγκαταλείψουν ή ότι κανείς θέλει να έλθει συναισθηματικά κοντά του/της.

Τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής έδειξαν ότι:

I. Η κατανομή των τριών τύπων δεσμού ενηλίκων είναι περίπου ίδια όπως και στην βρεφική ηλικία.
II. Οι τρεις τύποι ενηλίκων διαφέρουν ως προς τον τρόπο που βιώνουν την ερωτική σχέση.
III. Οι τύποι δεσμού συσχετίζονται με θεωρητικά αναμενόμενους τρόπους με τα νοητικά μοντέλα για τον εαυτό και τις διαπροσωπικές σχέσεις και με εμπειρίες σε σχέση με τους γονείς.

Ο **τύπος αποφυγής** (avoidant) ενέχει αρνητικά μοντέλα για τον εαυτό του και τους άλλους, που διακρίνονται σε δύο ειδικότερους τύπους αποφυγής: τον **απορριπτικό** (dismissing) και τον **φοβικό** (fearful). Ο απορριπτικός τύπος αποφυγής χαρακτηρίζεται από εξειδανικευμένα θετική εικόνα για τον εαυτό του (ιδεατό εγώ) και αρνητική εικόνα για τους άλλους. Είναι συνήθως άτομα που είχαν γονείς απόμακρους, αλλά που γενικά φρόντιζαν για τις ανάγκες τους. ο φοβικός τύπος αποφυγής έχει αρνητική εικόνα για τον εαυτό του και για τους άλλους. Είναι συνήθως άτομα με γονείς επιθετικούς απέναντι τους ή από γονείς που έπασχαν από κατάθλιψη.

Ο **τύπος εμμονής/αμφιθυμικός** (preoccupied) χαρακτηρίζεται από αρνητική εικόνα για τον εαυτό του και θετική εικόνα για τους άλλους, γεγονός που τον καθιστά άτομο υποχωρητικό και εύκολα τον εκμεταλλεύονται συναισθηματικά.

Τέλος ο **ασφαλής τύπος** (secure) έχει ένα σχήμα για τις διαπροσωπικές σχέσεις που είναι θετικό για τον εαυτό του και για τους άλλους.

2.5. Η Διαπροσωπική θεωρία της Ψυχιατρικής του Sullivan.

Παλαιότερα, επικρατούσε η αντίληψη ότι το βρέφος είναι ένα παθητικό ον αποκλεισμένο από τον κόσμο, λόγω της ανικανότητάς του να αντιληφθεί, και πως εξαρτιόταν αποκλειστικά από τις φροντίδες που του παρείχε η μητέρα. Πρόσφατες έρευνες αποκάλυψαν ότι τα νεογνά έχουν ανεπτυγμένες όλες τις αισθήσεις και αντιδρούν στα ερεθίσματα που προέρχονται από το

περιβάλλον. Από τις πρώτες μέρες της ζωής του, π.χ., το βρέφος μπορεί να αναγνωρίσει τη φωνή της μητέρας του και να στρέψει το κεφάλι του όταν εκείνη του μιλά. Μπορεί, επίσης, να αναγνωρίσει τη μυρωδιά του στήθους της μητέρας του και να το προτιμήσει από το στήθος μιας άλλης γυναίκας. Πολύ νωρίς, αρχίζει να βλέπει και να ξεχωρίζει τα αντικείμενα με βάση το σχήμα και το μέγεθός τους. Σε ηλικία δύο έως τεσσάρων μηνών αρχίζει να εστιάζει το βλέμμα του σε λεπτομέρειες του ανθρώπινου προσώπου και να αναγνωρίζει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της μητέρας του.

Η διαπίστωση αυτών των πρώιμων ικανοτήτων του δίνει μια θέση ενεργούς επικοινωνίας με τη μητέρα.Τα βρέφη εκφράζουν, μάλιστα, πολύ καθαρά τα συναισθήματά τους: φωνάζουν, κλαίνε, χαμογελούν, διεγείρονται, ησυχάζουν και παρακολουθούν. Προσπαθούν πολύ νωρίς να επικοινωνήσουν με τη μητέρα τους και με εκείνους που τα φροντίζουν. Η μίμηση των εκφράσεων των γονιών του και οι πρώιμοι ήχοι είναι ένας κώδικας επικοινωνίας, υπό την προϋπόθεση ότι τα άτομα του περιβάλλοντος είναι ευαισθητοποιημένα και προσεκτικά στις συναισθηματικές εκφράσεις του βρέφους.

Κατά το χρονικό έτος 1953 στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής αναπτύσσεται από τον θεωρητικό επιστήμονα Harry Stack Sullivan, η **Διαπροσωπική θεωρία**. Με αυτή την ονομασία έγινε γνωστή η θεωρία του που τόνισε περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη μέχρι εκείνη την δεδομένη στιγμή, τον ρόλο των κοινωνικών και διαπροσωπικών δυνάμεων στην ανάπτυξη του ανθρώπου.

Ο Sullivan έδωσε ιδιαίτερη σημασία στην πρώιμη σχέση που έχει το βρέφος με την μητέρα του για την ανάπτυξη του άγχους και της αίσθησης του εαυτού του. Το άγχος μπορεί να μεταφέρεται από την μητέρα στην πρώτη επαφή της με το βρέφος. Έτσι, το άγχος έχει από την αρχή **διαπροσωπικό χαρακτήρα**.

Η μητέρα στην αρχή δεν αποτελεί ένα ξεχωριστό πρόσωπο. Μαζί με το παιδί αποτελούν έναν κόσμο. Αυτό αποτελεί μία συμβίωση, μέσα στην οποία αναπτύσσουν μία επικοινωνία μοναδικά δική τους στέλνοντας και απαντώντας σε μηνύματα που αποκλειστικά στέλνει ο ένας στον άλλο. Όταν το μωρό δε βιώνει απειλή σχετικά με τη φροντίδα της μητέρας.

Η εξάρτηση του μωρού από τη μητέρα είναι απόλυτη. Κι αυτό όχι γιατί κυριεύεται από τις ενστικτικές ενορμήσεις αλλά περισσότερο επειδή πάντα βρίσκεται αντιμέτωπο με το άγχος. Σε αυτή την ηλικία το άγχος ανακουφίζεται με την ικανοποίηση των βιολογικών αναγκών γιατί η αγάπη και η αφοσίωση μπορούν αρχικά να εκφραστούν μέσω της σωματικής φροντίδας.

Η ενεργητική συμμετοχή της μητέρας στη φροντίδα του βρέφους και την ικανοποίηση των αναγκών του συμβάλλει στην εγκαθίδρυση της ψυχοσωματικής ενότητας του μωρού αφού μητέρα και βρέφος αποτελούν μία ενότητα, ένα όλο τη δεδομένη χρονική περίοδο της εξέλιξης. Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται η αμοιβαία αμφίδρομη σύνδεση του ψυχισμού με το σώμα.

Ο ψυχισμός, λοιπόν αρχίζει να κατοικεί το σώμα και έτσι το άτομο νιώθει οικείο κι όχι ξένο προς το σώμα του. Αφού επιτευχθεί αυτό μπορεί σταδιακά να είναι επιτυχής η απομάκρυνση της μητέρας από το βρέφος και αυτό να είναι σε θέση να οδηγηθεί στην αυτονομία.

«Η **έννοια του εαυτού** είναι βασική για τον Sullivan, ο οποίος θεωρεί ότι **έχει κοινωνική προέλευση**: αναπτύσσεται μέσα από τα συναισθήματα που βιώνουμε κατά την επαφή μας με τους άλλους και από τις **αντανακλώμενες εκτιμήσεις**, δηλαδή από την ιδέα που σχηματίζει το παιδί για το πώς το αξιολογούν ή το εκτιμούν οι άλλοι. Σημαντικά μέρη του εαυτού, κυρίως σε ότι έχει σχέση με την εμπειρία του άγχους σε αντιδιαστολή με την ασφάλεια, είναι <u>ο καλός μου εαυτός</u>, που σχετίζεται με τα ευχάριστα βιώματα, <u>ο κακός μου εαυτός</u>, που σχετίζεται με τον πόνο και την απειλή της ασφάλειας και το <u>όχι εγώ</u>, ή διαφορετικά, το μέρος του εαυτού μας που απορρίπτεται επειδή σχετίζεται με το ανυπόφορο άγχος»[4].

Οι απόψεις αυτές θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε πως δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στις διαπροσωπικές επιδράσεις, ενώ παράλληλα τονίζουν τις κοινωνικές επιδράσεις στην ανάπτυξη του ατόμου.

Άξια σημασίας και λόγου είναι και η αναφορά που κάνει ο Sullivan στην **νεανική περίοδο** και την **προεφηβική ηλικία**. Σύμφωνα με αυτήν, κατά την νεανική περίοδο τα βιώματα του παιδιού με τους φίλους του και τους παιδαγωγούς του, αρχίζουν να ανταγωνίζονται την επιρροή που δέχεται από

---

[4] Pervin, L., John, O. (1999). *Θεωρίες Προσωπικότητας. Έρευνα και Εφαρμογές*. Αθήνα: Τυπωθήτω, σελ. 215

τους γονείς του. Σταδιακά αρχιζει να αποκτά βαρύνουσα σημασία η κοινωνική αποδοχή και γίνεται σιγά – σιγά σημαντική πηγή αυτοεκτίμησης ή άγχους.

Κατά την περίοδο της προεφηβείας η στενή σχέση με ένα άτομο του ιδίου φύλου αποκτά ιδιαίτερη σημασία. Αυτή η στενή σχέση, αποτελεί θεμέλιο λίθο για την ανάπτυξη εξίσου στενής σχέσης, φιλίας ή αγάπης με κάποιο πρόσωπο του αντίθετου φύλου κατά την περίοδο της εφηβείας.

Πολλοί σύγχρονοι θεωρητικοί επιστήμονες και παιδοψυχολόγοι, υποστηρίζουν πως οι πρώτες σχέσεις που αναπτύσσει το παιδί με τους φίλους του, μπορεί να είναι αντιστοίχως σημαντικές με την πρώιμη σχέση που έχει ήδη αναπτύξει με την μητέρα.

2.6. Η Ψυχαναλυτική θεωρία του Freud για την προσωπικότητα.

Η ψυχαναλυτική θεωρία που αναπτύχθηκε από τον Sigmund Freud τονίζει την σημασία αυτών που συμβαίνουν κατά τα πρώτα χρόνια της ζωής του ατόμου για την μετέπειτα ανάπτυξη της προσωπικότητας του.

Στην ψυχαναλυτική θεωρία υπάρχουν δύο έννοιες κλειδιά:

- Η πρώτη σχετίζεται με τα **επίπεδα συνείδησης:**

Συνειδητό: Είναι το επίπεδο ή τμήμα της ψυχικής λειτουργίας για το οποίο το άτομο είναι ενήμερο σ' όλες τις στιγμές. Περιλαμβάνει, επομένως, συνειδητές σκέψεις και συναισθήματα, αισθητηριακές αντιλήψεις από τον «εσωτερικό» και τον εξωτερικό κόσμο κτλ.

Υποσυνείδητο: Το προσυνειδητό περιλαμβάνει κάθε ψυχικό στοιχείο που δεν βρίσκεται στην άμεση επίγνωση του ατόμου αλλά που μπορεί ν' ανακληθεί με συνειδητή προσπάθεια. Επομένως, είναι το επίπεδο ή τμήμα της ψυχικής λειτουργίας που περιέχει σκέψεις, συναισθήματα, μνήμες κτλ. που μπορούν να γίνουν συνειδητά αν επιλέξουμε να εστιάσουμε την προσοχή μας σ' αυτά.

Ασυνείδητο: ο ασυνείδητο περιέχει ιδέες, εξορμήσεις, συναισθήματα, φαντασίες που βρίσκονται έξω από τη συνειδητή αντίληψη και που δεν μπορούν να γίνουν συνειδητά με εστιασμό της προσοχής μας σ' αυτά. Όλο αυτό το υλικό έχει «σμπρωχθεί» έξω από την ενημερότητα του ατόμου - έχει απωθηθεί - επειδή θεωρήθηκε κατά κάποιο τρόπο μη αποδεκτό (π.χ. η

επιθετική ενόρμηση ενός παιδιού προς τον γονιό του). Ασυνείδητα στοιχεία μπορούν να φθάσουν στο συνειδητό όταν χαλαρώσει η λογοκρισία που εξασκεί το υπερεγώ. Σημειώνουμε ότι το σύμπτωμα σύμφωνα με την ψυχοδυναμική θεωρία είναι η μεταμφιεσμένη μορφή την οποία παίρνει το απωθημένο ασυνείδητο συγκρουσιακό υλικό που επανέρχεται στο συνειδητό (άγχος, καταναγκαστική συμπεριφορά, φοβία, παθητικά-επιθετικά στοιχεία προσωπικότητας κτλ.).

- Η δεύτερη έννοια σχετίζεται με τις **διαφορετικές πλευρές της ανθρώπινης λειτουργίας** που εκφράζονται μέσα από τις έννοιες:

Εκείνο: Το εκείνο είναι μια συλλογική ονομασία για τις βιολογικές ανάγκες και ενορμήσεις του ατόμου. Αποτελεί την εγγενή πλευρά της προσωπικότητας και περιλαμβάνει βασικά τις ενστικτώδεις ανάγκες για αέρα, τροφή, νερό και λοιπά στοιχεία διατροφής, για διατήρηση της θερμοκρασίας του σώματος καθώς και για αναπαραγωγή. Προοδευτικά οι ενστικτώδεις αυτές ανάγκες διαφοροποιούνται σε ενορμήσεις που έχουν ψυχική αναπαράσταση, όπως ενορμήσεις εξάρτησης, επιθετικές τάσεις, τάσεις φυγής και σεξουαλικές ενορμήσεις. Οι ενορμήσεις εξορμούν από το ασυνείδητο και όταν επενδυθούν από το εγώ με τη λειτουργία της αντίληψης και της νόησης γίνονται συναισθήματα, που μπορεί να είναι όπως και οι ιδέες που σχηματίζει πάλι το εγώ συνειδητά ή ασυνείδητα. Ψυχαναλυτικά, σύμφωνα με τον Freud υπάρχουν δύο βασικές ενορμήσεις: η **σεξουαλική ενόρμηση** (ένστικτο της ζωής ή Έρως) και η **επιθετική ενόρμηση** (ένστικτο θανάτου ή θάνατος).

Η σεξουαλική ενόρμηση λειτουργεί με βάση την αρχή της ευχαρίστησης και κύριος σκοπός της είναι η προστασία και η διατήρηση της ζωής σε αντίθεση με την επιθετική ενόρμηση που σκοπός της είναι η διάλυση και ο θάνατος.

Η ασυνείδητη ψυχική ενέργεια που τροφοδοτεί τη σεξουαλική ενόρμηση λέγεται libido.

Η βασική δύναμη που καθοδηγεί το εκείνο είναι η αρχή της ευχαρίστησης, δηλαδή η τάση να ζητά άμεση ικανοποίηση των επιθυμιών, άμεση ευχαρίστηση και αποφυγή του πόνου.

Εγώ: Το εγώ είναι το σύνολο των ψυχικών λειτουργιών που διαμορφώνουν τη σχέση μας με το περιβάλλον. Η οργάνωση του αρχίζει από τη γέννηση του ατόμου και μολονότι συνεχίζεται σ' όλη τη ζωή, οι βασικές του

λειτουργίες έχουν αναπτυχθεί μέχρι το τέλος των τριών χρόνων, οπότε το παιδί έχει σαφή αίσθηση του εγώ ή εαυτού του.

Το εγώ παρεμβάλλεται ανάμεσα στις ενορμήσεις του εκείνο και τις απαγορεύσεις ή προσταγές του υπερεγώ και προσπαθεί να εναρμονίσει τις συγκρούσεις που απορρέουν από αυτές σε συνδυασμό με τις απαιτήσεις του περιβάλλοντος. Η λειτουργία του επομένως είναι σαφώς προσαρμοστική.

Το εγώ περιλαμβάνει βασικές λειτουργίες, όπως η εκτίμηση των διαφόρων καταστάσεων, ο έλεγχος της πραγματικότητας, η κρίση, η συμβιβαστικότητα, η ανεύρεση λύσεων στα διάφορα προβλήματα, η δημιουργία αμυντικών μηχανισμών κ.ά. και έρχεται σε επαφή με το περιβάλλον με τις λειτουργίες της αντίληψης, της σκέψης, του συναισθήματος και της πράξης. Σημειώνουμε ότι σε σημαντικό βαθμό οι λειτουργίες του εγώ επιτελούνται και σε ασυνείδητο επίπεδο.

Σε αντίθεση με τις ενορμήσεις του εκείνο που πιέζουν για άμεση ικανοποίηση και γι' αυτό λέμε, όπως αναφέραμε, ότι διέπονται από την αρχή της ευχαρίστησης, οι λειτουργίες του εγώ διέπονται από την αρχή της πραγματικότητας, δηλαδή λαμβάνουν υπόψη τους περιορισμούς της πραγματικότητας. Σύμφωνα με την αρχή αυτή το εγώ αναβάλλει την άμεση ικανοποίηση και υπολογίζει την κάθε πράξη ανάλογα με την άμεση και μελλοντική πραγματικότητα, οπότε εξασφαλίζει τελικά τη μεγαλύτερη δυνατή ευχαρίστηση και ικανοποίηση για το άτομο.

Η ανάπτυξη του εγώ περνά από διάφορα στάδια μέχρι να φθάσει στην ωριμότητα, που αποτελεί και την ωριμότητα του ατόμου.

Υπερεγώ: Το υπερεγώ αρχίζει να σχηματίζεται ήδη στον πρώτο χρόνο της ζωής του ατόμου, παρουσιάζει τη βασική του ανάπτυξη στην οιδιπόδεια περίοδο (3 ως 6 χρόνια) και συνεχίζοντας να αναπτύσσεται αποκτά την τελική του διαμόρφωση στην ώριμη ηλικία.

Στην αρχή αποτελείται από την εσωτερίκευση με τον μηχανισμό της ενδοβολής των παροτρύνσεων και απαγορεύσεων ή τιμωριών των γονέων και αργότερα των δασκάλων, συγγενών κτλ. Προοδευτικά με τον μηχανισμό της ταυτοποίησης προσλαμβάνει και αφομοιώνει τις σταθερές της συμπεριφοράς αλλά και τα ιδεώδη και τις αξίες των γονέων και των ανθρώπων που εξασκούν σημαντική επιρροή στο άτομο καθώς αναπτύσσεται. Το υπερεγώ, επομένως, αποτελείται από δύο υποθετικά

τμήματα: το καθαυτό υπερεγώ ή συνείδηση, που αποτελεί τον κριτικό έλεγχο του ατόμου και το ιδεώδες του εγώ, που περιλαμβάνει τις ηθικές, θρησκευτικές, κοσμοθεωριακές και λοιπές αξίες του ατόμου, τα ιδεώδη, τα ιδανικά και τις φιλοδοξίες του.

Όσο πιο ήρεμη και μη τιμωρητική η συμπεριφορά των γονέων προς το παιδί, τόσο το υπερεγώ του ατόμου θα είναι εύκαμπτο και θα επιτρέπει στο άτομο αρμονική διαβίωση και άνεση στην προσπάθεια επίτευξης των στόχων του και των φιλοδοξιών του. Όσο πιο τιμωρητική και προσανατολισμένη στη δημιουργία αισθημάτων ενοχής και ντροπής στο παιδί, τόσο το υπερεγώ θα γίνει δύσκαμπτο και τιμωρητικό, θα δημιουργεί εύκολα αισθήματα άγχους, ενοχής και ντροπής στο άτομο και θα αποτελέσει τροχοπέδη στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του και στην ικανοποίηση των φιλοδοξιών του.

Η αρμονική συνεργασία του εκείνο, εγώ και υπερεγώ χαρακτηρίζει τη λειτουργία του καλά προσαρμοσμένου ανθρώπου. Αντίθετα, η συμπεριφορά του νευρωτικού, ψυχωτικού ή διαταραγμένου στον χαρακτήρα ή προσωπικότητα ατόμου μπορεί να θεωρηθεί ως αποτέλεσμα της διαταραχής της δυναμικής ισορροπίας των τμημάτων αυτών της προσωπικότητας.

Σε σύνδεση με το τοπογραφικό και το δομικό μοντέλο της ψυχικής δομής και λειτουργίας, ο Freud περιέγραψε και δύο τύπους διεργασίας της σκέψης, την πρωτογενή διεργασία και τη δευτερογενή διεργασία.

<u>Πρωτογενής διεργασία</u>

Είναι η μη οργανωμένη ψυχική δραστηριότητα που λειτουργεί κατά κύριο λόγο ασυνείδητα. Η πρωτογενής διεργασία της σκέψης είναι πρωτόγονη, δεν σέβεται τη λογική, δεν έχει αίσθηση του χρόνου, είναι γεμάτη αντιφάσεις και λειτουργεί με βάση την αρχή της ευχαρίστησης, δηλαδή στοχεύει σε άμεση ικανοποίηση. Πρωτογενής διεργασία παρατηρείται στη βρεφονηπιακή ηλικία, σε ψυχωτικούς ασθενείς και στα όνειρα. Βασικοί μηχανισμοί της πρωτογενούς διεργασίας (που αποτελούν και βασικούς μηχανισμούς του ονείρου) είναι ο συμβολισμός - μια ιδέα ή ένα αντικείμενο παίρνει τη θέση ενός άλλου με βάση κάποια ομοιότητα (π.χ. ένα φίδι μπορεί να συμβολίζει ένα πέος), η συμπύκνωση - δύο η περισσότερα αντικείμενα ή έννοιες συγχωνεύονται ούτως ώστε ένα σύμβολο αναπαριστά πολλές συνιστώσες (π.χ. ο πατέρας, ο δάσκαλος και το αφεντικό κάποιου ατόμου,

μπορεί να γίνουν το ίδιο πρόσωπο σ' ένα όνειρο), η μετάθεση - συναισθήματα, ιδέες ή επιθυμίες μεταφέρονται από το αρχικό τους αντικείμενο σε ένα πιο αποδεκτό υποκατάστατο (π.χ. θυμός μπορεί να μετατεθεί από τη μητέρα σ' ένα δάσκαλο).

Τα όνειρα έχουν όλα αυτά τα χαρακτηριστικά και γι' αυτό φαίνονται ανόητα και ακατανόητα. Αλλά, όπως αναφέραμε, και τα παιδιά κάτω από πέντε χρονών (βρεφονηπιακή ηλικία) χρησιμοποιούν πρωτογενή διεργασία της σκέψης, γι' αυτό και τα χαρακτηρίζει η μαγική σκέψη, δηλαδή πιστεύουν ότι οι επιθυμίες τους είναι και η πραγματικότητα ή ότι οι επιθυμίες ή οι φαντασίες και οι πράξεις είναι το ίδιο. Έτσι, ένα παιδί μπορεί να πιστεύει ότι το να επιθυμήσει τον θάνατο κάποιου σημαίνει ότι μπορεί και να συμβεί. Σιγά-σιγά, όμως, καθώς το παιδί μεγαλώνει, η μαγική σκέψη υποχωρεί μπροστά στην εγκατάσταση της πραγματικότητας (και μόνο σε καταναγκαστικούς και ψυχωτικούς ασθενείς μπορεί να επανεμφανισθεί).

<u>Δευτερογενής διεργασία</u>

Ο τύπος αυτός της σκέψης είναι λογικός, οργανωμένος και προσανατολισμένος στην πραγματικότητα, δηλαδή επηρεάζεται και δέχεται τους περιορισμούς της πραγματικότητας - την αρχή της πραγματικότητας. Χαρακτηρίζει τις ψυχικές δραστηριότητες που γίνονται στο συνειδητό και προσυνειδητό επίπεδο.

Έτσι η δευτερογενής διεργασία ακολουθεί τους κανόνες της λογικής - δηλαδή σήμερα δεν μπορεί να είναι και χθες και αύριο, ένα άτομο δεν μπορεί να είναι σε δύο μέρη την ίδια στιγμή, ενώ η πρωτογενής διεργασία δεν ακολουθεί λογικούς κανόνες.

Αποφασιστικής σημασίας για την δυναμική της ψυχολογικής λειτουργίας είναι οι έννοιες του άγχους και των μηχανισμών άμυνας. Το άγχος είναι ένα οδυνηρό συναίσθημα που ειδοποιεί τον οργανισμό για κάποιον επικείμενο κίνδυνο. Οι μηχανισμοί άμυνας αντιπροσωπεύουν τρόπους με τους οποίους το άτομο διαστρεβλώνει την πραγματικότητα και απομακρύνει συναισθήματα από την συνείδηση ώστε να μην αισθάνεται άγχος. Η απώθηση, με την οποία μια σκέψη ή επιθυμία αποβάλλεται από την συνείδηση, είναι ιδιαίτερα σημαντική σε αυτή την προσπάθεια του ατόμου.

Ακόμη, σύμφωνα πάντοτε με την ψυχαναλυτική θεωρία, το άτομο εξελίσσεται περνώντας από κάποια στάδια ανάπτυξης. Τα ένστικτα αναπτύσσονται καθώς μεταβάλλεται η ευαισθησία διαφόρων μερών του σώματος (ερωτογενείς ζώνες):

Το στοματικό στάδιο (oral stage) διαρκεί από τη γέννηση μέχρι την ηλικία των 18 μηνών. Το κέντρο της απόλαυσης, όπως γίνεται εύκολα κατανοητό, βρίσκεται στο στόμα. Το δάγκωμα και η απορρόφηση είναι οι προσφιλείς δραστηριότητες του οργανισμού.

Το πρωκτικό στάδιο (anal stage) διαρκεί από τους πρώτους 18 μήνες ζωής του οργανισμού μέχρι την ηλικία των τριών ή τεσσάρων ετών.Το κέντρο απόλαυσης είναι ο πρωκτός.

Το φαλλικό στάδιο (phallic stage) διαρκεί από την ηλικία των τριών ή τεσσάρων ετών μέχρι αυτή των πέντε, έξι ή επτά.Το κέντρο απόλαυσης είναι τα γεννετικά όργανα. Κατά το στάδιο αυτό αναπτύσσεται και το **Οιδιπόδειο Σύμπλεγμα**, το οποίο αποτέλεσε θέμα πολλών ερευνών και θεωρείται ως μια ιδιαίτερα σημαντική ψυχολογική εξέλιξη. Το Οιδιπόδειο Σύμπλεγμα περιγράφει το σύνολο των φιλικών και εχθρικών επιθυμιών που αισθάνεται το παιδί προς τους γονείς του. Το Οιδιπόδειο Σύμπλεγμα διαπραγματεύεται τη θέση του παιδιού στο πλαίσιο της τριγωνικής σχέσης πατέρας- μητέρα-παιδί. Στη φροϋδική θεωρία, το Οιδιπόδειο Σύμπλεγμα παίζει κεντρικό οργανωτικό ρόλο στη δόμηση της προσωπικότητας και στην ανάπτυξη των νευρώσεων.

Το λανθάνον στάδιο (latent stage) διαρκεί από την ηλικά των πέντε, έξι ή επτά ετών μέχρι την εφηβεία, δηλαδή, σύμφωνα με τον Freud, μέχρι την ηλικία των 12. Κατά το στάδιο αυτό το σεξουαλικό ένστικτο καταστέλλεται στο όνομα της μάθησης.

Το γεννητικό στάδιο (genital stage) ξεκινά στην εφηβεία και αναπαριστά τη σεξουαλική παρόρμηση στην ενηλικίωση και τη μετατόπιση του κέντρου απόλαυσης στην συνουσία.

Συνοψίζοντας «η ψυχαναλυτική θεωρία τονίζει την σπουδαιότητα των πρώτων εμπειριών, ιδιαίτερα κατά τα πέντε πρώτα χρόνια της ζωής του ανθρώπου, για την μετέπειτα ανάπτυξη της προσωπικότητας. Έρευνες γύρω από την σχέση της πρώιμης συμπεριφοράς προσκόλλησης και των μετέπειτα συναισθηματικών δεσμών φανερώνουν την προσπάθεια να μελετηθεί η

σημασία των πρώτων εμπειριών για την μετέπειτα ανάπτυξη της προσωπικότητας.

Η σημασία των γεγονότων της παιδικής ηλικίας επηρεάζεται πιθανότατα από την ένταση των γεγονότων αυτών και από το αν κάποια μεταγενέστερα γεγονότα θα ενισχύσουν περαιτέρω ότι έχει ήδη διαμορφωθεί ή αν θα στρέψουν την ανάπτυξη της προσωπικότητας προς νέες κατευθύνσεις»[5].

[5] Pervin, L., John, O. (1999). *Θεωρίες Προσωπικότητας. Έρευνα και Εφαρμογές*. Αθήνα: Τυπωθήτω, σελ. 172

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3:
Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΟΚΤΑΓΩΝΟΥ

3.1 Βασικές έννοιες της θεωρίας

Η θεωρία του ***Διαπροσωπικού Οκταγώνου***, που προτάθηκε από τον ***Birtchnell*** (1990, 1993/1996, 1994, 1997a,b, 1999), αφορά τους **«τύπους του σχετίζεσθαι»** ή δημιουργίας αμοιβαίων βαθύτερων σχέσεων μεταξύ των ανθρώπων. Οι ***«τύποι του σχετίζεσθαι»*** αναφέρονται στον τρόπο με τον οποίο ένα άτομο δημιουργεί σχέσεις με άλλα άτομα και αποτελεί ένα βασικό χαρακτηριστικό όλων των ανθρώπινων συναλλαγών και αλληλεπιδράσεων. Κατά τη συγκεκριμένη διαδικασία, κάθε άτομο σχετίζεται με κάποιο άλλο και από κάποιο άλλο (δηλαδή δέχεται συσχετίσεις) και αντίστοιχα, κάθε άτομο επηρεάζει και επηρεάζεται από τους άλλους. Ο τρόπος με τον οποίο ένα άτομο σχετίζεται με κάποιο άλλο επηρεάζεται από το ποιο είναι αυτό το άτομο, από τη συμπεριφορά και τη στάση του ατόμου αυτού και τις συνθήκες στις οποίες λαμβάνει χώρα η σχέση (Καλαιτζάκη & Νέστορος, 2002).

Η θεωρία του Διαπροσωπικού Οκταγώνου, ξεκίνησε βέβαια πολλά χρόνια πριν. Βασισμένος στις μελέτες του για τη φύση της εξάρτησης, την κατάθλιψη και τη μεταξύ τους σχέση, στην πρώτη θεωρητική σύλληψη της θεωρίας που αναπτύχθηκε αργότερα, ο Birtchnell (1987) θεώρησε ότι ο τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι σχετίζονται μπορεί να αναπαρασταθεί γραφικά. Θεωρεί λοιπόν ότι όλες οι ανθρώπινες σχέσεις, οι διαδικασίες και οι τύποι του σχετίζεσθαι μπορούν να αναπαρασταθούν γραφικά στους **τέσσερις πόλους, δύο κάθετα τεμνόμενων αξόνων.** Πάνω στους άξονες μπορούν να αναπαρασταθούν ποσοτικά και ποιοτικά όλες οι διαπροσωπικές σχέσεις. Ο οριζόντιος άξονας ονομάζεται ***Άξονας της Εγγύτητας*** και αφορά στη ρύθμιση της απόστασης μεταξύ δύο ατόμων, τα οποία αναζητούν **«Εγγύτητα»** (Closeness) ή **«Απόσταση»** (Distance). Ο κάθετος άξονας ονομάζεται ***Άξονας της Δύναμης*** και αφορά στην άσκηση ελέγχου και εξουσίας από μια **«Θέση ισχύος»** (Upperness), ή την αποδοχή ελέγχου και εξουσίας από τους άλλους από μια **«Θέση αδυναμίας»** (Lowerness). (Σχήμα 3.1.)

Σχήμα 3.1

Οι δύο Άξονες του Σχετίζεσθαι

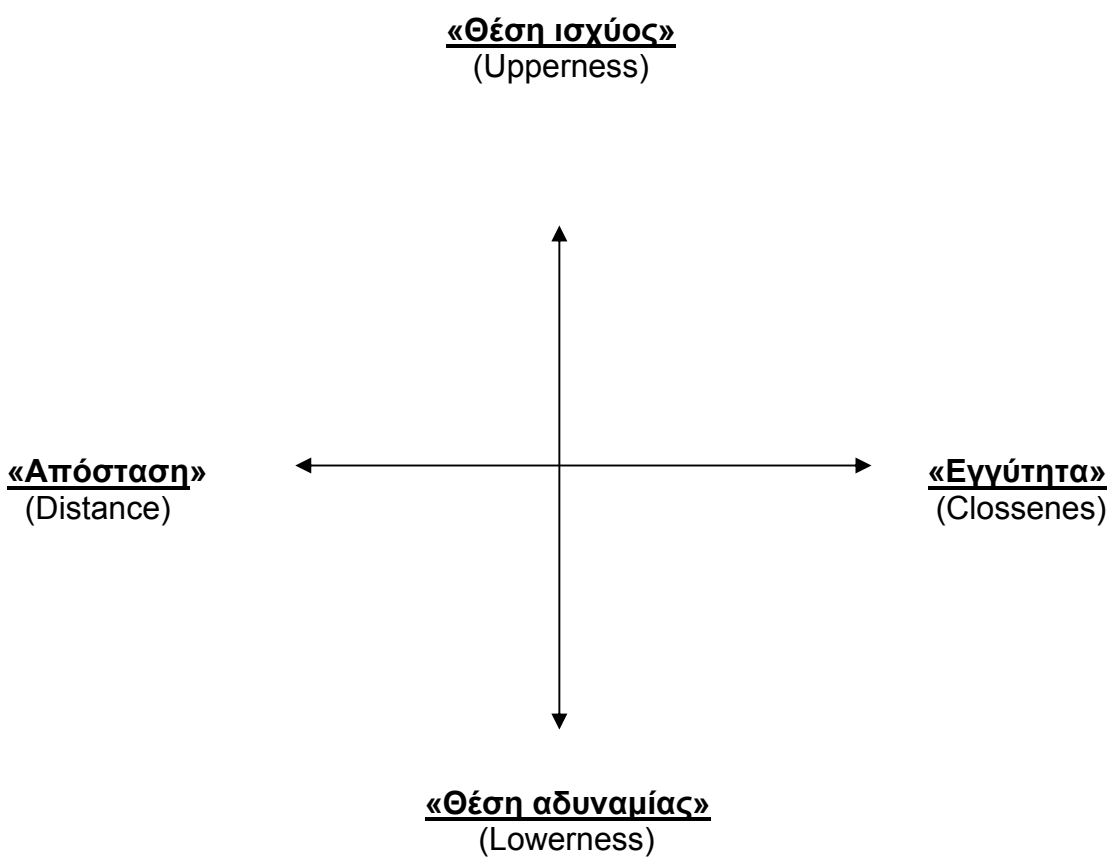

Η **«Εγγύτητα»** περιλαμβάνει διαδικασίες και συμπεριφορές όπως το να «μοιράζεται» κανείς πράγματα με τους άλλους, να αλληλεπιδρά, να επικοινωνεί, να συνεργάζεται και να είναι ανοιχτός και αυθόρμητος. Γενικά, τα κίνητρα της εγγύτητας είναι δύο επικαλυπτόμενες επιθυμίες: η επίτευξη των πλεονεκτημάτων της και η αποφυγή του φόβου της μοναξιάς και της απόστασης. (Birtchnell, 1993).

Για να δημιουργηθεί η εγγύτητα πρέπει, είτε το άτομο να προσεγγίσει τον άλλο ή να περιμένει από τον άλλο να τον προσεγγίσει. Στην πρώτη περίπτωση υπάρχει ο κίνδυνος της απόρριψης, ενώ στη δεύτερη ο κίνδυνος της μη πραγματοποίησης της προσέγγισης. Στη συγκεκριμένη περίπτωση η διάκριση του υποκειμένου και του αντικειμένου της σχέσης. Οι σχέσεις που αποφέρουν τη μεγαλύτερη ικανοποίηση στα μέλη τους είναι αυτές στις οποίες και τα δύο μέρη εναλλάσσουν το ρόλο του υποκειμένου και του αντικειμένου της εγγύτητας.

Σύμφωνα με τον Bowen, δύο άτομα μπορούν να χαθούν ο ένας μέσα στον άλλο με ασφάλεια, δημιουργώντας το εμείς, όταν γνωρίζουν ότι θα μπορέσουν να αποκοπούν και να επιβιώσουν ως αυτόνομες οντότητες σε περίπτωση που παρουσιαστεί η ανάγκη. Τα άτομα που δεν έχουν μία σταθερή και παγιωμένη ταυτότητα έχουν δύο επιλογές: είτε να αποφύγουν εντελώς τις σχέσεις εγγύτητας, είτε μπαίνοντας σε σχέση να χάσουν τον εαυτό τους. Από τα παραπάνω γίνεται κατανοητή η ευκολία με την οποία μπορεί ένα άτομο να χάσει την ταυτότητά του, όταν βρίσκεται μέσα σε σχέση εγγύτητας. Είναι ιδιαίτερα σημαντική η ύπαρξη μίας σταθερής ταυτότητας ώστε η εγγύτητα να μην οδηγήσει σε κόπωση τα μέλη της σχέσης. (Birtchnell, 1993)

Τα άτομα με χαμηλή αυτοπεποίθηση που δεν βιώνουν έντονα την ανάγκη για εγγύτητα επιλέγουν άτομα τα οποία θεωρούν ανώτερά τους για να αφομοιωθούν με αυτά. Ενώ, τα άτομα που έχουν αυτοπεποίθηση επιλέγουν όσους πληρούν τα κριτήρια που έχουν θέσει οι ίδιοι και θεωρούν σημαντικά για να συνάψουν σχέσεις.

Η **«Απόσταση»** αφορά στο να θέτει κανείς προσωπικά όρια, να δημιουργεί και να διαφυλάττει μια ξεχωριστή ταυτότητα, να έχει ιδιωτικό χώρο, να αποχωρίζεται και να είναι αυθεντικός.

Η απόσταση, αναφέρει ο Birtchnell (1993), αποτελεί τον αντίθετο πόλο της εγγύτητας, χωρίς όμως να προϋποθέτει την απουσία της δεύτερης. Η απόσταση είναι μία υγιής και επιθυμητή κατάσταση στην οποία το άτομο βρίσκει τον κατάλληλο χώρο για να αναπτυχθεί. Αρκετές φορές είναι αντίδραση στην εγγύτητα, δηλαδή η φυγόκεντρος δύναμη που, σύμφωνα με τη φυσική, συνυπάρχει με την κεντρομόλο.

Για την επίτευξη της απόστασης, τα άτομα συχνά καταφεύγουν σε πρακτικές διαλογισμού, μείωσης των ερεθισμάτων, απομόνωσης ή στον ύπνο. Για την προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη είναι απαραίτητη η απόσταση. Οι Fromm και Raichmann ονόμασαν την απόσταση **Εποικοδομητική Μοναξιά**. Μέσα από την απόσταση το άτομο διαφοροποιείται από τον περίγυρό του και εσωτερικεύει, αφού επεξεργαστεί, τις ιδέες, στάσεις και χαρακτηριστικά στα οποία εκτίθεται μέσω της εγγύτητας (Birtcnell, 1993).

Καθώς η εγγύτητα θεωρείται ως η αγάπη για τους άλλους, η απόσταση μπορεί να θεωρηθεί ως η αγάπη για τον εαυτό. Το άτομο όταν είναι μόνο του, σχετίζεται με την εσωτερικευμένη εικόνα του εαυτού του και οργανώνει την επιβίωση του. Επεξεργάζεται τρόπους διαμόρφωσης και διατήρησης ενός θετικού περιβάλλοντος, μίας ικανοποιητικής φυσικής κατάστασης, τρόπους άμυνας σε πιθανούς εισβολείς.

Οι σχέσεις που διέπονται από απόσταση είναι κυρίως επίσημες και επαγγελματικές. Με αυτόν τον τρόπο σχετίζονται οι άνθρωποι όταν δεν εμπλέκουν συναισθήματα και προσωπικές αποκαλύψεις. Τα δύο μέρη συναλλάσσονται γιατί έχουν ένα στόχο που επιδιώκουν και η ίδια η σχέση δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά μέσο που χρησιμοποιούν.

Σε αυτές τις σχέσεις τα συναισθήματα που εκφράζονται είναι ελάχιστα, ο λόγος που χρησιμοποιείται ακριβής και συγκεκριμένος και οι περισσότερες μορφές αυθορμητισμού καταπιέζονται.

Η απόσταση στις διαπροσωπικές σχέσεις αποτελεί πρόβλημα όταν η φύση της σχέσης απαιτεί εγγύτητα και έκφραση συναισθημάτων. Μέσα σε μία φιλική ή ερωτική σχέση, όταν ο ένας σύντροφος αποφεύγει να εκφράσει τα συναισθήματά του, δεν εξωτερικεύει τις σκέψεις του, αποφεύγει την εκδήλωση τρυφερότητας λεκτικά ή μη και δεν εκδηλώνει το αναμενόμενο ενδιαφέρον, αλλά καταφεύγει σε αφηρημένες συζητήσεις, γενικεύσεις και άσχετα θέματα, δυσχεραίνει την επαφή και απογοητεύει το άλλο μέρος της σχέσης.

«Θέση ισχύος» σημαίνει το να αγωνίζεται κανείς, να νιώθει σημαντικός, να αναλαμβάνει ευθύνη, να παίρνει την αρχηγία, να καθοδηγεί, να διδάσκει και να συμβουλεύει, να κερδίζει στο συναγωνισμό, να επιδιώκει προαγωγή, να «διασώζει» και να βοηθά, να προστατεύει και να φροντίζει.

Η ισχύς, αναφέρει ο Birtchnell (1993) είναι η ανώτερη θέση που κατέχει κάποιος σε σχέση με τους υπόλοιπους. Προϋπόθεση της είναι η ύπαρξη άλλων σε κατώτερες θέσεις. Αυτή η θέση προσδίδει στο άτομο προνόμια και δύναμη. Αυτός που βρίσκεται σε θέση ισχύος έχει τη δυνατότητα να επηρεάζει τους άλλους θετικά ή αρνητικά, ανάλογα με τον τρόπο που επιλέγει να τη χρησιμοποιήσει.

Η θέση ισχύος για να είναι χρήσιμη και αποτελεσματική στο άτομο πρέπει να είναι εσωτερικευμένη. Αυτός που την καταλαμβάνει πρέπει να γνωρίζει τις ικανότητες του και να πιστεύει ότι υπερέχει σε σχέση με τους άλλους. Συχνά, ο περίγυρος του ατόμου δεν αναγνωρίζει την υπεροχή ή την αναγνωρίζει όταν δεν υφίσταται. Για αυτό το λόγο πρέπει να έχει επίγνωση των δυνατοτήτων του και των στοιχείων που θα σταθούν αρωγοί στη ζωή και την εξέλιξη του. Ταυτόχρονα, το ίδιο σημαντικό είναι να έχει αυτοπεποίθηση, καθώς χωρίς αυτή δύσκολα θα μπορέσει να προβάλει στους άλλους την αξία του και να γίνει αποδεκτή.

Πρακτικά, μέσα από αυτούς τους ρόλους, τα άτομα λαμβάνουν αποφάσεις και ορίζουν τις απαιτήσεις που έχουν από τους άλλους. Όταν οι αποφάσεις που λαμβάνουν είναι αποδεκτές από όσους καλούνται να τις εφαρμόσουν, ισχυροποιούν τη θέση τους. Αντίθετα, η λήψη μη αποδεκτών αποφάσεων, μπορεί να οδηγήσει σε αρνητικές αντιδράσεις και σε ακραίες

περιπτώσεις στην απώλεια της ισχύος. Για το λόγο αυτό, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να βρίσκονται σε αρμονία με τους άλλους και να γνωρίζουν τις δυνατότητες και τις απόψεις τους.

Το άτομο που βρίσκεται σε θέση ισχύος έχει και την δυνατότητα να θέτει τα όρια και τους κανόνες της σχέσης. Είναι αυτός που ορίζει, δηλαδή, πόση εγγύτητα και πόση απόσταση θα υπάρχει στη σχέση και με ποιους τρόπους θα λαμβάνονται οι αποφάσεις. Η δυνατότητα να ασκεί κανείς κριτική ανήκει επίσης, κατά κανόνα, στους ίδιους ανθρώπους, καθώς επίσης να «δικάζει», να «καταδικάζει» και να τιμωρεί τις ανεπιθύμητες και αναποτελεσματικές συμπεριφορές.

Η **«Θέση αδυναμίας»** αφορά στο να βασίζεται κανείς πάνω σε κάποιον άλλο, να θαυμάζει και να λατρεύει, να εμπιστεύεται και να νιώθει σε ασφαλή χέρια, να είναι πιστός στο καθήκον και ταπεινός, να είναι νομιμόφρων, να επιδιώκει αποδοχή, να αναζητά και να λαμβάνει φροντίδα, να ζητά άδεια και να εκφράζει ευγνωμοσύνη.

Η αδυναμία, κατά τον Birtchnell (1993), σαν ένας πόλος στον άξονα των σχέσεων είναι αρκετά παράδοξη. Εάν εξετάσουμε αρκετά επιφανειακά αυτούς τους δύο πόλους, ο πόλος της ισχύος μοιάζει να υπερτερεί. Το άτομο που κατέχει αυτή τη θέση, έχει την εξουσία να ηγείται, να παίρνει αποφάσεις, να ορίζει τη σχέση. Μία βαθύτερη, όμως, εξέταση μπορεί να φανερώσει τα θετικά στοιχεία της αδυναμίας και τους λόγους για τους οποίους κάποιος μπορεί να την επιλέξει. Το άτομο που βρίσκεται σε θέση αδυναμίας σε σχέση με τον άλλο, είναι δέκτης. Είναι δέκτης φροντίδας, προστασίας, βοήθειας, φιλανθρωπίας.

Τα άτομα που επιλέγουν την αδυναμία, προσπαθούν μέσω αυτής να καλύψουν τις ανάγκες τους και να λειτουργήσουν περισσότερο αποτελεσματικά. Ως δέκτες είναι περισσότερο παθητικοί μέσα στη σχέση από τον άλλο που βρίσκεται σε θέση ισχύος και για αυτό οι περισσότερες συμπεριφορές που τους χαρακτηρίζουν είναι οι αντίστοιχες των ατόμων σε θέση ισχύος, αλλά με παθητική μορφή. Το άτομο, δηλαδή, που βρίσκεται σε θέση ισχύος λαμβάνει μία απόφαση που καλείται να εφαρμόσει εκείνος που βρίσκεται σε θέση αδυναμίας.

Το άτομο δηλαδή που βρίσκεται σε θέση αδυναμίας καθιστά τον εαυτό του ευάλωτο μέσα στη σχέση του και διακινδυνεύει να πέσει θύμα εκείνου που βρίσκεται σε ισχυρότερη θέση, γιατί ο δεύτερος έχει τη δυνατότητα εκουσίως ή ακουσίως να προδώσει την εμπιστοσύνη του άλλου.

Στις περιπτώσεις που το άτομο ζητάει, παρακαλεί ακόμα και ικετεύει τη δημιουργία της σχέσης θέτει αυτόματα τον εαυτό του στην κατώτερη θέση. Ο λόγος που οδηγεί έναν άνθρωπο να επιζητεί τη δημιουργία μίας σχέσης μπορεί να είναι η έλλειψη αυτοπεποίθησης, η ανάγκη να γίνει αρεστός, αποδεκτός ή να βιώσει την αγάπη. Πέρα από την ίδια τη δημιουργία σχέσης, η οποία όταν η διεκδίκηση έχει το χαρακτήρα της ικεσίας είναι παθολογική, το άτομο μπορεί να ζητά βοήθεια για κάποια συγκεκριμένα θέματα που ο άλλος κατέχει. Σε όλες τις περιπτώσεις, όμως, αυτός που ζητά βρίσκεται στην κατώτερη θέση.

Είναι απαραίτητο να κατανοήσουμε ότι όλα αυτά τα στοιχεία είναι μεταβλητά και μπορούν να αλλάξουν σε δεδομένη στιγμή που θα το επιτρέπουν ή επιβάλλουν οι συνθήκες. Για παράδειγμα, δύο φίλοι που είχαν μία σχέση εγγύτητας μπορεί να απομακρυνθούν, αν ο ένας μετακομίσει σε διαφορετική πόλη και η επικοινωνία τους δεν είναι τακτική. Επίσης, ένα άτομο, που έχει μία συγκεκριμένη θέση στον άξονα της εγγύτητας και της ισχύος, είναι πιθανό σε μία διαφορετική σχέση να βρίσκεται σε εντελώς διαφορετική θέση. Αυτό είναι αποτέλεσμα των διαφορετικών αλληλεπιδράσεων που δημιουργούνται μεταξύ διαφορετικών ανθρώπων. Σπάνια, θα συναντήσουμε σχέσεις όπου το ένα μέλος κατέχει αμιγώς ηγετικό ρόλο ή το άλλο μέλος βρίσκεται διαρκώς σε θέση αδυναμίας. Ταυτόχρονα, στον συγκεκριμένο άξονα συχνά παρατηρούμε άτομα που ενώ φαίνεται να κατέχουν θέση αδυναμίας, βρίσκονται ακριβώς στην αντίθετη θέση, εκμεταλλευόμενοι την επιφανειακή και προβαλλόμενη αδυναμία τους. Για παράδειγμα, ένα ασθενικό κορίτσι που χρειάζεται τη φροντίδα των γονέων του, ίσως στην πραγματικότητα να βρίσκεται σε θέση ισχύος, επειδή οι γονείς της, θέλοντας να την ανακουφίσουν, ικανοποιούν κάθε της επιθυμία και τελικά καταλήγουν να βρίσκονται οι ίδιοι σε θέση αδυναμίας.

3.2. Το Διαπροσωπικό Οκτάγωνο ή Οκτάγωνο των Διαπροσωπικών Σχέσεων.

Σύμφωνα με τον Birtchnell (1993) το **Οκτάγωνο των Διαπροσωπικών Σχέσεων** ή το **Διαπροσωπικό Οκτάγωνο** δημιουργείται με την εισαγωγή τεσσάρων ενδιάμεσων πόλων, οι οποίοι προέρχονται από το συνδυασμό των τεσσάρων βασικών. Το όνομα των τεσσάρων ενδιάμεσων τμημάτων του Διαπροσωπικού Οκταγώνου προσδιορίζεται από τον συνδυασμό των δύο αξόνων .

Έτσι, οι νέοι άξονες που προκύπτουν είναι:

- Εγγύτητα από θέση ισχύος – ΕΘΙ
- Απόσταση από θέση ισχύος – ΑΘΙ
- Εγγύτητα από θέση αδυναμίας – ΕΘΑ
- Απόσταση από θέση αδυναμίας – ΑΘΑ

Στα ονόματα των τεσσάρων βασικών θέσεων προστίθεται η λέξη **«Ουδέτερη»,** με σκοπό την ένδειξη αναφοράς σε έναν άξονα μόνο. Οι βασικές θέσεις ονομάζονται Ουδέτερη Εγγύτητα – ΟΕ, Ουδέτερη απόσταση – ΟΑ, Ουδέτερη Θέση Ισχύος – ΟΘΙ και Ουδέτερη Θέση Αδυναμίας – ΟΘΑ. (Σχήμα 3.2.).

Σχήμα 3.2.

Το Οκτάγωνο των Διαπροσωπικών Σχέσεων

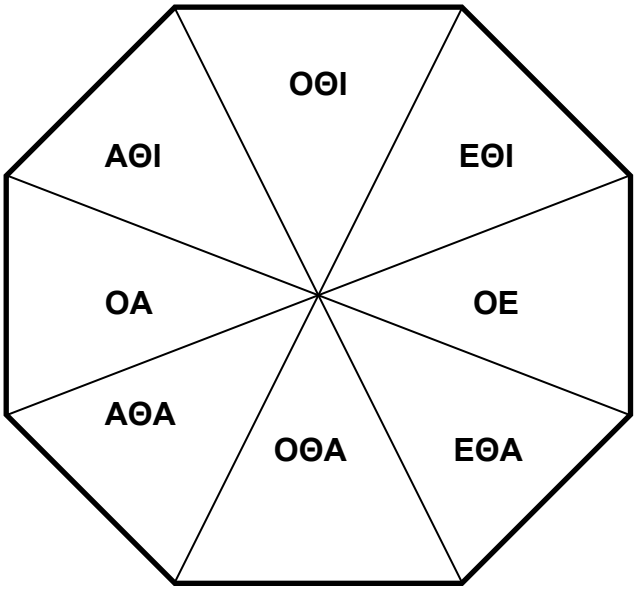

Επεξήγηση:

ΟΘΙ:	*Ουδέτερη Θέση Ισχύος*	***ΟΘΑ:***	*Ουδέτερη Θέση Αδυναμίας*
ΕΘΙ:	*Εγγύτητα από Θέση Ισχύος*	***ΑΘΑ:***	*Απόσταση από Θέση Αδυναμίας*
ΟΕ:	*Ουδέτερη Εγγύτητα*	***ΟΑ:***	*Ουδέτερη Απόσταση*
ΕΘΑ:	*Εγγύτητα από Θέση Αδυναμίας*	***ΑΘΙ:***	*Απόσταση από Θέση Ισχύος*

Η **«Εγγύτητα από θέση ισχύος»** αναφέρεται στην παροχή φροντίδας και στην προστατευτική και υποστηρικτική συμπεριφορά από μια θέση ισχύος. Τέτοια παραδείγματα είναι οι *γονεϊκές* και *υποστηρικτικές* συμπεριφορές, όπως παροχή συμβουλών, καθοδήγηση και ενθάρρυνση, προστασία, παρηγοριά κ.α.

Η **«Απόσταση από θέση ισχύος»** περιλαμβάνει συμπεριφορές όπως η οργάνωση, η καθοδήγηση, η άσκηση ελέγχου, η παροχή οδηγιών, η επιβολή κανόνων, η κριτική, η επιβολή νόμων κ.α.

Η **«Εγγύτητα από θέση αδυναμίας»** περιλαμβάνει συμπεριφορές, όπως η αποδοχή φροντίδας από τους άλλους, η αποδοχή συμβουλών, καθοδήγησης και υποστήριξης, η αναζήτηση φροντίδας, υποστήριξης και προστασίας.

Η **«Απόσταση από θέση αδυναμίας»** περιλαμβάνει συμπεριφορές υπακοής, συμβιβασμού, σεβασμού και συμμόρφωσης.

Οι άνθρωποι γεννιούνται με μια **γενική προδιάθεση** προς τις προαναφερθείσες ικανότητες ή τύπους του σχετίζεσθαι και μέσω της διαδικασίας της ωρίμανσης τους και συσσώρευσης εμπειριών, **αναπτύσσουν:**

Α) Βασικές στάσεις και δεξιότητες του σχετίζεσθαι, οι οποίες αυξάνουν την ικανότητα τους να σχετίζονται με τους άλλους ανθρώπους αποτελεσματικά και στις τέσσερις διαστάσεις του σχετίζεσθαι.

Β) Μια ομάδα συγκεκριμένων και ειδικότερων συμπεριφορών, δηλαδή μιας ομάδας εκλεπτυσμένων σχημάτων συμπεριφοράς. Επί παραδείγματι, οι άνθρωποι που επιζητούν εγγύτητα έχουν αναπτύξει αυτές τις κοινωνικές δεξιότητες, οι οποίες τους επιτρέπουν να παρουσιάζουν τον εαυτό τους αρεστό στους άλλους.

Η σημαντικότερη ίσως αρχή της θεωρίας του Διαπροσωπικού Οκταγώνου είναι ότι καμία θέση στο Οκτάγωνο, συνεπώς κανένας τύπος του σχετίζεσθαι δεν είναι προτιμότερος οποιουδήποτε άλλου.

Όλοι οι τύποι του σχετίζεσθαι, από όλες τις θέσεις του Οκταγώνου έχουν πλεονεκτήματα. Η **«Εγγύτητα»** αναφέρεται στη δημιουργία αλληλεπιδράσεων μεταξύ των ανθρώπων. Η **«Απόσταση»** αφορά στο χωρισμό στην τοποθέτηση προσωπικών ορίων και στην εγκαθίδρυση προσωπικής ταυτότητας. Η **«Θέση ισχύος»** δίνει στους ανθρώπους την ευκαιρία να εξουσιάζουν, να προστατεύουν, να ελέγχουν και να επηρεάζουν τους άλλους. Ενώ, η **«Θέση αδυναμίας»** παρέχει το πλεονέκτημα να δέχονται φροντίδα και προστασία και να επωφελούνται από το ότι οι άλλοι εξουσιάζουν.

Ο άνθρωπος θα πρέπει να έχει την ικανότητα να μετακινείται σε αυτούς τους τέσσερις πόλους και να δημιουργεί σχέσεις.

3.3. Θετικοί και Αρνητικοί τύποι του σχετίζεσθαι.

Λόγω της πολυπλοκότητας που εμφανίζει η ανθρώπινη συμπεριφορά καθώς επίσης και των αναρίθμητων διαφορετικών εκφράσεων που παρουσιάζει, είναι απαραίτητο να διαφοροποιήσουμε τόσο τον τύπο που ένα άτομο σχετίζεται με κάποιο άλλο, όσο και τον τύπο που το άτομο αυτό αποτελεί αντικείμενο του σχετίζεσθαι από τον άλλο. Είναι λοιπόν σημαντικό και αναγκαίο να αναφερθούν και να αναλυθούν οι Θετικοί και οι Αρνητικοί τύποι του σχετίζεσθαι στις θέσεις του Διαπροσωπικού Οκταγώνου.

Οι Θετικοί τύποι του σχετίζεσθαι αναφέρονται στην ικανότητα του ατόμου να μετακινείται σε όλες τις θέσεις του Οκταγώνου να επιτυγχάνει, να δημιουργεί και να διατηρεί σχέσεις από τις θέσεις αυτές. Δηλαδή, να σχετίζεται και να δέχεται σχέσεις. Οι άνθρωποι που νιώθουν άνετα και ασφαλείς να δημιουργούν και να δέχονται σχέσεις από όλες τις θέσεις του Οκταγώνου, ονομάζονται **Ευπροσάρμοστοι**. Οι άνθρωποι αυτοί είναι ικανοί να τροποποιούν τον τύπο του σχετίζεσθαι με τον οποίο αλληλεπιδρούν με τους άλλους, ανάλογα με το ποιο είναι το άτομο με το οποίο σχετίζονται, τη στάση

και τη συμπεριφορά του, και ανάλογα με τις συνθήκες στις οποίες βρίσκονται και τις απαιτήσεις της κάθε περίστασης.

Έτσι, σχετίζονται διαφορετικά προς διαφορετικά άτομα και διαφορετικά προς το ίδιο το άτομο σε διαφορετικές καταστάσεις. Όταν δύο ευπροσάρμοστα άτομα σχετίζονται και τα δύο υιοθετούν προσαρμοστικούς και θετικούς τύπους αλληλεπίδρασης και επομένως είναι σχετικά απίθανο να έχουν προβλήματα στις διαπροσωπικές τους σχέσεις.

Κάθε θέση – πόλος στο Οκτάγωνο περιλαμβάνει και αρνητικές σχέσεις. Ο όρος **Αρνητικοί τύποι του σχετίζεσθαι** χρησιμοποιείται για να περιγράψει την έλλειψη αυτής της ικανότητας. Συνεπώς, οι άνθρωποι που δυσκολεύονται να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν σχέσεις από όλες τις θέσεις του Οκταγώνου ονομάζονται **Μη Ευπροσάρμοστοι**. Ο μη ευπροσάρμοστος άνθρωπος δεν έχει ποικιλομορφία στον τύπο του σχετίζεσθαι με τους άλλους και για αυτό το λόγο σχετίζεται αρνητικά.

Τρεις τύποι **Αρνητικού ή Δυσπροσαρμοστικού τύπου του σχετίζεσθαι** έχουν περιγραφεί **από τον *Birtchnell* (1997,1999):**

1.«Αποφυγή του τύπου του σχετίζεσθαι» (Αποφευκτική συσχέτιση): Αποτελεί τον τρόπο αλληλεπίδρασης με τους άλλους ανθρώπους, στον οποίο από το άτομο απουσιάζει εντελώς η ικανότητα του τύπου του σχετίζεσθαι σε μια ή περισσότερες θέσεις και το άτομο συνεχώς αποφεύγει μια σχέση, μια κατάσταση ή ένα συγκεκριμένο τύπο του σχετίζεσθαι και υιοθετεί μόνο την αντίθετη μορφή του. Δηλαδή, ο μη ευπροσάρμοστος άνθρωπος αποφεύγει ένα συγκεκριμένο τύπο του σχετίζεσθαι. Παραδείγματος χάριν, ένα άτομο που δεν έχει την ικανότητα προσέγγισης, παραμένει απόμακρο απέναντι στους άλλους.

2.«Εγωκεντρικός τύπος του σχετίζεσθαι»: Αφορά στην έλλειψη ενδιαφέροντος για τις ανάγκες των άλλων και ως αποτέλεσμα αυτού, το άτομο προσκολλάται και παραμένει σε συγκεκριμένους μόνο τύπους του σχετίζεσθαι. Το άτομο αυτό απεγνωσμένα επιβάλλει τον τύπο του σχετίζεσθαι που το ίδιο επιθυμεί, χωρίς να ενδιαφέρεται εάν ο άλλος επίσης επιθυμεί τη

σχέση αυτή. Ένα τέτοιου είδους παράδειγμα μπορεί να είναι, όταν κάποιος επιβάλλει την εγγύτητα ακόμα και όταν το άλλο άτομο φανερά επιθυμεί την απόσταση.

3.«Ανασφαλής τύπος του σχετίζεσθαι»: Αφορά στη σταθερή και συνεπή υιοθέτηση ενός μη ασφαλούς τύπου του σχετίζεσθαι και ως εκ τούτου, το άτομο ασχολείται συνεχώς με τη διατήρηση της σχέσης και την προσκόλληση του σε αυτή.
Δηλαδή, το άτομο συσχετίζεται με ένα φοβισμένο και ανήσυχο τρόπο. Επί παραδείγματι, μπορεί ένα μη ευπροσάρμοστο άτομο να κάνει προσπάθεια για να προσεγγίσει κάποιον, τρέμοντας όμως στην ιδέα της απόρριψης.

Μια σύντομη αναφορά των **Θετικών και Αρνητικών τύπων** του σχετίζεσθαι που περιλαμβάνονται στο Διαπροσωπικό Οκτάγωνο, παρουσιάζονται παρακάτω στο Σχήμα 3.3.

Σχήμα 3.3.

Θετικοί τύποι του σχετίζεσθαι.

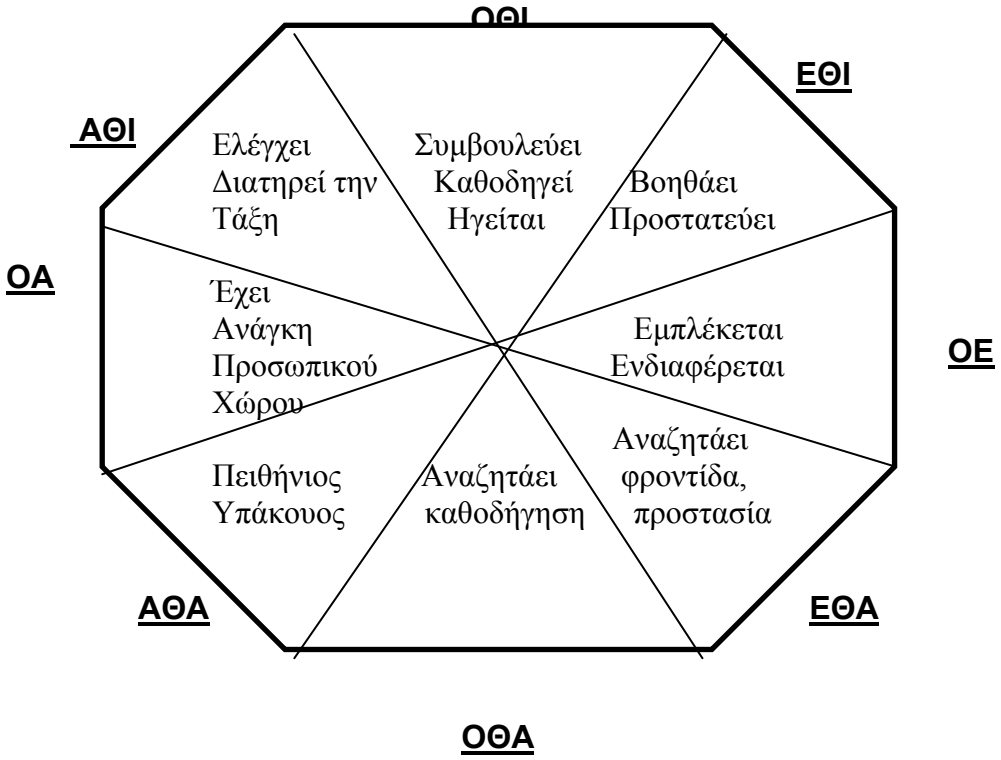

Αρνητικοί τύποι του σχετίζεσθαι.

Παρακάτω παρατίθεται ο πίνακας 3.1. στον οποίο συνοψίζονται οι αρνητικές και θετικές εκφράσεις της κάθε θέσης του Διαπροσωπικού Οκταγώνου.

Πίνακας 3.1 Θετικοί και αρνητικοί τύποι του σχετίζεσθαι στις θέσεις του Διαπροσωπικού Οκταγώνου

Θέση	Θετικές Σχέσεις	Αρνητικές Σχέσεις
Ουδέτερη Εγγύτητα	Θετικά συναισθήματα, ταύτιση, επικοινωνία, έκφραση συναισθημάτων, συντροφικότητα, συνεργασία κ.α.	Ανασφάλεια για τη διάρκεια της σχέσης και την αποδοχή από τον άλλο, ''μηχανορραφίες'' και χειρισμοί για την διατήρηση της σχέσης, ζήλια, προσπάθεια απομόνωσης του άλλου
Εγγύτητα από Θέση Αδυναμίας	Εγγύτητα, παροχή προστασίας, ασφάλειας και περίθαλψης από τον άλλο, θαυμασμός και εξιδανίκευση του άλλου	Φόβος εγκατάλειψης, εξάρτηση, χειρισμοί για την πρόκληση οίκτου και τη διατήρηση της σχέσης, χαμηλή αυτοεκτίμηση
Ουδέτερη Θέση Αδυναμίας	Αναγνώριση ατομικών αναγκών, ευγνωμοσύνη για τον άλλο	Ανασφάλεια σχετικά με την πιθανότητα εκμετάλλευσης ή απόρριψης από τον άλλο, χειρισμοί για την πρόκληση οίκτου και ενοχής στον άλλο, χαμηλή αυτοεκτίμηση, αυτοτιμωρία
Απόσταση από Θέση αδυναμίας	Επιζήτηση σχετικής απόστασης, ταπεινότητα, ικανοποίηση, διατήρηση ταυτότητας, υπακοή σεβασμός	Αίσθημα ευαλωτότητας, χαμηλή αυτοεκτίμηση, απομόνωση, τυφλή υπακοή, μαζοχισμός – ικανοποίηση από την απόρριψη

Ουδέτερη Απόσταση	Απόλαυση της απομόνωσης, διατήρηση απόστασης, ισχυρά όρια του εγώ, αυτάρκεια, αυτονομία, δημιουργική και πρωτότυπη σκέψη, μη προσπάθεια επιβολής	Μειωμένη ικανότητα δημιουργίας σχέσεων, φόβος εγγύτητας, επιβολή απόστασης στον άλλο, αποφυγή του άλλου, απομόνωση
Απόσταση από θέση Ισχύος	Διατήρηση ελέγχου, απαίτηση σεβασμού και υπακοής, αυστηρή και δίκαιη αντιμετώπιση του άλλου, ικανότητα λήψης δύσκολων αποφάσεων	Φόβος απώλειας ελέγχου, σκληρή και άτεγκτη συμπεριφορά για τη διατήρηση του ελέγχου, καταπίεση ή απόρριψη του άλλου, βίαιη συμπεριφορά, εκμηδένιση των αναγκών του άλλου, εκμετάλλευση του άλλου, ναρκισσισμός, σαδισμός
Ουδέτερη Θέση Ισχύος	Ηγετικές ικανότητες, αίσθημα σημαντικότητας μέσω της ανατροφοδότησης του άλλου,	Ανησυχία για τη γνώμη του άλλου, συμπεριφορές εκφοβισμού, αλαζονείας , εξευτελισμού του άλλου, φόβος απώλειας της θέσης, ανάληψη ευθυνών χωρίς τα ανάλογα προσόντα, υπερβολικές φιλοδοξίες
Εγγύτητα από Θέση Ισχύος	Φροντίδα του άλλου, γενναιοδωρία, ευγένεια, υποστήριξη του άλλου, εξιδανίκευση και λατρεία από τον άλλο	Φόβος ανεξαρτητοποίησης του άλλου, κτητικότητα, περιορισμός του άλλου, ζήλια, ναρκισσισμός, βίαιη συμπεριφορά, επιβολή εγγύτητας μέσω της θέσης ισχύος,

Οι άνθρωποι έχουν προβλήματα στις διαπροσωπικές τους σχέσεις, διότι σχετίζονται οι ίδιοι αρνητικά με τους άλλους ή γίνονται αντικείμενο αρνητικών σχέσεων από τους άλλους. Παραδείγματος χάριν, στην περίπτωση που ένα **ευπροσάρμοστο άτομο** αλληλεπιδρά με ένα **μη ευπροσάρμοστο**, το πρώτο μπορεί να προσαρμόζει τον τύπο του σχετίζεσθαι του ανάλογα με τις συνθήκες και επομένως η διατήρηση της σχέσης είναι εφικτή. Επειδή όμως, δε δίνεται η δυνατότητα στο ευπροσάρμοστο άτομο να σχετίζεται με όλους τους δυνατούς τύπους, λόγω της δυσκολίας που έχει το μη ευπροσάρμοστο άτομο να σχετίζεται από όλες τις θέσεις του Οκταγώνου, τελικά το ευπροσάρμοστο άτομο νιώθει ματαίωση και απογοήτευση.

Όταν **δύο ευπροσάρμοστα άτομα** σχετίζονται, το κάθε ένα από αυτά μπορεί να υιοθετήσει οποιοδήποτε τύπο του σχετίζεσθαι και θέση στο Οκτάγωνο, όταν η κατάσταση το απαιτεί και να αλλάξει τον τύπο συσχέτισής του, όπως και όταν το επιθυμεί. Επειδή και οι δύο υιοθετούν ένα προσαρμοστικό τύπο του σχετίζεσθαι, κυρίως σχετίζονται με θετικούς τρόπους. Σε αυτή την περίπτωση, είναι πολύ δύσκολο να εντοπιστεί και να προσδιοριστεί ένας συγκεκριμένος τύπος του σχετίζεσθαι για το κάθε άτομο, καθώς και οι δύο αλλάζουν συνεχώς, ανάλογα με την περίσταση, τον τύπο του σχετίζεσθαι που υιοθετούν, δηλαδή τη θέση τους στο Οκτάγωνο.

Αντιθέτως, όταν **δύο μη ευπροσάρμοστα** άτομα σχετίζονται, η διατήρηση της σχέσης τους είναι δύσκολη ή περιορισμένη. Αυτό είναι αποτέλεσμα της αρνητικής και δυσπροσαρμοστικής συμπεριφοράς και των δύο. Τα μη ευπροσάρμοστα άτομα παρουσιάζουν εξαιρετικά περιορισμένους τύπους του σχετίζεσθαι και ανεπάρκειες σε μία η περισσότερες θέσεις στο Οκτάγωνο.

Ειδικότερα, προβλήματα παρουσιάζονται όταν και τα δύο μη ευπροσάρμοστα άτομα σχετίζονται αρνητικά στους **αντίθετους πόλους του οριζόντιου άξονα**, δηλαδή στον **Άξονα της Εγγύτητας**. Ένα τέτοιου είδους παράδειγμα μπορεί να είναι, όταν ο ένας έχει την ικανότητα να σχετίζεται μόνο με εγγύτητα και ο άλλος μόνο με απόσταση. Οι αδιάκοπες και επίμονες προσπάθειες του πρώτου να προσεγγίσει το δεύτερο άτομο, το οδηγούν σε μεγαλύτερη απόσταση και οι επίμονες προσπάθειες του απόμακρου ατόμου να διατηρήσει την απόσταση, προκαλούν περαιτέρω προσπάθειες του πρώτου ατόμου να το προσεγγίσει.

Όταν και τα δυο άτομα σχετίζονται στους **ίδιους πόλους του οριζόντιου άξονα** είναι δυνατή η διατήρηση έστω μιας περιορισμένης σχέσης μεταξύ τους. Για παράδειγμα, όταν και τα δύο άτομα δεν επιδιώκουν εγγύτητα, διατηρούν μια σχέση με απόσταση, ενώ όταν δυο άτομα δεν επιθυμούν απόσταση παραμένουν πολύ κοντά το ένα στο άλλο, σε μια σχέση στενής αλληλεξάρτησης.

Παράλληλα, δυσκολίες παρουσιάζονται όταν δύο μη ευπροσάρμοστα άτομα σχετίζονται στους **ίδιους πόλους του κάθετου άξονα**, δηλαδή στον **Άξονα της Δύναμης / Ισχύος**. Επί παραδείγματι, στην περίπτωση που και τα δύο άτομα δεν έχουν την ικανότητα να σχετίζονται από θέση αδυναμίας, ανταγωνίζονται συνεχώς για τη θέση ισχύος, δηλαδή και οι δύο επιδιώκουν τον έλεγχο και την εξουσία.

Αντίθετα, δύο άτομα που σχετίζονται στους **αντίθετους πόλους του κάθετου άξονα,** επιτρέπουν τη διατήρηση της σχέσης. Δηλαδή, όταν το ένα άτομο σχετίζεται από θέση ισχύος και το άλλο από θέση αδυναμίας, ο ένας πάντοτε καθοδηγεί και ο άλλος ακολουθεί, ο ένας πάντοτε φροντίζει και βοηθάει και ο άλλος δέχεται τη φροντίδα και τη βοήθεια.

Στον παρακάτω πίνακα (Πίνακας 3.2.) αναγράφονται χαρακτηριστικά παραδείγματα θετικών και Αρνητικών τύπων του σχετίζεσθαι στους τέσσερις πόλους του Οκταγώνου.

Πίνακας 3.2.

Παραδείγματα Θετικών και Αρνητικών τύπων του σχετίζεσθαι στους τέσσερις πόλους του Οκταγώνου.

Διάσταση	**Σύντομη Επεξήγηση**	**Παραδείγματα Θετικών Σχέσεων**	**Παραδείγματα Αρνητικών Σχέσεων**
«Απόσταση» (Distance)	*Παραμένω χωριστά από κάποιον*	Προσωπικά όρια, προσωπικός χώρος, αυτοεκτίμηση, πρωτοτυπία, αυτοσεβασμός, εγκαθίδρυση ξεχωριστής «ταυτότητας»,αυθεντικότητα	Απομάκρυνση, απόσυρση, περιθωριοποίηση, απόρριψη, αποδοκιμασία περιορισμός, μίσος, απομόνωση, καχυποψία, δυσκολία επικοινωνίας
«Εγγύτητα» (Clossenes)	*Πλησίασμα, αναζήτηση επαφής*	Οικειότητα, συνεργασία δέσμευση, αγάπη, φιλία, έρωτας, αλληλεπίδραση, επικοινωνία, αυθορμητισμός	Αυθάδεια, αγένεια, αναίδεια, αδιακρισία υπερπροστασία, εισβολή-παραβίαση, παρεμβολή
«Θέση ισχύος» (Upperness)	*Σχετίζομαι με κάποιον από θέση ισχύος*	Αρχηγία, καθοδήγηση, προστασία, φροντίδα, νίκη, επίτευξη, φιλοδοξία κοινωνική καταξίωση, παροχή συμβουλών	Επιβολή δύναμης και εξουσίας, βία & καταστροφή, εκμετάλλευση, κακοποίηση, καταπίεση, περιορισμός, ταπείνωση
«Θέση αδυναμίας» (Lowerness)	*Σχετίζομαι με κάποιον από θέση αδυναμίας*	Θαυμασμός-λατρεία, ασφάλεια, εμπιστοσύνη, Σεβασμός, υπακοή, αφοσίωση, διαβεβαίωση, Αναζήτηση καθοδήγηση & συμβουλής, ταπεινός, διαβεβαίωση, συμβιβασμός	Φόβος απόρριψης, υποταγή, υποχώρηση, προσποίηση αδυναμίας, παράδοση, αυτομομφή, αυτοτιμωρία, ζήλια, να νιώθει κανείς αβοήθητος, να αποφεύγει τις ευθύνες

3.4. Πλεονεκτήματα της θεωρίας του Διαπροσωπικού Οκταγώνου.

Τα βασικά πλεονεκτήματα της θεωρίας του **Διαπροσωπικού Οκταγώνου** παραθέτονται παρακάτω:

1. Τα ονόματα των αξόνων και των πόλων του Οκταγώνου είναι γενικά και ουδέτερα και επομένως μπορούν να περιγράψουν όλες τις συμπεριφορές συσχέτισης.

2. Υποστηρίζεται ότι καμία θέση στο Οκτάγωνο δεν είναι προτιμότερη των άλλων.

3. Η θεωρία υποστηρίζει ότι το άτομο είναι ικανό να σχετίζεται από όλες τις θέσεις του Οκταγώνου.

4. Οι πόλοι του Οκταγώνου αναπαριστούν στόχους συσχέτισης. Δηλαδή υφίσταται η έννοια της ανάγκης ή της ισχυρής επιθυμίας αναζήτησης μιας συγκεκριμένης θέσης.

5. Ένα ακόμα πλεονέκτημα του Οκταγώνου είναι η ποιοτική διάκριση που κάνει μεταξύ θετικών και αρνητικών τύπων του σχετίζεσθαι, η οποία αφορά στην ικανότητα ή αδυναμία ενός ατόμου να επιτύχει τους τύπους του σχετίζεσθαι που επιθυμεί.

6. Το Διαπροσωπικό Οκτάγωνο κάνει διάκριση μεταξύ του «σχετίζομαι» και του αποτελώ «αντικείμενο συσχέτισης από τους άλλους».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4:
ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ.

Οι εμπειρίες του παιδιού κατά την παιδική του ηλικία, επηρεάζουν σε πολύ μεγάλο βαθμό τις σχέσεις που αναπτύσσει με τα άλλα άτομα καθ' όλη την διάρκεια της ζωής του. Την διαπίστωση αυτή έχουμε συναντήσει στην Ψυχαναλυτική θεωρία του Freud, στην Θεωρία των Αντικειμενότροπων Σχέσεων αλλά και στις Θεωρίες Δεσμού και Προσωπικότητας.

Όπως αναφέραμε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, η ποιότητα της σχέσης ανάμεσα στο παιδί και τον γονέα, αποτελεί σημαντικό πρότυπο για την κοινωνικοποίηση του παιδιού και την ανάπτυξη σχέσεων άλλου τύπου.

Με βάση τα οικογενειακά πρότυπα συμπεριφοράς, το παιδί αναπτύσσεται και μαθαίνει να αντιμετωπίζει ανάλογα τις κάθε είδους κοινωνικές του επαφές (φιλικές, συντροφικές, επαγγελματικές κτλ).

Προκειμένου να διαπιστώσουμε τα αποτελέσματα των εκάστοτε κοινωνικών συμπεριφορών, αναπτύχθηκαν κάποια εργαλεία αξιολόγησης διαπροσωπικών σχέσεων, τα οποία θα μας απασχολήσουν κατά κύριο λόγο στο κεφάλαιο αυτό.

Η **Ποιοτική Έρευνα** είναι μια μέθοδος που εστιάζει σε πολλά διαφορετικά ζητήματα. Είναι μια ερευνητική μέθοδος για να κατανοήσουμε τα φαινόμενα που βασίζονται σε επιστημονικές ερευνητικές παραδόσεις, που διερευνά ένα κοινωνικό ή ανθρώπινο πρόβλημα. Ο ερευνητής συνθέτει μια συνολική εικόνα της κατάστασης, αναλύει λέξεις, παρουσιάζει λεπτομερώς τις απόψεις των μετεχόντων και πραγματοποιεί την έρευνα στο φυσικό περιβάλλον.

Αυτό σημαίνει πως χρησιμοποιεί αυτού του είδους την έρευνα και επιχειρεί να ερμηνεύσει και να κατανοήσει την κατάσταση σύμφωνα με το νόημα που οι άνθρωποι προσδίδουν σε αυτό.

Στην Ποιοτική Έρευνα χρησιμοποιείται ποικίλο ερευνητικό υλικό – μελέτη περίπτωσης, προσωπικές εμπειρίες, ιστορίες ζωής, συνεντεύξεις, παρατήρηση, ιστορικά κείμενα, ακόμη και οπτικό υλικό – που περιγράφει την συνήθεια, τις στιγμές αλλά και τα προβλήματα των ατόμων, καθώς και την σημασία που έχουν αυτά για εκείνους.

Ωστόσο παρατηρούνται αντίστοιχα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα σε αυτή την μορφή έρευνας. Στα **πλεονεκτήματα** της συγκαταλέγονται:

1) Η λεπτομερής και εις βάθος διερεύνηση της κατάστασης
2) Οδηγεί στην διερεύνηση διαδικασιών, συμπεριφορών και φαινομένων που πιθανόν να μην είχαν προβλεφθεί από πριν
3) Η διερεύνηση της εμπειρίας των κοινωνικών υποκειμένων.

Όσον αφορά τα **μειονεκτήματα** είναι τα εξής:

1) Αφορά μικρά δείγματα
2) Χαρακτηρίζεται από μικρές δυνατότητες γενίκευσης
3) Εξαρτάται από τις προσωπικές αντιλήψεις του ερευνητή και τα επιστημονικά του προσόντα
4) Η συμμετοχή του ερευνητή μπορεί να μεταβάλλει τα χαρακτηριστικά του υπό μελέτη αντικειμένου και της διαδικασίας.

Η μορφή συνέντευξης που χρησιμοποιείται κάτα την έρευνα, επιλέγεται από τον ίδιο τον ερευνητή, σε συνάρτηση με το θέμα που ερευνάται και με τα χαρακτηριστικά του δείγματος που θα ερευνηθεί. Παρ' όλα αυτά, ένα ερευνητικό σχέδιο μπορεί να μην κάνει αποκλειστικά χρήση της μίας απο τις μεθόδους συνέντευξης που θα παρουσιαστούν αλλά να είναι μια μίξη δύο ή περισσότερων τύπων. Οι **4 βασικοί τύποι συνέντευξης** είναι:

1) **Η δομημένη συνέντευξη**. Είναι ενδεχομένως η τεχνική με την οποία οι περισσότεροι άνθρωποι είναι εξοικειωμένοι. Η θεωρία πίσω από αυτή την μέθοδο είναι ότι κάθε άτομο ερωτάται ερωτήσεις με τον ίδιο τρόπο, έτσι ώστε να επιτρέπει την σύγκριση μεταξύ των απαντήσεων. Βασίζεται σε μια ομοιόμορφη δομή, ενώ ο αριθμός ατόμων που ερωτούνται, είναι αντιπροσωπευτικό δείγμα του πληθυσμού, για τον σκοπό της γενίκευσης.
2) **Η ημι – δομημένη συνέντευξη**. Μεταξύ της εστιασμένης και της δομημένης συνέντευξης βρίσκεται αυτός ο τύπος που χρησιμοποιεί τεχνικές και από τις δύο. Οι ερωτήσεις κανονικά είναι καθορισμένες, αλλά ο συνεντευκτής είναι πιο ελεύθερος να ερευνήσει συστηματικά και εκτεταμένα πέρα πό τις απαντήσεις.

   Η ημι – δομημένη συνέντευξη συγκροτείται από έναν θεματικό οδηγό, ερευνά σε βάθος και επιδιώκει να επεκταθεί σε ζητήματα και θέματα που αναδύονται κατά την διάρκειά της. Για τον λόγο αυτό, θεωρείται ότι

επιτρέπει στους ανθρώπους να απαντούν περισσότερο με δικούς τους όρους, παρά με τους όρους που μια τυποποιημένη συνέντευξη επιτρέπει.

3) **Η εστιασμένη συνέντευξη**. Η βασική διαφορά αυτού του τύπου συνέντευξης από τους δύο προαναφερόμενους, είναι ο προσαρμόσιμος και ανοικτός χαρακτήρας της. Εστιάζεται στο άτομο και επιτρέπει στους ερωτώμενους να μιλήσουν σχετικά με ένα θέμα βάσει των δικών τους πλαισίων αναφοράς, με αποτέλεσμα να γίνονται πιο κατανοητά τα μηνύματα και οι ερμηνείες που αποδίδουν τα άτομα σε γεγονότα και σχέσεις. Έτσι παρέχεται η δυνατότητα στον συνεντευκτή να κατανοήσει καλύτερα τις απόψεις του ερωτώμενου.

4) **Η συνέντευξη ομάδας**. Ο συγκεκριμένος τύπος συνέντευξης, αποτελεί ένα πολύτιμο εργαλείο έρευνας που επιτρέπει στον ερευνητή να εστιάσει πάνω σε κανόνες και δυναμική ομάδας, γύρω από τα θέματα που επιθυμεί να ερευνήσει. Η έκταση του ελέγχου της συζήτησης της ομάδας, θα καθορίσει την φύση και την ουσία των στοιχείων που θα παραχθούν με αυτή την μέθοδο.

   Η ομάδα μπορεί να συγκροτηθεί από άτομα που είναι άγνωστα μεταξύ τους και επιλέχθηκαν από τον ερευνητή γιατί έχουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά που είναι σχετικά με τον σκοπό και τα ερωτήματα της μελέτης.

Η **Ποσοτική Έρευνα** σε αντίθεση με την Ποιοτική Έρευνα, βασίζεται σε αξιόπιστες, αριθμητικές και στατιστικές μετρήσεις του συνολικού πληθυσμού ατόμων στον οποίο εφαρμόζεται. Επίσης η πρώτη διαφέρει από τη δεύτερη στο μεγάλο αριθμό ανθρώπων που λαμβάνουν μέρος σε μία τέτοια έρευνα και στον τύπο των ερωτήσεων που τίθενται.

Συνήθως, αρκούν 100 άτομα για να δώσουν απαντήσεις του τύπου Ναι / Όχι κατά τη διάρκεια μίας τέτοιας έρευνας ώστε τα αποτελέσματα να είναι 95% αξιόπιστα. Για πιο αξιόπιστα αποτελέσματα της τάξεως του 97% ή 99% δείγματα 200 μέχρι και 1000 ατόμων είναι αναγκαία για την έρευνα.

Για να είναι η Ποσοτική έρευνα αποτελεσματική και επιτυχημένη θα πρέπει να περιέχει τα παρακάτω τρία στοιχεία:

- Ένα καλά σχεδιασμένο ερωτηματολόγιο.

- Ένα τυχαία επιλεγμένο δείγμα ατόμων που αντιπροσωπεύουν την αγορά.
- Ένα αρκετά μεγάλο δείγμα ατόμων.

Ο σχεδιασμός ενός καλού ερωτηματολογίου εξαρτάται από τα στοιχεία τα οποία θα περιέχει και από τους σωστά θεσπισμένους στόχους του ή ερωτήσεις του. Οι ερωτήσεις μπορούν να τεθούν είτε μέσω τηλεφώνου, είτε μέσω φαξ, είτε γραπτώς. Τα ερωτηματολόγια που χρησιμοποιούνται στην Ποσοτική Έρευνα είναι παρόμοια με αυτά της Ποιοτική Έρευνα, αλλά είναι πιο πολύπλοκα και ζητούν πιο πολλές πληροφορίες. Όλες οι πληροφορίες ή δεδομένα που συγκεντρώνονται μπορούν να αναλυθούν αριθμητικά έτσι ώστε μία στατιστική μέτρηση να πραγματοποιηθεί στη συνέχεια.

Όλες οι ερωτήσεις πρέπει να τίθενται με τέτοιο τρόπο ώστε να κατανοούνται εύκολα και να ενθαρρύνουν τον ερωτηθέντα να δίνει απαντήσεις. Θα πρέπει να αποφεύγονται γενικές, άσκοπες και δύσκολες ερωτήσεις.

Όταν ένα καλό ερωτηματολόγιο σχεδιασθεί θα πρέπει να γίνει η επιλογή του δείγματος ατόμων που θα συμμετάσχουν στην έρευνα. Το δείγμα αυτό μπορεί να είναι «πιθανό» ή όχι. «Πιθανό δείγμα» αποτελεί το δείγμα στο οποίο κάθε άτομο έχει την ίδια πιθανότητα να επιλεγεί σε σχέση με κάθε άλλο άτομο. Αυτό έχει ως επακόλουθο ότι τα αποτελέσματα μίας τέτοιας έρευνας θα απεικονίζουν όλο τον πληθυσμό του δείγματος. «Μη πιθανό δείγμα» αποτελεί ακριβώς το αντίθετο και για αυτόν το λόγο έρευνες που διεξάγονται σε τέτοιου είδους δείγματα μπορεί να μην είναι αμερόληπτες.

Στις ποσοτικές έρευνες, ο ερευνητής επιδιώκει να απεγκλωβιστεί από την «πειθαρχία» των μετρήσεων, προκειμένου να αναδείξει το πολυδιάστατο της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Έτσι, στις περιπτώσεις αυτές, ο ερευνητής:

- Προσπερνά το προφανές και το κοινότοπο.
- Αναδεικνύει τις λεπτομέρειες των συμπεριφορών που απαντώνται σε μια εκπαιδευτική διαδικασία ή ένα εκπαιδευτικό φαινόμενο.
- Επιδιώκει τη διερεύνηση του φαινομένου σε «εύρος», ώστε να διευκολύνεται η ερμηνεία των αποτελεσμάτων.
- Έχει συνείδηση ότι αναπόφευκτα οι μεταβλητές που επιλέγει και τα εργαλεία που κατασκευάζει ή χρησιμοποιεί αντανακλούν τα προσωπικά πιστεύω και τις αξίες του.

4. 1. Ερωτηματολόγια Διαπροσωπικών σχέσεων.

Οι διαπροσωπικές σχέσεις των ατόμων ποικίλουν ως προς την μορφή, την διάρκεια,την ένταση και τα προβλήματα που παρουσιάζονται. Για τον λόγο αυτό, κάθε μορφή σχέσης μελετάται από το αντίστοιχο εργαλείο αξιολόγησης, ώστε να καλυφθούν επαρκώς όλες οι παράμετροι.

- **Ερωτηματολόγιο Σχέσεων (Relationships Questionnaire)[6].**

Το ερωτηματολόγιο αυτό έχει κατασκευαστεί από τους K. Bartholomew και L. Horowitz και σκοπός του είναι η μέτρηση των τύπων δεσμού ενηλίκων σύμφωνα με το τετραπλό μοντέλο δεσμού ενηλίκων – Τύπος ασφαλής, τύπος εμμονής, τύπος αποφυγής/απορριπτικός, τύπος αποφυγής/φοβικός.

Αποτελείται από τις περιγραφές των τεσσάρων τύπων δεσμού ενηλίκων. Ο ερωτώμενος καλείται να απαντήσει είτε δηλώνοντας την προτίμηση του στην περιγραφή που του ταιριάζει περισσότερο είτε σημειώνοντας έναν βαθμό σε κλίμακα από 1 εως 7.

- **Ερωτηματολόγιο Οικογενειακών Σχέσεων (Personal Authority in the Family System Questionnaire)[7].**

Συγγραφείς του εν λόγω ερωτηματολογίου είναι οι J. H. Bray, D. S. Williamson και P. E. Malone και ο σκοπός του είναι η ανίχνευση των σχέσεων δύο γενεών στο οικογενειακό σύστημα. Η εγκυρότητα του παρόντος ερωτηματολογίου χαρακτηρίζεται ικανοποιητική.

Το ερωτηματολόγιο αυτό αποτελείται από 4 κλίμακες όπου η κάθεμια αξιολογεί μια διαφορετική συμπεριφορά στα οικογενειακά πλαίσια. Οι κλίμακες αυτές είναι οι εξής:

---

[6] Στάλικας, Α., Τρίλιβα, Σ., Ρούσση, Π. (2002). *Τα ψυχομετρικά εργαλεία στην Ελλάδα.* Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

[7] Στάλικας, Α., Τρίλιβα, Σ., Ρούσση, Π. (2002). *Τα ψυχομετρικά εργαλεία στην Ελλάδα.* Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

1) Διαγενεακή συγχώνευση/εξατομίκευση. Αξιολογείται ο βαθμός κατά τον οποίο το άτομο είναι ικανό να αναπτύσσει αυτόνομες σχέσεις και να αναλαμβάνει την ευθύνη για τον εαυτό του χωρίς να δέχεται έλεγχο από κάποιο άλλο μέλος της οικογένειας.
2) Διαγενεακή οικειότητα. Αξιολογείται ο βαθμός κατά τον οποίο το άτομο διατηρεί σχέση οικειότητας με τους γονείς.
3) Διαγενεακή τριγωνοποίηση. Αξιολογείται ο βαθμός κατά τον οποίο το άτομο θεωρεί ότι εμπλέκεται στα συζυγικά θέματα που αφορούν τους γονείς του.
4) Τριγωνοποίηση πυρηνικής οικογένειας. Αξιολογείται ο βαθμός συναισθηματικής εμπλοκής των γονέων με τα παιδιά τους.

- **Θεμελιακός Προσανατολισμός Διαπροσωπικών Σχέσεων Συμπεριφοράς (Fundamental Interpersonal Relation Orientation - Behavior)[8].**

Το ερωτηματολόγιο αυτό κατασκευάστηκε από τον W. Schutz και σκοπός του είναι η μέτρηση του επιπέδου αλληλεπίδρασης του ατόμου στις διαπροσωπικές του σχέσεις.

Παρουσιάζει έναν γενικό βαθμό αλληλεπίδρασης, καθώς και τις εκτιμήσεις συμμετοχής, ελέγχου και στοργής που επιθυμεί κάποιος για τον εαυτό του.

Η κλίμακα διαβαθμίσεων (από ποτέ μέχρι συνήθως) αντανακλά τις διαπροσωπικές ανάγκες και ενέργειες του ανθρώπου, ενώ επίσης μετρά και το επίπεδο αλληλεπίδρασής του στις διαπροσωπικές του σχέσεις.

- **Ερωτηματολόγια της Σχέσης του Ζεύγους.**

Τα ερωτηματολόγια αυτά κατασκευάστηκαν από τον J. Birtchnell και έχουν ως σκοπό την αξιολόγηση του τρόπου με τον οποίο ο κάθε σύντροφος σχετίζεται με τον άλλο και της αντίληψης που έχει ο καθένας για την σχέση του με τον άλλο.

---

[8] Στάλικας, Α., Τρίλιβα, Σ., Ρούσση, Π. (2002). *Τα ψυχομετρικά εργαλεία στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Αποτελούνται από 4 επιμέρους ερωτηματολόγια. Κάθε σύντροφος συμπληρώνει ένα ερωτηματολόγιο που αξιολογεί την στάση, την συμπεριφορά και τα συναισθήματα του ιδίου προς τον σύντροφο του, καθώς και ένα δεύτερο ερωτηματολόγιο που αφορά την στάση, την συμπεριφορά και τα συναισθήματα του συντρόφου του προς αυτόν.

- **Ερωτηματολόγιο Γενικής Αλληλεπίδρασης.**

Συγγραφέας του εν λόγω ερωτηματολογίου είναι η Ε. Χάιντς και ο σκοπός του είναι η μελέτη της ποιότητας και της συχνότητας εμφάνισης αντιδράσεων μεταξύ των συζύγων, όπως τις αντιλαμβάνεται αυτές ο κάθε σύζυγος για τον εαυτό του και για τον άλλο.

Το ερωτηματολόγιο αυτό αποτελείται από ερωτήσεις κλειστού και ανοικτού τύπου και χωρίζονται στους τομείς: τρυφερότητα, σεξουαλική αλληλεπίδραση, επίλυση διαφωνιών, εκδήλωση προσοχής, κοινωνική ζωή, λήψη αποφάσεων, ανεξαρτησία, επικοινωνία, έκφραση συναισθημάτων και ικανοποίηση από τον γάμο.

- **Βιώματα στις κοντινές σχέσεις (Experiences in Close Relationships).**

Το ερωτηματολόγιο αυτό αποτελείται από δύο υποκλίμακες που αντιστοιχούν στις δύο διαστάσεις της ενήλικης προσκόλλησης την αποφυγή (έλλειψη άνεσης με την εγγύτητα) και το άγχος (φόβος εγκατάλειψης).

Ο σκοπός του ερωτηματολογίου είναι η μελέτη της ενήλικης προσκόλλησης βάσει του μοντέλου των δύο διαστάσεων.

Συγγραφείς του εν λόγω ερωτηματολογίου είναι οι K. A. Brennan, C. L. Clark και P. R. Shaver.

- **Οι Κλίμακες των Διαπροσωπικών Επιθέτων.**

Το ερωτηματολόγιο αυτό αποτελείται από 128 επίθετα, που αξιολογούν δύο διαστάσεις των διαπροσωπικών αλληλεπιδράσεων: την «Κυριαρχία» και την «Τροφοδοτικότητα».

Οι ερωτώμενοι αναφέρουν με πόση ακρίβεια κάθε επίθετο τους ταιριάζει χρησιμοποιώντας μία κλίμακα διαβαθμίσεων.

Συγγραφέας του εν λόγω ερωτηματολογίου είναι ο Wiggins.

- **Κλίμακα Ποιότητας της Συναισθηματικής Έκφρασης (Quality of Sharing Inventory).**

Η κλίμακα αυτή αποτελείται από 24 ερωτήσεις, όπου οι ερωτώμενοι εκφράζουν τον βαθμό στον οποίο συμφωνούν ή διαφωνούν με κάθε ερώτηση σε μια κλίμακα διαβαθμίσεων.

Ο σκοπός της συγκεκριμένης κλίμακας είναι η αξιολόγηση της ποιότητας έκφρασης συναισθημάτων. Η ποιότητα αναφέρεται τόσο στο πλαίσιο, τις συνθήκες και τον τρόπο με τον οποίο συντελείται η συναισθηματική έκφραση, όσο και στην διαθεσιμότητα, την καταλληλότητα και την αντίδραση του ακροατή.

Συγγραφείς της κλίμακας αυτής είναι οι Ε. Παναγοπούλου και S. Maes.

- **Η Διαπροσωπική Λίστα Διερεύνησης (Interpersonal Check List-ICL)[9].**

Η Διαπροσωπική Λίστα Διερεύνησης βασίζεται στο κυκλικό μοντέλο του Leary (1957) και κατασκευάστηκε από τους LaForge & Suczek. Σκοπός της, είναι η αξιολόγηση του διαπροσωπικού στυλ (Interpersonal style) του εαυτού και του άλλου ατόμου, βάσει δύο διαστάσεων: της «Θέσης» (status) (κυριαρχία-υποτακτικότητα) και της «Συσχέτισης» (affiliation) (εχθρότητα-φιλικότητα). Η Διαπροσωπική Λίστα Διερεύνησης περιλαμβάνει 128 επίθετα, οκτώ (8) για κάθε μία από τις δεκαέξι (16) διαστάσεις του διαπροσωπικού κύκλου.

[9] Καλαϊτζάκη, Α.Ε. (2000). Η επίδραση του Συνθετικού Μοντέλου Ψυχοθεραπείας στις ενδοοικογενειακές σχέσεις ασθενών με σχιζοφρένεια παρανοϊκού τύπου και σχιζοσυναισθηματική διαταραχή. *Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Ρέθυμνο: Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης.*

- **Η Συνέντευξη Δυναμικής Αξιολόγησης (Dynamic Assessment Interview –DAI)[10].**

Η Συνέντευξη Δυναμικής Αξιολόγησης κατασκευάστηκε από τους Rosenbaum et al και σκοπός της είναι η αξιολόγηση της καταλληλότητας του ασθενούς για να υποβληθεί σε ψυχοδυναμική θεραπεία. Ενώ βασίζεται στην άμεση αλληλεπίδραση του ασθενούς με το άτομο που διεξάγει τη συνέντευξη.

Αποτελεί μία ημιδομημένη συνέντευξη και διαδικασία αξιολόγησης εννέα βασικών διαστάσεων της ψυχολογικής λειτουργίας του ατόμου, σύμφωνα με τις αρχές της ψυχαναλυτικής θεωρίας.

Οι Jorgensen et al. βρήκαν ότι η Συνέντευξη Δυναμικής Αξιολόγησης δεν μπόρεσε να προβλέψει το θεραπευτικό αποτέλεσμα, σε αντίθεση με τη Δομημένη Ανάλυση Κοινωνικής Συμπεριφοράς.

- **Η Προσαρμοστικότητα της Οικογένειας και οι Κλίμακες της Συνοχής II (Family Adaptability and Cohesion Scales II -FACES II)[11].**

Η Προσαρμοστικότητα της Οικογένειας και οι Κλίμακες της Συνοχής II βασίζονται στο Κυκλικό Μοντέλο των Συζυγικών και Οικογενειακών Συστημάτων (Circumplex Model of Marital and Family Systems) των Olson, Sprenkle, & Russell (1979). Το ερωτηματολόγιο αυτό έχει ως σκοπό του την μέτρηση της οικογενειακής ικανοποίησης και την σύγκριση της αντίληψη του ατόμου για την πραγματική και την ιδανική οικογένειά του/της.

Είναι ένα ερωτηματολόγιο 30 στοιχείων που αξιολογεί τη συνοχή (16 στοιχεία) και την προσαρμοστικότητα (14 στοιχεία) της οικογένειας. Η διάσταση της οικογενειακής συνοχής, δηλαδή ο βαθμός στον οποίο κάθε

---

[10] Καλαϊτζάκη, Α.Ε. (2000). Η επίδραση του Συνθετικού Μοντέλου Ψυχοθεραπείας στις ενδοοικογενειακές σχέσεις ασθενών με σχιζοφρένεια παρανοϊκού τύπου και σχιζοσυναισθηματική διαταραχή. *Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Ρέθυμνο: Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης.*

[11] Καλαϊτζάκη, Α.Ε. (2000). Η επίδραση του Συνθετικού Μοντέλου Ψυχοθεραπείας στις ενδοοικογενειακές σχέσεις ασθενών με σχιζοφρένεια παρανοϊκού τύπου και σχιζοσυναισθηματική διαταραχή. *Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Ρέθυμνο: Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης.*

μέλος της οικογένειας νοιώθει συνδεδεμένο ή ανεξάρτητο από τα άλλα, αξιολογείται βάσει οκτώ (8) εννοιών: *του συναισθηματικού δεσμού* (emotional bonding), *των οικογενειακών ορίων* (family boundaries), *των συμμαχιών* (coalitions), *του χρόνου* (time), *του χώρου* (space), *των φίλων* (friends), *της λήψη αποφάσεων* (decision making) και των *ενδιαφερόντων και της αναψυχής* (interests and recreation). Η διάσταση της οικογενειακής προσαρμοστικότητας, δηλαδή η ευκαμψία (flexibility) της οικογένειας στο στρες, αξιολογείται βάσει έξι (6) εννοιών: *της διεκδικητικότητας* (assertiveness), *της αρχηγικής ικανότητας* (leadership), *της πειθαρχίας* (discipline), *της διαπραγμάτευσης* (negotiation), *των ρόλων* (roles) και *των κανόνων* (rules).

❖ **Ερωτηματολόγιο Αξιολόγησης Προβλημάτων στην Σχέση.**

Το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο κατασκευάστηκε από την Ε. Χάιντς και σε αυτό καταγράφονται τα προβλήματα τα οποία ένας σύζυγος θεωρεί ότι αντιμετωπίζει στα πλαίσια του γάμου του μαζί με το άγχος που αυτά του δημιουργουν. Συνεπώς, ο σκοπός του είναι να λειτουργήσει σαν οδηγός για συζυγική παρέμβαση, αλλά και για την διερεύνηση της βαρύτητας που αποδίδει κάθε σύζυγος στο περιγραφόμενο πρόβλημα.

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από μία περιγραφή των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι σύζυγοι ξεχωριστά και εξατομικευμένα στον γάμο τους. κάθε σύζυγος καλείται να εκτιμήσει την σοβαρότητα του προβλήματος που περιγράφεται σε μία κλίμακα διαβαθμίσεων που ξεκινάει από: πολύ σοβαρό μέχρι καθόλου σοβαρό. Ενώ σε μία ανάλογη κλίμακα ο ίδιος σύζυγος αξιολογεί και το άγχος που του δημιουργείται για κάθε πρόβλημα.

Όσον αφορά τα επίπεδα εγκυρότητας του εν λόγω ερωτηματολογίου, αυτά χαρακτηρίζονται ως καλά.

Β΄ ΜΕΡΟΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5:
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1. Μεθοδολογία έρευνας.

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση των συναισθημάτων και των συμπεριφορών που υιοθετούν οι σπουδαστές ως προς τους άλλους, της πιθανής σχέσης που έχουν με την προσωπικότητα τους, την ικανοποίηση τους από τη ζωή, καθώς και την γενική ψυχική τους υγεία.

Πιο συγκεκριμένα οι στόχοι της παρούσας έρευνας είναι:

1) η καταγραφή των βασικών ψυχομετρικών ιδιοτήτων της σύντομης αναθεωρημένης έκδοσης του Ερωτηματολογίου της Σχέσης του Ατόμου με τους Άλλους (The Person's Relating to Others Questionnaire; PROQ3), το οποίο βασίζεται στη θεωρία του Διαπροσωπικού Οκταγώνου.

2) η ανίχνευση και καταγραφή με το PROQ3 των τύπων ή μορφών του σχετίζεσθαι των σπουδαστών περιφερειακού ΤΕΙ με τους άλλους και η αναζήτηση πιθανών διαφορών ανάλογα με το φύλο, τη σχολή φοίτησης και άλλες δημογραφικές μεταβλητές.

3) η διερεύνηση της σχέσης του τύπου προσωπικότητας των σπουδαστών, της πιθανής παρουσίας συμπτωματικών συμπεριφορών και της ικανοποίησής τους από τη ζωή με τον τρόπο διαπροσωπικής αλληλεπίδρασής τους.

5.2. Ερευνητικές υποθέσεις.

Οι ερευνητικές υποθέσεις της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι οι εξής:

1. Η Ελληνική μετάφραση του PROQ3 θα έχει καλές ψυχομετρικές ιδιότητες, αντίστοιχες προς αυτές της Αγγλικής έκδοσης.

2. Θα υπάρχουν διαφορές στους τύπους του σχετίζεσθαι των σπουδαστών με τους άλλους ανθρώπους ανάλογα με το φύλο τους, τη σχολή φοίτησης και άλλες δημογραφικές μεταβλητές. Συγκεκριμένα περιμένουμε, οι γυναίκες σπουδάστριες να αλληλεπιδρούν λιγότερο αρνητικά από τους άντρες όπως επίσης, οι σπουδαστές/στριες της ΣΕΥΠ θα έχουν λιγότερο αρνητικές σχέσεις από τους/τις σπουδαστές/στριες τμημάτων άλλων της ΣΕΥΠ.

3. Οι σπουδαστές/στριες που παρουσιάζουν κάποια συμπτωματική συμπεριφορά (π.χ. αυξημένο άγχος, κατάθλιψη) θα έχουν πιο αρνητικούς τύπους του σχετίζεσθαι από τους/τις σπουδαστές/στριες που δεν παρουσιάζουν κάποια συμπτωματική συμπεριφορά.

4. Περιμένουμε διαφορετικούς τύπους του σχετίζεσθαι ανάλογα με τον τύπο προσωπικότητας των σπουδαστών/στριών.

5. Οι σπουδαστές/στριες που νιώθουν ικανοποίηση από τη ζωή τους θα σχετίζονται λιγότερο αρνητικά από τους/τις σπουδαστές/στριες που δεν είναι ικανοποιημένοι από τη ζωή.

5.3. Δείγμα

Συμμετέχοντες. Οι συμμετέχοντες ήταν 200 φοιτητές από όλα τα τμήματα του Α.Τ.Ε.Ι. Κρήτης, ηλικίας 18 ετών και άνω. Από τους 200 ερωτηθέντες το 45,5% είναι άνδρες και το 54,5% γυναίκες. (Πίνακας 5.1.)

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.1. Κατανομή του δείγματος ανά φύλο.

	N	%
Άνδρες	91	45,5
Γυναίκες	109	54,5
Σύνολο	200	100,0

ΣΧΗΜΑ 5.1. Κατανομή του δείγματος ανά φύλο.

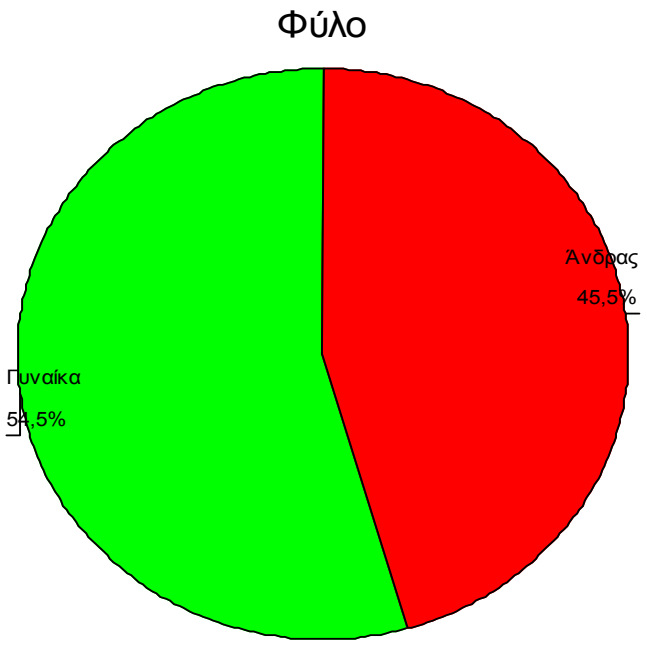

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.2. Ηλικιακή κατανομή του δείγματος.

Ηλικία	N	%
18	8	4,0
19	14	7,0
20	49	24,5
21	24	12,0
22	37	18,5
23	32	16,0
24	21	10,5
25	8	4,0
26	4	2,0
27	1	,5
28	2	1,0
Σύνολο	200	100,0

Η ηλικία των ερωτηθέντων κυμαίνεται από 18-28 ετών. Συγκεκριμένα, το 55% είναι μεταξύ 20-22 ετών, το 26,5% είναι μεταξύ 23-24, το 11% είναι μεταξύ 18-19 ετών και τέλος το 7,5% είναι από 25 ετών και πάνω. (βλ. Πίνακα 5.2). Στο σχήμα 5.2. αναπαρίσταται η κατανομή του δείγματος ανά ηλικία.

ΣΧΗΜΑ 5.2. Ηλικιακή κατανομή του δείγματος.

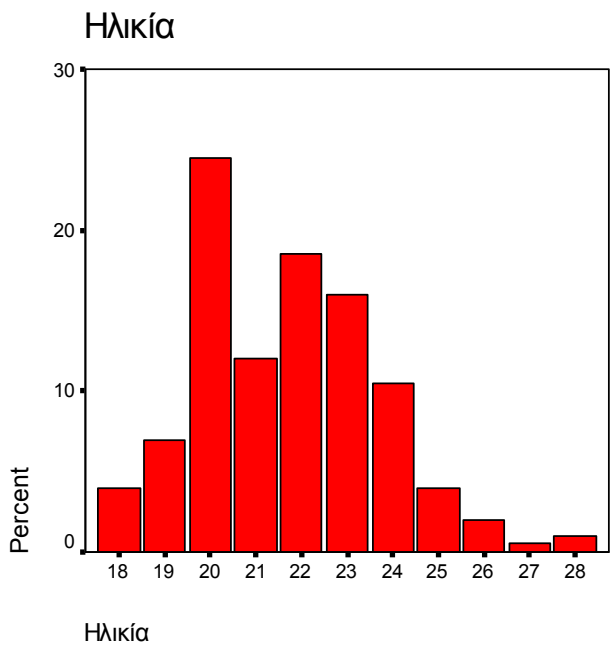

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.3. Κατανομή του δείγματος ανά σχολή.

Σχολή	N	%
ΣΤΕΓ	40	20,0
ΣΤΕΦ	62	31,0
ΣΕΥΠ	55	27,5
ΣΔΟ	43	21,5
Σύνολο	200	100,0

Στον Πίνακα 5.3. όπως και στο Σχήμα 5.3 παρουσιάζεται η κατανομή του δείγματος ανά σχολή φοίτησης. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν προπτυχιακοί φοιτητές των σχολών Επαγγελμάτων Υγείας και Πρόνοιας, Διοίκησης Οικονομίας, Τεχνολογικών Εφαρμογών, Τεχνολογίας Γεωπονίας του ΤΕΙ Κρήτης και των επιμέρους τμημάτων.

Πιο συγκεκριμένα, από το σύνολο του δείγματος το 31% φοιτά στη Σχολή Τεχνολογικών Εφαρμογών (ΣΤΕΦ), το 27,5% φοιτά στη Σχολή Επαγγελμάτων Υγείας & Πρόνοιας (ΣΕΥΠ), το 21,5% φοιτά στη Σχολή Διοίκησης & Οικονομίας (ΣΔΟ) και το 20,0% φοιτά στη Σχολή Τεχνολογίας Γεωπονίας (ΣΤΕΓ).

ΣΧΗΜΑ 5.3. Κατανομή του δείγματος ανά σχολή.

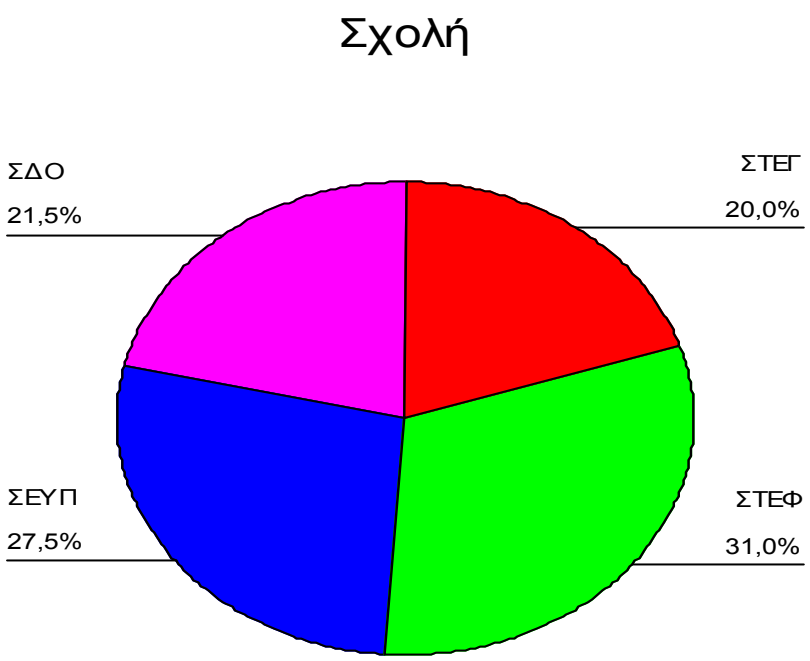

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.4. Κατανομή του δείγματος ανά τμήμα.

Τμήμα	N	%
ΣΤΕΓ:		
Θ.Κ.	14	7,0
Φ.Π.	26	13,0
ΣΤΕΦ:		
Ε.Π.Π.	30	15
Ηλεκτρολογίας	10	5,0
Μηχανολογίας	21	10,5
Δομ.Έργων	1	,5
ΣΕΥΠ:		
Κ.Ε.	29	14,5
Νοσηλευτική	26	13,0
ΣΔΟ:		
Λογιστικής	19	9,5
Διοικ. Επιχειρήσεων	9	4,5
Τουρ. Επιχειρήσεων	15	7,5
Σύνολο	200	100,0

Συγκεκριμένα η κατανομή του δείγματος ανά τμήμα φοίτησης παρουσιάζεται στον Πίνακα 5.4. Τα μεγαλύτερα ποσοστά του δείγματος μας προέρχονται από το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας (15%), από το τμήμα Εφαρμοσμένης Πληροφορικής & Πολυμέσων (14,5%), από το τμήμα Νοσηλευτικής (13%), από το τμήμα Φυτικής Παραγωγής (13%), από το τμήμα Μηχανολογίας (10,5%) και από το τμήμα Λογιστικής (9,5%).

ΣΧΗΜΑ 5.4. Κατανομή του δείγματος ανά τμήμα.

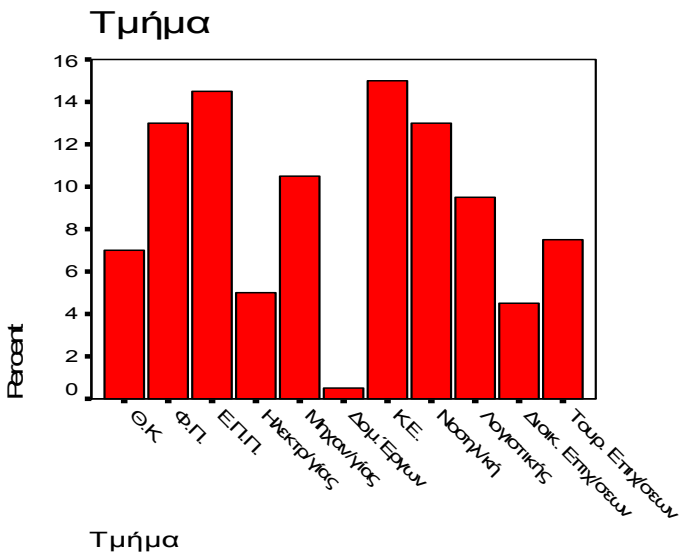

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.5. Κατανομή του δείγματος ανά εξάμηνο.

Εξάμηνο	N	%
Ά	12	6,0
΄Β	15	7,5
΄Γ	19	9,5
΄Δ	41	20,5
Έ	26	13,0
ΣΤ	14	7,0
΄Ζ	23	11,5
ΠΆ΄	19	9,5
ΠΒ΄	14	7,0
ΠΓ΄	5	2,5
ΠΔ΄	6	3,0
ΠΕ΄	4	2,0
ΠΣΤ΄	1	,5
ΠΖ΄ και πάνω	1	,5
Σύνολο	200	100,0

Ο παραπάνω πίνακας δείχνει την κατανομή του δείγματος ανά εξάμηνο φοίτησης. Σύμφωνα λοιπόν με τον Πίνακα 5.5, το 13,5% είναι Α' και Β΄ εξαμήνου, το 30% είναι Γ΄ και Δ΄ εξαμήνου, το 31,5% είναι Ε΄ και Ζ΄ εξαμήνου και τέλος το 25% είναι από ΠΑ΄ εξάμηνο και πάνω.

ΣΧΗΜΑ 5.5. Κατανομή του δείγματος ανά εξάμηνο.

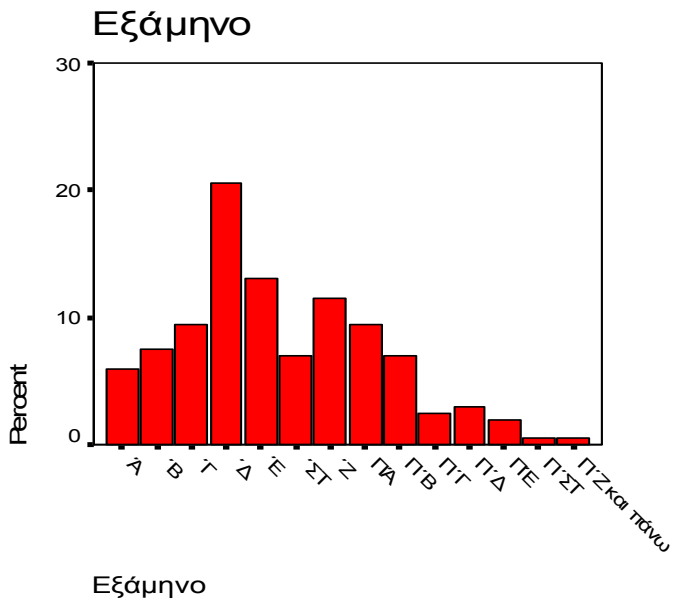

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.6. Κατανομή του δείγματος ανά οικογενειακή κατάσταση.

Οικογενειακή κατάσταση	N	%
Άγαμος/η	189	94,5
Διαζευγμένος/η	1	,5
Αρραβωνιασμένος/η	2	1,0
Συζείτε	4	2,0
Άλλο	4	2,0
Σύνολο	200	100,0

Η οικογενειακή κατάσταση του δείγματος παρουσιάζεται στον Πίνακα 5.6., όπου σύμφωνα με τα στοιχεία η πλειοψηφία είναι άγαμοι (94,5%).

ΣΧΗΜΑ 5.6. Κατανομή του δείγματος ανά οικογενειακή κατάσταση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.7 Κατανομή του δείγματος ανά τόπο μόνιμης κατοικίας.

Μόνιμη κατοικία	N	%
Αθήνα	36	18,0
Πειραιάς	11	5,5
Υπόλοιπο Αττικής	12	6,0
Στερεά Ελλάδα	17	8,5
Θεσσαλονίκη	14	7,0
Θράκη	3	1,5
Υπόλοιπο Μακεδονίας	6	3,0
Πάτρα	16	8,0
Υπόλοιπο Πελοποννήσου	8	4,0
Ηράκλειο	14	7,0
Υπόλοιπο Κρήτης	24	12,0
Λάρισα	3	1,5
Βόλος	2	1,0
Υπόλοιπο Θεσσαλίας	1	,5
Ιωάννινα	4	2,0
Υπόλοιπο Ηπείρου	1	,5
Δωδεκάνησα	6	3,0
Κυκλάδες	2	1,0
Υπόλοιπο Αιγαίου	1	,5
Επτάνησα	2	1,0
Κύπρος	11	5,5
Εξωτερικό	1	,5
Άλλο	5	2,5
Σύνολο	200	100,0

Στον Πίνακα 5.7 παρουσιάζεται ο τόπος μόνιμης κατοικίας του δείγματος. Από το σύνολο των φοιτητών το 29,5% ζει στην Αθήνα, το 22% δήλωσε ότι ζει στην Κεντρική Ελλάδα, το 19% στην Κρήτη, το 15,5% δήλωσε ότι η μόνιμη κατοικία του είναι η Βόρεια Ελλάδα, το 6% ότι είναι από εξωτερικό – Κύπρος, το 5,5% προέρχεται από κάποιο Νησί και τέλος το 2,5% δήλωσε ότι είναι από κάπου αλλού.

ΣΧΗΜΑ 5.7. Κατανομή του δείγματος ανά τόπο μόνιμης κατοικίας.

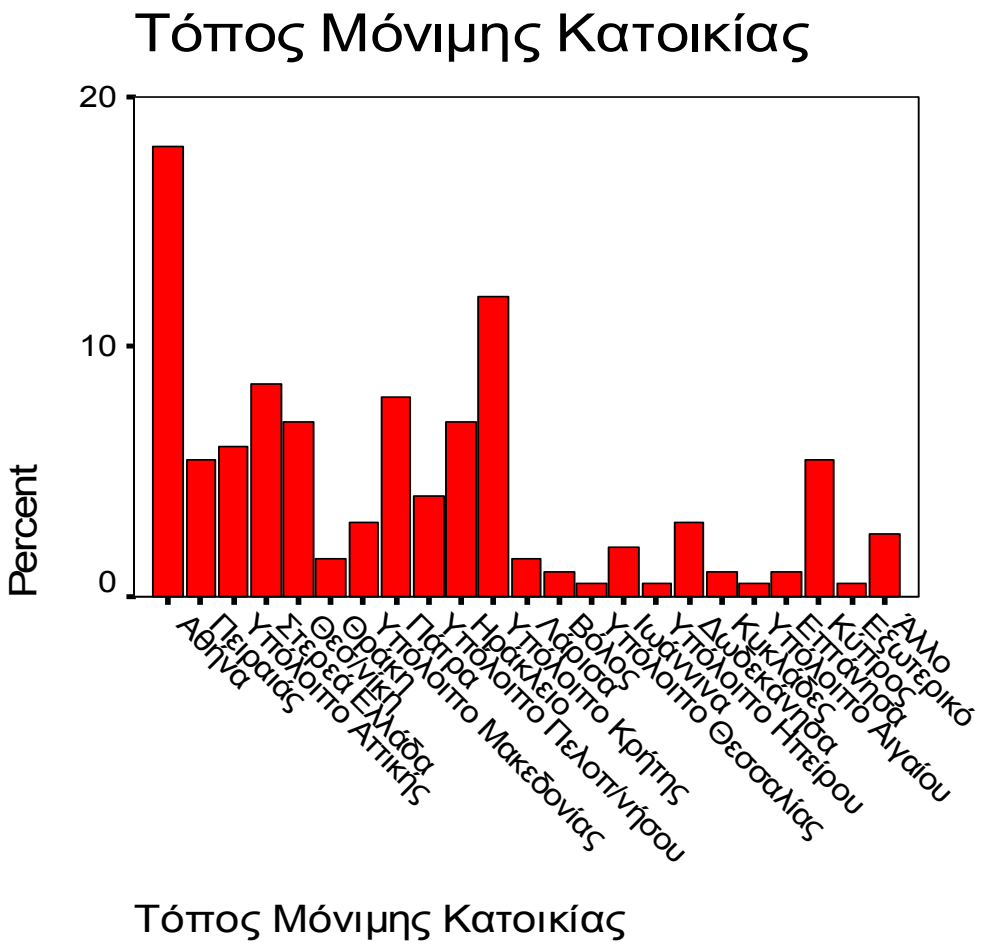

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.8. Κατανομή του δείγματος ανά τόπο προσωρινής κατοικίας.

Προσωρινή κατοικία	N	%
Ηράκλειο	195	98,0
Άλλο	4	2,0
Δεν απάντησαν	1	
Σύνολο	200	100,0

Στον Πίνακα 5.8. παρουσιάζεται ο τόπος προσωρινής κατοικίας του δείγματος. Από το σύνολο των φοιτητών το 98% κατοικεί στο Ηράκλειο.

ΣΧΗΜΑ 5.8. Κατανομή του δείγματος ανά τόπο προσωρινής κατοικίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.9. Κατάσταση πατρικής οικογένειας.

Πατρική οικογένεια	N	%
Μοναχοπαίδι	66	33,0
Με 1 αδερφό/ή	54	27,0
Με 2 αδέρφια	38	19,0
Με 3 αδέρφια	23	11,5
Με 4 αδέρφια	14	7,0
Από 5 αδέρφια και πάνω	5	2,5
Σύνολο	200	100,0

Σύμφωνα με τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα, το 33% είναι μοναχοπαίδια, το 27% έχει 1 αδερφό/ή, το 19% έχει 2 αδέρφια και τέλος το 21% έχει από 3 αδέρφια και πάνω.

ΣΧΗΜΑ 5.9. Κατάσταση πατρικής οικογένειας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.10. Επίπεδο εκπαίδευσης πατέρα.

Εκπαίδευση πατέρα	N	%
Αγράμματος/ Λίγες τάξεις Δημοτικού	6	3,0
Απόφοιτος Δημοτικού	42	21,0
Λίγες τάξεις/ Απολυτήριο Γυμνασίου	57	28,5
Απολυτήριο Λυκείου/ Μέσης Τεχνικής σχολή	69	34,5
Πτυχίο Ανώτερης/ Ανώτατης σχολής	22	11,0
Μεταπτυχιακές σπουδές	4	2,0
Σύνολο	200	100,0

Στον πίνακα 5.10. παρουσιάζεται το επίπεδο εκπαίδευσης του πατέρα του δείγματος. Από το σύνολο των ερωτηθέντων το 34,5% δήλωσαν ότι ο πατέρας τους έχει Απολυτήριο Λυκείου/ Μέσης Τεχνικής σχολής, το 28,5% ότι έχει Απολυτήριο Γυμνασίου ή έχει παρακολουθήσει λίγες τάξεις και τέλος το 21,0% δήλωσαν ότι είναι Απόφοιτος Δημοτικού.

ΣΧΗΜΑ 5.10. Επίπεδο εκπαίδευσης πατέρα.

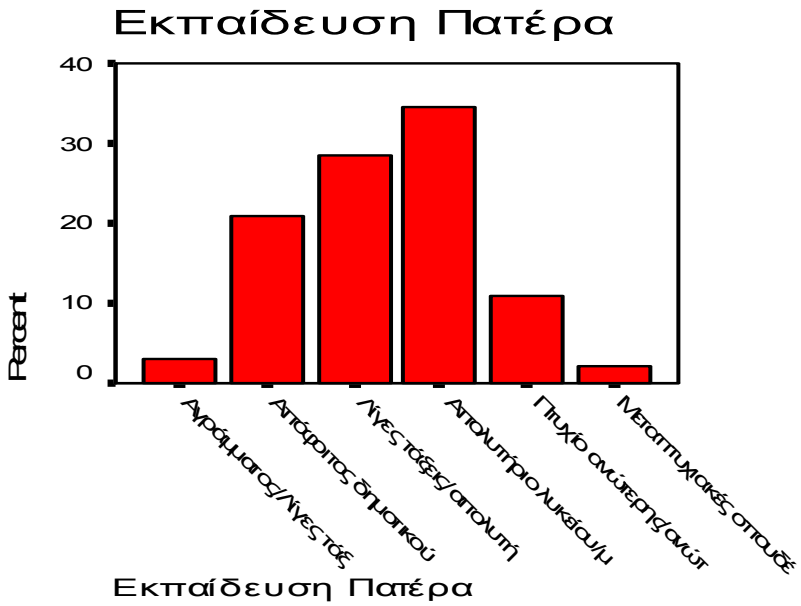

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.11. Επίπεδο εκπαίδευσης μητέρας.

Εκπαίδευση μητέρας	N	%
Αγράμματη /Λίγες τάξεις Δημοτικού	5	2,5
Απόφοιτη Δημοτικού	75	37,5
Λίγες τάξεις/απολυτήριο Γυμνασίου	58	29,0
Απολυτήριο Λυκείου/μέσης Τεχνικής σχολής	47	23,5
Πτυχίο Ανώτερης/Ανώτατης σχολής	14	7,0
Μεταπτυχιακές σπουδές	1	,5
Σύνολο	200	100,0

Στον πίνακα 5.11. παρουσιάζεται το επίπεδο εκπαίδευσης της μητέρας του δείγματος. Από το σύνολο των ερωτηθέντων το 37,5% δήλωσε ότι η μητέρα τους είναι Απόφοιτη Δημοτικού, το 29% ότι έχει Απολυτήριο Γυμνασίου ή έχει παρακολουθήσει λίγες τάξεις και τέλος το 23,5% δήλωσαν ότι έχουν Απολυτήριο Λυκείου/μέσης Τεχνικής σχολής

ΣΧΗΜΑ 5.11. Επίπεδο εκπαίδευσης μητέρας.

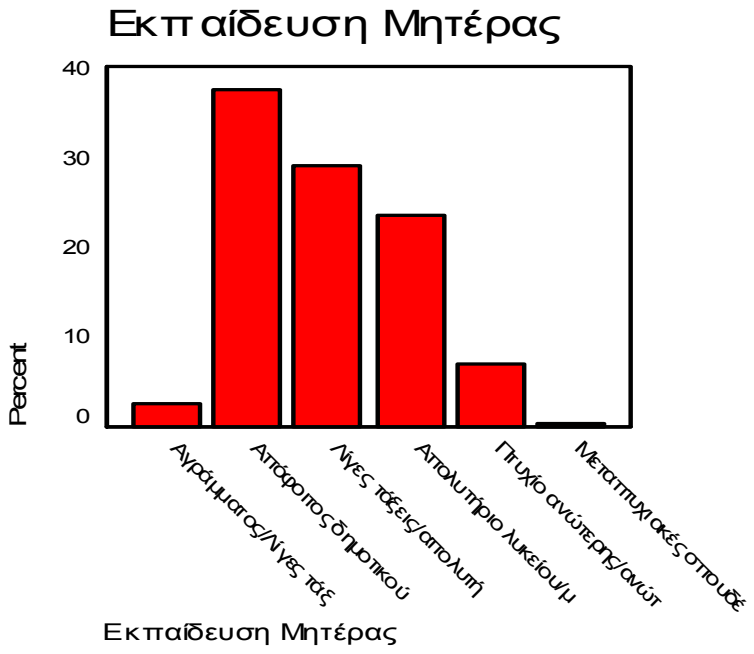

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.12. Κατανομή του δείγματος ανά επάγγελμα πατέρα.

Επάγγελμα πατέρα	N	%
Δημόσιος Υπάλληλος	45	23,3
Ιδιωτικός Υπάλληλος	48	24,9
Ελεύθερος Επαγγελματίας	67	34,7
Αγρότης/Κτηνοτρόφος	23	11,9
Συνταξιούχος	3	1,6
Άνεργος	2	1,0
Άλλο	5	2,6
Σύνολο	193	100,0

Στον Πίνακα 5.12. παρουσιάζεται η κατανομή του δείγματος ανά επάγγελμα πατέρα. Από το σύνολο των φοιτητών, Το 34,7% δήλωσε ότι ο πατέρας τους είναι Ελεύθερος Επαγγελματίας, το 24,9% Ιδιωτικός Υπάλληλος, το 23,3% Δημόσιος Υπάλληλος και τέλος το 11,9% ότι είναι Αγρότης/Κτηνοτρόφος.

ΣΧΗΜΑ 5.12. Κατανομή του δείγματος ανά επάγγελμα πατέρα.

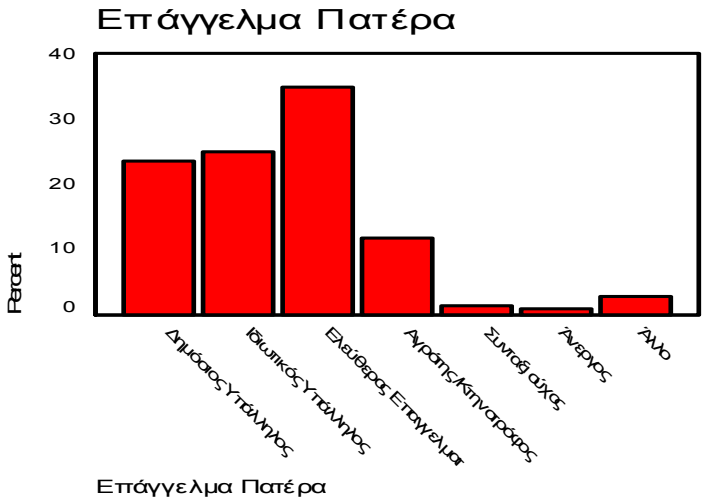

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.13. Κατανομή του δείγματος ανά επάγγελμα μητέρας.

Επάγγελμα μητέρας	N	%
Δημόσιος Υπάλληλος	33	17,3
Ιδιωτική Υπάλληλος	40	20,9
Ελεύθερος Επαγγελματίας	7	3,7
Αγρότισσα / Κτηνοτρόφος	19	9,9
Συνταξιούχος	1	,5
Άνεργη	6	3,1
Άλλο	2	1,0
Οικιακά	83	43,5
Σύνολο	191	100,0

Στον Πίνακα 5.13. παρουσιάζεται η κατανομή του δείγματος ανά επάγγελμα μητέρας. Από το σύνολο των φοιτητών, το 43,5% δήλωσαν ότι η μητέρα τους ασχολείται με τα οικιακά, το 20,9% ότι εργάζεται σαν Ιδιωτική Υπάλληλος, το 17,3% ότι είναι Δημόσιος Υπάλληλος και τέλος το 9,9% ότι είναι Αγρότισσα/Κτηνοτρόφος.

ΣΧΗΜΑ 5.13. Κατανομή του δείγματος ανά επάγγελμα μητέρας.

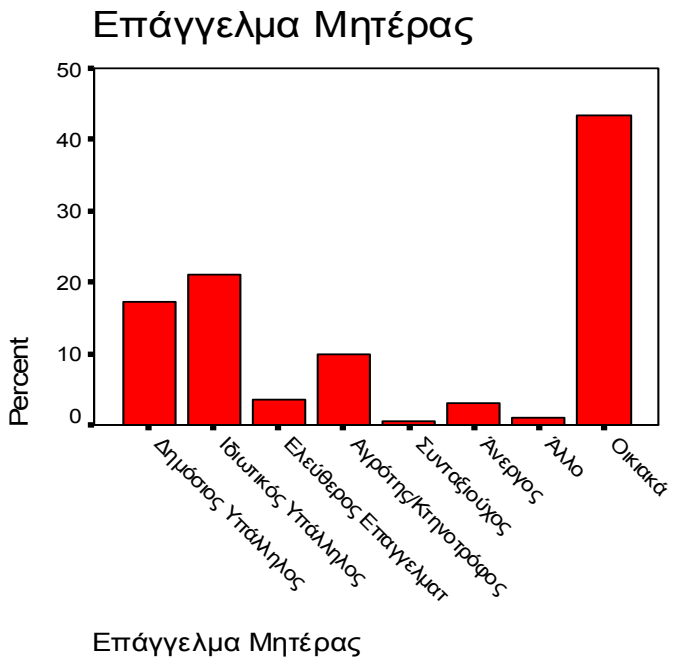

5.4. Ερευνητικά εργαλεία

Ερευνητικά εργαλεία (ερωτηματολόγιο). Για τη διεξαγωγή της έρευνας μας το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήσαμε απαρτίζεται από πέντε βασικά μέρη:

1. *Βασικές δημογραφικές πληροφορίες.* Στο πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να δώσουν απαντήσεις για να διευκρινιστούν κάποιες προσωπικές πληροφορίες και να προσδιοριστούν τα δημογραφικά τους δεδομένα. Σε αυτό το κομμάτι αντλήσαμε πληροφορίες μέσα από 11 ερωτήσεις κλειστού τύπου που αφορούσαν την ηλικία, το φύλο, τη σχολή, το εξάμηνο, το τμήμα φοίτησης, την οικογενειακή κατάσταση, τον τόπο προσωρινής και μόνιμης κατοικίας, την κατάσταση πατρικής οικογένειας, το επίπεδο εκπαίδευσης και το επάγγελμα γονέων.

2. Το Ερωτηματολόγιο Προσωπικότητας Ενηλίκων (EPQ).

Για την πραγματοποίηση της έρευνας χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο Προσωπικότητας Ενηλίκων, το οποίο έχει μεταφραστεί και σταθμιστεί στα Ελληνικά από τον Παπαπέτρου (2002) και σκοπός του είναι η διερεύνηση τριών διαστάσεων της προσωπικότητας του ατόμου: Ψυχωτισμός (P), Νευρωτισμός (N), Εσωστρέφεια – Εξωστρέφεια (E) και Ψεύδος (L). Η τέταρτη υποκλίμακα μετράει το ψεύδος, τη διάθεση δηλαδή του υποκειμένου να δώσει ψευδείς απαντήσεις.

Το συγκεκριμένο εργαλείο εκτίμησης της προσωπικότητας αποτελείται από 84 κλειστού τύπου ερωτήσεις με απαντήσεις Ναι ή Όχι. Έτσι με αυτόν τον τρόπο εκφράζεται η συμφωνία ή η διαφωνία του ερωτώμενου. Περιλαμβάνονται λοιπόν:

- 24 ερωτήσεις για τη μέτρηση του βαθμού του Ψυχωτισμού (P),
- 22 ερωτήσεις για τη μέτρηση του βαθμού του Νευρωτισμού (N),
- 19 ερωτήσεις για τη μέτρηση του βαθμού της Εσωστρέφειας (E) και
- 19 ερωτήσεις για τη μέτρηση της τάσης του εξεταζόμενου να δώσει Ψευδείς απαντήσεις (L)

Οι θετικές απαντήσεις βαθμολογούνται με 1 μονάδα ενώ οι αρνητικές δεν παίρνουν βαθμό. Στην περίπτωση όμως, που υπάρχουν ερωτήσεις

που φέρουν το πρόσημο (-), οι οποίες στο σύνολο τους είναι 25, η βαθμολογία τους αντιστρέφεται. Δηλαδή, οι αρνητικές απαντήσεις βαθμολογούνται με 1 και οι θετικές απαντήσεις με 0. Το σύνολο της βαθμολογίας σε κάθε κατηγορία εκφράζει το βαθμό Εσωστρέφειας – Εξωστρέφειας (Ε), Νευρωτισμού – Σταθερής Συμπεριφοράς (Ν), Ψυχωσικής προδιάθεσης (Ρ) και διάθεσης Ψευδούς ή προσποίησης (L) του υποκειμένου.

Η βαθμολογία που μπορεί να συγκεντρώσει ένα άτομο ανά κατηγορία έχει ως εξής:

Στην **κατηγορία Ρ** κυμαίνεται από 0 (*ελάχιστη*) – 24 βαθμούς *(μέγιστη)*
Στην **κατηγορία Ν** κυμαίνεται από 0 *-//-* – 22 βαθμούς *-//-*
Στην **κατηγορία Ε** κυμαίνεται από 0 *-//-* – 19 βαθμούς *-//-*
Στην **κατηγορία L** κυμαίνεται από 0 *-//-* – 19 βαθμούς *-//-*

Προκειμένου να διευκολυνθεί η ανάλυση και η ερμηνεία των αποτελεσμάτων, οι βαθμολογίες στις υποκλίμακες του EPQ κατηγοριοποιήθηκαν ως εξής: χαμηλή, μέτρια και υψηλή βαθμολογία.

3. *Ερωτηματολόγιο της Σχέσης του Ατόμου με τους Άλλους* (PROQ3).
Για την διερεύνηση των διαπροσωπικών σχέσεων χρησιμοποιήθηκε η σύντομη έκδοση του αναθεωρημένου Ερωτηματολογίου της Σχέσης του Ατόμου με τους Άλλους, (Birtchnell, Hammond, Horn, De Jong,& Kalaitzaki, 2008 submitted). Το PROQ3 αποτελείται από 48 ερωτήσεις που αντλούν πληροφορίες σχετικά με την αξιολόγηση των διαπροσωπικών σχέσεων των συμμετεχόντων. Οι ερωτώμενοι απαντούσαν σε μία τακτική κλίμακα τεσσάρων σημείων όπου δίνονταν η δυνατότητα να εκφράσουν για κάθε ερώτηση την συμπεριφορά και την στάση που υιοθετούν για ή προς τους άλλους ανθρώπους. (Σχεδόν πάντα αλήθεια, Αρκετές φορές αλήθεια, Μερικές φορές αλήθεια, Σπάνια αλήθεια). Οι 48 ερωτήσεις είναι κατανεμημένες σε 8 υποκλίμακες, μια για κάθε ένα από τα 8 τμήματα του Διαπροσωπικού οκταγώνου. Οι υποκλίμακες είναι οι εξής: Ουδέτερη Θέση Ισχύος (ΟΘΙ), Εγγύτητα από Θέση Ισχύος (ΕΘΙ), Ουδέτερη Εγγύτητα (ΟΕ), Εγγύτητα από Θέση Αδυναμίας (ΕΘΑ), Ουδέτερη Θέση Αδυναμίας(

ΟΘΑ), Απόσταση από Θέση Αδυναμίας (ΑΘΑ),Ουδέτερη Απόσταση (ΟΑ), Απόσταση από Θέση Ισχύος (ΑΘΙ). Η βαθμολογία για κάθε υποκλίμακα κυμαίνεται από 0-15. Επομένως, προκειμένου να διευκολυνθεί η ανάλυση, η βαθμολογία κατηγοριοποιήθηκε ως εξής: Έτσι προκύπτει αντίστοιχα, χαμηλή (0 – 4), μέτρια (5 – 9) και υψηλή βαθμολογία (10 – 15).

4. *Κλίμακα Ικανοποίησης από τη Ζωή* (S.L.Q.) (Diener, Emmons, Larson, & Griffin, 1985). Στο τέταρτο μέρος του ερωτηματολογίου υπήρχαν 5 ερωτήσεις σχετικά με την ικανοποίηση των συμμετεχόντων από τη ζωή τους. Οι ερωτώμενοι απαντούσαν σε μία 7/βάθμια κλίμακα όπου τους δίνονταν η δυνατότητα να εκφράσουν για κάθε ερώτηση την απόλυτη επιδοκιμασία τους μέχρι και την απόλυτη αποδοκιμασία τους (Συμφωνώ πολύ= 7, Συμφωνώ= 6, Συμφωνώ λίγο= 5, Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ= 4, Διαφωνώ κάπως= 3, Διαφωνώ= 2, Διαφωνώ έντονα= 1). Το άθροισμα των βαθμολογιών στη συνέχεια ομαδοποιήθηκε σε τρεις κατηγορίες, προς διευκόλυνση των στατιστικών αναλύσεων και ερμηνειών. 25-35: Αρκετά / Πολύ ευχαριστημένος, 16-24: Μέτρια ευχαριστημένος και 5-15: Καθόλου / Λίγο ευχαριστημένος

5. Ερωτηματολόγιο Γενικής Υγείας. (G.H.Q.). Τέλος, για την πραγματοποίηση της έρευνας χρησιμοποιήθηκε το Ερωτηματολόγιο Γενικής Υγείας, το οποίο έχει μεταφραστεί και σταθμιστεί στα Ελληνικά από τους Γαρύφαλλος, Αδαμοπούλου, Καραστεργίου & Μουτζούκης (2002). Το GHQ-28 αποτελούνταν από 28 ερωτήσεις οι οποίες είχαν στόχο να διερευνήσουν την πιθανότητα εμφάνισης συμπτωματικών συμπεριφορών. Οι ερωτώμενοι καλούνταν να απαντήσουν για το πώς ένιωθαν τον τελευταίο καιρό με βάση 4 πιθανές απαντήσεις (βλ. παρακάτω).

Το ερωτηματολόγιο αποτελούνταν από 4 υποκλίμακες. Στην πρώτη υποκλίμακα συμπεριλαμβάνονταν τα **Σωματικά συμπτώματα** και οι ερωτώμενοι απαντούσαν στις ερωτήσεις ως εξής: 1.Καλύτερα από ότι συνήθως/Καθόλου, 2.Όχι περισσότερο από ότι συνήθως / Το ίδιο όπως συνήθως, 3.Χειρότερα από ότι συνήθως/Μάλλον περισσότερο από ότι συνήθως, 4.Πολύ χειρότερα από ότι συνήθως/Πολύ περισσότερο από ότι συνήθως. Η δεύτερη υποκλίμακα περιελάμβανε ερωτήσεις για το **Άγχος**. Οι πιθανές απαντήσεις ήταν: 1.Καθόλου, 2.Όχι περισσότερο από ότι συνήθως, 3.Μάλλον περισσότερο από ότι συνήθως, 4.Πολύ περισσότερο από ότι συνήθως. Η τρίτη υποκλίμακα περιελάμβανε ερωτήσεις για την **Κοινωνική Δυσλειτουργία**. Οι πιθανές απαντήσεις ήταν: 1.Περισσότερο από ότι συνήθως, 2.Το ίδιο όπως συνήθως, 3.Μάλλον λιγότερο από ότι συνήθως/Λιγότερο ικανοποιημένος από ότι συνήθως, 4.Πολύ λιγότερο από ότι συνήθως/Πολύ λιγότερο ικανοποιημένος. Τέλος, η τέταρτη υποκλίμακα ήταν η **Κατάθλιψη.** Οι πιθανές απαντήσεις ήταν: 1.Καθόλου, 2.Όχι περισσότερο από ότι συνήθως, 3.Μάλλον περισσότερο από ότι συνήθως, 4.Πολύ περισσότερο από ότι συνήθως.

Για την βαθμολόγηση του ερωτηματολογίου χρησιμοποιήθηκαν τόσο οι βαθμολογίες της κάθε υποκλίμακας, όσο και η συνολική βαθμολογία. Πιο συγκεκριμένα, οι απαντήσεις βαθμολογούνταν ως εξής: 0 για τις απαντήσεις 1 και 2 , 1 για τις απαντήσεις 3 και 4. Το cut-off score που χρησιμοποιήθηκε ήταν το 4/5. Δηλαδή, βαθμολογίες από 4 και κάτω θεωρούνταν φυσιολογικές, ενώ από 5 και πάνω παθολογικές, δηλαδή, θεωρείτο ότι το άτομο έπασχε από μία ψυχική διαταραχή, ανάλογα με την υποκλίμακα στην οποία εμφανίζονταν υψηλή βαθμολογία.

5.5. Διαδικασία χορήγησης των ερωτηματολογίων..

Αρχικά, εξηγήθηκαν οι στόχοι της παρούσας έρευνας και ο σκοπός της και στη συνέχεια ζητήθηκε η βοήθειά των φοιτητών στην παροχή πληροφοριών μέσω της συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων.

Στη συνέχεια ενημερώθηκαν ότι η συμμετοχή τους είναι εντελώς εθελοντική και ότι είναι απόλυτα ελεύθεροι να αποφασίσουν εάν θέλουν να απαντήσουν το ερωτηματολόγιο ή όχι. Επίσης, πληροφορήθηκαν ότι μπορούν να παραλείψουν όποια ερώτηση αποφασίσουν, ή να διακόψουν την απάντηση του ερωτηματολογίου οποιαδήποτε στιγμή.

Οι φοιτητές που θα αποφάσιζαν, βάσει των πληροφοριών που τους παρέχονταν, ότι δεν επιθυμούν να συμμετάσχουν στην έρευνα, απλά θα επέστρεφαν ασυμπλήρωτο το ερωτηματολόγιο.

Τέλος, ζητήθηκε από τους φοιτητές να μην γράψουν το όνομά τους και να μην παρέχουν οποιαδήποτε άλλη πληροφορία που θα βοηθήσει στην αναγνώριση της ταυτότητάς τους. Αυτό παρέχει την μέγιστη εμπιστευτικότητα και ανωνυμία.

5.6. Στατιστική ανάλυση.

Ανάλυση δεδομένων. Τα δεδομένα που προέκυψαν από τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου αναλύθηκαν με τη χρήση του στατιστικού πακέτου SPSS 11.0 for Windows. Αρχικά, πραγματοποιήθηκε η εισαγωγή των δεδομένων και στη συνέχεια η επεξεργασία των στοιχείων μέσω του προγράμματος SPSS. Χρησιμοποιήθηκε το κριτήριο χ^2, ο Δείκτης Αξιοπιστίας (Cronbach alpha) για να ελέγξουμε την ομοιογένεια και την αξιοπιστία των στοιχείων και ο συντελεστής συσχέτισης Pearson r (Pearson product-moment correlation coefficient r) για τη διερεύνηση των συσχετίσεων. Τέλος, έγινε η ερμηνεία των αποτελεσμάτων και η εξαγωγή των συμπερασμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6:

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

6.1. ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΨΥΧΟΜΕΤΡΙΚΩΝ ΙΔΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ ΜΕ ΤΟΥΣ ΆΛΛΟΥΣ (PROQ3).

Ο συντελεστής αξιοπιστίας άλφα (Cronbach alpha) για κάθε ένα από τα οκτώ τμήματα του Οκταγώνου (υποκλίμακες ερωτηματολογίων) κυμάνθηκε από 0,43 έως 0,64, με μέσο όρο 0,54. Η Ουδέτερη θέση ισχύος (ΟΘΙ) ήταν η πιο αξιόπιστη υποκλίμακα (0,64) (βλ. Πίνακα 6.1.).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.1. Ομοιογένεια των στοιχείων για τα οκτώ τμήματα του Οκταγώνου (Δείκτης αξιοπιστίας Cronbach alpha).

Τμήματα Οκταγώνου	*Δείκτης Αξιοπιστίας Cronbach Alpha*
Ουδέτερη θέση ισχύος (ΟΘΙ)	**,6432**
Εγγύτητα από θέση ισχύος (ΕΘΙ)	**,6030**
Ουδέτερη Εγγύτητα (ΟΕ)	**,5572**
Εγγύτητα από θέση αδυναμίας (ΕΘΑ)	**,4254**
Ουδέτερη θέση αδυναμίας (ΟΘΑ)	**,5678**
Απόσταση από θέση αδυναμίας (ΑΘΑ)	**,4460**
Ουδέτερη Απόσταση (ΟΑ)	**,5820**
Απόσταση από θέση ισχύος (ΑΘΙ)	**,5761**

ΣΥΝΑΦΕΙΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΥΠΟΚΛΙΜΑΚΩΝ

Πίνακας 6.2. Συνάφειες μεταξύ των υποκλιμάκων του Οκταγώνου.

	ΟΘΙ	ΕΘΙ	ΟΕ	ΕΘΑ	ΟΘΑ	ΑΘΑ	ΟΑ	ΑΘΙ
ΟΘΙ	1	,261(**)	,261(**)	,279(**)	-,052	-,008	,135	,556(**)
ΕΘΙ	**,261(**)**	1	,414(**)	,329(**)	,159(*)	,208(**)	,218(**)	,129
ΟΕ	,261(**)	**,414(**)**	1	,454(**)	,345(**)	,225(**)	,125	,238(**)
ΕΘΑ	,279(**)	,329(**)	**,454(**)**	1	,297(**)	,272(**)	,323(**)	,117
ΟΘΑ	-,052	,159(*)	,345(**)	**,297(**)**	1	,417(**)	,269(**)	-,024
ΑΘΑ	-,008	,208(**)	,225(**)	,272(**)	**,417(**)**	1	,294(**)	-,036
ΟΑ	,135	,218(**)	,125	,323(**)	,269(**)	**,294(**)**	1	,159(*)
ΑΘΙ	**,556(**)**	,129	,238(**)	,117	-,024	-,036	**,159(*)**	1

** Σημαντική συνάφεια σε επίπεδο 0,01 (2πλής κατεύθυνσης)
* Σημαντική συνάφεια σε επίπεδο 0,05 (2πλής κατεύθυνσης)

Επεξήγηση:

ΟΘΙ:	*Ουδέτερη Θέση Ισχύος*	***ΟΘΑ:***	*Ουδέτερη Θέση Αδυναμίας*
ΕΘΙ:	*Εγγύτητα από Θέση Ισχύος*	***ΑΘΑ:***	*Απόσταση από Θέση Αδυναμίας*
ΟΕ:	*Ουδέτερη Εγγύτητα*	***ΟΑ:***	*Ουδέτερη Απόσταση*
ΕΘΑ:	*Εγγύτητα από Θέση Αδυναμίας*	***ΑΘΙ:***	*Απόσταση από Θέση Ισχύος*

Στον Πίνακα 6.2. παρουσιάζονται οι συνάφειες μεταξύ των υποκλιμακών του Διαπροσωπικού Οκταγώνου. Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω στοιχεία, βρέθηκε υψηλή συνάφεια μεταξύ των βασικών υποκλιμάκων και των παρακείμενών τους, πράγμα που είναι αναμενόμενο διότι με βάση τη θεωρία οι βασικοί πόλοι σχετίζονται με τους παρακείμενους τους. Αυτό μπορεί να γίνει κατανοητό στο παραπάνω σχήμα παρατηρώντας τη **διαγώνιο** που σχηματίζουν οι μεταξύ τους συνάφειες. Πιο συγκεκριμένα τα αποτελέσματα έχουν ως εξής: ΟΘΙ-ΕΘΙ (,27), ΑΘΙ-ΟΘΙ (,56), ΟΕ-ΕΘΙ (,42), ΕΘΑ-ΟΕ (,46), ΟΘΑ-ΕΘΑ (,30), ΑΘΑ–ΟΘΑ (,42), ΟΑ-ΑΘΑ (,30), ΑΘΙ-ΟΑ (,16). Συμπερασματικά, η ΑΘΙ-ΟΘΙ ήταν η υποκλίμακα με την υψηλότερη συνάφεια (,56).

Παράλληλα, σύμφωνα με τον εν λόγω πίνακα, μπορούμε να παρατηρήσουμε υψηλή συνάφεια μεταξύ και άλλων θέσεων του Οκταγώνου, οι οποίες όμως είναι χαμηλότερες των προηγούμενων. Επί παραδείγματι, ΟΕ-ΟΘΙ (,27), ΕΘΑ-ΟΘΙ (,28), ΕΘΑ-ΕΘΙ (,33), ΟΘΑ-ΕΘΙ (,16), ΟΘΑ-ΟΕ (,35), ΑΘΑ-ΕΘΙ (,21), ΑΘΑ-ΟΕ (,23), ΑΘΑ-ΕΘΑ (,27), ΟΑ-ΕΘΙ (,22), ΟΑ-ΕΘΑ (,32), ΟΑ-ΟΘΑ (,27), ΑΘΙ-ΟΕ (,24).

6.2. ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΤΥΠΩΝ ΤΟΥ ΣΧΕΤΙΖΕΣΘΑΙ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΠΙΘΑΝΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΟ ΦΥΛΟ, ΤΗ ΣΧΟΛΗ ΦΟΙΤΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.3. Οι τύποι του σχετίζεσθαι των σπουδαστών

	Μεσος Όρος	Τυπική Απόκλιση
ΟΘΙ	6,87	3,25
ΕΘΙ	5,45	2,98
ΟΕ	7,02	2,97
ΕΘΑ	6,17	2,87
ΟΘΑ	5,35	2,83
ΑΘΑ	6,13	2,67
ΟΑ	6,07	3,05
ΑΘΙ	6,90	3,02
Σύνολο	49,96	13,45

Στον παραπάνω πίνακα παρουσιάζονται οι μέσοι όροι των υποκλιμάκων του Διαπροσωπικού Οκταγώνου. Παρατηρούμε πως οι σπουδαστές σχετίζονται πολύ αρνητικά με τους άλλους από την θέση της Ουδέτερης Εγγύτητας (7,02%) καθώς και με Απόσταση από Θέση Ισχύος (6,90%). Οι ερωτηθέντες σχετίζονται λιγότερο αρνητικά από Ουδέτερη Θέση Αδυναμίας (5,35%) καθώς και με Εγγύτητα από Θέση Ισχύος (5,45%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.4. Οι τύποι του σχετίζεσθαι με βάση το φύλο

	Φύλο	Μέσος Όρος	Τυπική Απόκλιση
ΟΘΙ	Άνδρας	6,88	3,323
	Γυναίκα	6,85	3,197
ΕΘΙ	Άνδρας	5,80	2,982
	Γυναίκα	5,17	2,955
ΟΕ	Άνδρας	6,70	3,082
	Γυναίκα	7,28	2,858
ΕΘΑ	Άνδρας	6,26	2,951
	Γυναίκα	6,10	2,812
ΟΘΑ	Άνδρας	5,11	3,237
	Γυναίκα	5,54	2,433
ΑΘΑ	Άνδρας	6,01	2,791
	Γυναίκα	6,22	2,572
ΟΑ	Άνδρας	6,44	3,294
	Γυναίκα	5,77	2,804
ΑΘΙ	Άνδρας	7,22	3,339
	Γυναίκα	6,63	2,714
ΣΥΝΟΛΟ	Άνδρας	50,43	15,020
	Γυναίκα	49,57	12,040

Στον παραπάνω πίνακα βλέπουμε τους μέσους όρους των υποκλιμάκων του Διαπροσωπικού Οκταγώνου με βάση το φύλο των φοιτητών. Οι διαφορές των μέσων όρων δεν ήταν στατιστικά σημαντικές.

Τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες σχετίζονται πολύ αρνητικά από Ουδέτερη Εγγύτητα (6,70% και 7,28% αντίστοιχα), ενώ λιγότερο αρνητικά σχετίζονται από Ουδέτερη Θέση Αδυναμίας (5,11% και 5,54% αντίστοιχα).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.5. Οι τύποι του σχετίζεσθαι με βάση την σχολή φοίτησης

	Σχολή	Μέσος Όρος	Τυπική Απόκλιση
ΟΘΙ	Κοιν. Εργ.	6,63	3,882
	Άλλο	6,91	3,133
ΕΘΙ	Κοιν. Εργ.	5,03	2,942
	Άλλο	5,53	2,986
ΟΕ	Κοιν. Εργ.	6,70	2,452
	Άλλο	7,08	3,054
ΕΘΑ	Κοιν. Εργ.	5,23	2,459
	Άλλο	6,34	2,911
ΟΘΑ	Κοιν. Εργ.	4,50	2,177
	Άλλο	5,49	2,907
ΑΘΑ	Κοιν. Εργ.	5,27	2,406
	Άλλο	6,28	2,691
ΟΑ	Κοιν. Εργ.	5,27	2,690
	Άλλο	6,22	3,091
ΑΘΙ	Κοιν. Εργ.	7,03	3,327
	Άλλο	6,88	2,974
ΣΥΝΟΛΟ	Κοιν. Εργ.	45,67	9,918
	Άλλο	50,72	13,866

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα, οι σπουδαστές του τμήματος της Κοινωνικής Εργασίας, σχετίζονται κατά κύριο λόγο με λιγότερο αρνητικό τρόπο, απ' ότι οι σπουδαστές των υπόλοιπων τμημάτων και σχολών. Η Απόσταση από Θέση Ισχύος είναι η θέση στην οποία οι σπουδαστές Κ.Ε. σε μεγαλύτερο ποσοστό (7,03%) παρουσιάζουν πιο αρνητικούς τύπους του σχετίζεσθαι σε σχέση με τους σπουδαστές των υπολοίπων τμημάτων. Ωστόσο τα αποτελέσματα δεν παρουσιάζουν στατιστικά σημαντική διαφορά.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.6. Οι τύποι του σχετίζεσθαι με βάση το εξάμηνο φοίτησης

	Εξάμηνο	Μέσος Όρος	Τυπική Απόκλιση
ΟΘΙ	1ο-2ο έτος	6,41	3,056
	3ο-4ο έτος και πάνω	7,21	3,358
ΕΘΙ	1ο-2ο έτος	5,56	2,991
	3ο-4ο έτος και πάνω	5,37	2,977
ΟΕ	1ο-2ο έτος	6,41	2,644
	3ο-4ο έτος και πάνω	7,49	3,129
ΕΘΑ	1ο-2ο έτος	6,31	2,817
	3ο-4ο έτος και πάνω	6,07	2,918
ΟΘΑ	1ο-2ο έτος	5,18	2,847
	3ο-4ο έτος και πάνω	5,47	2,819
ΑΘΑ	1ο-2ο έτος	5,98	2,698
	3ο-4ο έτος και πάνω	6,24	2,653
ΟΑ	1ο-2ο έτος	6,00	2,996
	3ο-4ο έτος και πάνω	6,13	3,098
ΑΘΙ	1ο-2ο έτος	6,94	3,254
	3ο-4ο έτος και πάνω	6,87	2,843
ΣΥΝΟΛΟ	1ο-2ο έτος	48,80	13,720
	3ο-4ο έτος και πάνω	50,85	13,230

Στον πίνακα 2.4 μας παρουσιάζονται οι μέσοι όροι των αρνητικών τύπων του σχετίζεσθαι σε κάθε θέση του Διαπροσωπικού Οκταγώνου σε σχέση με το εξάμηνο φοίτησης των σπουδαστών.

Κατά συνέπεια παρατηρούμε πως οι σπουδαστές που βρίσκονται στο 3^{ο} έτος φοίτησης και άνω (5,37%) σχετίζονται με λιγότερο αρνητικούς τρόπους από Εγγύτητα από Θέση Ισχύος, απ' ότι οι σπουδαστές που βρίσκονται μεταξύ 1^{ου} και 2^{ου} έτους φοίτησης (5,56%) . Καθώς και με Εγγύτητα από Θέση Αδυναμίας (3^{ο} έτος & άνω 6,07%, 1^{ο} – 2^{ο} έτος 6,31%) και με Απόσταση από Θέση Ισχύος (3^{ο} έτος & άνω 6,87%, 1^{ο} – 2^{ο} έτος 6,94%).

Τα αποτελέσματα γενικότερα δεν παρουσιάζουν στατιστικά σημαντική διαφορά.

6.3. ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΤΥΠΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥΣ, ΤΗΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΙΘΑΝΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΙΚΩΝ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΩΝ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. 7. Υποκλίμακες Ερωτηματολογίου Προσωπικότητας Ενηλίκων(EPQ)σε σχέση με φύλο.

	Υποκλίμακες Ερωτηματολογίου Προσωπικότητας Ενηλίκων (EPQ)								
	Ψυχωτισμός			Νευρωτισμός			Εσωστρέφεια		
Φύλο	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Άνδρες	37,4	60,4	2,2	17,6	72,5	9,9	3,3	70,3	26,4
Γυναίκες	46,8	52,3	0,9	12,8	76,1	11	2,8	66,1	31,2

Επεξήγηση : 1 = Χαμηλή βαθμολογία (0 - 4)

2 = Μέτρια βαθμολογία (5 - 9)

3 = Υψηλή βαθμολογία (10 - 15)

Όπως προκύπτει δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ φύλου και του Ψυχωτισμού (x^2 =2,17 d.f. =2, p=,34), Νευρωτισμού (x^2 =,89 d.f. =2, p=,641) και Εσωστρέφειας (x^2 =,58 d.f. =2, p=,75) Κατά συνέπεια, οι άντρες και οι γυναίκες παρουσιάζουν παρόμοια ποσοστά σε όλες τις υποκλίμακες του Ερωτηματολογίου Γενικής Υγείας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. 8. Ερωτηματολόγιο ικανοποίησης από τη ζωή σε σχέση με φύλο.

Φύλο	Ικανοποίηση από την ζωή		
	Αρκετά/Πολύ	Μέτρια	Καθόλου/Λίγο
Άνδρες	54,9	35,2	9,9
Γυναίκες	72,5	21,1	6,4

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα, οι περισσότερες γυναίκες δηλώνουν αρκετά/πολύ ευχαριστημένες από την ζωή τους (72,5) σε σχέση με τους άνδρες (54,9%).

Ωστόσο οι άνδρες σε μεγαλύτερο ποσοστό δηλώνουν μέτρια (35,2%) και καθόλου/λίγο (9,9%) ευχαριστημένοι από την ζωή τους, απ' ότι οι γυναίκες (21,1% και 6,4% αντίστοιχα). (x^2 =6,67 d.f. =2, p=,036).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.9. Υποκλίμακες Ερωτηματολογίου Γενικής Υγείας (GHQ) σε σχέση με φύλο.

Φύλο	Υποκλίμακες Ερωτηματολογίου Γενικής Υγείας (GHQ)							
	Σωματική συμπτωματολογία		Άγχος		Κοινωνική δυσλειτουργία		Κατάθλιψη	
	1	2	1	2	1	2	1	2
Άνδρες	97,8	2,2	95,6	4,4	96,7	3,3	96,7	3,3
Γυναίκες	93,6	6,4	90,8	9,2	98,2	1,8	98,2	1,8

Όπου 1 = Υγιής

2 = Ψυχικά διαταραγμένος

Στην πλειοψηφία τους τόσο οι άντρες όσο και οι γυναίκες είναι ψυχικά υγιείς, όπως αξιολογείται από τις υποκλίμακες της σωματικής και ψυχικής υγείας.

Ωστόσο, υπάρχει ένα σημαντικό ποσοστό γυναικών που δηλώνει σωματικά συμπτώματα (6,4%), άγχος (9,2%) και ένα σημαντικό ποσοστό

αντρών που δηλώνει κοινωνική δυσλειτουργία (3,3%) και κατάθλιψη (3,3), σε βαθμό που είναι παθολογικός.

Όπως προκύπτει το x2 δεν είναι στατιστικά σημαντικό όσον αφορά την Σωματική Συμπτωματολογία (x^2 =2,06 d.f. =1, p=,151), το Άγχος (x^2 =1,74 d.f. =1, p=,19), την κοινωνική δυσλειτουργία (x^2 =,44 d.f. =1, p=,510) και τέλος την κατάθλιψη (x^2 =,44 d.f. =1, p=,510).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. 10. Υποκλίμακες Ερωτηματολογίου Προσωπικότητας Ενηλίκων (EPQ) σε σχέση με σχολή.

Υποκλίμακες Ερωτηματολογίου Προσωπικότητας Ενηλίκων (EPQ)									
Σχολή	Ψυχωτισμός			Νευρωτισμός			Εσωστρέφεια		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
ΣΤΕΓ	42,5	55	2,5	15	72,5	12,5		62,5	37,5
ΣΤΕΦ	32,3	67,7		8,1	82,3	9,7	3,2	74,2	22,6
ΣΕΥΠ	41,8	54,5	3,6	23,6	67,3	9,1	5,5	67,3	27,3
ΣΔΟ	58,1	41,9		14	74,4	11,6	2,3	65,1	32,6

Επεξήγηση : 1 = Χαμηλή βαθμολογία (0 - 4)

2 = Μέτρια βαθμολογία (5 - 9)

3 = Υψηλή βαθμολογία (10 - 15)

Με βάση την σχολή φοίτησης, παρατηρούμε πως φαίνεται ότι οι σπουδαστές της ΣΤΕΓ (2,5%) και της ΣΕΥΠ (3,6%) παρουσιάζουν πολύ υψηλό ψυχωτισμό.

Επίσης οι σπουδαστές της ΣΤΕΓ σε ποσοστό 12,5% και οι σπουδαστές της ΣΔΟ με ποσοστό 11,6% εκδηλώνουν υψηλό βαθμό νευρωτισμού, ενώ όσον αφορά την εσωστρέφεια, φαίνεται πως οι σπουδαστές της ΣΤΕΓ (37,5%) οι σπουδαστές της ΣΔΟ (32,6%) παρουσιάζουν υψηλό βαθμό. Παρ' όλα αυτά το χ2 δεν είναι στατιστικά σημαντικό για τον ψυχωτισμό, (x^2 =10,62 d.f. =6, p=,101), τον νευρωτισμό (x^2 =6,011 d.f. =6, p=,422) και την εσωστρέφεια (x^2 =5,09 d.f. =6, p=,533).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. 11. Ερωτηματολόγιο ικανοποίησης από τη ζωή σε σχέση με σχολή

	Ικανοποίηση από τη ζωή		
Σχολή	Αρκετά/Πολύ	Μέτρια	Καθόλου/Λίγο
ΣΤΕΓ	62,5	32,5	5
ΣΤΕΦ	61,3	27,4	11,3
ΣΕΥΠ	76,4	20	3,6
ΣΔΟ	55,8	32,6	11,6

Παρ' όλο που ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό (76,4%) των σπουδαστών της ΣΕΥΠ δηλώνουν αρκετά/πολύ ευχαριστημένοι από την ζωή τους σε σχέση με τους σπουδαστές των άλλων τμημάτων, δεν βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στην Ικανοποίησης από την ζωή ανά σχολή .

Όπως προκύπτει, το Χ2 δεν είναι στατιστικά σημαντικό. (x^2 =7,021 d.f. =6, p=,319)

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. 12. Υποκλίμακες Ερωτηματολογίου Γενικής Υγείας (GHQ) σε σχέση με σχολή.

Σχολή	Υποκλίμακες Ερωτηματολογίου Γενικής Υγείας (GHQ)							
	Σωματική συμπτωματολογία		Άγχος		Κοινωνική δυσλειτουργία		Κατάθλιψη	
	1	2	1	2	1	2	1	2
ΣΤΕΓ	97,5	2,5	97,5	2,5	97,5	2,5	100	
ΣΤΕΦ	100		95,2	4,8	95,2	4,8	98,4	1,6
ΣΕΥΠ	90,9	9,1	90,9	9,1	98,2	1,8	96,4	3,6
ΣΔΟ	93	7	88,4	11,6	100		95,3	4,7

Όπου 1 = Υγιής

2 = Ψυχικά διαταραγμένος

Στην πλειοψηφία τους οι ερωτηθέντες από όλες τις σχολές είναι ψυχικά υγιείς, όπως αξιολογείται από τις υποκλίμακες της γενικής υγείας.

Παρόλο που μεγάλο ποσοστό των σπουδαστών της ΣΕΥΠ (9,1%) αναφέρει σωματική συμπτωματολογία, οι σπουδαστές της ΣΔΟ (11,6%) δηλώνουν άγχος και οι σπουδαστές της ΣΤΕΦ (4,8%) αναφέρουν κοινωνική δυσλειτουργία σε σχέση με τους σπουδαστές των άλλων τμημάτων, δεν βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές όσον αφορά την σωματική συμπτωματολογία (x^2 =6,61 d.f. =3, p=,086), το άγχος (x^2 =3,47 d.f. =3, p=,324), την κοινωνική δυσλειτουργία (x^2 =2,60 d.f. =3, p=,46) και την κατάθλιψη (x^2 =2,33 d.f. =3, p=,51).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. 13. Υποκλίμακες Ερωτηματολογίου Προσωπικότητας Ενηλίκων (EPQ) σε σχέση με οικογενειακή κατάσταση.

Αριθμός αδελφών	Υποκλίμακες Ερωτηματολογίου Προσωπικότητας Ενηλίκων (EPQ)								
	Ψυχωτισμός			Νευρωτισμός			Εσωστρέφεια		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
μοναχοπαιδι	16,7	80,3	3	7,6	84,8	7,6	1,5	81,8	16,7
1 -2 αδελφια	46,7	53,3		14,1	73,9	12	2,2	64,1	33,7
3 & ανω αδελφια	73,8	23,8	2,4	28,6	59,5	11,9	7,1	54,8	38,1

Επεξήγηση: 1 = Χαμηλή βαθμολογία (0 - 4)

2 = μέτρια βαθμολογία (5 - 9)

3 = Υψηλή βαθμολογία (10 - 15)

Τα μοναχοπαίδια εκδηλώνουν μέτριο βαθμό ψυχωτισμού σε ποσοστό 80,3%, μέτριο νευρωτισμό (84,8%) και μέτρια εσωστρέφεια (81,8%).

Οι σπουδαστές που έχουν 1 – 2 αδέλφια εκδηλώνουν επίσης μέτριο ψυχωτισμό (53,3%), νευρωτισμό (73,9%) και εσωστρέφεια (64,1%), με χαμηλότερα όμως ποσοστά ως προς τα μοναχοπαίδια.

Ωστόσο τα άτομα με 3 και άνω αδέλφια παρουσιάζουν χαμηλό ψυχωτισμό (73,8%), μέτριο νευρωτισμό (59,5%) και μέτρια εσωστρέφεια (54,8%).

Υψηλό βαθμό ψυχωτισμού εκδηλώνουν τα μοναχοπαίδια (3%) και ακολουθούν τα άτομα με 3 και άνω αδέλφια (2,4%).

Παρατηρούμε πως μεγάλο ποσοστό υψηλού νευρωτισμού, παρουσιάζουν οι σπουδαστές με 1 – 2 αδέλφια (12%) και έπονται οι σπουδαστές με 3 και άνω αδέλφια (11,9%).

Τέλος υψηλή εσωστρέφεια, εκδηλώνει ένα αρκετά σημαντικό ποσοστό των ατόμων με 3 και άνω αδέλφια (38,1%) και ακολουθούν τα άτομα με 1 – 2 αδέλφια (33,7%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. 14. Ερωτηματολόγιο ικανοποίησης από τη ζωή σε σχέση με οικογενειακή κατάσταση.

Αριθμός αδελφών	Ικανοποίηση από τη ζωή		
	Αρκετά/Πολύ	Μέτρια	Καθόλου/Λίγο
μοναχοπαιδι	72,7	21,2	6,1
1-2 αδελφια	62	27,2	10,9
3 & ανω αδελφια	57,1	38,1	4,8

Από τα άτομα που ερωτήθηκαν σε ποίο βαθμό είναι ευχαριστημένοι από την ζωή τους, τα μοναχοπαίδια σε ποσοστό 72,7% δήλωσαν αρκετά/πολύ ευχαριστημένοι. Ενώ την ίδια απάντηση έδωσαν και όσοι έχουν 1-2 αδέλφια σε ποσοστό 62% και όσοι έχουν 3 και άνω αδέλφια σε ποσοστό 57,1%.

Μέτρια ικανοποίηση από την ζωή τους, υποστήριξαν οι σπουδαστές με 3 και άνω αδέλφια (38,1%) και ακολούθησαν οι σπουδαστές με 1 – 2 αδέλφια (27,2%).

Καθόλου/λίγο ικανοποιημένο δήλωσε ένα σημαντικό ποσοστό σπουδαστών με 1 – 2 αδέλφια (10,9%) και ακολούθησαν με μικρότερο ποσοστό τα μοναχοπαίδια (6,1%).

Το χ2 δεν είναι στατιστικά σημαντικό. (x^2 =5,61 d.f. =4, p=,230).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. 15. Υποκλίμακες Ερωτηματολογίου Γενικής Υγείας (GHQ) σε σχέση με οικογενειακή κατάσταση.

Αριθμός αδελφών	Υποκλίμακες Ερωτηματολογίου Γενικής Υγείας (GHQ)							
	Σωματική συμπτωματολογία		Άγχος		Κοινωνική δυσλειτουργία		Κατάθλιψη	
	1	2	1	2	1	2	1	2
μοναχοπαιδι	100		97	3	100		100	
1-2 αδελφια	92,4	7,6	90,2	9,8	94,6	5,4	95,7	4,3
3 κ ανω αδελφια	95,2	4,8	92,9	7,1	100		97,6	2,4

Επεξήγηση: 1 = Υγιής

2 = Ψυχικά διαταραγμένος

Από τον παραπάνω πίνακα, παρατηρούμε ένα σημαντικό ποσοστό σπουδαστών με 1 – 2 αδέλφια (7,6%) να εκδηλώνει σωματική συμπτωματολογία και να ακολουθούν οι σπουδαστές με 3 και άνω αδέλφια (4,8%). (x^2 =5,19 d.f. =2, p=,075).

Επίσης, οι σπουδαστές με 1- 2 αδέλφια εκδηλώνουν και άγχος (9,8%) και όπως και παραπάνω ακολουθούν οι σπουδαστές με 3 και άνω αδέλφια (7,1%). (x^2 =2,69 d.f. =2, p=,260).

Κοινωνική δυσλειτουργία παρουσιάζουν μόνο τα άτομα με 1 – 2 αδέλφια (5,4%). (x^2 =6,020 d.f. =2, p=,049).

Ενώ όσον αφορά την κατάθλιψη, δεν αλλάζει πολύ το τοπίο, αφού οι σπουδαστές με 1 – 2 αδέλφια διατηρούν υψηλό ποσοστό (4,3%) και έπονται οι σπουδαστές με 3 και άνω αδέλφια (2,4%). (x^2 =2,99 d.f. =2, p=,225).

Το χ2 είναι στατιστικά σημαντικό μόνο για την κοινωνική δυσλειτουργία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. 16. Υποκλίμακες Ερωτηματολογίου Προσωπικότητας Ενηλίκων (EPQ) σε σχέση με επάγγελμα γονέων.

Επάγγελμα γονέων	Υποκλίμακες Ερωτηματολογίου Προσωπικότητας Ενηλίκων (EPQ)								
	Ψυχωτισμός			Νευρωτισμός			Εσωστρέφεια		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Δημ. υπαλλ.	35,6	64,4		6,7	88,9	4,4	6,7	68,9	24,4
Ιδ. υπαλλ.	39,6	58,3	2,1	18,8	68,8	12,5		68,8	31,3
Ελευθ. επαγγ.	47,8	50,7	1,5	17,9	68,7	13,4	3	58,2	38,8
Αγρότης/κτην/φος	43,5	52,2	4,3	4,3	82,6	13	4,3	78,3	17,4
Συνταξ.	66,7	33,3		33,3	66,7			100	
Άνεργος	50	50			100			100	
Άλλο	60	40		40	40	20		100	

Επεξήγηση: 1 = Χαμηλή βαθμολογία (0 - 4)
2 = μέτρια βαθμολογία (5 - 9)
3 = Υψηλή βαθμολογία (10 - 15)

Όπως προκύπτει από τον πίνακα, υψηλό βαθμό ψυχωτισμού παρουσιάζουν τα παιδιά των αγροτών/κτηνοτρόφων (4,3%) και ακολουθούν τα παιδιά των ιδιωτικών υπαλλήλων (2,1%). (x^2 =5,44 d.f. =12, p=,942).

Υψηλό νευρωτισμό εκδηλώνουν με ένα σημαντικό ποσοστό τα παιδιά των ελεύθερων επαγγελματιών (13,4%) και ακολουθούν με ανάλογο υψηλό ποσοστό τα παιδιά αγροτών/κτηνοτρόφων (13%). (x^2 =14,16 d.f. =12, p=,291).

Υψηλό βαθμό εσωστρέφειας, παρουσιάζουν τα παιδιά των ελεύθερων επαγγελματιών με ένα ιδιαίτερα μεγάλο ποσοστό της τάξεως του 38,8%, ενώ έπονται στην συνέχεια τα παιδιά των ιδιωτικών υπαλλήλων (31,3%) και των δημοσίων υπαλλήλων (24,4%). (x^2 =13,17 d.f. =12, p=,357).

Το χ2 δεν είναι στατιστικά σημαντικό.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. 17. Ερωτηματολόγιο ικανοποίησης από τη ζωή σε σχέση με επάγγελμα γονέων.

Επάγγελμα γονέων	Ικανοποίηση από τη ζωή		
	Αρκετά/Πολύ	Μέτρια	Καθόλου/Λίγο
Δημ. υπαλλ.	66,7	26,7	6,7
Ιδ. υπαλλ.	66,7	25	8,3
Ελευθ. επαγγ.	61,2	31,3	7,5
Αγρότης/ κτην/φος	65,2	26,1	8,7
Συνταξ.	66,7	33,3	
‘Άνεργος		100	
Άλλο	60	20	20

Από τον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε πως αρκετά/πολύ ευχαριστημένοι από την ζωή τους δηλώνουν το 66,7% τα παιδιά δημοσίων υπαλλήλων, ιδιωτικών υπαλλήλων και συνταξιούχων.

Μέτρια ικανοποιημένοι δηλώνει το σύνολο των σπουδαστών με άνεργους γονείς (100%) και ακολουθούν τα παιδιά των συνταξιούχων (33,3%).

Καθόλου/λίγο ευχαριστημένοι δηλώνουν οι σπουδαστές όπου το επάγγελμα των γονιών τους δεν προσδιορίζεται (20%) και ακολουθούν τα παιδιά των αγροτών/κτηνοτρόφων (8,7%) και των ιδιωτικών υπαλλήλων (8,3%).

Το αποτέλεσμα όπως προκύπτει δεν είναι στατιστικά σημαντικό. (x^2 =7,20 d.f. =12, p=,844).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. 18. Υποκλίμακες Ερωτηματολογίου Γενικής Υγείας (GHQ) σε σχέση με επάγγελμα γονέων.

Επάγγελμα γονέων	Υποκλίμακες Ερωτηματολογίου Γενικής Υγείας (GHQ)							
	σωματική συμπτωματολογία		άγχος		κοινωνική δυσλειτουργια		κατάθλιψη	
	1	2	1	2	1	2	1	2
Δημ.υπαλλ.	97,8	2,2	93,3	6,7	97,8	2,2	100	
Ιδ. υπαλλ.	95,8	4,2	95,8	4,2	97,9	2,1	97,9	2,1
Ελευθ. επαγγ.	92,5	7,5	89,6	10,4	97	3	98,5	1,5
Αγρότης/ Κτην/φος	95,7	4,3	95,7	4,3	100	91,3	8,7	
Συνταξ.	100		100		66,7	33,3	100	
Άνεργος	100		100		100		100	
Άλλο	100		80	20	100		80	20

Επεξήγηση: 1 = Υγιής

2 = Ψυχικά διαταραγμένος

Παρατηρούμε από τον παραπάνω πίνακα, πως σωματική συμπτωματολογία εκδηλώνουν τα παιδιά των ελεύθερων επαγγελματιών (7,5%) και ακολουθούν με μικρή διαφορά μεταξύ τους τα παιδιά των αγροτών/κτηνοτρόφων (4,3%) και των ιδιωτικών υπαλλήλων (4,2%). (x^2 =2,31 d.f. =6, p=,890).

Μεγάλο ποσοστό άγχους εκδηλώνουν οι σπουδαστές των οποίων το γονεϊκό επάγγελμα δεν προσδιορίζεται (20%) και ακολουθούν τα παιδιά των ελεύθερων επαγγελματιών (10,4%). (x^2 =3,61 d.f. =6, p=,730).

Πολύ μεγάλο ποσοστό κοινωνικής δυσλειτουργίας παρουσιάζουν τα παιδιά των αγροτών/κτηνοτρόφων (91,3%) και έπονται τα παιδιά των συνταξιούχων (33,3%). (x^2 =12,15 d.f. =6, p=,059).

Τέλος, όσον αφορά την κατάθλιψη, παρατηρούμε πως εκδηλώνεται από σπουδαστές που δεν προσδιορίζεται το επάγγελμα των γονιών τους (20%) και ακολουθούν τα παιδιά των ιδιωτικών υπαλλήλων (1,5%). (x^2 =11,10 d.f. =6, p=,085).Το χ2 δεν είναι στατιστικά σημαντικό.

ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ *ΤΥΠΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ* ΤΟΥΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.19. Η σχέση της ΟΘΙ (PROQ3) με τον Ψυχωτισμό (EPQ).

ΟΘΙ	Ψυχωτισμός (P)			Σύνολο
	Χαμηλή Βαθμολογία	Μέτρια Βαθμολογία	Υψηλή Βαθμολογία	
Χαμηλή Βαθμολογία	38,4%	60,3%	1,4%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	38,4%	60,6%	1,0%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία	67,9%	28,6%	3,6%	100,0%

Επεξήγηση (ΟΘΙ): 0 - 4 = Χαμηλή βαθμολογία
5 - 9 = Μέτρια βαθμολογία
10 - 15 = Υψηλή βαθμολογία

Από τον Πίνακα 6.19. βλέπουμε ότι τα άτομα που έχουν χαμηλές και μέτριες βαθμολογίες στην ΟΘΙ (PROQ3) σχετίζονται στατιστικά σημαντικά με μέτριο βαθμό στο Ψυχωτισμό (EPQ), ενώ άτομα που έχουν υψηλές βαθμολογίες στην ΟΘΙ (PROQ3), σχετίζονται με χαμηλό βαθμό στο Ψυχωτισμό (EPQ). Δηλαδή, οι σπουδαστές με λίγες και μέτριες δυσκολίες στη διαπροσωπική τους αλληλεπίδραση από Ουδέτερη Θέση Ισχύος παρουσιάζουν μέτριου βαθμού ψυχωσικά χαρακτηριστικά στην προσωπικότητά τους, ενώ οι σπουδαστές με υψηλές δυσκολίες παρουσιάζουν χαμηλού βαθμού ψυχωσικά χαρακτηριστικά (x^2 =10,3, d.f. =4, p=,036).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.20. Η σχέση της ΟΘΙ (PROQ3) με τον Νευρωτισμό (EPQ).

	Νευρωτισμός(Ν)			Σύνολο
ΟΘΙ	**Χαμηλή Βαθμολογία**	**Μέτρια Βαθμολογία**	**Υψηλή Βαθμολογία**	
Χαμηλή Βαθμολογία	9,6%	82,2%	8,2%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	14,1%	75,8%	10,1%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία	32,1%	50,0%	17,9%	100,0%

Σύμφωνα με τον Πίνακα 6.20., όσο πιο υψηλές βαθμολογίες έχουν τα άτομα που σχετίζονται από Ουδέτερη Θέση Ισχύος (PROQ3), τόσο πιο πολύ αυξάνονται οι βαθμολογίες στο Νευρωτισμό (EPQ) (x^2 =11,63 d.f. =4, p=,020).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.21. Η σχέση της ΟΘΙ (PROQ3) με την Εσωστρέφεια (EPQ).

	Εσωστρέφεια (Ε)			Σύνολο
ΟΘΙ	**Χαμηλή Βαθμολογία**	**Μέτρια Βαθμολογία**	**Υψηλή Βαθμολογία**	
Χαμηλή Βαθμολογία	5,5%	79,5%	15,1%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	2,0%	66,7%	31,3%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία		42,9%	57,1%	100,0%

Σύμφωνα με τον παραπάνω Πίνακα 6.21., παρατηρούμε ότι όσο πιο υψηλές βαθμολογίες έχουν τα άτομα που σχετίζονται από Ουδέτερη Θέση Ισχύος (PROQ3), τόσο πιο πολύ αυξάνονται οι βαθμολογίες στην Εσωστρέφεια (EPQ) (x^2 =19,41 d.f. =4, p=,001).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.22. Η σχέση της ΕΘΙ (PROQ3) με τον Ψυχωτισμό (EPQ).

	Ψυχωτισμός(P)			Σύνολο
ΕΘΙ	**Χαμηλή Βαθμολογία**	**Μέτρια Βαθμολογία**	**Υψηλή Βαθμολογία**	
Χαμηλή Βαθμολογία	55,2%	44,8%		100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	28,4%	68,4%	3,2%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία	55,6%	44,4%		100,0%

Επεξήγηση (ΕΘΙ): 0 - 4 = Χαμηλή βαθμολογία
5 - 9 = Μέτρια βαθμολογία
10 - 15 = Υψηλή βαθμολογία

Στον Πίνακα 6.22. παρατηρούμε ότι, άτομα που έχουν χαμηλές και υψηλές βαθμολογίες στην ΕΘΙ (PROQ3), έχουν στατιστικά σημαντικά χαμηλές και υψηλές βαθμολογίες στο Ψυχωτισμό (EPQ), ενώ άτομα που έχουν μέτριες βαθμολογίες στην ΕΘΙ (PROQ3), έχουν μέτριες βαθμολογίες στον Ψυχωτισμό (EPQ) (x^2 =16,74 d.f. =4, p=,002).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.23. Η σχέση της ΕΘΙ (PROQ3) με τον Νευρωτισμό (EPQ).

	Νευρωτισμός(N)			Σύνολο
ΕΘΙ	**Χαμηλή Βαθμολογία**	**Μέτρια Βαθμολογία**	**Υψηλή Βαθμολογία**	
Χαμηλή Βαθμολογία	24,0%	68,8%	7,3%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	7,4%	82,1%	10,5%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία		55,6%	44,4%	100,0%

Σύμφωνα με τα παραπάνω στοιχεία παρατηρούμε ότι, άτομα με μέτριες βαθμολογίες στην ΕΘΙ (PROQ3), έχουν μέτριες βαθμολογίες στο Νευρωτισμό (EPQ). Ωστόσο, παρατηρούμε ότι όσο πιο υψηλές βαθμολογίες έχουν τα άτομα στην ΕΘΙ (PROQ3), τόσο πιο υψηλή είναι η βαθμολογία στο Νευρωτισμό (EPQ) (x^2 =22,59 d.f. =4, p=,000).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.24. Η σχέση της ΕΘΙ (PROQ3) με την Εσωστρέφεια (EPQ).

	Εσωστρέφεια (Ε)			Σύνολο
ΕΘΙ	**Χαμηλή Βαθμολογία**	**Μέτρια Βαθμολογία**	**Υψηλή Βαθμολογία**	
Χαμηλή Βαθμολογία	3,1%	70,8%	26,0%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	3,2%	67,4%	29,5%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία		44,4%	55,6%	100,0%

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της ΕΘΙ (PROQ3) και της Εσωστρέφειας (EPQ) (x^2 =3,62 d.f. =4, p=,460).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.25. Η σχέση της ΟΕ (PROQ3) με τον Ψυχωτισμό (EPQ).

	Ψυχωτισμός(Ρ)			Σύνολο
ΟΕ	**Χαμηλή Βαθμολογία**	**Μέτρια Βαθμολογία**	**Υψηλή Βαθμολογία**	
Χαμηλή Βαθμολογία	36,7%	63,3%		100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	39,3%	58,1%	2,6%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία	73,9%	26,1%		100,0%

Επεξήγηση (ΟΕ): 0 - 4 = Χαμηλή βαθμολογία
5 - 9 = Μέτρια βαθμολογία
10 - 15 = Υψηλή βαθμολογία

Από τον παραπάνω Πίνακα συμπεραίνουμε ότι, άτομα που έχουν χαμηλές και μέτριες βαθμολογίες στην ΟΕ (PROQ3) έχουν στατιστικά σημαντικά μέτριες βαθμολογίες στο Ψυχωτισμό (EPQ), ενώ άτομα που έχουν υψηλές βαθμολογίες στην ΟΕ (PROQ3) έχουν χαμηλές βαθμολογίες στο Ψυχωτισμό (EPQ) (x^2 =12,57, d.f. =4, p=,014).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.26. Η σχέση της ΟΕ(PROQ3) με τον Νευρωτισμό (EPQ).

	Νευρωτισμός(Ν)			Σύνολο
ΟΕ	**Χαμηλή Βαθμολογία**	**Μέτρια Βαθμολογία**	**Υψηλή Βαθμολογία**	
Χαμηλή Βαθμολογία	20,0%	75,0%	5,0%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	15,4%	73,5%	11,1%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία		78,3%	21,7%	100,0%

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της ΟΕ (PROQ) και του Νευρωτισμού (EPQ) (x^2 =9,06, d.f. =4, p=,060).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.27. Η σχέση της ΟΕ (PROQ3) με την Εσωστρέφεια (EPQ).

	Εσωστρέφεια (Ε)			Σύνολο
ΟΕ	**Χαμηλή Βαθμολογία**	**Μέτρια Βαθμολογία**	**Υψηλή Βαθμολογία**	
Χαμηλή Βαθμολογία	3,3%	71,7%	25,0%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	2,6%	70,1%	27,4%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία	4,3%	47,8%	47,8%	100,0%

Σύμφωνα με τα παραπάνω δεδομένα, δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της ΟΕ (PROQ3) και της Εσωστρέφειας (EPQ) (x^2 =5,06 d.f. =4, p=,281)

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.28. Η σχέση της ΕΘΑ (PROQ3) με τον Ψυχωτισμό (EPQ).

	Ψυχωτισμός(P)			Σύνολο
ΕΘΑ	**Χαμηλή Βαθμολογία**	**Μέτρια Βαθμολογία**	**Υψηλή Βαθμολογία**	
Χαμηλή Βαθμολογία	39,5%	58,1%	2,3%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	41,0%	58,0%	1,0%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία	71,4%	28,6%		100,0%

Επεξήγηση (ΕΘΑ): 0 - 4 = Χαμηλή βαθμολογία
5 - 9 = Μέτρια βαθμολογία
10 - 15 = Υψηλή βαθμολογία

Δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της ΕΘΑ (PROQ3) και του Ψυχωτισμού (EPQ) (βλ. Πίνακα 6.28) (x^2 =5,78 d.f. =4, p=,22).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.29. Η σχέση της ΕΘΑ (PROQ3) με τον Νευρωτισμό (EPQ).

	Νευρωτισμός(N)			Σύνολο
ΕΘΑ	**Χαμηλή Βαθμολογία**	**Μέτρια Βαθμολογία**	**Υψηλή Βαθμολογία**	
Χαμηλή Βαθμολογία	24,4%	72,1%	3,5%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	9,0%	82,0%	9,0%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία		35,7%	64,3%	100,0%

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 6.29, άτομα που έχουν χαμηλές και μέτριες βαθμολογίες στην ΕΘΑ (PROQ3), έχουν στατιστικά σημαντικά μέτριες βαθμολογίες στο Νευρωτισμό (EPQ), ενώ άτομα με υψηλές βαθμολογίες στην ΕΘΑ (PROQ3) έχουν υψηλές βαθμολογίες στο Νευρωτισμό (EPQ) (x^2 =56,05 d.f. =4, p=,000).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.30. Η σχέση της ΕΘΑ (PROQ3) με την Εσωστρέφεια (EPQ).

	Εσωστρέφεια (Ε)			Σύνολο
ΕΘΑ	**Χαμηλή Βαθμολογία**	**Μέτρια Βαθμολογία**	**Υψηλή Βαθμολογία**	
Χαμηλή Βαθμολογία	3,5%	69,8%	26,7%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	3,0%	69,0%	28,0%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία		50,0%	50,0%	100,0%

Δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της ΕΘΑ (PROQ3) και της Εσωστρέφειας (EPQ) (βλ. Πίνακα 6.30) (x^2 =3,52 d.f. =4, p=,474).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.31. Η σχέση της ΟΘΑ (PROQ3) με τον Ψυχωτισμό (EPQ).

	Ψυχωτισμός(Ρ)			Σύνολο
ΟΘΑ	**Χαμηλή Βαθμολογία**	**Μέτρια Βαθμολογία**	**Υψηλή Βαθμολογία**	
Χαμηλή Βαθμολογία	44,3%	53,0%	2,6%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	36,4%	63,6%		100,0%
Υψηλή Βαθμολογία	75,0%	25,0%		100,0%

Επεξήγηση (ΟΘΑ): 0 - 4 = Χαμηλή βαθμολογία
5 - 9 = Μέτρια βαθμολογία
10 - 15 = Υψηλή βαθμολογία

Δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της ΟΘΑ (PROQ3) και του Ψυχωτισμού (EPQ) (βλ. Πίνακα 6.31) (x^2 =7,33 d.f. =4, p=,12).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.32. Η σχέση της ΟΘΑ (PROQ3) με τον Νευρωτισμό(EPQ).

	Νευρωτισμός(Ν)			Σύνολο
ΟΘΑ	**Χαμηλή Βαθμολογία**	**Μέτρια Βαθμολογία**	**Υψηλή Βαθμολογία**	
Χαμηλή Βαθμολογία	17,4%	76,5%	6,1%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	11,7%	71,4%	16,9%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία	12,5%	75,0%	12,5%	100,0%

Δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της ΟΘΑ (PROQ3) και του Νευρωτισμού (EPQ) (x^2 =6,35 d.f. =4, p=,18).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.33. Η σχέση της ΟΘΑ (PROQ3) με την Εσωστρέφεια (EPQ).

	Εσωστρέφεια (Ε)			Σύνολο
ΟΘΑ	**Χαμηλή Βαθμολογία**	**Μέτρια Βαθμολογία**	**Υψηλή Βαθμολογία**	
Χαμηλή Βαθμολογία	1,7%	67,0%	31,3%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	3,9%	71,4%	24,7%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία	12,5%	50,0%	37,5%	100,0%

Από τα στοιχεία του παραπάνω Πίνακα, δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της ΟΘΑ (PROQ3) και της Εσωστρέφειας (EPQ) (x^2 =4,66 d.f. =4, p=,324).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.34. Η σχέση της ΑΘΑ (PROQ3) με τον Ψυχωτισμό (EPQ).

	Ψυχωτισμός(P)			Σύνολο
ΑΘΑ	**Χαμηλή Βαθμολογία**	**Μέτρια Βαθμολογία**	**Υψηλή Βαθμολογία**	
Χαμηλή Βαθμολογία	42,1%	55,3%	2,6%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	40,5%	58,6%	,9%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία	75,0%	25,0%		100,0%

Επεξήγηση (ΑΘΑ): 0 - 4 = Χαμηλή βαθμολογία
5 - 9 = Μέτρια βαθμολογία
10 - 15 = Υψηλή βαθμολογία

Με βάση τα δεδομένα, δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της ΑΘΑ (PROQ3) και του Ψυχωτισμού (EPQ) (x^2 =4,70 d.f. =4, p=,32).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.35. Η σχέση της ΑΘΑ (PROQ3) με τον Νευρωτισμό (EPQ).

	Νευρωτισμός(N)			Σύνολο
ΑΘΑ	**Χαμηλή Βαθμολογία**	**Μέτρια Βαθμολογία**	**Υψηλή Βαθμολογία**	
Χαμηλή Βαθμολογία	23,7%	65,8%	10,5%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	10,3%	79,3%	10,3%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία		87,5%	12,5%	100,0%

Σύμφωνα με τα παραπάνω στοιχεία, δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της ΑΘΑ (PROQ3) και του Νευρωτισμού (EPQ) (x^2 =8,05, d.f. =4, p=,090).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.36. Η σχέση της ΑΘΑ (PROQ3) με την Εσωστρέφεια (EPQ).

	Εσωστρέφεια (Ε)			Σύνολο
ΑΘΑ	**Χαμηλή Βαθμολογία**	**Μέτρια Βαθμολογία**	**Υψηλή Βαθμολογία**	
Χαμηλή Βαθμολογία	1,3%	65,8%	32,9%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	4,3%	69,8%	25,9%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία		62,5%	37,5%	100,0%

Δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της ΑΘΑ (PROQ3) και της Εσωστρέφειας (EPQ) (x^2 =2,76 d.f. =4, p=,60) (βλ. Πίνακα 6.36).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.37. Η σχέση της ΟΑ (PROQ3) με τον Ψυχωτισμό (EPQ).

	Ψυχωτισμός(Ρ)			Σύνολο
ΟΑ	**Χαμηλή Βαθμολογία**	**Μέτρια Βαθμολογία**	**Υψηλή Βαθμολογία**	
Χαμηλή Βαθμολογία	43,0%	54,7%	2,3%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	39,6%	59,4%	1,0%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία	55,6%	44,4%		100,0%

Επεξήγηση (ΟΑ): 0 - 4 = Χαμηλή βαθμολογία
5 - 9 = Μέτρια βαθμολογία
10 - 15 = Υψηλή βαθμολογία

Με βάση τον Πίνακα 6.37. δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της ΟΑ (PROQ3) και του Ψυχωτισμού (EPQ) (x^2 =2,37 d.f. =4, p=,67)

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.38. Η σχέση της ΟΑ (PROQ3) με τον Νευρωτισμό (EPQ).

	Νευρωτισμός(Ν)			Σύνολο
ΟΑ	**Χαμηλή Βαθμολογία**	**Μέτρια Βαθμολογία**	**Υψηλή Βαθμολογία**	
Χαμηλή Βαθμολογία	18,6%	75,6%	5,8%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	12,5%	74,0%	13,5%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία	11,1%	72,2%	16,7%	100,0%

Δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της ΟΑ (PROQ3) και του Νευρωτισμού (EPQ) (βλ. Πίνακα 6.38) (x^2 =4,65 d.f. =4, p=,33).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.39. Η σχέση της ΟΑ (PROQ3) με την Εσωστρέφεια (EPQ).

	Εσωστρέφεια (Ε)			Σύνολο
ΟΑ	**Χαμηλή Βαθμολογία**	**Μέτρια Βαθμολογία**	**Υψηλή Βαθμολογία**	
Χαμηλή Βαθμολογία	2,3%	61,6%	36,0%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	2,1%	76,0%	21,9%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία	11,1%	55,6%	33,3%	100,0%

Δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της ΟΑ (PROQ3) και της Εσωστρέφειας (EPQ) (βλ. Πίνακα 6.39) (x^2 =9,45, d.f. =4, p=,051).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.40. Η σχέση της ΑΘΙ (PROQ3) με τον Ψυχωτισμό (EPQ).

	Ψυχωτισμός(P)			Σύνολο
ΑΘΙ	**Χαμηλή Βαθμολογία**	**Μέτρια Βαθμολογία**	**Υψηλή Βαθμολογία**	
Χαμηλή Βαθμολογα	38,7%	60,0%	1,3%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	42,9%	56,2%	1,0%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία	55,0%	40,0%	5,0%	100,0%

Επεξήγηση (ΑΘΙ): 0 - 4 = Χαμηλή βαθμολογία
5 - 9 = Μέτρια βαθμολογία
10 - 15 = Υψηλή βαθμολογία

Με βάση τον Πίνακα 6.40. δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της ΑΘΙ (PROQ3) και του Ψυχωτισμού (EPQ) (x^2 =3,98 d.f. =4, p=,41).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.41. Η σχέση της ΑΘΙ (PROQ3) με τον Νευρωτισμό (EPQ).

	Νευρωτισμός(N)			Σύνολο
ΑΘΙ	**Χαμηλή Βαθμολογία**	**Μέτρια Βαθμολογία**	**Υψηλή Βαθμολογία**	
Χαμηλή Βαθμολογα	5,3%	85,3%	9,3%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	15,2%	72,4%	12,4%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία	50,0%	45,0%	5,0%	100,0%

Στον παραπάνω πίνακα παρουσιάζεται η σχέση της ΑΘΙ με τον Νευρωτισμό. Με βάση λοιπόν τα δεδομένα, τα άτομα με χαμηλές και μέτριες βαθμολογίες στην ΑΘΙ (PROQ3) έχουν μέτριες βαθμολογίες στο Νευρωτισμό (EPQ), ενώ άτομα με υψηλές βαθμολογίες στην ΑΘΙ (PROQ3) έχουν χαμηλές βαθμολογίες στο Νευρωτισμό (EPQ) (x^2 =25,62 d.f. =4, p=,000).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.42. Η σχέση της ΑΘΙ (PROQ3) με την Εσωστρέφεια (EPQ).

	Εσωστρέφεια (Ε)			**Σύνολο**
ΑΘΙ	**Χαμηλή Βαθμολογία**	**Μέτρια Βαθμολογία**	**Υψηλή Βαθμολογία**	
Χαμηλή Βαθμολογα	4,0%	82,7%	13,3%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	2,9%	63,8%	33,3%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία		35,0%	65,0%	100,0%

Ο παραπάνω πίνακας μας δίνει πληροφορίες για τη σχέση της ΑΘΙ με την Εσωστρέφεια. Παρατηρούμε ότι, τα άτομα που έχουν χαμηλές και μέτριες βαθμολογίες στην ΑΘΙ (PROQ3), έχουν μέτριες βαθμολογίες στην Εσωστρέφεια (EPQ), ενώ άτομα που έχουν υψηλές βαθμολογίες στην ΑΘΙ (PROQ3), έχουν υψηλές βαθμολογίες στην Εσωστρέφεια (EPQ) (x^2 =22,67 d.f. =4, p=,000).

ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ *ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ.*

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.43. Η σχέση της ΟΘΙ (PROQ3) με την ικανοποίηση από τη ζωή(SLQ).

ΟΘΙ	Ικανοποίηση από την ζωή			Σύνολο
	Αρκετά/Πολύ ευχαριστημένος-η	Μέτρια ευχαριστημένος-η	Καθόλου/Λίγο ευχαριστημένος-η	
Χαμηλή Βαθμολογία	74,0%	19,2%	6,8%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	60,6%	32,3%	7,1%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία	53,6%	32,1%	14,3%	100,0%

Επεξήγηση (ΟΘΙ) : 0 - 4 = Χαμηλή βαθμολογία

5 - 9 = Μέτρια βαθμολογία

10 - 15 = Υψηλή βαθμολογία

Στον παραπάνω πίνακα, παρόλο που παρατηρούμε ότι όσο μεγαλύτερη βαθμολογία στην ΟΘΙ (PROQ3), τόσο μικρότερο ποσοστό σπουδαστών που είναι αρκετά/πολύ ευχαριστημένοι (74% - 60,6% - 53,6%) και τόσο μεγαλύτερο ποσοστό σπουδαστών που είναι λίγο ή καθόλου ικανοποιημένοι από τη ζωή (SLQ) (6,8% - 7,1% - 14,3%), η σχέση των δύο μεταβλητών δεν είναι στατιστικά σημαντική **(**x^2 =6,27, d.f. =4, p=,180).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.44. Η σχέση της ΕΘΙ (PROQ3) με την ικανοποίηση από τη ζωή(SLQ).

	Ικανοποίηση από την ζωή			Σύνολο
ΕΘΙ	**Αρκετά/Πολύ ευχαριστημένος-η**	**Μέτρια ευχαριστημένος-η**	**Καθόλου/Λίγο ευχαριστημένος-η**	
Χαμηλή Βαθμολογία	62,5%	29,2%	8,3%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	68,4%	24,2%	7,4%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία	44,4%	44,4%	11,1%	100,0%

Επεξήγηση (ΕΘΙ) : 0 - 4 = Χαμηλή βαθμολογία
5 - 9 = Μέτρια βαθμολογία
10 - 15 = Υψηλή βαθμολογία

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της ΕΘΙ (PROQ3) και της ικανοποίησης από τη ζωή (SLQ) (x^2 =2,43 d.f. =4, p=,66)

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.45.Η σχέση της ΟΕ (PROQ3) με την ικανοποίηση από τη ζωή(SLQ).

	Ικανοποίηση από την ζωή			Σύνολο
ΟΕ	**Αρκετά/Πολύ ευχαριστημένος-η**	**Μέτρια ευχαριστημένος-η**	**Καθόλου/Λίγο ευχαριστημένος-η**	
Χαμηλή Βαθμολογία	76,7%	18,3%	5,0%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	65,8%	24,8%	9,4%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία	26,1%	65,2%	8,7%	100,0%

Επεξήγηση (ΟΕ) : 0 - 4 = Χαμηλή βαθμολογία
5 - 9 = Μέτρια βαθμολογία
10 - 15 = Υψηλή βαθμολογία

Σχετικά με τα άτομα που σχετίζονται με **Ουδέτερη Εγγύτητα** (PROQ3), παρατηρούμε ότι όσο μεγαλύτερη βαθμολογία έχουν τόσο λιγότερο αρκετά/πολύ ικανοποιημένοι από τη ζωή είναι (76,7% - 65,8% - 26,1%). Επίσης, μέτρια ευχαριστημένοι δηλώνουν οι σπουδαστές που έχουν υψηλές βαθμολογίες στην ΟΕ (PROQ3) (65,2%) και λίγο ή καθόλου ευχαριστημένοι,

άτομα που έχουν μέτριες βαθμολογίες στην ΟΕ (PROQ3) (9,4%) (x^2 =21,69, d.f. =4, p=,000).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.46. Η σχέση της ΕΘΑ (PROQ3) με την ικανοποίηση από τη ζωή(SLQ).

	Ικανοποίηση από την ζωή			**Σύνολο**
ΕΘΑ	**Αρκετά/Πολύ ευχαριστημένος-η**	**Μέτρια ευχαριστημένος-η**	**Καθόλου/Λίγο ευχαριστημένος-η**	
Χαμηλή Βαθμολογία	77,9%	20,9%	1,2%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	59,0%	34,0%	7,0%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία	21,4%	21,4%	57,1%	100,0%

Επεξήγηση (ΕΘΑ) : 0 - 4 = Χαμηλή βαθμολογία
5 - 9 = Μέτρια βαθμολογία
10 - 15 = Υψηλή βαθμολογία

Σύμφωνα με τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα, παρατηρούμε ότι για τα άτομα που σχετίζονται με **Εγγύτητα από Θέση Αδυναμίας** όπως και σε **Ουδέτερη Εγγύτητα,** όσο μεγαλύτερη βαθμολογία έχουν, τόσο λιγότερο αρκετά/πολύ ικανοποιημένοι από τη ζωή είναι (77,9% - 59% - 21,4). Επί προσθέτως, μέτρια ευχαριστημένοι δηλώνουν σπουδαστές που έχουν μέτριες βαθμολογίες στην ΕΘΑ (PROQ3) (34%) και λίγο ή καθόλου ευχαριστημένοι τείνουν να είναι άτομα που έχουν υψηλές βαθμολογίες στην ΕΘΑ (PROQ3) (57,1%) (x^2 =57,38, d.f. =4, p=,000).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.47. Η σχέση της ΟΘΑ (PROQ3) με την ικανοποίηση από τη ζωή(SLQ).

	Ικανοποίηση από την ζωή			Σύνολο
ΟΘΑ	**Αρκετά/Πολύ ευχαριστημένος-η**	**Μέτρια ευχαριστημένος-η**	**Καθόλου/Λίγο ευχαριστημένος-η**	
Χαμηλή Βαθμολογία	72,2%	20,9%	7,0%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	55,8%	37,7%	6,5%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία	37,5%	25,0%	37,5%	100,0%

Επεξήγηση (ΟΘΑ) : 0 - 4 = Χαμηλή βαθμολογία
5 - 9 = Μέτρια βαθμολογία
10 - 15 = Υψηλή βαθμολογία

Στον παραπάνω πίνακα, παρουσιάζεται η σχέση της ΟΘΑ με την ικανοποίηση από τη ζωή. Παρατηρούμε λοιπόν ότι, αρκετά / πολύ ευχαριστημένοι από την ζωή τους δηλώνουν οι σπουδαστές που έχουν χαμηλή βαθμολογία στην ΟΘΑ (PROQ3) (72,2%). Μέτρια ευχαριστημένοι δηλώνουν σπουδαστές που έχουν μέτριες βαθμολογίες στην ΟΘΑ (PROQ3) (37,7%). Ωστόσο, οι σπουδαστές που έχουν υψηλές βαθμολογίες στην ΟΘΑ (PROQ3), είναι είτε Αρκετά/Πολύ ευχαριστημένοι (37,5%), είτε λίγο ή καθόλου ευχαριστημένοι (37,5%) (x^2 =16,67, d.f. =4, p=,002).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.48. Η σχέση της ΑΘΑ (PROQ3) με την ικανοποίηση από τη ζωή(SLQ).

	Ικανοποίηση από την ζωή			Σύνολο
ΑΘΑ	**Αρκετά/Πολύ ευχαριστημένος-η**	**Μέτρια ευχαριστημένος-η**	**Καθόλου/Λίγο ευχαριστημένος-η**	
Χαμηλή Βαθμολογία	65,8%	25,0%	9,2%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	64,7%	28,4%	6,9%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία	50,0%	37,5%	12,5%	100,0%

Επεξήγηση (ΑΘΑ) : 0 - 4 = Χαμηλή βαθμολογία
5 - 9 = Μέτρια βαθμολογία
10 - 15 = Υψηλή βαθμολογία

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της ΑΘΑ (PROQ3) και της ικανοποίησης από τη ζωή (SLQ) (x^2 =1,30, d.f. =4, p=,861).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.49. Η σχέση της ΟΑ (PROQ3) με την ικανοποίηση από τη ζωή(SLQ).

	Ικανοποίηση από την ζωή			**Σύνολο**
ΟΑ	**Αρκετά/Πολύ ευχαριστημένος-η**	**Μέτρια ευχαριστημένος-η**	**Καθόλου/Λίγο ευχαριστημένος-η**	
Χαμηλή Βαθμολογία	73,3%	22,1%	4,7%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	60,4%	31,3%	8,3%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία	44,4%	33,3%	22,2%	100,0%

Επεξήγηση (ΟΑ) : 0 - 4 = Χαμηλή βαθμολογία
5 - 9 = Μέτρια βαθμολογία
10 - 15 = Υψηλή βαθμολογία

Σχετικά με την **Ουδέτερη Απόσταση** παρατηρούμε ότι, όπως και στις περισσότερες Θέσεις του Οκταγώνου όσο υψηλότερη βαθμολογία στο PROQ3, τόσο μικρότερο τείνει να γίνεται το ποσοστό των σπουδαστών που είναι αρκετά/πολύ ευχαριστημένοι (73,3% - 60,4% - 44,4%). Παράλληλα, η υψηλή βαθμολογία στην ΟΑ (PROQ3), σχετίζεται με υψηλότερο ποσοστό σπουδαστών που είναι μέτρια ευχαριστημένοι (33,3%) και λιγότερο ή καθόλου ευχαριστημένοι (22,2%) (x^2 =9,79, d.f. =4, p=,044).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.50. Η σχέση της ΑΘΙ (PROQ3) με την ικανοποίηση από τη ζωή(SLQ).

	Ικανοποίηση από την ζωή			Σύνολο
ΑΘΙ	**Αρκετά/Πολύ ευχαριστημένος-η**	**Μέτρια ευχαριστημένος-η**	**Καθόλου/Λίγο ευχαριστημένος-η**	
Χαμηλή Βαθμολογία	69,3%	20,0%	10,7%	100,0%
Μέτρια Βαθμολογία	62,9%	31,4%	5,7%	100,0%
Υψηλή Βαθμολογία	55,0%	35,0%	10,0%	100,0%

Επεξήγηση (ΑΘΙ) : 0 - 4 = Χαμηλή βαθμολογία

5 - 9 = Μέτρια βαθμολογία

10 - 15 = Υψηλή βαθμολογία

Δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της ΑΘΙ (PROQ3) και της ικανοποίησης από τη ζωή (SLQ) (x^2 =4,58, d.f. =4, p=,333).

ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ *ΤΗΝ ΠΙΘΑΝΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΙΚΩΝ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΩΝ.*

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. 51. Η σχέση της ΟΘΙ (PROQ3) με τις μεταβλητές του GHQ

Θέση στο Οκτάγωνο	**GHQ**	
ΟΘΙ	**Σωματική Συμπτωματολογία**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	95,9%	4,1%
Μέτρια Βαθμολογία	93,9%	6,1%
Υψηλή Βαθμολογία	100,0%	
ΟΘΙ	**Άγχος**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	94,5%	5,5%
Μέτρια Βαθμολογία	91,9%	8,1%
Υψηλή Βαθμολογία	92,9%	7,1%
ΟΘΙ	**Κοινωνική Δυσλειτουργία**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	98,6%	1,4%
Μέτρια Βαθμολογία	98,0%	2,0%
Υψηλή Βαθμολογία	92,9%	7,1%
ΟΘΙ	**Κατάθλιψη**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	95,9%	4,1%
Μέτρια Βαθμολογία	98,0%	2,0%
Υψηλή Βαθμολογία	100,0%	

Επεξήγηση (ΟΘΙ) : 0 - 4 = Χαμηλή βαθμολογία
5 - 9 = Μέτρια βαθμολογία
10 - 15 = Υψηλή βαθμολογία

Από τους παραπάνω πίνακες παρατηρούμε πως προκύπτει χαμηλή σωματική συμπτωματολογία (100%) (x^2 =1,91, d.f. =2, p=,39) και κατάθλιψη (100%) (x^2 =1,59, d.f. =2, p=,452) με υψηλή βαθμολογία στο Proq3 και χαμηλό άγχος (94,5%) (x^2 =,44, d.f. =2, p=,803) και κοινωνική δυσλειτουργία (98,6%) με χαμηλή βαθμολογία στο Proq3. (x^2 =2,95, d.f. =2, p=,23). Σύμφωνα με τα παραπάνω το x^2 δεν είναι στατιστικά σημαντικό.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. 52. Η σχέση της ΕΘΙ (PROQ3) με τις μεταβλητές του GHQ

Θέση στο Οκτάγωνο	GHQ	
ΕΘΙ	**Σωματική Συμπτωματολογία**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	93,8	6,3
Μέτρια Βαθμολογία	96,8	3,2
Υψηλή Βαθμολογία	100	
ΕΘΙ	**Άγχος**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	91,7	8,3
Μέτρια Βαθμολογία	94,7	5,3
Υψηλή Βαθμολογία	88,9	11,1
ΕΘΙ	**Κοινωνική Δυσλειτουργία**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	95,8	4,2
Μέτρια Βαθμολογία	100	
Υψηλή Βαθμολογία	88,9	11,1
ΕΘΙ	**Κατάθλιψη**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	96,9	3,1
Μέτρια Βαθμολογία	98,9	1,1
Υψηλή Βαθμολογία	88,9	11,1

Επεξήγηση (ΕΘΙ) : 0 - 4 = Χαμηλή βαθμολογία

5 - 9 = Μέτρια βαθμολογία

10 - 15 = Υψηλή βαθμολογία

Στην μεταβλητή του Proq3 η υψηλή βαθμολογία συνεπάγεται χαμηλή σωματική συμπτωματολογία (100%) (x^2 =1,51, d.f.=2 , p=,471) , ενώ η μέτρια βαθμολογία παρουσιάζει χαμηλό άγχος (94,7%) (x^2 =,94, d.f.=2, p=,63) , χαμηλή κοινωνική δυσλειτουργία (100%) (x^2 =6,27, d.f.=2, p=,044) και χαμηλή κατάθλιψη (98,9%) (x^2 =3,71, d.f.=2, p=,16).

Σύμφωνα με τα παραπάνω το x^2 δεν είναι στατιστικά σημαντικό.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. 53. Η σχέση της ΟΕ (PROQ3) με τις μεταβλητές του GHQ

Θέση στο Οκτάγωνο	GHQ	
ΟΕ	**Σωματική Συμπτωματολογία**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	100	
Μέτρια Βαθμολογία	94	6
Υψηλή Βαθμολογία	91,3	8,7
ΟΕ	**Άγχος**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	98,3	1,7
Μέτρια Βαθμολογία	92,3	7,7
Υψηλή Βαθμολογία	82,6	17,4
ΟΕ	**Κοινωνική Δυσλειτουργία**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	96,7	3,3
Μέτρια Βαθμολογία	98,3	1,7
Υψηλή Βαθμολογία	95,7	4,3
ΟΕ	**Κατάθλιψη**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	93,8	1,7
Μέτρια Βαθμολογία	97,4	2,6
Υψηλή Βαθμολογία	95,7	4,3

Επεξήγηση (ΟΕ) : 0 - 4 = Χαμηλή βαθμολογία

5 - 9 = Μέτρια βαθμολογία

10 - 15 = Υψηλή βαθμολογία

Στον παραπάνω πίνακα, παρατηρούμε ότι όσο χαμηλότερη είναι η βαθμολογία στο Proq3 τόσο χαμηλότερη είναι η σωματική συμπτωματολογία (100%) και το άγχος (98,3%). Ενώ η μέτρια βαθμολογία στο Proq3 παρουσιάζει χαμηλή κοινωνική δυσλειτουργία (98,3%) και κατάθλιψη (97,4%). Σύμφωνα με τα παραπάνω το x^2 δεν είναι στατιστικά σημαντικό.

σωματική συμπτωματολογία (x^2 =4,37, d.f.=2, p=,113).

άγχος (x^2 =6,52, d.f.=2, p=,038).

κοινωνική δυσλειτουργία (x^2 =,79, d.f.=2, p=,673).

κατάθλιψη (x^2 =,50, d.f.=2, p=,78).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. 54. Η σχέση της ΕΘΑ (PROQ3) με τις μεταβλητές του GHQ

Θέση στο Οκτάγωνο	GHQ	
ΕΘΑ	**Σωματική Συμπτωματολογία**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	95,3	4,7
Μέτρια Βαθμολογία	97	3
Υψηλή Βαθμολογία	85,7	14,3
ΕΘΑ	**Άγχος**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	96,5	3,5
Μέτρια Βαθμολογία	92	8
Υψηλή Βαθμολογία	78,6	21,4
ΕΘΑ	**Κοινωνική Δυσλειτουργία**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	98,8	1,2
Μέτρια Βαθμολογία	98	2
Υψηλή Βαθμολογία	85,7	14,3
ΕΘΑ	**Κατάθλιψη**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	98,8	1,2
Μέτρια Βαθμολογία	98	2
Υψηλή Βαθμολογία	85,7	14,3

Επεξήγηση (ΕΘΑ) : 0 - 4 = Χαμηλή βαθμολογία

5 - 9 = Μέτρια βαθμολογία

10 - 15 = Υψηλή βαθμολογία

Η χαμηλή βαθμολογία στο Proq3 συνεπάγεται χαμηλό άγχος (96,5%), κοινωνική δυσλειτουργία (98,8%) και κατάθλιψη (98,8%) Μόνο για χαμηλή σωματική συμπτωματολογία (97%) απαιτείται η βαθμολογία στο Proq3 να είναι μέτρια. Σύμφωνα με τα παραπάνω το x^2 είναι στατιστικά σημαντικό.

σωματική συμπτωματολογία (x^2 =3,65, d.f.=2, p=,161).

άγχος (x^2 =6,26, d.f.=2, p=,044).

κοινωνική δυσλειτουργία (x^2 =8,71, d.f.=2, p=,013).

κατάθλιψη (x^2 =8,71, d.f.=2, p=,013).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. 55. Η σχέση της ΟΘΑ (PROQ3) με τις μεταβλητές του GHQ

Θέση στο Οκτάγωνο	GHQ	
ΟΘΑ	**Σωματική Συμπτωματολογία**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	97,4	2,6
Μέτρια Βαθμολογία	94,8	5,2
Υψηλή Βαθμολογία	75	25
ΟΘΑ	**Άγχος**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	94,8	5,2
Μέτρια Βαθμολογία	90,9	9,1
Υψηλή Βαθμολογία	87,5	12,5
ΟΘΑ	**Κοινωνική Δυσλειτουργία**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	98,3	2,6
Μέτρια Βαθμολογία	97,4	2,6
Υψηλή Βαθμολογία	100	
ΟΘΑ	**Κατάθλιψη**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	98,3	1,7
Μέτρια Βαθμολογία	96,1	3,9
Υψηλή Βαθμολογία	100	

Επεξήγηση (ΟΘΑ) : 0 - 4 = Χαμηλή βαθμολογία

5 - 9 = Μέτρια βαθμολογία

10 - 15 = Υψηλή βαθμολογία

Όπως προκύπτει από τους παραπάνω πίνακες, η χαμηλή βαθμολογία στο Proq3 συνεπάγεται οδηγεί σε χαμηλή σωματική συμπτωματολογία (97,4%) και άγχος (94,8%). Η υψηλή βαθμολογία της μεταβλητής στο Proq3 οδηγεί σε χαμηλή κοινωνική δυσλειτουργία (100%) και κατάθλιψη (100%). Σύμφωνα με τα παραπάνω το x^2 δεν είναι στατιστικά σημαντικό.

σωματική συμπτωματολογία (x^2 =8,87, d.f.=2, p=,012).

άγχος (x^2 =1,45, d.f.=2, p=,484).

κοινωνική δυσλειτουργία (x^2 =,214, d.f.=2, p=,90).

κατάθλιψη (x^2 =1,09, d.f.=2, p=,58).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. 56. Η σχέση της ΑΘΑ (PROQ3) με τις μεταβλητές του GHQ

Θέση στο Οκτάγωνο	GHQ	
ΑΘΑ	**Σωματική Συμπτωματολογία**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	96,1	3,9
Μέτρια Βαθμολογία	94,8	5,2
Υψηλή Βαθμολογία	100	
ΑΘΑ	**Άγχος**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	94,7	5,3
Μέτρια Βαθμολογία	91,4	8,6
Υψηλή Βαθμολογία	100	
ΑΘΑ	**Κοινωνική Δυσλειτουργία**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	98,7	1,3
Μέτρια Βαθμολογία	97,4	2,6
Υψηλή Βαθμολογία	87,5	12,5
ΑΘΑ	**Κατάθλιψη**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	94,7	5,3
Μέτρια Βαθμολογία	99,1	0,9
Υψηλή Βαθμολογία	100	

Επεξήγηση (ΑΘΑ) : 0 - 4 = Χαμηλή βαθμολογία

5 - 9 = Μέτρια βαθμολογία

10 - 15 = Υψηλή βαθμολογία

Παρατηρούμε πως η υψηλή βαθμολογία στο Proq3 συνεπάγεται χαμηλή σωματική συμπτωματολογία (100%), κατάθλιψη (100%) και άγχος (100%), ενώ για χαμηλή κοινωνική δυσλειτουργία (98,7%) απαιτείται χαμηλή βαθμολογία στο Proq3. Σύμφωνα με τα παραπάνω το x^2 δεν είναι στατιστικά σημαντικό.

σωματική συμπτωματολογία (x^2 =,55, d.f.=2, p=,76).

άγχος (x^2 =1,42, d.f.=2, p=,491).

κοινωνική δυσλειτουργία (x^2 =3,72, d.f.=2, p=,155).

κατάθλιψη (x^2 =3,86, d.f.=2, p=,145).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. 57. Η σχέση της ΟΑ (PROQ3) με τις μεταβλητές του GHQ

Θέση στο Οκτάγωνο	GHQ	
ΟΑ	**Σωματική Συμπτωματολογία**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	95,3	4,7
Μέτρια Βαθμολογία	94,8	5,2
Υψηλή Βαθμολογία	100	
ΟΑ	**Άγχος**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	91,9	8,1
Μέτρια Βαθμολογία	93,8	6,3
Υψηλή Βαθμολογία	94,4	5,6
ΟΑ	**Κοινωνική Δυσλειτουργία**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	97,7	2,3
Μέτρια Βαθμολογία	97,9	2,1
Υψηλή Βαθμολογία	94,4	5,6
ΟΑ	**Κατάθλιψη**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	98,8	1,2
Μέτρια Βαθμολογία	96,9	3,1
Υψηλή Βαθμολογία	94,4	5,6

Επεξήγηση (ΟΑ) : 0 - 4 = Χαμηλή βαθμολογία

5 - 9 = Μέτρια βαθμολογία

10 - 15 = Υψηλή βαθμολογία

Από τους παραπάνω πίνακες παρατηρούμε πως η υψηλή βαθμολογία στο Proq3 οδηγεί σε χαμηλή σωματική συμπτωματολογία (100%) και άγχος (94,4%), ενώ η χαμηλή κοινωνική δυσλειτουργία (97,9%) προέρχεται από μέτρια βαθμολογία στο Proq3 και η χαμηλή κατάθλιψη (98,8%) από χαμηλή βαθμολογία της μεταβλητής. Σύμφωνα με τα παραπάνω το x^2 δεν είναι στατιστικά σημαντικό.

σωματική συμπτωματολογία (x^2 =,97, d.f.=2, p=,62).

άγχος (x^2 =,31, d.f.=2, p=,86).

κοινωνική δυσλειτουργία (x^2 =,77, d.f.=2, p=,681).

κατάθλιψη (x^2 =1,47, d.f.=2, p=,48).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. 58. Η σχέση της ΑΘΙ (PROQ3) με τις μεταβλητές του GHQ

Θέση στο Οκτάγωνο	GHQ	
ΑΘΙ	**Σωματική Συμπτωματολογία**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	93,3	6,7
Μέτρια Βαθμολογία	97,1	2,9
Υψηλή Βαθμολογία	95	5
ΑΘΙ	**Άγχος**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	92	8
Μέτρια Βαθμολογία	94,3	5,7
Υψηλή Βαθμολογία	90	10
ΑΘΙ	**Κοινωνική Δυσλειτουργία**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	97,3	2,7
Μέτρια Βαθμολογία	97,1	2,9
Υψηλή Βαθμολογία	100	
ΑΘΙ	**Κατάθλιψη**	
	Χαμηλή Βαθμ/γία	Υψηλή Βαθμ/για
Χαμηλή Βαθμολογία	97,3	2,7
Μέτρια Βαθμολογία	98,1	1,9
Υψηλή Βαθμολογία	95	5

Επεξήγηση (ΑΘΙ) : 0 - 4 = Χαμηλή βαθμολογία

5 - 9 = Μέτρια βαθμολογία

10 - 15 = Υψηλή βαθμολογία

Όπως προκύπτει από τους παραπάνω πίνακες, η μέτρια βαθμολογία στο Proq3 οδηγεί σε χαμηλή σωματική συμπτωματολογία (97,1%), άγχος (94,3%) και κατάθλιψη (98,1%), ενώ η υψηλή βαθμολογία στο Proq3 οδηγεί μόνο σε χαμηλή κοινωνική δυσλειτουργία (100%). Σύμφωνα με τα παραπάνω το x^2 δεν είναι στατιστικά σημαντικό.

σωματική συμπτωματολογία (x^2 =1,49, d.f.=2, p=,48).

άγχος (x^2 =,66, d.f.=2, p=,720).

κοινωνική δυσλειτουργία (x^2 =,58, d.f.=2, p=,750).

κατάθλιψη (x^2 =,674, d.f.=2, p=,714).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7:

ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ- ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΣΥΖΗΤΗΣΗ

7.1. Περιορισμοί έρευνας.

Η συγκεκριμένη έρευνα παρουσιάζει κάποιους περιορισμούς, όπως άλλωστε και οι περισσότερες έρευνες, μελέτες ή διατριβές.

Ιδιαίτερα περιοριστική μεταβλητή, ήταν η αντικειμενικότητα και η ειλικρίνεια στις απαντήσεις των ερωτηθέντων. Αυτό συνέβη διότι οι ερωτήσεις καλύπτουν ένα ιδιαίτερα ευρύ φάσμα της προσωπικότητας των ατόμων, πιθανών συμπτωματικών συμπεριφορών και των διαπροσωπικών σχέσεων και φέρνουν στην επιφάνεια ατομικά χαρακτηριστικά.

Ακόμη θα πρέπει να καταγράψουμε το γεγονός ότι τα αποτελέσματα της έρευνας αναφέρονται στην άποψη των φοιτητών του Τ.Ε.Ι. Κρήτης σχετικά με τις διαπροσωπικές σχέσεις. Κατά συνέπεια, τα αποτελέσματα δεν μπορούν να γενικευτούν σε όλους τους φοιτητές της Ελλάδας και σε καμία περίπτωση το συγκεκριμένο δείγμα δεν επελέγη ως αντιπροσωπευτικό όλων των φοιτητών της χώρας. Πόσο μάλλον όσον αφορά την άποψη του γενικού πληθυσμού.

Επίσης ένα ακόμη γεγονός που μας προβλημάτισε, ήταν σχετικό με την στάση-συμπεριφορά των σπουδαστών άλλων σχολών εκτός της Σ.Ε.Υ.Π., οι οποίοι κατά τις ακαδημαϊκές τους σπουδές δεν έχουν καταπιαστεί με ανάλογα θέματα – κοινωνικού, προσωπικού, ψυχολογικού περιεχομένου – και αντέδρασαν αρνητικά. Ενδεχομένως κάποιοι από αυτούς να συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο μας, αντιμετωπίζοντας το όμως κάπως αψήφιστα και αδιάφορα.

Μία αρκετά σημαντική δυσκολία που είχαμε να αντιμετωπίσουμε, αφορούσε την απροθυμία ορισμένων φοιτητών να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο, ενδεχομένως, λόγω περιορισμένου απαιτούμενου χρόνου τη δεδομένη στιγμή και λόγω της μεγάλης του έκτασης. Έτσι, στην περίπτωση που δεν ήταν δυνατή η συμπλήρωση του κατά τον προκαθορισμένο χρόνο και

θέλοντας να υπάρξει αμοιβαία εξυπηρέτηση, δόθηκε χρονικό περιθώριο μίας ημέρας στους συμμετέχοντες αυτούς να πάρουν το ερωτηματολόγιο στον χώρο τους και να το επιστρέψουν συμπληρωμένο την επόμενη ημέρα.

Κατά την εκπόνηση της εργασίας μας όμως, συναντήσαμε και αρκετές δυσκολίες, τις οποίες προσπαθήσαμε να αντιμετωπίσουμε όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματικά.

Ξεκινώντας τη συλλογή υλικού για την συγγραφή του θεωρητικού μέρους της εργασίας, οι δυσκολίες που ανέκυψαν αφορούσαν την ελλιπή βιβλιογραφία για το θέμα της εργασίας στις βιβλιοθήκες του Τ.Ε.Ι. Κρήτης. Για την άρση αυτής της δυσκολίας ανατρέξαμε στη βιβλιοθήκη του Ιδρύματος Ανάπτυξης Κοινωνικής Εργασίας στην Αθήνα, καθώς και στην βιβλιοθήκη του Γ.Ν.Α. «ο Ευαγγελισμός» όπου καταφέραμε να συγκεντρώσουμε αρκετό υλικό για το θεωρητικό κομμάτι της εργασίας. Επιπλέον καταφύγαμε στην χρήση του διαδικτύου και την αναζήτηση ιστοσελίδων σχετικών με το θέμα που είχαμε αναλάβει να ερευνήσουμε. Ωστόσο για το θεωρητικό μέρος, τα καταχωρημένα άρθρα ήταν σχετικά περιορισμένα.

7.2. Συμπεράσματα της έρευνας.

Από την ανάλυση των δεδομένων της έρευνας, προκύπτουν τα παρακάτω συμπεράσματα:

- Η Ελληνική μετάφραση της σύντομης αναθεωρημένης έκδοσης του Ερωτηματολογίου της Σχέσης του Ατόμου με τους Άλλους (PROQ3) έχει ικανοποιητικές ψυχομετρικές ιδιότητες, οι οποίες ωστόσο δεν είναι τόσο καλές όσο αυτές της Αγγλικής έκδοσης.

- Δεν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές των τύπων του σχετίζεσθαι ανά φύλο. Δηλαδή και οι άνδρες και οι γυναίκες σχετίζονται με τον ίδιο περίπου τρόπο.

- Δεν βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στους τύπους του σχετίζεσθαι όσον αφορά το εξάμηνο φοίτησης.

- Δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά στους τύπους του σχετίζεσθαι σε σχέση με το τμήμα φοίτησης (Κοιν. Εργασία – Άλλα τμήματα).

- Ανάλογα με τον τύπο προσωπικότητας των σπουδαστών/στριων, υπάρχουν διαφορετικοί τύποι του σχετίζεσθαι. Δηλαδή, ανάλογα με τις δυσκολίες που έχουν οι σπουδαστές στην διαπροσωπική τους αλληλεπίδραση (πχ. αρνητικοί τύποι του σχετίζεσθαι από Θέση Εγγύτητας), παρουσιάζουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά Ψυχωτισμού, Νευρωτισμού και Εσωστρέφειας στην προσωπικότητα τους.

- Οι σπουδαστές/στριες που νιώθουν ικανοποίηση από τη ζωή τους, σχετίζονται λιγότερο αρνητικά από αυτούς που δεν είναι ικανοποιημένοι. Δηλαδή, άτομα που έχουν χαμηλές βαθμολογίες στο PROQ3 δηλώνουν αρκετά ευχαριστημένοι, ενώ αντίθετα σπουδαστές που έχουν πολύ υψηλές βαθμολογίες και κατά συνέπεια αρνητικές διαπροσωπικές σχέσεις δηλώνουν λίγο έως καθόλου ευχαριστημένοι.

- Οι σπουδαστές/στριες που παρουσιάζουν κάποια συμπτωματική συμπεριφορά (αυξημένο άγχος, κατάθλιψη), αλληλεπιδρούν πιο αρνητικά από τους σπουδαστές/στριες που δεν παρουσιάζουν συμπεριφορά ανάλογου τύπου

7.3. Συζήτηση.

Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την έρευνά μας, σε αρκετές περιπτώσεις έρχονται να συμφωνήσουν με αποτελέσματα άλλων ερευνητών που ασχολήθηκαν με παρόμοια θέματα. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις που διαπιστώνουμε ορισμένες διαφορές.

Από την ανασκόπηση της ελληνικής και ξένης βιβλιογραφίας που έγινε πάνω σε θέματα που αφορούν τις διαπροσωπικές σχέσεις, προέκυψαν ευρήματα και έρευνες ανάλογου περιεχομένου, όπως επί παραδείγματι των (Birtchnel & Evans, 2004) και (Kalaitzaki & Nestoros 2003) στον οποίων τα αποτελέσματα στηριχτήκαμε για την σύγκριση των αποτελεσμάτων μας. Ωστόσο, η εν λόγω πτυχιακή εργασία, διαφέρει από όλες τις άλλες που έχουν μελετήσει τις διαπροσωπικές σχέσεις με την θεωρία του Birtchnell, στο ότι μελετάει τις διαπροσωπικές σχέσεις των φοιτητών με τους άλλους ανθρώπους ή αλλιώς τον τρόπο που σχετίζονται με τους άλλους. Επίσης, μελετάει το πώς επηρεάζει η προσωπικότητα των σπουδαστών, η πιθανή παρουσία συμπτωματικών συμπεριφορών και γενικά η ικανοποίησή τους από τη ζωή, τους τύπους του σχετίζεσθαι με τους άλλους ανθρώπους.

Αρχικά, όσον αφορά την Ελληνική μετάφραση της σύντομης αναθεωρημένης έκδοσης του Ερωτηματολογίου της Σχέσης του Ατόμου με τους Άλλους (PROQ3), βρήκαμε ότι έχει ικανοποιητικές ψυχομετρικές ιδιότητες, δεν είναι όμως αντίστοιχες ως προς αυτές της Αγγλικής έκδοσης. Πιο συγκεκριμένα, ο *Δείκτης αξιοπιστίας* (Cronbach alpha) για τα οκτώ τμήματα του Οκταγώνου, ήταν χαμηλός σε σύγκριση με άλλες έρευνες (Birtchnel & Evans, 2004. Kalaitzaki & Nestoros 2003) που παρουσιαζόταν

πολύ υψηλότερος. Το συγκεκριμένο αποτέλεσμα, μπορούμε να το στηρίξουμε στο γεγονός ότι λόγω της μετάφρασης που πραγματοποιήθηκε στο ερωτηματολόγιο, πιθανότατα κάποια πράγματα να αλλοιώθηκαν νοηματικά και για αυτό παρουσιάστηκαν διαφορές.

Ακόμα, ένα ζήτημα που αξίζει να αναφερθεί, είναι ότι βρέθηκε υψηλή συνάφεια μεταξύ των βασικών υποκλιμακών του Οκταγώνου και των παρακείμενων τους, πράγμα που είναι αναμενόμενο διότι με βάση τη θεωρία, οι βασικοί πόλοι σχετίζονται με τους παρακείμενους τους. Το συγκεκριμένο αποτέλεσμα συνάδει με τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την έρευνα των Birtchnell, Hammond, Horn, Kalaitzaki, and De Jong (submitted).

Όσον αφορά τις διαφορές στους τύπους του σχετίζεσθαι ανά φύλο, περιμέναμε ότι οι γυναίκες σπουδάστριες θα αλληλεπιδρούσαν λιγότερο αρνητικά από τους άντρες. Αυτό, θεωρούσαμε ότι μπορεί να συμβαίνει, λόγω του ότι οι γυναίκες έχουν καλύτερες δεξιότητες επικοινωνίας στις διαπροσωπικές τους σχέσεις σε σύγκριση με τους άνδρες. Άλλες έρευνες, (Kalaitzaki & Nestoros, 2003) έχουν δείξει ότι οι άνδρες σχετίζονται σημαντικά πιο αρνητικά με Απόσταση από Θέση Ισχύος και Ουδέτερη Απόσταση από ότι οι γυναίκες, ενώ οι γυναίκες σχετίζονται περισσότερο με Εγγύτητα από Θέση Ισχύος και Ουδέτερη Εγγύτητα από ότι οι άνδρες. Με βάση όμως τα αποτελέσματα της ερευνάς μας, καταλήξαμε στο συμπέρασμα, ότι δεν υπάρχουν στατιστικές σημαντικές διαφορές των τύπων του σχετίζεσθαι ανά φύλο. Παρομοίως και οι άνδρες και οι γυναίκες σχετίζονται με τον ίδιο περίπου τρόπο.

Αναφορικά με την σχολή φοίτησης και τους τύπους του σχετίζεσθαι, αναμέναμε πως οι σπουδαστές του τμήματος της Κοινωνικής Εργασίας, θα σχετίζονταν με λιγότερο αρνητικό τρόπο απ' ότι οι σπουδαστές των άλλων τμημάτων. Έπειτα από την μελέτη μας παρατηρήσαμε πως τελικά δεν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στους τύπους του σχετίζεσθαι σε σχέση με την σχολή φοίτησης. Αυτό πιθανόν να συμβαίνει, διότι οι περισσότεροι νέοι σήμερα ίσως ακολουθούν κάποιους στερεότυπους τρόπους συσχέτισης. Τους τρόπους αυτούς τους παρατηρούν στα πλαίσια της οικογένειας, του σχολείου και κοινωνίας (εφόσον αποτελούν τους σημαντικότερους φορείς κοινωνικοποίησης) και τους μιμούνται ώστε να γίνονται κοινωνικά αποδεκτά άτομα. Κατά συνέπεια οι σπουδαστές έχουν ήδη

μάθει να χρησιμοποιούν κάποιους τρόπους συμπεριφοράς και επικοινωνιακές δεξιότητες, χωρίς να επηρεάζονται ιδιαίτερα από την σχολή στην οποία φοιτούν.

Με βάση το εξάμηνο φοίτησης και τους τύπους του σχετίζεσθαι τα αποτελέσματα που προκύπτουν γενικότερα δεν παρουσιάζουν στατιστικά σημαντική διαφορά. Περιμέναμε πως οι σπουδαστές που βρίσκονται στο 3^{ο} έτος φοίτησης και άνω θα σχετίζονταν με λιγότερο αρνητικούς τρόπους απ' ότι οι σπουδαστές του 1^{ου} – 2^{ου} έτους. Στην περίπτωση αυτή, παρατηρούμε πως το εξάμηνο φοίτησης δεν επηρεάζει τελικά τον τρόπο συσχέτισης των σπουδαστών. Και αυτό πιθανόν να συμβαίνει διότι οι σπουδαστές έχουν ήδη διαμορφώσει την προσωπικότητά τους, συνεπώς και τον τρόπο με τον οποίο αλληλεπιδρούν και σχετίζονται.

Επεξεργάζοντας τα αποτελέσματα της έρευνας, διαπιστώσαμε ότι οι σπουδαστές/στριες που παρουσιάζουν κάποια συμπτωματική συμπεριφορά (π.χ. αυξημένο άγχος, κατάθλιψη) έχουν πιο αρνητικούς τύπους του σχετίζεσθαι από τους/τις σπουδαστές/στριες που δεν παρουσιάζουν κάποια συμπτωματική συμπεριφορά. Πιο συγκεκριμένα, η **υψηλή βαθμολογία** που προέκυπτε στις μεταβλητές των τρόπων του σχετίζεσθαι είχε σχέση με την αυξημένη **εκδήλωση σωματικής συμπτωματολογίας και κατάθλιψης**. Ενώ η **εκδήλωση άγχους και κοινωνικής δυσλειτουργίας**, είχε σχέση με την **χαμηλή ή μέτρια βαθμολογία** στις μεταβλητές των τρόπων του σχετίζεσθαι.

Παράλληλα, διαπιστώσαμε διαφορετικούς τύπους του σχετίζεσθαι ανάλογα με τον τύπο προσωπικότητας των σπουδαστών/στριών. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικά χαμηλότερες τιμές στον **Ψυχωτισμό**, στα άτομα που σχετίζονται με υψηλές τιμές στην Ουδέτερη Θέση Ισχύος και την Ουδέτερη Εγγύτητα και στα άτομα που σχετίζονται με χαμηλές τιμές με Εγγύτητα από θέση Ισχύος. Τα γνωρίσματα που χαρακτηρίζουν όσους παρουσιάζουν υψηλές βαθμολογίες στο Ψυχωτισμό, είναι τα ίδια που χαρακτηρίζουν τις αντικοινωνικές συμπεριφορές. Όπως επί παραδείγματι εχθρότητα, σκληρότητα, παρορμητικότητα, έλλειψη κοινωνικής ευαισθησίας και ενσυναίσθησης και εγωκεντρισμός (Eysenck 1959). Συμπεριφορές δηλαδή ατόμων που είναι στην εξουσία, κυριαρχικά και εξουσιαστικά, που παρέχουν φροντίδα, προστασία και υποστήριξη (χαρακτηριστικά, δηλαδή, της ΟΕ και ΕΘΙ) είναι λογικό να συνάδουν εν μέρει με ορισμένα ψυχωσικά

χαρακτηριστικά. Επίσης, υψηλές τιμές στο **Νευρωτισμό**, είχαν τα άτομα με υψηλές βαθμολογίες στην Ουδέτερη Θέση Ισχύος, στην Εγγύτητα από Θέση Ισχύος και Εγγύτητα από Θέση Αδυναμίας. Χαμηλές τιμές στο Νευρωτισμό είχαν τα άτομα με υψηλές τιμές στην Απόσταση από Θέση Ισχύος. Σύμφωνα με τον Eysenck, ο Νευρωτισμός αναφέρεται στη γενική συναισθηματική αστάθεια του ατόμου, στη συναισθηματική υπερδιαντιδραστικότητα και την τάση του να αναπτύσσει νευρωτική συμπτωματολογία κάτω από συνθήκες stress. Άτομα δηλαδή αγχώδη, σκυθρωπά, συχνά θλιμμένα, που στεναχωριούνται εύκολα. Συμπεριφορές λοιπόν ατόμων κυριαρχικών, καθοδηγητικών, προστατευτικών – υποστηρικτικών, ατόμων που αναζητούν φροντίδα, υποστήριξη και προστασία, είναι λογικό να συνάδουν με χαρακτηριστικά Νευρωτισμού. Όσον αφορά την **Εσωστρέφεια,** τα άτομα που είχαν υψηλές τιμές στην Ουδέτερη Θέση Ισχύος και την Απόσταση από Θέση Ισχύος, είχαν επίσης υψηλές τιμές στην Εσωστρέφεια. Δηλαδή, άτομα που είναι εξουσιαστές, κυριαρχικοί, σαδιστές και τυραννικοί με τους άλλους ανθρώπους, είναι λογικό να είναι απομονωμένοι, λιγότερο κοινωνικοί και κατά συνέπεια εσωστρεφής.

Τέλος, όσον αφορά την ικανοποίηση από τη ζωή, οι σπουδαστές/στριες που νιώθουν ικανοποιημένοι, σχετίζονται λιγότερο αρνητικά από τους/τις σπουδαστές/στριες που δεν είναι ικανοποιημένοι από τη ζωή τους. Σε γενικές γραμμές, από την έρευνά μας διαπιστώσαμε στατιστικά σημαντικές διαφορές σε 4 θέσεις του Οκταγώνου, στην Ουδέτερη Εγγύτητα, την Εγγύτητα από Θέση Αδυναμίας, την Ουδέτερη Θέση Αδυναμίας καθώς και την Ουδέτερη Απόσταση. Συγκεκριμένα, όσο υψηλότερη βαθμολογία έχουν οι σπουδαστές και κατά συνέπεια όσο πιο αρνητικές διαπροσωπικές σχέσεις, τόσο μικρότερο τείνει να γίνεται το ποσοστό των σπουδαστών που είναι αρκετά/πολύ ευχαριστημένοι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Άρτζυλ, Μ. (1981). *Ψυχολογία της Συμπεριφοράς*. Αθήνα: Θυμάρι

- ΄Αρτζυλ Μ. Τράουερ Π. (1981*). Πρόσωπο με πρόσωπο*. Αθήνα: Ψυχογιός

- Βάμβαλης, Γ. (2000). *Ξανα – διαβάζοντας τον Φρόυντ*. Αθήνα: Επίκουρος

- Γαρύφαλλος, Γ. Αδαμοπούλου, Α., Καραστεργίου, Α. & Μουτζούκης, Χ. (2002). Μετάφραση και προσαρμογή στα Ελληνικά της Γενικής Κλίμακας Ψυχικής Υγείας (General Health Questionnaire). Στο Α. Σταλίκας, Σ. Τριλίβα & Π. Ρούσση (Επιμέλεια), *Τα Ψυχομετρικά Εργαλεία στην Ελλάδα* (σελ. 75-76). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

- Γιαννουλέας Μ. (1998). *Συμπεριφορά και Διαπροσωπική Επικοινωνία στον εργασιακό χώρο.* Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

- Καζάζη Μ. (1995). *Ανθρώπινες σχέσεις και επικοινωνία*. Εκδ. ΕΛΛΗΝ

- Καλαϊτζάκη, Α.Ε. & Νέστορος, Ι.Ν. (2002). *Οι ενδοοικογενειακές σχέσεις ατόμων με ψυχωσικά συμπτώματα: Περιγραφή και αξιολόγηση βάσει της θεωρίας του Διαπροσωπικού Οκταγώνου.* Στο Ν. Πολεμικός, Μ. Καϊλα & Φ. Καλαβάσης (Επιμέλεια), *Εκπαιδευτική, Οικογενειακή και Πολιτική Ψυχοπαθολογία. Τόμος Β΄: Αποκλίνουσες διαστάσεις στο χώρο της οικογένειας.* Αθήνα: Εκδόσεις Ατραπός (σελ. 140-163).

- Καφέτσιος, Κ. (2005). *Δεσμός, Συναίσθημα και Διαπροσωπικές Σχέσεις*. Αθήνα: Τυπωθήτω

- Μάνος, Ν. (1997). *Βασικά στοιχεία Κλινικής Ψυχιατρικής*. Θεσσαλονίκη: University studio press

- Νέστορος Ι.Ν., Καλαϊτζάκη Α.Ε., & Καραγιώργου-Κοντορούση, Α. (1996), *Το Ερωτηματολόγιο Συσχέτισης του Ατόμου προς τους Άλλους,* Μετάφραση και προσαρμογή στα Ελληνικά του Persons' Relating to Others Questionnaire-PROQ2, των Birtchnell, Falkowsk, & Steffert, 1992, Ρέθυμνο, Εργαστήριο Κλινικής και Κοινωνικής Ψυχολογίας, Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης.

- Ντακ, Σ. (2004). *Ανθρώπινες σχέσεις*. Αθήνα: Καστανιώτη

- Ντεβίτο, Τζ. (2004). *Ανθρώπινη επικοινωνία*. Αθήνα: Έλλην

- Πέρβιν, Λ., Τζον, Ο. (1999). *Θεωρίες Προσωπικότητας*. Αθήνα: Τυπωθήτω

- Παπαδάκη – Μιχαηλίδη Ε. (1998). *Η σιωπηλή γλώσσα των συναισθημάτων.* Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

- Παπαπέτρου, Σ.Κ. (2002). Μετάφραση και προσαρμογή στα Ελληνικά του Ερωτηματολογίου Προσωπικότητας του Eysenck (Eysenck Personality Questionnaire; EPQ). Στο Α. Σταλίκας, Σ. Τριλίβα & Π. Ρούσση (Επιμέλεια), *Τα Ψυχομετρικά Εργαλεία στην Ελλάδα* (σελ. 267-268). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

- Ράτσικα, Ν. (2005). Φάκελος σημειώσεων του μαθήματος *«Ποιοτική Κοινωνική Έρευνα».* Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Τ.Ε.Ι. Κρήτης

- Στάλικας, Α., Τρίλιβα, Σ., Ρούσση, Π. (2002). *Τα ψυχομετρικά εργαλεία στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Β. ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Birtchnell J. (1990), Interpersonal theory: Criticism, modification and elaboration, *Human Relations*, 43, 1183-1201.

- Birtchnell J. (1993/1996), *How humans relate: a new interpersonal theory*, Westport, C.T., Praeger Publishers.

- Birtchnnel J.(1994). *The interpersonal octagon: an alternative to the interpersonal circle, Human Relations,* 47(5), 511-529.

- Birtchnnel J. (1997). *Attachment in an interpersonal context, British Journal of Medical Psychology,* 70, 165-279.

- Birtchnell J. (1997a), Attachment in an interpersonal context, *British Journal of Medical Psychology*, 70, 265-279.

- Birtchnell J. (1997b), Personality set within an octagonal model of relating. In *Circumplex models of personality and emotions* (R. Plutchik & H.R. Conte Eds.), Washington, D.C., American Psychological Association. (pp. 155-182).

- Birtchnell, J. & Evans, C. (2004) The Person's Relating to Others Questionnaire (PROQ2) *Personality and Individual Differences,* 36, 125-140.

- Birtchnell, J., Hammond, S., Horn, E., Kalaitzaki, A., & De Jong, C. (submitted). A shorter version of the Person's Relating to Others Questionnaire (The PROQ3). *European Journal of Psychological Assessment.*

- Diener E, Emmons R, Larson J, Griffin S. (1985). *The satisfaction with Life Scale, Journal of Personality Assessment,* 49 (1), 71-75.

❖ Kalaitzaki, A.E. & Nestoros, J.N. (2003). The Greek version of the Revised Person's relating to Others Questionnaire (PROQ2): Psychometric properties and factor structure. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice* (*formerly British Journal of Medical Psychology*), 76, 301-314.

ΑΡΘΡΑ:

www.medlook.net
American Psychological Association, Relationships Australia (2007).

www.medlook.net
At first Sight: Persistent Relational Effects of Get-Acquainted Conversations, Journal of Social and Personal Relationships 2004;21(3): 361-379, Ιούνιος 2004. British Psychological Society. Relationships Australia.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ:

- www.google.gr
- www.in.gr
- www.yahoo.gr
- www.medlook.net
- Internet, htpp// www.iatronet.gr/article.asp
- Internet, htpp// www.pubmed.com.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

ΑΙΤΗΣΗ ΕΓΚΡΙΣΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

ΑΤΕΛΩΣ
(άρθρο 13 Ν.2579/98)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΚΡΗΤΗΣ

Σ.Ε.Υ.Π.
Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας
Πληροφ.: Βροντάκη Λιλίκα
Τηλέφ.: 2810379512-379534-379536
Τ.Θ.:1939
Τ.Κ.:71004
Ηράκλειο Κρήτης

Ηράκλειο, 22 Οκτ 2007

Αρ. Πρωτ.:2448/ΑΦΣ

ΠΡΟΣ:
Μπακάλη Ασήμω
Τζανουδάκη Αναστασία

Κοιν.: Επιβλέπων καθηγητής
Καλαϊτζάκη Αργυρούλα

ΘΕΜΑ: Ανάθεση εκπόνηση Πτυχιακής Εργασίας.

Ανατίθεται με την υπ' αριθμό **202** της **19/10/2007** απόφαση Συμβουλίου του Τμήματος η εκπόνηση Πτυχιακής εργασίας, στους: **Μπακάλη Ασήμω, Τζανουδάκη Αναστασία** με θέμα: **«Οι διαπροσωπικές σχέσεις των σπουδαστών του ΤΕΙ Κρήτης: Πως επηρεάζονται από την προσωπικότητά τους, την παρουσία συμπτωματικών συμπεριφορών & την ικανοποίησή τους από τη ζωή.»**, κατόπιν πρότασης του **Β΄ Τομέα**.

Ο εκπαιδευτικός που θα επιβλέπει την Πτυχιακή Εργασία θα είναι ο/η κ. Καλαϊτζάκη Αργυρούλα.

Παρατηρήσεις:

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Η υποβολή της Πτυχιακής Εργασίας πρέπει να γίνεται στις καθορισμένες από τη Σχολή ημ/νίες. Η παρουσίαση της Π.Ε θα γίνεται σε προφορική περίληψη & ΟΧΙ ανάγνωση. Η αίτηση για την υποβολή της Π.Ε. πρέπει να συνοδεύεται από 4 αντίτυπα, 2 CD & από την απόφαση για ανάθεση εκπόνησης Π.Ε.

Η Προϊσταμένη του Τμήματος

Σοφία Κουκούλη

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ
ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΗΚΕ
ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ

ΜΕΡΟΣ Ι: ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1. **Φύλο:** 1. Άνδρας 2. Γυναίκα
2. **Ηλικία**: ……
3. **Σχολή**: ……
4. **Τμήμα**: ……
5. **Εξάμηνο**: ……

6. Οικογενειακή Κατάσταση: (παρακαλώ κυκλώστε την απάντηση που σας αντιπροσωπεύει)

1. Άγαμος/η
2. Έγγαμος/η
3. Διαζευγμένος/η
4. Αρραβωνιασμένος/η
5. Συζείτε
6. Άλλο……

7. Τόπος Προσωρινής Κατοικίας:……

8. Τόπος Μόνιμης Κατοικίας: (εκεί που κατοικείτε ή κατοικούσατε πριν την μετακίνησή σας στην πόλη όπου σπουδάζετε)

1. Αθήνα
2. Πειραιάς
3. Υπόλοιπο Αττικής
4. Στερεά Ελλάδα
5. Θεσσαλονίκη
6. Θράκη
7. Υπόλοιπο Μακεδονίας
8. Πάτρα
9. Υπόλοιπο Πελοποννήσου
10. Ηράκλειο Κρήτης
11. Υπόλοιπο Κρήτης
12. Λάρισα
13. Βόλος
14. Υπόλοιπο Θεσσαλίας
15. Ιωάννινα
16. Υπόλοιπο Ηπείρου
17. Δωδεκάνησα
18. Κυκλάδες
19. Υπόλοιπο Αιγαίου
20. Επτάνησα
21. Κύπρος
22. Εξωτερικό
23. Άλλο ……

9. Κατάσταση πατρικής οικογένειας:

1. Μοναχοπαίδι
2. Με αδέλφια. Αναφέρατε αριθμό:……

10.Επίπεδο εκπαίδευσης γονέων (βάλτε σε κύκλο τον κατάλληλο αριθμό):

	Πατέρας	Μητέρα
1. Αγράμματος ή λίγες τάξεις του Δημοτικού	1	1
2. Απόφοιτος Δημοτικού	2	2
3. Λίγες τάξεις Γυμνασίου ή Απολυτήριο Γυμνασίου (νέου τύπου)	3	3
4. Απολυτήριο Λυκείου ή Μέσης Τεχνικής Σχολής (ή απολυτήριο παλαιού εξατάξιου Γυμνασίου)	4	4
5. Πτυχίο Ανώτερης ή Ανώτατης Σχολής	5	5
6. Μεταπτυχιακές σπουδές	6	6

11. Επάγγελμα γονέων:

1. Πατέρας:……
2. Μητέρα:……

ΜΕΡΟΣ ΙΙ: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ (Ε.Π.Ε.)
EYSENCK PERSONALITY QUESTIONAIRE (E.P.Q.)

Μη γράφεις εδώ ⇩

Ε 1.	Εκτός από το επάγγελμά μου έχω και άλλα ενδιαφέροντα (χόμπι)	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
-Ρ 2.	Πριν κάνω οτιδήποτε το ξανασκέφτομαι σοβαρά	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ν 3.	Η διάθεση μου αλλάζει συνέχεια	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ε 4.	Θεωρώ τον εαυτό μου πολύ ομιλητικό άτομο	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
- Ρ 5.	Όταν χρωστώ κάτι με στεναχωρεί πάρα πολύ	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ν 6.	Συχνά, χωρίς ιδιαίτερο λόγο, νιώθω να μην έχω κέφι	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
- L 7.	Μερικές φορές θέλω να αποκτήσω περισσότερα από όσα μου αναλογούν	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ε 8.	Πιστεύω ό,τι είμαι ζωντανό-δραστήριο άτομο	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
- Ρ 9.	Στεναχωριέμαι πολύ όταν βλέπω ανθρώπους ή ζώα να υποφέρουν	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ν 10.	Στεναχωριέμαι για κάτι που δεν έπρεπε να πω ή να κάνω	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
L 11.	Τηρώ πάντα τις υποσχέσεις μου, όσο δύσκολο και αν είναι αυτό	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ρ 12.	Θα με ευχαριστούσε η πτώση με αλεξίπτωτο	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ε 13.	Αφήνομαι εύκολα και διασκεδάζω αν βρεθώ σε πάρτι	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ν 14.	Είμαι ευέξαπτο άτομο (θυμώνω πολύ εύκολα)	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
- L 15.	Συχνά φορτώνω στους άλλους τα λάθη και τις ευθύνες μου	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ε 16.	Μου αρέσει να γνωρίζω νέα πρόσωπα να κάνω καινούργιους φίλους	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ν 17.	Πληγώνομαι πολύ εύκολα	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
L 18.	Οι συνήθειες μου είναι μόνο καλές και αποδεκτές από τους άλλους	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
- Ε 19.	Σε κοινωνικές εκδηλώσεις έχω την τάση να μένω στο περιθώριο	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ρ 20.	Θα έπαιρνα φάρμακο που μπορεί να έχει παράξενη ενέργεια	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ν 21.	Συχνά αισθάνομαι ό,τι δεν αντέχω άλλο	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
- L 22.	Κατά το παρελθόν έχω πάρει κάτι που ανήκε σε άλλον	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ε 23.	Μου αρέσει να βγαίνω έξω συχνά και να ψυχαγωγούμαι	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ρ 24.	Πληγώνω συχνά τους ανθρώπους που αγαπώ	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ν 25.	Συχνά αισθάνομαι ενοχή	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
- L 26.	Συχνά μιλώ για θέματα για τα οποία όμως δεν έχω ιδέα	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ρ 27.	Νομίζω ό,τι έχω εχθρούς που θέλουν το κακό μου	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ν 28.	Θεωρώ τον εαυτό μου νευρικό άτομο	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ε 29.	Πιστεύω πως έχω πολλούς φίλους	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ρ 30.	Μου αρέσουν τα αστεία, έστω και αν πληγώνουν άλλους	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ν 31.	Στεναχωριέμαι εύκολα	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
L 32.	Όταν ήμουν παιδί, έκανα αμέσως αυτό που μου έλεγαν	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ρ 33.	Πιστεύω ό,τι είμαι αμέριμνος άνθρωπος	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
- Ρ 34.	Δίνω μεγάλη σημασία στους καλούς τρόπους και την καθαριότητα	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ν 35.	Ανησυχώ με τη σκέψη ό,τι θα μου συμβεί κάτι σοβαρό	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
- L 36.	Στο παρελθόν κατέστρεψα ή και έχασα κάτι που ανήκε σε άλλον	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ε 37.	Συχνά παίρνω πρωτοβουλία στη δημιουργία νέων, φιλικών σχέσεων	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
- Ρ 38.	Συμμερίζομαι τον πόνο των άλλων, όταν μου διηγούνται τα βάσανα τους	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ν 39.	Θα έλεγα ό,τι με διακρίνει η υπερένταση	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
- Ε 40.	Όταν είμαι με άλλους, συχνά είμαι σιωπηλός	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ρ 41.	Πιστεύω ό,τι ο θεσμός του γάμου πρέπει πλέον να εγκαταλειφθεί	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
-L 42.	Μερικές φορές υπερηφανεύομαι για τον εαυτό μου……	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑

εδώ ⇩

Ε 43.	Δημιουργώ εύκολα κέφι στους άλλους σε μια ανιαρή συγκέντρωση	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ρ 44.	Με ενοχλεί να βλέπω ανθρώπους να οδηγούν πολύ προσεκτικά	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ν 45.	Ανησυχώ πολύ για την υγεία μου	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
- L 46.	Στο παρελθόν είχα πει κάτι άσχημο για άλλον ή άλλους	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ε 47.	Μου αρέσει να λέω αστεία (ανέκδοτα) στους φίλους μου	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ρ 48.	Πολλές φορές βρίσκω όλα τα πράγματα ίδια, ανούσια, χωρίς ενδιαφέρον	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ε 49.	Μου αρέσει να ανακατεύομαι και να χάνομαι μέσα σε πλήθος ανθρώπων	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
- Ρ 50.	Με στεναχωρεί όταν γνωρίζω ό,τι υπάρχουν λάθη στη δουλειά μου	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ν 51.	Συχνά υποφέρω από αϋπνίες	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
L 52.	Πάντα πλένομαι πριν το φαγητό	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ε 53.	Πάντα, όταν με ρωτούν κάτι, έχω έτοιμη την απάντηση	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ν 54.	Συχνά αισθάνομαι ατονία και κούραση χωρίς όμως να υπάρχει λόγος	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
- L 55.	Έχει τύχει να "κλέψω" σε παιγνίδι	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ε 56.	Μου αρέσει να ενεργώ αστραπιαία	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
- Ρ 57.	Θεωρώ ό,τι η μητέρα μου είναι (ήταν) καλή γυναίκα	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ν 58.	Θεωρώ ό,τι η ζωή συχνά δεν έχει κανένα ενδιαφέρον	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
- L 59.	Έχει τύχει να εκμεταλλευτώ κάποιον ή κάποιους	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ε 60.	Πολλές φορές αναλαμβάνω περισσότερα από όσα μπορώ να κάνω	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ρ 61.	Κάποιοι άνθρωποι προσπαθούν να με αποφύγουν	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ν 62.	Ανησυχώ πολύ για την εμφάνιση μου	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ν 63.	Συχνά εύχομαι να ήμουν νεκρός	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
- L 64.	Θα απέφευγα να πληρώσω φόρους αν γνώριζα ό,τι δεν θα με εύρισκαν	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ε 65.	Μπορώ να ζωντανέψω μια συγκέντρωση	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
- Ρ 66.	Φροντίζω να μην είμαι αγενής	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ν 67.	Μετά από δυσάρεστη εμπειρία στεναχωριέμαι για πολύ χρόνο	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
- L 68.	Συχνά επιμένω να γίνεται το δικό μου	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ν 69.	Υποφέρω από τα νεύρα μου	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ρ 70.	Συχνά διαλύονται φιλικές μου σχέσεις χωρίς δική μου ευθύνη	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ν 71.	Συχνά νιώθω μοναξιά	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
L 72.	Πάντα εφαρμόζω αυτά που διδάσκω και υποδεικνύω στους άλλους	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ρ 73.	Μερικές φορές διασκεδάζω πειράζοντας τα ζώα	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ν 74.	Πληγώνομαι όταν οι άλλοι επισημαίνουν λάθη στη δουλειά μου	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
- L 75.	Έχει τύχει να αργήσω στη δουλειά ή σε ραντεβού	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ε 76.	Απολαμβάνω την παραμονή μου σε κίνηση και ενθουσιασμό	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ρ 77.	Θα μου άρεσε να προκαλώ φόβο στους άλλους	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ν 78.	Άλλες φορές είμαι όλο ενεργητικότητα και άλλες νωθρός	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
- L 79.	Συχνά αναβάλλω για αύριο αυτό που πρέπει να κάνω σήμερα	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ε 80.	Οι γνωστοί μου με θεωρούν πολύ ζωντανό άτομο	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
Ρ 81.	Πολύ συχνά οι άνθρωποι μου λένε ψέματα	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
- Ρ 82.	Για ορισμένα πράγματα νιώθω μεγάλη ευαισθησία	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
L 83.	Όταν έχω κάνει λάθος είμαι πρόθυμος να το ομολογήσω	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑
- Ρ 84.	Αισθάνομαι μεγάλη λύπη για ένα ζώο που πιάστηκε σε παγίδα	ΝΑΙ ❑	ΟΧΙ ❑

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΣΧΕΣΗΣ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ
THE PERSON'S RELATING TO OTHERS QUESTIONNAIRE (PROQ3)

Παρακαλώ διαβάστε τις οδηγίες πριν ξεκινήσετε:

Οι προτάσεις που υπάρχουν παρακάτω αναφέρονται σε συναισθήματα και στάσεις που έχουν μερικές φορές οι άνθρωποι για ή προς τους άλλους ανθρώπους. Παρακαλώ διαβάστε κάθε πρόταση προσεκτικά και σημειώστε, τσεκάροντας την κατάλληλη στήλη, ανάλογα με αυτό που νομίζετε ό,τι σας ταιριάζει.

Προσπαθήστε να είστε τελείως ειλικρινής και τίμιος/α με τον εαυτό σας. Αποφύγετε να δώσετε απαντήσεις σχετικά με το πώς θα θέλατε να είστε, ή για το πώς θα θέλατε οι άλλοι να σκέφτονται για σας και απαντήστε για το πώς πραγματικά είστε.

Προσπαθήστε, όσο είναι δυνατό, να απαντάτε στις στήλες «Σχεδόν πάντα αλήθεια» και «Σπάνια αλήθεια». Οι δύο μεσαίες στήλες είναι μόνο για την περίπτωση που δεν μπορείτε να αποφασίσετε.

Σημείωση: όταν υπάρχει η λέξη «άλλοι» εννοείται οι «άλλοι άνθρωποι».

Παρακαλώ σιγουρευτείτε ό,τι δεν ξεχάσατε καμία σελίδα και ό,τι δώσατε απάντηση σε κάθε πρόταση.
Ευχαριστούμε πολύ.

		Σχεδόν πάντα αλήθεια	Αρκετές φορές αλήθεια	Μερικές φορές αλήθεια	Σπάνια αλήθεια
1.	Κλείνομαι στον εαυτό μου				
2.	Εύκολα υποχωρώ στους άλλους				
3.	Θεωρώ ό,τι αξίζει να παλέψω για τις ανάγκες μου				
4.	Προσκολλώμαι υπερβολικά στους άλλους				
5.	Δεν έχω δυσκολία στο να πω σε κάποιον άλλο τι να κάνει				
6.	Δεν μπορώ ποτέ να πείσω τον εαυτό μου ό,τι οι άλλοι πραγματικά με αγαπούν				
7.	Είμαι προετοιμασμένος-ή να αγωνιστώ, για να αποκτήσω ό,τι θέλω				
8.	Δεν αφήνω τους άλλους να με πλησιάζουν πολύ				
9.	Μου αρέσει να είμαι αυτός-ή που έχει τον έλεγχο				
10.	Προτιμώ οι άλλοι να παίρνουν την αρχηγία				
11.	Έχω την τάση να προσκολλώμαι στους άλλους				
12.	Συνηθίζω να κρατάω τα συναισθήματα μου μέσα μου				
13.	Είμαι υπερπροστατευτικός-ή με κάποιον με τον οποίο είμαι πολύ συνδεδεμένος-η				
14.	Φοβάμαι την απόρριψη				
15.	Μπορώ να είμαι πολύ αδίστακτος/η, όταν χρειάζεται				
16.	Είμαι περισσότερο οπαδός απ' ό,τι αρχηγός				
17.	Προσπαθώ να κρατάω τους άλλους για τον εαυτό μου				
18.	Όταν οι άνθρωποι που συμπαθώ φεύγουν, λαχταρώ την επιστροφή τους				

19.	Με ενοχλεί όταν οι άλλοι δεν κάνουν αυτό που περιμένω από αυτούς				
20.	Δε δυσκολεύομαι να κάνω αυτό που μου λένε οι άλλοι				
21.	Συνηθίζω να εκδικούμαι τους ανθρώπους που με προσβάλλουν				

		Σχεδόν πάντα αλήθεια	Αρκετές φορές αλήθεια	Μερικές φορές αλήθεια	Σπάνια αλήθεια
22.	Δεν αντέχω την μοναξιά				
23.	Το προτιμώ όταν κάποιος άλλος έχει τον έλεγχο				
24.	Στεναχωριέμαι όταν κάποιο κοντινό μου άτομο ενδιαφέρεται για κάποιον άλλο				
25.	Το εκτιμώ όταν οι άλλοι μου λένε τι να κάνω				
26.	Δεν αφήνω τους άλλους να φεύγουν προσβάλλοντας με				
27.	Όταν λέω στους άλλους τι να κάνουν, περιμένω να το κάνουν				
28.	Δεν είμαι ποτέ σίγουρος-η ό,τι οι άλλοι με επιδοκιμάζουν				
29.	Αφήνω τους άλλους να αποφασίζουν				
30.	Μου είναι εύκολο να είμαι στοργικός				
31.	Δεν μου αρέσει οι άλλοι να ξέρουν πάρα πολλά για μένα				
32.	Όταν γίνεται μία αντιπαράθεση κάνω πίσω				
33.	Κρατιέμαι γερά από κάποιον που είναι κοντά μου				
34.	Έχω την τάση να βάζω τους άλλους στην θέση τους				
35.	Νιώθω άβολα όταν τα πράγματα δεν γίνονται όπως τα θέλω				
36.	Γνωρίζω ό,τι υπάρχουν άνθρωποι στους οποίους μπορώ να στραφώ όταν χρειαστεί				
37.	Εάν δεν μπορώ να κάνω κάτι, βρίσκω κάποιον που μπορεί να μου δείξει				
38.	Προσπαθώ να κανονίζω τα πράγματα, έτσι ώστε οι άλλοι να κάνουν αυτό που θέλω				
39.	Προσπαθώ να διασφαλίσω ό,τι κάποιος που είναι κοντά σ ’εμένα, δεν ενδιαφέρεται πολύ για τους άλλους				
40.	Όταν οι άλλοι προσπαθούν να με εκφοβίσουν αποχωρώ				
41.	Φοβάμαι ό,τι οι άλλοι μπορεί να χάσουν το ενδιαφέρον τους για εμένα				
42.	Δεν αφήνω τους άλλους να περιπλανώνται πολύ μακριά από εμένα				
43.	Συνηθίζω να συνδέομαι με τους άλλους τόσο πολύ, που να μην μπορώ να απομακρυνθώ από αυτούς				
44.	Όταν τα πράγματα πάνε στραβά, συνηθίζω να σκέφτομαι ό,τι είναι δικό μου λάθος				
45.	Όταν είμαι υπό πίεση υποχωρώ				
46.	Με ευχαριστεί να απομακρύνομαι από τους άλλους				
47.	Προτιμώ να κρατάω τους άλλους σε μία ασφαλή απόσταση				
48.	Όταν οι άλλοι μου επιβάλλουν την θέληση τους, απομακρύνομαι				

<u>ΜΕΡΟΣ IV:</u> ΚΛΙΜΑΚΑ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ
SATISFACTION WITH LIFE QUESTIONNAIRE

Παρακάτω υπάρχουν πέντε προτάσεις με τις οποίες μπορεί να συμφωνείτε ή να διαφωνείτε. Χρησιμοποιώντας την ακόλουθη κλίμακα από το 1 ως το 7, σημειώστε πόσο συμφωνείτε με κάθε πρόταση. Για το σκοπό αυτό, γράψτε τον κατάλληλο αριθμό πάνω στη γραμμή που βρίσκεται αριστερά από κάθε πρόταση. Παρακαλώ να είστε ειλικρινείς στις απαντήσεις σας.

7 – Συμφωνώ πολύ
6 – Συμφωνώ
5 – Συμφωνώ λίγο
4 – Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
3 – Διαφωνώ κάπως
2 – Διαφωνώ
1 – Διαφωνώ έντονα

1. _____ Σε γενικές γραμμές, η ζωή μου είναι σχεδόν ιδανική.
2. _____ Οι συνθήκες ζωής μου είναι άριστες.
3. _____ Είμαι ευχαριστημένος/η με τη ζωή μου.
4. _____ Μέχρι στιγμής, έχω πετύχει όσα σημαντικά πράγματα θέλω στη ζωή μου.
5. _____ Αν μπορούσα να ξαναζήσω τη ζωή μου, δεν θα άλλαζα σχεδόν τίποτα.

ΜΕΡΟΣ V: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΕΝΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ
GENERAL HEALTH QUESTIONNAIRE (GHQ)

Παρακαλούμε διάβασε τα παρακάτω προσεχτικά:

Θα θέλαμε να ξέρουμε αν είχες κάποια ενοχλήματα και γενικά πως ήταν η υγεία σου τις τελευταίες εβδομάδες. Παρακαλούμε να απαντήσεις σε ΟΛΕΣ τις ερωτήσεις στις σελίδες που ακολουθούν, υπογράφοντας άπλα την απάντηση που νομίζεις ό,τι σου ταιριάζει καλύτερα. Πρόσεξε, θέλουμε να ξέρουμε τα τωρινά και πρόσφατα ενοχλήματα σου και όχι εκείνα που είχες στο παρελθόν. Έχει σημασία να προσπαθήσεις να απαντήσεις σε όλες τις ερωτήσεις. Ευχαριστούμε πολύ για την συνεργασία σου.

ΤΟΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΚΑΙΡΟ:

AI-	Αισθάνεσαι εντελώς καλά και απόλυτα υγιής;	Καλύτερα από ό,τι συνήθως	Το ίδιο όπως συνήθως	Χειρότερα από ό,τι συνήθως	Πολύ χειρότερα από ό,τι συνήθως
A2-	Νιώθεις την ανάγκη για κάτι τονωτικό;	Καθόλου	Όχι περισσότερο από ό,τι συνήθως	Μάλλον περισσότερο από ό,τι συνήθως	Πολύ περισσότερο από ό,τι συνήθως
A3-	Νιώθεις εξαντλημένος/η και κακοδιάθετος/η;	Καθόλου	Όχι περισσότερο από ό,τι συνήθως	Μάλλον περισσότερο από ό,τι συνήθως	Πολύ περισσότερο από ό,τι συνήθως
A4-	Έχεις αισθανθεί πως είσαι άρρωστος/η;	Καθόλου	Όχι περισσότερο από ό,τι συνήθως	Μάλλον περισσότερο από ό,τι συνήθως	Πολύ περισσότερο από ό,τι συνήθως
A5-	Έχεις καθόλου πόνους στο κεφάλι;	Καθόλου	Όχι περισσότερο από ό,τι συνήθως	Μάλλον περισσότερο από ό,τι συνήθως	Πολύ περισσότερο από ό,τι συνήθως
A6-	Νιώθεις σφίξιμο ή βάρος στο κεφάλι;	Καθόλου	Όχι περισσότερο από ό,τι συνήθως	Μάλλον περισσότερο από ό,τι συνήθως	Πολύ περισσότερο από ό,τι συνήθως
A7-	Έχεις περιόδους που να αισθάνεσαι κρυάδες ή εξάψεις;	Καθόλου	Όχι περισσότερο από ό,τι συνήθως	Μάλλον περισσότερο από ό,τι συνήθως	Πολύ περισσότερο από ό,τι συνήθως
B1-	Έχεις ξαγρυπνήσει πολλές φορές επειδή ήσουν ανήσυχος/η;	Καθόλου	Όχι περισσότερο από ό,τι συνήθως	Μάλλον περισσότερο από ό,τι συνήθως	Πολύ περισσότερο από ό,τι συνήθως
B2-	Έχεις δυσκολία να συνεχίσεις τον ύπνο σου χωρίς διακοπές από την στιγμή που θα αποκοιμηθείς;	Καθόλου	Όχι περισσότερο από ό,τι συνήθως	Μάλλον περισσότερο από ό,τι συνήθως	Πολύ περισσότερο από ό,τι συνήθως
B3-	Έχεις αισθανθεί να βρίσκεσαι συνεχώς κάτω από πίεση;	Καθόλου	Όχι περισσότερο από ό,τι συνήθως	Μάλλον περισσότερο από ό,τι συνήθως	Πολύ περισσότερο από ό,τι συνήθως
B4-	Είσαι οξύθυμος και αρπάζεσαι εύκολα;	Καθόλου	Όχι περισσότερο από ό,τι συνήθως	Μάλλον περισσότερο από ό,τι συνήθως	Πολύ περισσότερο από ό,τι συνήθως
B5-	Φοβάσαι ή πανικοβάλλεσαι χωρίς σοβαρό λόγο;	Καθόλου	Όχι περισσότερο από ό,τι συνήθως	Μάλλον περισσότερο από ό,τι συνήθως	Πολύ περισσότερο από ό,τι συνήθως
B6-	Αισθάνεσαι πως δεν αντέχεις άλλο;	Καθόλου	Όχι περισσότερο από ό,τι συνήθως	Μάλλον περισσότερο από ό,τι συνήθως	Πολύ περισσότερο από ό,τι συνήθως
B7-	Αισθάνεσαι συνεχώς νευρικός/η και σε υπερδιέγερση;	Καθόλου	Όχι περισσότερο από ό,τι συνήθως	Μάλλον περισσότερο από ό,τι συνήθως	Πολύ περισσότερο από ό,τι συνήθως

ΤΟΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΚΑΙΡΟ

C1-	Έχεις καταφέρει να είσαι δραστήριος και πάντα απαοχολημένος/η;	Περισσότερο από ό,τι συνήθως	Το ίδιο όπως συνήθως	Μάλλον λιγότερο από ό,τι συνήθως	Πολύ λιγότερο από ό,τι συνήθως
C2-	Σου παίρνει περισσότερο χρόνο να κάνεις τις δουλειές σου;	Περισσότερο από ό,τι συνήθως	Το ίδιο όπως συνήθως	Μάλλον λιγότερο από ό,τι συνήθως	Πολύ λιγότερο από ό,τι συνήθως
C3-	Έχεις αισθανθεί πως σε γενικές γραμμές τα καταφέρνεις καλά;	Καλύτερα από ό,τι συνήθως	Περίπου το ίδιο	Χειρότερα από ό,τι συνήθως	Πολύ χειρότερα
C4-	Είσαι ικανοποιημένος/η με τον τρόπο που εκτελείς τις δουλειές σου;	Περισσότερο ικανοποιημένος/η	Περίπου το ίδιο όπως συνήθως	Λιγότερο ικανοποιημένος από ό,τι συνήθως	Πολύ λιγότερο ικανοποιημένος/η
C5-	Έχεις αισθανθεί πως παίζεις χρήσιμο ρόλο σε ό,τι γίνεται γύρω σου;	Περισσότερο από ό,τι συνήθως	Το ίδιο όπως συνήθως	Λιγότερο χρήσιμο από ό,τι συνήθως	Πολύ λιγότερο χρήσιμο
C6-	Έχεις αισθανθεί ικανός/η να παίρνεις αποφάσεις για διάφορα θέματα;	Περισσότερο από ό,τι συνήθως	Το ίδιο όπως συνήθως	Λιγότερο από ό,τι συνήθως	Πολύ λιγότερος ικανός/η
C7-	Μπορείς να χαρείς τις συνηθισμένες καθημερινές δραστηριότητες σου;	Περισσότερο από ό,τι συνήθως	Το ίδιο όπως συνήθως	Λιγότερο από ό,τι συνήθως	Πολύ λιγότερο από ό,τι συνήθως

D1-	Σκέφτεσαι πως δεν αξίζεις τίποτα;	Καθόλου	Όχι περισσότερο από ό,τι συνήθως	Μάλλον περισσότερο από ό,τι συνήθως	Πολύ περισσότερο από ό,τι συνήθως
D2-	Έχεις αισθανθεί πως η ζωή είναι χωρίς καμία ελπίδα;	Καθόλου	Όχι περισσότερο από ό,τι συνήθως	Μάλλον περισσότερο από ό,τι συνήθως	Πολύ περισσότερο από ό,τι συνήθως
D3-	Έχεις αισθανθεί ό,τι δεν αξίζει κανείς να ζει;	Καθόλου	Όχι περισσότερο από ό,τι συνήθως	Μάλλον περισσότερο από ό,τι συνήθως	Πολύ περισσότερο από ό,τι συνήθως
D4-	Σου έχει περάσει από το μυαλό η πιθανότητα να δώσεις τέλος στη ζωή σου;	Σίγουρα όχι	Δε νομίζω	Πέρασε από το μυαλό μου	Σίγουρα μου έχει περάσει
D5-	Βρήκες μερικές φορές ό,τι δεν μπορούσες να κάνεις τίποτα γιατί τα νεύρα σου ήταν σε άσχημη κατάσταση;	Καθόλου	Όχι περισσότερο από ό,τι συνήθως	Μάλλον περισσότερο από ό,τι συνήθως	Πολύ περισσότερο από ό,τι συνήθως
D6-	Έχεις πιάσει τον εαυτό σου να εύχεται να ήσουν πεθαμένος/η και να είχες ξεμπερδέψει με όλα;	Καθόλου	Όχι περισσότερο από ό,τι συνήθως	Μάλλον περισσότερο από ό,τι συνήθως	Πολύ περισσότερο από ό,τι συνήθως
D7-	Βρίσκεις πως η ιδέα να δώσεις τέλος στη ζωή σου έρχεται συνέχεια στο μυαλό σου;	Καθόλου	Δε νομίζω	Πέρασε από το μυαλό μου	Σίγουρα μου έχει περάσει

A ☐ **B** ☐ **C** ☐ **D** ☐ **ΣΥΝΟΛΟ** ☐